

A.S. Makarenko

OPERE PEDAGOGICHE
ALTRE

II

EDITURA DIDATTICA E PEDAGOGICA

A. S. MAKARENKO

OPERE PEDAGOGICE ALESE

Vol. II

Ediția a II-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
1963

Traducere după

А. С. МАКАРЕНКО

СОЧИНЕНИЯ

Том 1, 4, 5, 7

**Издательство Академии Педагогических Наук РСФСР
Москва, 1950—1952**

А. С. МАКАРЕНКО

**ИЗБРАННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СОЧИНЕНИЯ
КНИГА 4**

**Издательство Академии Педагогических Наук РСФСР
Москва — 1949**

А. С. МАКАРЕНКО

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СОЧИНЕНИЯ

**Издательство Академии Педагогических Наук РСФСР
Москва—Ленинград — 1948**

STUDIU INTRODUCŢIV

Nemuritoarele opere ale lui Anton Semionovici Makarenko, Poemul pedagogic, Steaguri pe turnuri, Cartea pentru părinți, sînt cunoscute de milioane de cititori. Recunoștința și dragostea acestora au încununat gloria marelui pedagog.

Totuși, nu ne putem da pe de-a-ntregul seama de contribuția lui în domeniul științei numai după operele literare. Pentru aceasta trebuie să-i cercetăm articolele publicistice și teoretice, lucrările cu privire la metodică educației comuniste. Culegerea de față oferă posibilitatea cunoașterii unei bune părți din aceste lucrări de o importanță primordială pentru creația lui Makarenko.

Mulți cred că Anton Semionovici a lucrat toată viața în instituțiile pentru vagabonzi și delicvenți minori. Să fie oare adevărat?

Să ne reamintim unele momente din biografia sa. A. S. Makarenko s-a născut la 1 (13) martie 1888, într-o familie de muncitori. În anul 1905 a absolvit gimnaziul și cursurile pentru învățători, iar în 1917 Institutul pedagogic. Cînd a luat conducerea coloniei de muncă (în 1920) avea la activul său șaisprezece ani de activitate în școala elementară.

Convingerile lui A. S. Makarenko s-au format în atmosfera furtunoaselor evenimente ale revoluției din 1905, revoluție a întregului popor. Prima revoluție a fost o adevărată școală de educație. Vorbînd despre modul în care și-a format concepția despre lume, Anton Semionovici mărturisea mai tîrziu: „Înțelegerea istoriei, noi am căpătat-o pe căile propagandei bolșevice și ale evenimentelor revoluționare...” În 1905, tînărul învățător (avea 17 ani) s-a abonat la cel dintîi ziar bolșevic legal, „Novaia jizn”, care publicase o serie de articole semnate de V. I. Lenin.

Adolescentul încă nu se maturizase ca revoluționar, dar aparținea de pe atunci corpului didactic progresist, ce năzuia către tot ce era înaintat și pătruns de spirit revoluționar, care căuta în literatura politică răspunsuri la problemele arzătoare ale vieții, pregătindu-se să slujească poporului.

Trăsătura caracteristică a drumului creator al lui Makarenko este că și concepțiile sale pedagogice s-au format relativ de timpuriu; când a început să-și publice articolele și să țină conferințe publice, aceste concepții se și cristalizaseră într-un sistem precis de concluzii teoretice fundamentate.

Biografia lui Anton Semionovici îl numesc de obicei cu respect și recunoștință „pedagog eminent și scriitor talentat”. Totuși, această caracterizare nu oglindește particularitatea sa esențială. El a fost în același timp și un cercetător excepțional, un om de știință de o mare erudiție, un pătrunzător teoretician. Și tocmai această imbinare atât de rară (cercetător erudit, pedagog practician, artist al cuvântului) i-a îngăduit să deschidă căi noi în complexa știință despre om și educația lui, poate cea mai complexă dintre științe.

După cum rezultă din materialele biografice, A. S. Makarenko avea temeinice cunoștințe de biologie generală și era la curent cu lucrările biologilor Timireazev și Mecinikov. De asemenea, el a recitat de câteva ori toate operele lui Darwin și era familiarizat cu lucrările marelui chimist Mendeleev. Avea și vaste cunoștințe de astronomie.

Bogatele sale cunoștințe în domeniul științelor naturii au exercitat o vădită înrîurire asupra lui Makarenko-cercetătorul. Creația lui pedagogică este pătrunsă de năzuința de a realiza și în pedagogie o precizie științifică. El pretindea de la teoria pedagogică o adâncă analiză a practicii, o pătrundere a fenomenelor existente.

El însuși pășea cu hotărîre înainte pe acest drum anevoios, dar singurul adevărat.

Anton Semionovici își dădea limpede seama că teoria educației, în forma în care se închease în condițiile societății burgheze, era unul dintre domeniile cele mai puțin studiate ale științei. „Am un adînc respect pentru bătrînii pedagogi, am citit cea mai mare parte a operelor lor și am învățat multe de la ei”, mărturisea el. Și totuși îl indigna nespus haosul care domnea în organizarea tehnicii pedagogice. Makarenko știa din experiență că „... nu este cu puțință s-o scoți la capăt chiar și cu un singur huligan: nu există nici metodă, nici instrumente, nici logică...”

De aceea el și-a consacrat toată viața elaborării unei filozofii a pedagogiei, a unei metodici concrete, elaborării tehnicii educației comuniste.

După cum se știe, în literatura pedagogică este întâlnită rareori imbinarea marilor probleme de principiu cu recomandări practice. De obicei, în cărți precumpănesc fie comentariile, fie descrierile de experiențe. Unii autori scriu articole metodice, alții opere beletristice. La Makarenko este cu totul altfel. El folosește și noțiuni filozofice, și imagini artistice, ba uneori face apel și la limbajul cifrelor. Când citești

cărțile lui, pedagogia îi se dezvăluie nu numai ca o știință, dar și ca o înaltă artă, ca o adevărată măiestrie.

Năzuința către precizie s-a oglindit în mod plastic în limba operelor sale, în care au răsunat pentru întâia oară o mulțime de termeni noi. La prima vedere, acești termeni pot să pară cu totul neobișnuiți, bizaari chiar. Totuși, studiind lucrările lui Makarenko, ajungi treptat la convingerea că termenii noi pe care îi prezintă (de pildă „pedagogia acțiunii paralele”, „centrul pedagogic”, „celula colectivului”, „tehnica pedagogică”, „structura colectivului”, „proiectarea personalității”) sînt foarte necesari. Ei determină și scot în evidență noțiuni și fenomene importante pentru pedagogi.

Unii pedagogi văd în acești termeni neobișnuiți doar „imagini artistice”, care au justificare la un scriitor, dar sînt inadmisibile la un om de știință. Viața nu confirmă această apreciere. Teoria științifică a educației fără termeni ca „acțiunea paralelă”, „proiectarea personalității” ș.a.m.d. este de neconceput în vremea noastră.

O deosebită clarviziune a dovedit-o A. S. Makarenko în rezolvarea problemei cu privire la formarea colectivului și a personalității. De altfel, această problemă complexă constituie și în vremea noastră o dificultate pentru o seamă de pedagogi. Unii fac următorul raționament: copiii sînt cu totul diferiți unul de altul: prin urmare nu există și nici nu poate exista o metodică „generală” a educației. Pentru fiecare școlar, pentru fiecare școlăriță este nevoie de o „pedagogie proprie”. Abordînd astfel problema, pedagogul ajunge într-un impas. Dacă o clasă are 40 de elevi, înseamnă că trebuie create 40 de „sisteme pedagogice”. Or, în mod practic, aceasta este cu neputință, pentru că pedagogul trebuie să alerge descumpănit de la un elev la altul. De fapt el își consacră toată energia și atenția acelor care încalcă disciplina, care nu vor să muncească și sînt rămași în urmă la învățătură. De ceilalți elevi nu mai are nici timp și nici posibilitate să se ocupe. Uneori se ajunge la o altă extremă. Profesorul lucrează cu toată clasa, dar pe unii elevi parcă nici nu-i ia în seamă. Pe cînd dacă procesul de educație este corect organizat, munca cu colectivul și cu anumiți elevi se îmbină în mod armonios. Linia de orientare o determină munca cu colectivul școlii și al clasei. Iar studierea unor elevi, tratarea lor individuală, în sfîrșit desfășurarea unei munci individuale cu ei introduc în metodică generală adăugirile și corectările necesare.

În felul acesta a fost organizată educația coloniștilor gorkieni și dzerjinești. Capitolul XVI din lucrarea lui Makarenko Metodică organizării procesului educativ este consacrat muncii educatorilor. Acolo găsim multe și prețioase sfaturi cu privire la modul cum trebuie studiați copiii. Anton Semionovici își cunoștea la perfecție elevii. Iată ce a spus Aleksei Maksimovici Gorki despre el: „Makarenko vede tot, cu-

noaște pe fiecare colonist, îl caracterizează în cinci cuvinte, și atât de just, de parcă i-ar fi fotografiat caracterul"; într-adevăr, așa era. Faptul că cunoștea bine pe fiecare elev îi îngăduia să găsească procedeul cel mai adecvat de a-l trata, procedeu care se realiza în condițiile unei pricepute munci pedagogice, fundamentate științific, deslășurate cu întregul colectiv și separat cu așa numitele colective „primare” (clase, detașamente, brigăzi).

Bineînțeles, priceperea de a educa în colectiv și prin colectiv nu vine singură. Toți învățăm această artă. În schimb, când colectivul este creat, eforturile pedagogilor sînt răsplătite însutit.

Care trebuie să fie raporturile dintre colectiv și personalitate? Răspunzînd la această întrebare, pedagogii marxiști țin totdeauna seama că în condițiile noii societăți, interesele fundamentale și hotărîtoare ale întregului popor și ale fiecărui muncitor se suprapun. De aceea, după cum susținea pe drept cuvînt Makarenko, în societatea socialistă nu există personalitate în afară de colectiv, nu poate fi soartă personală și cale personală către fericire opuse soartei și fericirii colectivului. Scopul educației comuniste este formarea unui om fericit, membru al unei societăți fericite. Prin urmare, lucrul de căpetenie este de a năzui și a ajunge ca într-un colectiv organizat la cel mai înalt nivel să se creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea însușirilor și înclinațiilor pozitive, a talentelor fiecărui elev. De altfel, în acest spirit umanist se realizează formarea moralei comuniste.

„Vreau să fiu fericit, nu-mi pasă de alții” — iată formula vechii morale individualiste. „Vreau să fiu fericit, deci am să mă comport în așa fel, încît și ceilalți să fie fericiți” — aceasta este morala comunistă. Pentru promovarea acestei morale colective, sociale, populare a luptat cu înflăcărare Makarenko.

Se ridică încă o problemă importantă. Ce este de făcut dacă interesele întregului popor, care sînt mai largi, mai de perspectivă, se ciocnesc cu interesele egoiste, înguste, trecătoare? Doar în viață au loc asemenea contradicții. Într-un astfel de caz, insistă A. S. Makarenko, trebuie să știi să pui pe primul plan interesele colectivului, ale poporului, interesele societății. Această însușire trebuie de asemenea educată.

În practica pedagogică a lui Makarenko așa a fost. Colectivul contribuia la o autentică înflorire a personalității. Iar fiecare membru al colectivului se pricepea, dacă era nevoie, să se integreze în mișcarea generală către scopul comun.

Educația în colectiv și prin colectiv a contribuit la rezolvarea problemelor de disciplină, deoarece acum cerințele nu mai erau formulate de pedagogul-administrator, ci de întregul colectiv de copii. După ce colectivul de copii era creat, Makarenko obținea rezultatele necesare, deoarece se sprijinea înainte de toate pe autoritatea sa morală și pe influența sa indirectă, nu pe drepturile sale de administrator și pe o

constrângere nemijlocită. Această formulă dădea rezultate admirabile; într-adevăr, fiecare elev era conștient că are drepturi depline. Formulind anumite cerințe față de colegul său, el însuși intra în rolul de educator, ce-i drept, cam neobișnuit. Și trebuie să adăugăm că în instituțiile conduse de A. S. Makarenko n-a existat casta privilegiată a așa-numiților „activiști bugetari”, amatori să comande dar să nu muncească. Fiecare învăța să conducă și totodată să se supună. În acest scop s-au constituit detașamente „combinate”, adică temporare, alcătuite din membrii mai multor detașamente. În felul acesta, comandanții celorlalte detașamente deveneau membrii de rînd ai colectivului. Iar în comuna „P. E. Dzerjinski”, fiecare dzerjineț era obligat să exercite, un anumit timp, funcția de comandant. Datorită participării la diferite activități, datorită relațiilor juste din sînul colectivului, alternării situațiilor de conducător și subordonat, fiecare elev se călea din punct de vedere moral.

Una dintre principalele realizări ale comunei „F. E. Dzerjinski” consta în faptul că sub conducerea lui A. S. Makarenko a izbutit să traducă în practică principiul marxist-leninist al imbinării învățămîntului cu munca în producție, al unității muncii intelectuale cu cea fizică. „Comuna «F. E. Dzerjinski» nu cunoaște prăpastia dintre munca intelectuală și cea fizică”, scria cu mîndrie Anton Semionovici.

T. D. Tatarionov, directorul școlii create în comună, a caracterizat programa de învățămînt a comunei astfel: „A da țării o intelectualitate autohtonă de muncitori, capabilă să vină în fruntea producției, a pregăti specialiști care să se priceapă să urmărească evoluția ideii tehnice..., a da statului oameni capabili să apere interesele proletariatului, în stare să se afirme în producție, care se găsește pe cale de reconstrucție — iată marile sarcini ce stau în fața comunei în lupta pentru cadre, iată principiile pe care se sprijineau comunarzii cînd păseau pentru întîia oară pragul primei uzine de burghie electrice din Uniune.”

Aceste sarcini au fost rezolvate cu succes. Forma de organizare a școlii suferea treptat modificări, dar încă din 1933, comunarzilor li se asigurase învățămîntul de zece ani. Dzerjineții învățau la școală și lucrau în producție, într-o uzină utilată după ultimul cuvînt al tehnicii moderne.

Această producție aducea mari venituri. Dar cîștigul principal se obținea în sectorul educării și instruirii comunarzilor. Un absolvent al comunei era un „om care cunoștea producția, care cunoștea modul de organizare a producției, procesele de producție și în afară de aceasta era și instruit, avînd la bază pregătirea de școală medie”. S-a dovedit că „procesul de instruire în școală și munca în producție determină puternic personalitatea”.

În vremea noastră, cînd în țările socialiste prietene se pune un accent deosebit pe legarea învățămîntului de viață, de practică, experiența lui Makarenko devine deosebit de actuală și de instructivă.

Fără îndoielă, cititorul va observa că unele teze formulate de A. S. Makarenko au o însemnătate pedagogică generală și sînt valabile nu numai în societatea socialistă. De pildă, teza că însușirile personalității se formează în procesul muncii este o legitate generală a dezvoltării psihicului. Teza referitoare la importanța jocului la vîrsta copilăriei este valabilă pentru copii de orice condiție socială. S-ar putea cita și alte exemple de sinteze cuprinzătoare.

Totuși Anton Semionovici și-a concentrat atenția în mod deosebit asupra analizei particularității educării omului nou în societatea nouă. Cînd a fost întrebat dacă lucrarea sa *Steaguri pe turnuri* nu are la bază o idee mai cuprinzătoare decît aceea de a înfățișa un colectiv de copii, scriitorul a răspuns: „Am vrut să arăt că numai pedagogia care repetă pedagogia întregii noastre societăți este cea adevărată.” Cuvintele citate pot servi de epigraf pentru întreaga sa creație științifică. Operele sale demonstrează că și scopul, și conținutul, și metodică educației comuniste sînt determinate de caracterul noii vieți sociale.

În aceste opere, problemele de pedagogie sînt considerate din punctul de vedere al legăturii lor interne cu etica și estetica comunistă. De aceea lucrările lui Makarenko reprezintă o originală știință despre om, ele ne învață nu numai cum să educăm, ci și cum să ne autoeducăm.

O bună parte din tezele lui Makarenko au și intrat în fondul de aur al teoriei pedagogice. Omul nou nu poate fi educat prin influența nemijlocită a unei singure personalități, oricare ar fi calitățile cu care este înzestrată; adevăratul stimulent al vieții omenești este bucuria zilei de mîine; cere-i omului foarte mult, dar arată-i și cît mai multă considerație; cerințele cele mai mari trebuie formulate față de elevii cei mai buni, față de elevii frunțași; școala trebuie să lupte pentru comunism cu aceeași hotărîre, cu aceeași bărbăție, cu aceeași tenacitate și cu aceeași bucurie ca și întreaga noastră societate.

Aceste cerințe ale pedagogiei, precum și altele sînt alît de evidente, alît de clare, încît au început să devină îndeobște cunoscute. Totuși traducerea lor în practică este departe de a fi o problemă simplă. Pentru aceasta se cere înainte de toate ca eforturile tuturor pedagogilor să fie orientate către scopul comun. Uniți prin același scop, aceeași voință și acțiune, pedagogii trebuie să se închege într-un colectiv pedagogic unitar. De asemenea, colectivul de copii trebuie să fie just organizat, să se stabilească, mai bine-zis să se sudeze relații reciproce corecte între aceste două colective (al pedagogilor și cel al copiilor) în așa fel, încît ele să alcătuiască un singur tot. Fiecare practician știe bine că aceasta este o problemă complexă. Marele merit al lui Makarenko constă în faptul că a arătat căile reale care duc la rezolvarea ei.

Cele mai variate probleme se ridică în fața pedagogului alît în procesul muncii practice cu clasa, cît și în relațiile dintre el și fiecare elev

în parte. Să fiu exigent sau să-l iert? Să mă arăt bun sau sever? Să văd sau să mă prefac că n-am văzut nimic? Să sacrifici planul de lecție și să anchetezi imediat clasa ori să treci cu vederea cele întâmplate, pentru a putea urmări pînă la capăt scopul propus? Să dau frîu liber miniei sau să consider împlinirea glumă?

Bineînțeles în nici o carte nu vei găsi un răspuns la întrebarea cu privire la modul în care trebuie să procedezi într-o împrejurare anumită, într-o clasă anumită, cu un elev în carne și oase, în împrejurări determinate. Doar și copiii, și împrejurările sînt foarte diferite.

Educatorul este nevoit să se descurce singur în împrejurarea dată și să ia o hotărîre. Dar pentru a nu comite vreo greșală, el trebuie să cunoască teoria educației. Ea nu-ți va da de-a gata soluția problemelor pedagogice, în schimb îți va indica ceea ce este mai principal — procedeele, metodele de rezolvare.

În aceasta constă, în special, importanța practică a operelor lui A. S. Makarenko pentru toți aceia care au de-a face cu educația. Aprofundînd moștenirea lui pedagogică, noi învățăm să cumpănim și să analizăm propria noastră experiență, învățăm să ne descoperim greșelile și să le corectăm, ne formăm prețioasa pricepere de a prevedea (cum se vor desfășura lucrările mai departe).

Ce-i drept, nici scoaterea tuturor acestor învățăminte nu este un lucru ușor: nu este suficient să citești operele lui Makarenko, trebuie să și pătrunzi adînc logica raționamentelor lui, să desprinzi legătura dintre diferitele capitole ale pedagogiei, să vezi limpede dependența educației de condițiile concrete ale vieții.

Bogata moștenire științifică a marelui pedagog nu se reduce numai la o simplă sumă de „enunțuri” sau „păreri” pedagogice. Pornind de la învățătura marxist-leninistă cu privire la legile de dezvoltare a societății în ansamblu, de la considerente științifice cu privire la natura socială a omului și călăuzindu-se după principiile leniniste ale moralei comuniste, Makarenko a elaborat metodică educației în școală și în familie. Tezele cele mai importante ale acestei metodici sînt legate organic între ele. Caracteristica lor constă nu numai în unitatea lor ideologico-politică, ci și în unitatea teoretică generală filozofică, metodologică. Iată de ce este atît de important ca operele lui Makarenko să fie studiate în mod multilateral, experiența lui să fie privită în mod unitar.

Valoarea unui mijloc pedagogic (adică a metodei de muncă, a formei de organizare, a procedurii metodice) este totdeauna relativă. Fiecare mijloc trebuie aplicat just, cu pricepere, în corelație cu celelalte mijloace și considerat ca parte integrantă a procesului pedagogic, a întregului sistem. Fundamentînd această teză, Anton Semionovici a elaborat o formulă admirabilă: „Omul nu se educă pe pârși, el se formează ca un

tot unitar, ca rezultat al influențelor ce se exercită asupra lui." Cu alte cuvinte, acțiunea exercitată asupra uneia dintre laturile personalității poate să influențeze (chiar și independent de intențiile noastre) asupra personalității în întregul ei.

Cele spuse mai sus nu înseamnă că noi trebuie să renunțăm la analiza anumitor trăsături de caracter și de conduită, la formarea acestor calități în conformitate cu scopul urmărit. Dimpotrivă, o asemenea muncă este necesară, și Anton Semionovici o desfășura cu perseverență. Cu acest prilej, el îmbina educația întregului colectiv cu influența individuală, pedagogia frontală cu „prelucrarea individuală”, dacă se poate spune așa.

Sistemul de educație creat de A. S. Makarenko nu ni-l putem reprezenta ca ceva inert, încrămenit, stabilit odată pentru totdeauna. Pedagog dialectician, el nu se oprea niciodată, își desăvârșea neîncetat metodică, modificând-o în funcție de condiții.

Abordarea vie, creatoare a problemei educației, poate cea mai importantă dintre toate, trebuie neconținut studiată. Este un lucru greu, dar de o necesitate vitală.

Necesitatea unei abordări integrale nu înseamnă că pedagogul practician este lipsit de posibilitatea de a împrumuta de la Makarenko unele procedee sau idei originale. Și acestea pot fi utile dacă sînt aplicate cu pricepere, dacă se ține seama de ambianța respectivă. Dar, se înțelege, eficiența unor asemenea încercări disparate este foarte limitată. Trebuie să năzuim ca aplicarea metodicii lui Makarenko să fie cît mai deplină, cît mai unitară și totodată creatoare.

O astfel de abordare creatoare ne realizează numai atunci cînd se ține seama de condițiile creatoare ale fiecărui caz în parte. Cînd A. S. Makarenko vorbea, de pildă, despre sporirea exigenței, el avea în vedere munca cu elevii nedisciplinați sau acea situație cînd pedagogul încă n-avea pe cine să se sprijine. Pentru astfel de condiții este caracteristică exigența categorică și directă a conducătorului instituției. Abia mai tîrziu poate pedagogul să lucreze în colaborare cu activul.

Totuși se întîmplă și altfel. Să luăm cazul cînd pedagogul își începe munca cu o clasă în care școlarii sînt activi, disciplinați, bine intenționați. Este evident că în cazul de față, pedagogul poate să-i atragă chiar din primele zile la o activitate organizatorică.

Vorbind despre pedepse, Makarenko susținea că dreptul de a pedepsi trebuie să aparțină unei singure persoane și organelor colectivului. Totuși, într-o școală cu sute de elevi, această problemă este rezolvată de obicei în alt mod. Astfel, un elev poate fi pedepsit de profesor la ore.

În general, studiind operele lui A. S. Makarenko, este bine să ne punem întrebarea: care dintre concluzii au caracter de legitate și care sînt legate de condiții specifice, trecătoare.

De pildă, în teoria pedepsei Makarenko a adus multe elemente noi. În mod obișnuit, pedeapsa era considerată în pedagogie mai mult ca un mijloc de disciplinare. De altfel, cel mai adesea însăși disciplina era înțeleasă ca o simplă subordonare. Makarenko apreciază pedeapsa cu totul altfel. El elucidează modul în care influențează pedeapsa asupra experienței morale cuprinzătoare a elevului, asupra caracterului, voinței și conștiinței lui. Prin urmare, pedeapsa este considerată ca un mijloc de educație morală. De altfel și disciplina este înțeleasă ca un fenomen moral.

Toate acestea sînt teze esențiale. Dacă pedagogul și le însușește, putem spune că gîndirea lui pedagogică este formată. Iar abordarea lor corectă îngăduie să se folosească just și unele procedee concrete.

Moartea, survenită pe neașteptate, nu i-a îngăduit lui Makarenko să-și expună în mod sistematic concluziile într-o lucrare de sinteză. De aceea este atît de important să se cunoască toate operele lui. Deseori, diferitele laturi ale aceleiași probleme sînt tratate în cîteva conferințe. De pildă, într-o lucrare se spune că munca trebuie să aducă bucurie, să satisfacă interesele și cerințele individuale. În altă lucrare se dezvoltă ideea că omul trebuie să se priceapă „să execute cu interes o muncă neinteresantă”. Este limpede că aceste două idei se completează una pe alta. Doar înțelepciunea educației constă tocmai în a îmbina interesul cu datoria.

Pedagogia lui Makarenko este pedagogia luptei și a armoniei. A luptei împotriva rămășițelor egoismului, individualismului și anarhiei. A luptei pentru realizarea scopului trasat, pentru biruirea greutăților ivite în drumul spre țel. A armoniei personale și sociale, a armoniei libertății și necesității, inițiativei și disciplinei. A armoniei conducerii democratice și subordonării conștiente, a armoniei ordinii exterioare, severe, aceeași pentru toți, a dezvoltării libere a fiecărei personalități în parte și a înfloririi lumii spirituale a acesteia.

Considerînd legătura reciprocă dintre diferitele însușiri ale personalității, analizînd contradicțiile posibile dintre ele, A. S. Makarenko milita pentru așa-numitul principiu al măsurii în educație. El spune: „Orice am întreprinde pe tărîmul educației, vom ajunge totdeauna la această problemă, la problema măsurii, mai precis la problema «liniei de mijloc».” Cu acest prilej adaugă: „Expresia «linie de mijloc» sună neplăcut pentru noi, ea ar putea fi înlocuită cu altă expresie, însă principiul măsurii, principiul liniei de mijloc, trebuie să-l avem în vedere negreșit în educarea copiilor.”

Expresiile „măsură”, „linie de mijloc”, provoacă uneori reprezentări cu totul nejuste, ca despre o necesitate de a păstra în toate o anumită moderație, de a educa un om „de mijloc” ș.a.m.d.

Pentru a preîntîmpina eventualitatea unor asemenea interpretări, cel mai bine este să considerăm calităţi pozitive ale conduitei numai pe acelea pe care noi le formăm şi le dezvoltăm la copiii noştri.

Luînd în considerare aceste calităţi, este uşor de demonstrat că linia de mijloc nu reprezintă în sine media dintre calitate şi defect. Aici nu este vorba să educăm şi să formăm din copil un om de mijloc: un pic activ, un pic pasiv; un pic generos, un pic zgîrcit; un pic curajos şi întrucîtva laş. O asemenea linie de mijloc poporul a condamnat-o de mulţi, caracterizînd astfel de oameni succint, dar expresiv: „nici cal, nici măgar”.

De fapt noi înţelegem prin măsură unitatea unor calităţi opuse, de pildă: activ şi stăpînit, generos şi econom, modest şi stăpîn pe forţele sale ş.a.m.d. Într-adevăr, spiritul activ este o calitate de mare preţ. Dar odată cu spiritul activ, noi trebuie să mai educăm o calitate — stăpînirea de sine, priceperea de a te înfrîna cînd este nevoie. Dacă spiritul activ nu se îmbină cu capacitatea de înfrînare, atunci această calitate se poate transforma în defect. Spiritul activ nesistematizat, neorganizat, neînfrînat trece uşor în nestăpînire de sine, în impertinenţă, uneori chiar în dezmăţ.

Spiritul de economie trebuie să se îmbine cu capacitatea de a manifesta generozitate. Dacă nu există această îmbinare, atunci spiritul de economie poate să se transforme în zgîrcenie. Iar generozitatea fără spirit de economie duce la risipă.

Să mai luăm un exemplu. Perseverenţa este o mare calitate. Totuşi ea trebuie să se îmbine cu priceperea de a-ţi schimba intenţia, dacă se dovedeşte a fi greşită, nerealizabilă, dacă situaţia s-a schimbat. Cu alte cuvinte, perseverenţa este bună dacă se îmbină cu o supleţe înţeleaptă. Dacă această supleţe lipseşte, perseverenţa se transformă în încăpăţinare. Pe de altă parte, supleţea fără perseverenţă se transformă în şovăială, slăbiciune, în lipsă de caracter.

Dialectician strălucit, Makarenko se pricepea să vadă pe fiecare om în toată complexitatea lui, se pricepea să dezlege cele mai încîlcite noduri ale problemelor pedagogice. El îmbina cu o mare măiestrie dezvoltarea spiritului de independenţă a tineretului cu educarea respectului pentru autoritatea generaţiei mai în vîrstă. Comunarzii erau educaţi în spiritul intoleranţei faţă de defecte, în spirit autocritic; fără să piardă însă simţul demnităţii personale, ei înşişi reeducau pe acela care erau obişnuiţi să greşească şi apoi să se pocăiască, să-şi etaleze păcatele văicărindu-se.

Anton Semionovici ştia foarte bine că fiecare preadolescent, fiecare fată trebuie să se pregătească pentru o viaţă independentă. În acest scop, el îşi călea elevii pentru ca ei să poată face faţă cu cinste tuturor încercărilor.

În funcție de aceasta se construia toată activitatea pedagogică. Colo-niștii gorkieni și dzerjineși nu se simțeau „obiectul educației”. Ei luau parte la organizarea colectivului lor de muncă, ei organizau și făceau să progreseze toată gospodăria comunelor, ei munceau și se instruiă, deveneau creatori în cele mai diferite domenii ale culturii. În sport, în educația fizică, în teatru, în inventivitatea tehnică — pretutindeu elevii nu erau numai participanți, ci și creatori. Aspectul acesta a fost caracterizat cât se poate de plastic de către fostul elev P. Arhanghelski: „Educația noastră nu consta din doftoriceala fiecăruia în parte, noi nu eram îndopați cu hapuri de virtute și cu mixturi morale. Procesul educației îndrumat de Anton Semionovici și de cadrele pedagogice alese de el se transforma pe nesimțite într-un proces de autoeducare colectivă, ceea ce era și interesant, și uimitor.”

În educație ca și în celelalte domenii ale vieții sociale, existența determină conștiința. De aceea, o educație rațională înseamnă, în primul rând, organizarea justă a experienței vieții. Într-adevăr, pe baza unei juste organizări a experienței elevilor, li se formează reprezentări, deprinderi, sentimente, concepții orientate spre un scop bine determinat. Dar experiența personală este totdeauna limitată. Prin urmare, trebuie să îmbogățim conștiința copiilor și a tineretului cu cunoștințe sistematice, în speță cu cunoașterea normelor morale. Așa proceda Makarenko. Elevii lui nu erau sîcîiți cu observații și dăscăleală. Totuși ei își însușeau normele etice, codul moralei comuniste. Justețea acestor norme era confirmată de viață, or tocmai de aceasta este nevoie ca între cuvînt și faptă să nu fie nici un dezacord.

După cum se știe, în viață poți să dai și peste bine și peste rău. Uneori este foarte important să ferim cu grijă elevii de o influență rea. Totuși, acolo unde izolarea de rău devine metoda principală a educației, ea nu duce la succes. Acela care a crescut într-o ambianță de seră, lipsită de conflicte, se dovedește a fi nepregătit să țină piept răului, cedează lesne în fața lui. Iată de ce este atît de important ca tineretul să fie oțelit, să i se educe capacitatea de a se împotrivi concepțiilor străine, influențelor dăunătoare, moravurilor rele. Și Makarenko, incluzînd pe elevii săi în lupta activă împotriva oricărui rău, îi fortifică atît din punct de vedere ideologic cît și moral.

Makarenko socotea bucuria de a trăi și tonul major o calitate obligatorie pentru un colectiv sovietic. Colectivele conduse de el știau să prețuiască buna dispoziție și voioșia; viața lor era totdeauna înrămurată de zîmbet și vole bună. Vestita expresie a lui Makarenko „nu ridică glasul” a devenit un aforism înaripat.

Articolul Metodica organizării procesului educativ din prezenta culegere a fost, din cîte cunoaștem, prima lucrare din istoria gîndirii pedagogice în care activitatea educatorului era considerată în mod consecvent ca opera unui organizator. Acest mod de a aborda problema

educației este marele merit al lui Makarenko. Normele organizatorice ale unui colectiv, formulate de el sînt instructive pentru orice pedagog.

Totodată, trebuie să avem în vedere că formele organizatorice depind în multe privințe de conținutul activității. De aceea, formele vieții colective în școală, într-o tabără de pionieri, într-un colectiv sportiv au specificul lor. Ele se modifică în funcție de condițiile concrete (de vîrsta copiilor, de stadiul de dezvoltare a colectivului, de calificarea educatorilor ș.a.m.d.).

În prezent, în Uniunea Sovietică, pedagogia lui Makarenko se aplică din ce în ce mai mult în școli, în căminele de copii, în școlile-internat. Cu acest prilej, pedagogii folosesc diferite forme organizatorice. Unele școli au considerat folositoare păstrarea comitetului de elevi (acesta lucrează sub îndrumarea organizației de comsomol). În alte școli (marea majoritate), comitetul de elevi a fost desființat. Comitetul organizației de comsomol, colectivul de conducere al unității de pionieri își desfășoară activitatea în concordanță cu conducerea autonomă a școlii.

În unele școli-internat, colectivul primar este detașamentul format din elevi de vîrste diferite. Totuși, în cele mai multe internate, funcțiile colectivului primar sînt exercitate de către clasă. Colectivele de copii de vîrste diferite se creează pentru îndeplinirea anumitor sarcini, a anumitor activități practice, pentru jocuri.

Cred că asemenea căutări sînt pe deplin firești. Viața, verificarea prin practică vor permite să se desăvîrșească metodică muncii, să se meargă și mai departe pe calea indicată de Makarenko.

În culegerea de față sînt cuprinse și lucrările lui Makarenko cu privire la probleme de morală. Este interesant mai ales faptul că multe dintre calitățile lucrătorului (disciplina, punctualitatea, vrednicia și altele), el le consideră ca noțiuni morale (categorii). Aceste calități pot fi multilaterale. Ele pot să figureze într-o caracterizare a muncii (uneori și într-o caracterizare politică). Pentru Makarenko era important să desprindă ceea ce este nou, specific pentru noua societate: chiar și calitățile practice noi le apreciem din punct de vedere moral. Trîndavii, paraziții, de pildă, sînt socotiți într-o țară a muncii ca imorali. Cel care nu știe nimic și nu se pricepe la nimic este o povară pentru societate. Iată de ce Makarenko socotea drept o obligație morală nu numai munca, ci și instrucția.

Un loc important în operele pedagogice ale lui A. S. Makarenko îl ocupă problemele educației estetice. Anton Semionovici avea în vedere estetica dintr-un punct de vedere foarte larg. Estetica cuprinde nu numai arta. Frumusețea muncii, a disciplinei, a tratului, a sportului, odihnei, într-un cuvînt, frumusețea întregii vieți, personale și colective — iată obiectul esteticii. Estetica astfel înțeleasă este strîns legată de etică. Într-adevăr, ceea ce este opus vieții, muncii, creației nu poate fi cu adevărat frumos.

De pe aceste poziții ideologice, partinice, în înțelesul cel mai înalt al acestui cuvânt, aborda Makarenko literatura beletristică.

Pedagog-scriitor, el socotea că atât pedagogia cât și literatura au datoria nu numai de a reflecta pur și simplu tot ce se petrece în lumea înconjurătoare, dar să și prevadă ziua de mâine, să ajute la nașterea ei, să cheme oamenii în întâmpinarea ei. În lupta pe care o duce pentru fericirea omenirii, scriitorul nu este un fotograf, un informator, ci „un cercetaș al viitorului”. Acestei cercetări i-a închinat Makarenko creația sa literară. Răspunsul la cerințele timpului său, îl depășea. O mare parte dintre operele lui Makarenko scrise cu 20—30 de ani în urmă lasă impresia că au fost scrise astăzi. De aceea interesul pentru cărțile lui este viu și acum. Ele au fost traduse în multe limbi străine, iar în Uniunea Sovietică au apărut în 242 de ediții, în 29 de limbi, tirajul lor depășind 8 000 000 de exemplare.

Pedagogia lui Makarenko este vlăstarul vieții sovietice, al ideologiei și culturii socialiste; este rezultatul dezvoltării istorice a pedagogiei și, ca atare, nu poate fi despărțită de pedagogia sovietică în ansamblul ei. Totodată, ea nu este numai una dintre paginile, una dintre etapele dezvoltării ei. Putem spune fără exagerare că este cea mai măreață realizare a pedagogiei marxist-leniniste, cea mai înaltă treaptă atinsă în vremea noastră. De altfel, însuși Makarenko, ca om, pedagog și umanist, este cât se poate de atrăgător. El a devenit pe bună dreptate întruchiparea vie, prototipul pedagogului sovietic.

Nadejda Efimovna Kislova, învățătoare emerită, care a lucrat o vreme în colonia Gorki ca soră de caritate, povestește:

„Ceea ce am să vă povestesc acum s-a petrecut într-o vară. Munca pe câmp și în grădinile de zarzavat era în toi, și la mine, la punctul sanitar, veneau mereu copii: pe unul îl înșepase o viespe, altul se rănisese la picior, unuia îi intrase ceva în ureche, iar alții pur și simplu se prefăceau bolnavi. Ce mai încoace-ncolo, mă cam trăgeau pe sfoară. Punctul sanitar vuia de gălăgie; se cheamă că „le dădeam ajutor”. Pe neașteptate, apare Anton Semionovici:

— Ce e cu alțișla bolnavi? Ce boli au? Ce faci, Nadejda Efimovna? m-a întrebat el uimit.

— Cum ce faci? Îi doborăsc...

— Cu-um? De ce-i înveși să vină la dumneata pentru orice fleac? Și, întorcându-se spre copii: nu vă este rușine? Te-ai înșepat la un deget, ai mîncărime la nas? Da' ce, sînteți moșnegi? Obișnuieți-vă să îndurați aceste dureri mărunte. Hai, ștergeți-o de aici!

— Rușinați, copiii au dispărut cât ai clipi... parcă i-ar fi spulberat vîntul... Anton Semionovici s-a lăsat pe un scaun și, fără veste, mi-a spus un lucru la care nu mă așteptam de loc:

— Față de ei, Nadejda Efimovna, am făcut pe furiosul, dar dumitale uite ce-ți spun: e bine că micuții se trag la dumneata, că se

învîrtesc în jurul dumitale. Crezi că s-au înjeplat sau că au mîncărime după ureche? Da' de unde, simt și ei nevoie de o mîngîiere părintească, de o vorbă bună... Vor și ei să fie alintați de mîna caldă a unei femei — asta vor!... Ceea ce este foarte bine.

După un moment de tăcere, a adăugat:

— Totuși nu-i învăța să fie prea alintați. Fă asta în alt chip, fără iod și fără pansamente. Mîngîieri, dar în așa fel ca ei să nu prea bage de seamă.

Cît de tipic, cît de caracteristic pentru Makarenko este episodul acesta! Severitatea și duloșia, exigența și încrederea s-au contopit într-un aliaj indistructibil.

În aparență aspru, stăpînit, distant, Makarenko era un om cu un deosebit farmec sufleteșc, un mare cunoscător al psihologiei oamenilor. El cucerea pe toți cei care-l cunoșteau prin atenția și cordialitatea sa. Cu toate acestea, era de o exigență neînduplecată dacă cineva apuca pe o cale greșită și, dacă, perseverînd cu îndărătnicie în greșeala sa, mergea împotriva intereselor raționale ale colectivului.

Despre această exigență a lui vorbesc cu o sinceră admirație toți cei care l-au cunoscut.

Iată ce mărturisește T. T. Belenki, fost maistru instructor în colonia „Kureaj”: „Îmi-aduc aminte de o întîmplare; era pe vremea cînd la noi s-a introdus uniforma pentru cei ce erau de serviciu pe colonie. Una dintre educatoare a refuzat să-și pună chipiul de uniformă. Atunci Anton Semionovici, în prezența tuturor coloniștilor de serviciu, i-a ordonat să-și pună chipiul și să se prezinte în uniformă la el, la birou. Toți am fost uimiți de tonul hotărît cu care îi dăduse ordinul, cu atît mai mult că cu cîteva minute înainte de înlocuirea schimbului, Makarenko, salutînd-o pe educatoarea respectivă, îi sărutase mîna cu respect.” Această mică întîmplare este de asemenea cît se poate de elocventă. Makarenko știa să fie politicoș și principial, mînios și stăpînit, sever și îngăduitor. Și oricît de complicată ar fi fost situația, el știa totdeauna să fie drept.

Comunardul A. Șved a avut o dată imprudența să-l întrebe ce fel de carte este Revizorul lui Gogol. Anton Semionovici a sărit ca ars. „Cum, n-ai citit Revizorul? Ieși afară din birou! Să nu te mai prind pe aici!” Dar cu cîtă bucurie îl asculta Makarenko a doua zi, cînd Șved a început să-i povestească conținutul nemuritoarei comedii. După aceea, ori de cîte ori intra în bibliotecă, Anton Semionovici întreba: „Șved ia cărți cu împrumut?” Ba uneori adăuga: „Ai face bine să-i ceri să-ți povestească pe scurt conținutul cărții, nu de altceva, dar este în stare să le dea înapoi fără să le citească”. Și totdeauna era așa: imbina încrederea cu controlul.

Makarenko era încredințat că orice om cu mintea sănătoasă poate ajunge un pedagog iscusit. El susținea că n-are nici un talent pedagogic și că s-a apucat de pedagogie fără să aibă vreo chemare pentru aceasta.

Orice s-ar spune, în cazul de față, Anton Semionovici nu era pe deplin obiectiv. Totuși ideea lui principală cu privire la accesibilitatea măiestriei este foarte justă.

Principialitate, cunoaștere temeinică a științei pedagogice, participare personală la munca unită a colectivului, o permanentă meditare, o mare exigență față de sine însuși, autocritică — iată ce trebuie pentru a deveni un educator iscusit. Așa ne învață teoria și experiența eminentului pedagog inovator, pedagog marxist.

V. E. GMURMAN

Candidat în științe pedagogice

PROBLEME GENERALE ALE PEDAGOGIEI SOVIETICE

Din experiența mea

Tovarăși,

Cred că o să avem despre ce vorbi împreună. S-ar putea ca și dv. să aveți de spus ceva, pentru că experiența mea — și eu mă bazez pe experiență — se deosebește de experiența dv. Oricum, sînt și eu învățător — învățător feroviar — și fiu de muncitor feroviar —, așa că, în ceea ce privește pedagogia, trebuie să gîndesc ca și dv., deși cred că am avut mai mult noroc decît dv.

În 1920, puterea sovietică mi-a încredințat conducerea coloniei de delincvenți minori de la Poltava. M-am dus acolo, însă nu pentru că mă socoteam un educator grozav. Imediat după revoluție, eu am mai lucrat la o școală din Poltava. Ca local mi se dăduse clădirea sovnarhozului* și ori de cîte ori veneam la școală, găseam mesele de lucru murdare, peste tot numai mucuri de țigări și totdeauna un aer îmbicsit de fum și de miros de nicotină. În astfel de condiții era foarte greu să lucrezi cu copiii și, se înțelege, eram gata să dau bir cu fugiții. Așa mi-am început munca în colonie; ea a durat 16 ani și pot să spun că în asta a constatat norocul meu. Puțini oameni au norocul să conducă același colectiv timp de 16 ani.

Dar în 1935, această experiență a luat sfîrșit fără voia mea și nu din vina mea.

* Secția economică a sovietului gubernial — *Nota trad.*

În toți acești ani am lucrat cu un singur colectiv, în care, ce-i drept, oamenii se schimbau, dar se schimbau treptat, păstrându-se astfel tradițiile și succesiunea generațiilor. Munca în acest colectiv mi-a format anumite convingeri, pe care tind să le aplic și la școala obișnuită. Vă veți întreba de ce am adoptat această atitudine față de problema școlară în general? Pentru că în ultimii 8 ani comuna „Dzerjinski” a N.K.V.D.¹ din Ucraina se deosebea foarte puțin, din punct de vedere al caracterului ei, de o instituție pentru copii, de o școală obișnuită.

În comuna de muncă exista o școală medie completă, încît într-un termen foarte scurt — aproximativ 3—4 luni — copiii deveneau normali și poate chiar mai mult decît atît, dacă socotim normal elevul nostru mijlociu. Așa că nu aș avea motive să cred că efectivul de elevi era din cale-afară de dificil. Dimpotrivă, efectivul meu era mai puțin dificil decît cel din alte școli. Ca dovadă că, începînd din al treilea an de activitate în comună, mi-am putut îngădui să renunț la educatorii bugetari. Elevii mei nu mai aveau nevoie de o supraveghere specială în viața lor de toate zilele.

Școala mea era mai grea decît a dv., pentru că la mine veneau copii mai mult sau mai puțin înapoiați; la vîrsta de 10—12 ani abia știau să citească și să scrie, iar unii nu știau să scrie de loc. Așa că le venea mult mai greu să termine pînă la 18 ani cursurile școlii medii.

Exista pe vremuri la intelectuali prejudecata potrivit căreia copilul vagabond era socotit, de regulă un element înzestrat, un geniu; în realitate, însă, în unele privințe, el este mult inferior copilului normal și mai puțin pregătit pentru o activitate școlară sistematică. Faptul acesta îngreua însușirea materiei de școală medie; totuși, copiii vagabonzi aveau o particularitate care ne îngăduia — atît lor cît și mie — să biruim mari greutăți. Ei nu se puteau baza pe ajutorul părinților, ci numai pe ei înșiși. Bineînțeles, își dădeau seama de acest lucru. Curînd, ei și-au dat seama și de altceva, și anume că școala le deschide drumul spre învățămîntul superior, lucru pe care l-au priceput și mai limpede atunci cînd primii studenți comunarzi au început să vină în comună.

Abia atunci au înțeles ei cu adevărat că drumul spre învățămîntul superior este drumul cel mai bogat în posibilități,

¹ Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne.

cel mai interesant. Îi mai atrăgea și faptul că instituțiile de învățământ superior le asigurau internat și bursă.

Pasiunea comunarzilor mei pentru învățătură era mai mare decât a elevilor mijlocii. Și trebuie să știți că numai datorită acestei pasiuni biruiau ei și lenea, și toate piedicile ce se iveau în calea învățaturii.

Activitatea mea educativă în comună se desfășura în condiții mai prielnice decât la dv., deoarece comunarii erau sub ochii mei neconținți, zi de zi, timp de 5, 6 sau chiar 7 ani. Dv. folosiți o anumită terminologie; spuneți, de pildă: „acesta este un procedeu educativ, iar acesta nu este”. Dar nu numai atât, dv. nu socotiți drept procedeu educativ pe acela care duce la scop, ci pe acela care dă loc la mai puține scandaluri, la mai puține țipete (*risete în sală*), adică procedeul care împacă și capra și varza. Dar rezultatele la care duce folosirea unui asemenea procedeu nu sînt verificate de nimeni, deoarece ele n-ar avea cine știe ce importanță.

Eu, însă, am socotit drept procedeu educativ numai acel procedeu care duce către scopul urmărit. Chiar dacă el dă loc la țipete, scandaluri, pe mine, unul, nu mă deranjează; mă rog, fie și cu scandaluri. În această privință, am avut parte de condiții mai prielnice, ceea ce mi-a îngăduit să fiu operativ. În sfîrșit, la ușurarea muncii mele mai contribuia și faptul că în comună exista și un sector de producție.

Mai demult am fost partizanul „proceselor de muncă”. De altfel, eram cu toții de părere că în procesele de muncă copilul găsește o supapă pentru înclinațiile lui spre un anumit gen de activitate. Consideram și eu că procesul de muncă este necesar pentru a imprima activității copilului un anumit colorit. Ulterior, am înțeles că copilul trebuie să deprindă o anumită muncă productivă, să se străduiască să capete o anumită calificare.

Noi, pedagogii, ne avîntam foarte departe în domeniul teoretic, dar pe țărîm practic ne găseam la un nivel foarte scăzut. Socoteam că vom da copiilor noștri o bună calificare profesională, în realitate, însă, le dădeam o calificare care le îngăduia doar să meșterească niște taburete de proastă calitate sau pregăteam croitorese care nu erau în stare să lucreze decât șorturi. Chiar și eu încercam un sentiment de mîndrie cînd mi se reparau bine ghetetele, cînd mi se lucrau șorturi sau mi se făcea un taburet, fie el și de proastă calitate. Cu timpul, m-am dezbărat de această prejudecată pedagogică. Vă amintiți, probabil, de prejudecata potrivit căreia procesul de muncă trebuie să fie neapărat „legat” de pro-

grama școlară. Cît ne-am bătut capul cu această problemă blestemată! Să zicem că copiii făceau un taburet; ei bine, această activitate trebuie negreșit legată de geografie și matematică (*risete în sală*). N-aveți idee cît de prost mă simțeam cînd venea vreo comisie și nu găsea o concordanță între taburet și limba rusă (*risete în sală*). Pînă la urmă, m-am lăsat păgubaș și am declarat deschis că nu trebuie să existe nici o legătură.

Acum pot susține acest lucru, deoarece în comună a fost creată o uzină, construită cu mîinile noastre, care produce aparate „Leika”. O uzină extraordinară, de mare valoare. Aparatul „Leika” se compune din 300 de piese, lucrate cu o precizie pînă la un micron, presupune precizie din punct de vedere optic și necesită cele mai complicate procese, despre care nu se știa nimic în vechea Rusie.

Numai urmărind munca unei asemenea uzine — și o asemenea uzină presupune un plan precis, norme de toleranță, norme de calitate, zeci de ingineri, un birou de proiectare etc. etc. —, mi-am dat seama ce înseamnă producția și cît de ridiculă era vorbăria cu privire la imbinarea programei școlare cu procesele de muncă. De aici rezultă că ceea ce determină cu atita pulere personalitatea unui individ este, pe de o parte, procesul de învățămînt în școală și, pe de alta, felul producției, pentru că acestea șterg hotarul dintre munca fizică și cea intelectuală, formînd oameni cu o înaltă calificare.

La Harkov, am întîlnit o fată care este studentă în ultimul an la institut și în același timp șlefuitoare de lentile la categoria a șasea de calificare. Va să zică, în timp ce-și face studiile la o instituție de învățămînt superior, este și muncitoare calificată, meserie pe care n-o va uita niciodată. Și atunci cînd am văzut că din comună ieșeau oameni și cu școala medie completă, și cu o calificare de categoria a șasea sau a șaptea, am înțeles că învățătura le-a folosit la ceva. Condițiile producției — ale unei producții serioase — au fost acelea care mi-au ușurat activitatea pedagogică. De aici înainte voi lupta ca în școala noastră sovietică să se introducă și un sector de producție. Voi lupta pentru aceasta cu atît mai mult, cu cît munca copiilor în producție le deschide numeroase perspective pedagogice.

În sfîrșit, problema producției în școală mai are o latură care nu-i de loc de neglijat: este vorba de rentabilitate. Comuna „Dzerjinski” a renunțat la subvenția statului și a trecut

la sistemul de întreținere din venituri proprii. În ultimii ani, nu numai că își acoperea cheltuielile de regie ale uzinei, ale internatului, ale școlii, inclusiv cele privitoare la hrană, îmbrăcăminte și la întreaga întreținere, dar mai vărsa și statului 5 milioane de ruble venit anual net. Și toate acestea numai pentru că avea un sector de producție bazat pe hozrașciot.

Vă puteți închipui ce mijloace uriașe se găseau la îndemîna pedagogilor. De pildă, ne hotăram să facem o excursie în Caucaz, pe ruta Volga, la care să participe 500 de persoane. Pentru aceasta aveam nevoie de 200 de mii de ruble. Atunci hotăram ca timp de o lună să se lucreze o jumătate de oră în plus și astfel realizăm cele 200 de mii de ruble.

Noi am avut posibilitatea să-i îmbrăcăm pe elevii noștri în haine de stofă, iar pe eleve în rochii de mătase sau de lînă. De asemenea, ne puteam îngădui să cheltuim 40 de mii de ruble pentru teatru. Iar cînd toate acestea se fac în numele disciplinei în muncă, în numele cuceririi unei bunăstări și mai înfloritoare, pentru care luptă întregul colectiv, cu ce se poate compara o astfel de forță pedagogică nouă?!

Nu mai vorbesc de alte avantaje mărunte ale unui asemenea sistem. Bunăoară, salariul. Salariul reprezintă un procedeu perfect nu pentru că îi asigură elevului o anumită sumă de bani, ci pentru că îl pune pe acesta în situația de a avea propriul său buget, dîndu-ne astfel posibilitatea să educăm un viitor gospodar. La noi, fiecare comunard-absolvent avea la casa de economii cîte 2 mii de ruble.

Sînt convins că scopul educației noastre constă nu numai în formarea omului-creator, a omului-cetățean, capabil să participe cu cea mai mare eficiență la opera de construcție a statului, ci și a omului care are datoria să fie fericit. În statul sovietic, banii pot fi un minunat factor educativ, un minunat pedagog. Dacă îmi permit să discut probleme pedagogice, este pentru că mă bizui pe experiența mea, iar eu m-am bucurat de condiții mai prielnice decît dv.

Stăruî — și voi stăruî mereu — pentru crearea unor asemenea condiții și în școală. La început, lucrul acesta pare înfricoșător, în realitate, însă, nu este chiar atît de înfricoșător. Dacă mi s-ar încredința acum o școală, aș arăta în consiliul pedagogic ce anume vreau să înfăptuiesc și în același timp mi-aș pune întrebarea: de unde aș putea să-mi procur mijloace necesare? În comuna „Dzerjinski” m-am apucat să

caut un om care să știe să cumpere orice, să vîndă orice, să știe să facă orice. Și, închipuiți-vă, am găsit un astfel de om. Mi-a declarat chiar din capul locului: „Aveți 200 de brațe de muncă, de ce vă plîngeți?” — „Bine, dar de ce să ne apucăm?” — l-am întrebat eu. „Știți ce, hai să facem ață” — mi-a răspuns el. „Dar de unde să luăm bani?” — „N-avem nici o nevoie de bani. E de ajuns să încheiem un contract și să cumpărăm niște războaie primitive de lemn”. Într-adevăr, am cumpărat astfel de războaie mici, vechi și ne-am apucat să facem ață, iar după 6 ani aveam cea mai bună uzină optică din Uniune, uzină care valora zeci de milioane de ruble.

Așa ne-am început noi marea operă — de la ață și de la taburete. Dar cum se fac taburetele? Unii zic că pentru a face un scaun, elevul trebuie să facă singur toate piesele și abia atunci va putea fi socotit un meșter bun. Alții, dimpotrivă, susțin că un elev trebuie să facă o singură piesă, un alt elev o altă piesă, un al treilea să le șlefuiască ș.a.m.d. Și așa trebuie să fie. Cînd se întîmpla, însă, ca un „pedagog inimos” să vadă o astfel de treabă, se îngălbenea la față, gata-gata să leșine: „cum puteți să vă bateți joc de băiat în halul ăsta! Îl puneți să taie mereu aceeași bucată... E de-a dreptul înfiorător!” De bună seamă, băiatul nu are de făcut altceva decît să reteze bucăți de aceeași mărime, însă face cam 200 de bucăți de acest fel în cîteva minute, deci muncește pentru colectiv.

Diviziunea muncii ne este absolut necesară. În momentul de față nu avem atîta nevoie de meșter care să se priceapă să facă tot scaunul, cît avem nevoie de tîmplar care să știe să lucreze și la un ferăstrău circular, și la o mașină de frezat. Eu am făcut experiență cu un astfel de colectiv, cu o astfel de producție.

Din ceea ce vă spuneam nu rezultă de loc că aș fi numai un economist. Nu, am rămas totdeauna pedagog, m-au interesat totdeauna problemele educației și am ajuns la anumite concluzii care contrazic, poate, părerile teoretice curente. Am fost întotdeauna împotriva părerii că pedagogia se întemeiază pe studiul copilului și pe studiul unor metode pedagogice luate în mod izolat și gîndite abstract. Eu socotesc că educația este expresia crezului politic al pedagogului, iar cunoștințele lui au doar un rol ajutător. Puteți să mă îndopați cu metode pedagogice oricît poștiți și tot nu voi fi în stare să educ un gardist alb. Și nici dv. nu veți fi în stare.

Lucrul acesta i-ar reuși numai aceleia care nutrește sentimente de gardist alb.

Măiestria pedagogică poate fi ridicată la un înalt grad de perfecțiune; aş spune chiar că ar putea atinge perfecțiunea tehnicii. Sînt convins de aceasta, şi prin întreaga mea viaţă am căutat s-o dovedesc. Insist din nou asupra chestiunii dacă problemele educaţiei, metodică educaţiei n-ar putea fi limitate la problemele de didactică, cu atît mai mult cu cît procesul educativ nu se desfăşoară numai în clasă, ci literalmente pe fiecare metru pătrat al Pămîntului nostru. De aceea este necesar ca pedagogia să posede mijloace de înrîurire, dar o înrîurire universală şi atît de puternică, încît, atunci cînd elevul nostru va întîlni o influenţă rea, oricît ar fi ea de copleşitoare, să fie anihilată şi lichidată de influenţa noastră. Prin urmare, e de neînchipuit ca această activitate educativă să se poată desfăşura numai în clasă. Prin activitatea educativă trebuie să fie îndrumată întreaga viaţă a elevului.

Al doilea lucru asupra căruia vreau să insist este acela că eu sînt partizanul educaţiei active, adică vreau să formez un om cu anumite însuşiri, şi fac tot ce-mi stă în putinţă — îmi încordez mintea, depun toate eforturile — pentru a atinge acest scop. Trebuie să găsesc mijloacele pentru a realiza aceasta şi de aceea n-am voie să pierd din vedere scopul; dimpotrivă, trebuie să am mereu înaintea ochilor modelul, idealul către care năzuiesc. Nu trebuie să-mi fac griji din faptul că „personalitatea începe să ţipe”. N-are decît să ţipe, eu îmi văd înainte de treabă, urmărindu-mi scopul. Aceasta nu înseamnă nicidecum că sînt partizanul suferinţelor; dimpotrivă, sînt convins că multe neajunsuri — mai ales acelea care ţin de disciplină, de ton şi de stil — se datoresc faptului că noi trecem cu vederea un amănunt de o deosebită importanţă. Lucrînd cu copiii vagabonzi, mi-am dat seama mai limpede de amănuntul acesta. Este vorba de nervii zdruncinaţi ai copiilor. Credeam că am înaintea mea anarhişti, hoţi, trîntori, şi cînd colo cei mai mulţi dintre aceşti copii aveau sistemul nervos uzat. Erau ostili oricărui gest, oricărui cuvînt al tău; îi dureau nervii numai cînd te apropiiai de ei. Uneori şi savantele noastre elucubraţii pedagogice constituiau o grea încercare pentru sistemul lor nervos.

Unii spun că după lecţii copilul are nevoie să facă gălăgie (în şcoala dv. nu există aşa ceva); iar cînd îi vine uneori pofa să spargă geamuri, aceştia susţin că asta o cere natura

copilului. Ca să nu mai spargă geamurile, ei cred că ar trebui să orientăm atenția copilului în altă direcție, făcându-l să se destindă în alt mod. Să-l facem să cînte, să danseze sau să asculte radio.

Eu colind multe școli — am nervii căliți, ca de oțel —, dar atunci cînd intru într-o școală care vuieste de larmă și glasuri, am un tic nervos. Și, gîndiți-vă, copiii petrec zece ani în școală.

Dar noi nu trebuie să uităm că sîntem „pedagogi” și că este necesar să ne stăpînim sentimentele. Uneori ne tremură numai buzele, nu dormim nopțile, iar alteori enervarea acumulată o descărcăm acasă, asupra celor din jurul nostru. Exista chiar o convingere înrădăcinată după care munca învățătorului zdruncină nervii, iar învățătorul este neapărat un neurastenic.

Lucrul acesta m-a pus de mult pe gînduri. Mai tîrziu, am văzut că ordinea deplină este o adevărată binefacere: fără gălăgie, fără alergături. Dacă ai chef să alergi, poftim — ai în curte un teren de sport, iar dacă ai chef să ții — fă bine și nu țipa! Trebuie să fim și noi cruțați, copii; doar noi învățătorii, reprezentăm un bun al statului, și de aceea, cruțați-ne!

În ceea ce privește geamurile, nu e decît o singură soluție: să nu cumva să îndrăznești să spargi vreun geam... Să-ți iei gîndul și de la radio, și de la muzică, pentru că, oricum, n-am să-ți dau voie să distrugi avutul statului. Nu te voi opri ca să te destinzi, dar să nu îndrăznești să spargi vreun geam.

Și, într-adevăr, în colectivul care are o atitudine conștientă față de o astfel de ordine se poate ajunge la aceea liniște, la acea severitate, la acea respectare întocmai a anumitor reguli care delimitează unde e voie să alergi și unde nu, reguli atît de necesare pentru calmarea nervilor. Nici eu n-am ajuns atît de repede la această concluzie. Totuși, dacă ați fi vizitat comuna la orice oră, niciodată nu i-ați fi văzut pe copii imbrîncindu-se, spărgînd geamuri ș.a.m.d. Colectivul meu era plin de voie bună și de bucuria de a trăi și nu mi s-a întîmplat să aud că s-a iscat vreo bătaie. Sint profund incredințat că tendința copilului de a alerga și de a țipa fără rost poate fi foarte bine transformată într-o liniște interioară. Doar se întîmplă deseori ca ceea ce ți se prezintă drept înțelepciune pedagogică să fie, de fapt, o problemă discutabilă: este oare cu adevărat înțelepciune pedagogică sau măcar înțelepciune?

Pe dv. vă preocupă, probabil, problema riscului. A vorbi unui huligan pe un ton potolit și egal, adică a manifesta fățiș teama de a-ți arăta indignarea, este, la drept vorbind, acțiunea cea mai riscantă a învățătorului. Dacă toată lumea ar vorbi cu mine numai pe un ton egal, după un an m-aș spînzura. A vorbi unui elev pe un ton egal este ca și cînd i-ai zice: puțin îmi pasă cum te porți, eu ți le spun toate acestea numai așa, ca să-mi fac datoria.

Dacă, de pildă, spui „Ivanov, să nu îndrăznești să faci ceva neîngăduit...” pe un ton calm și monoton, i se face omului lehamite de viață, nu altceva! Însă cel care trăiește într-un colectiv viu, în care există și riscuri, duce o viață interesantă. Într-un asemenea colectiv, oamenii trăiesc intens. O acțiune fără risc reprezintă riscul cel mai primejdios.

De aceea o spun pe față: atît acțiunile pedagogului cît și acțiunile colectivului pedagogic trebuie să fie pătrunse de maximum de exigență.

Aceasta nu înseamnă nicidecum că trebuie să țipați. Nu, să vorbiți în așa fel, încît cel vinovat să vadă că sînteți indignați, să simtă că sînteți hotărîți să vă împotriviți încălcării cerințelor, că această încălcare v-a scos din sărite. Nu e totdeauna nevoie să țipați. Uneori puteți să vorbiți printre dinți (*risete*), însă în glasul dv. să se simtă emoția, sentimentul de indignare, și în privința aceasta nu trebuie să vă lăsați influențați de nici un fel de consultanți.

Într-o zi a venit la mine un director de școală și m-a întrebat: ce ai fi făcut dumneata în locul meu? „Am dat afară pe un elev, dar după puțin timp s-a întors cu un bilet de la Gorono ca să fie reprimit. Băiatul cu pricina înfipsea cîteva bucățele de lamă de ras în balustradă, cu gîndul ca elevii să se taie la mîini. La rîndul meu l-am întrebat: „Dar dumneata ce ai făcut?” — „L-am reprimit”, zice... „Bine, dar trebuia să-l alungi cu bilet cu tot!” — „Mi-aș fi pierdut slujba” — a răspuns el. Poftim, s-a speriat de bilețul și l-a reprimit pe huligan. N-a procedat bine. Cînd simți că ai dreptate, ai datoria să nu cedezi, chiar dacă riști să fii dat afară din slujbă. Și, pe urmă, pe un director de școală nimeni nu-l dă afară așa, cu una cu două. Nu e chiar atît de ușor să dai afară un director sovietic, și de aceea el nu trebuia să cedeze.

Încă ceva despre risc. Cînd un colectiv este educat într-un anumit ton de exigență și este deprins să-și orienteze acțiunile spre un scop bine determinat, atunci colectivul de

copii vă va sprijini și aproape că nu va mai fi nevoie să riscați. Când am stabilit dreptul la pedeapsă, ca un drept neîndoielnic — la care nu voi renunța —, elevii și-au dat perfect de bine seama că așa va fi. Cu cât dreptul de a formula cerințe este mai precis și mai clar, cu atât mai rar se ivește ocazia de a-l folosi, cu atât mai firesc se creează stilul general.

O educație exigentă pare un proces greu pînă în momentul cînd ne-am hotărît cu adevărat s-o facem; după aceea devine un lucru ușor.

Subliniez că aveți datoria să pretindeți o purtare corectă fără să ezitați, fără să vă temeți că „personalitatea va protesta” sau că vreun birocrat o să vă amenințe cu concedierea.

Acestea sînt principiile generale, tovarăși. Să încerc să le dezvolt mai amănunțit. Trebuie să adaug unele completări foarte importante. Este vorba de problema stilului și a tonului. Problema stilului nu a fost de loc studiată în pedagogie. Or, stilul este în multe privințe hotărîtor. Cîte școli am vizitat, tot atîtea stiluri am și văzut.

Știți și dv., desigur, că stilul unui colectiv de copii poate fi nervos, obraznic, gălăgios, bolnăvicios, scăzut, pesimist, dinamic. Un stil sovietic, sănătos se creează pe calea educării respectului față de sine și față de colectiv, stil care trebuie să existe în fiecare școală din țara noastră. Stilul se creează într-un timp îndelungat, pentru că el nu este posibil fără o acumulare de tradiții.

Am vizitat școala nr. 899. Firește că această denumire e banală, nu spune nimic. Dar școala nr. 899 poartă numele lui Kirov, ceea ce, din capul locului, înseamnă foarte mult. Majoritatea covârșitoare a pedagogilor nu se pricep să folosească o coincidență atît de fericită. Pentru această școală, ziua de naștere a tovarășului Kirov ar trebui să constituie o mare sărbătoare și fiecare elev s-ar cuveni să cunoască viața patronului școlii. Așa se petrecea la mine. În colonia „Gorki” erau gorkiști. Cei din comuna „Dzerjinski” știau că tovarășul Dzerjinski este prototipul omului adevărat, inspiratorul lor.

Una dintre revistele noastre pedagogice a dezbătut problema modului în care trebuie să ne adresăm copiilor: „copii”, „tovarăși” sau direct pe nume: „Vanea”, „Kolea” etc. De ce nu vor unii să înțeleagă că, în școală copilul este neapărat un cetățean? Unui copil de zece ani eu îi spuneam „tovarășe”, mai ales cînd mă adresam în interes de serviciu. Dacă

mă plimbam cu el prin parc, puteam să-i spun pe nume — „Petea”. Dar cînd se făcea vinovat de ceva, îi spuneam: „tovarăşe Fedorenko, ai două ore de arest”. Asta nu înseamnă că în alte împrejurări nu mai puteţi să-i spuneţi „Petea”. Un astfel de stil subliniază că nu este vorba de joacă, ci de relaţii oficiale. Metoda pentru care mi s-au făcut totdeauna reproşuri a fost militarizarea. Mi se spunea „jandarm”, „Arakceev”¹ ş.a.m.d. Cu toate acestea, timp de 16 ani de zile nu am renunţat la jocul de-a „milităria”.

Eu sînt un adversar al dresajului cazon. În unele şcoli copii sînt duşi la vestiar doi cîte doi. E un lucru cu totul inutil. Cînd aveţi un colectiv disciplinat, e de ajuns să se specifice în ordinul scris: îmbrăcarea pe rînd, cutare clasă după cutare clasă, cu supravegherea este însărcinat cutare. Şi fiecare ştie cînd trebuie să se ducă să se îmbrace. Cînd există o asemenea rînduială, nu e de loc nevoie ca elevii să meargă la vestiar doi cîte doi...

În ziua de 7 Noiembrie 1938, aflîndu-mă la Kislovodsk, am observat cum se încolona o şcoală pentru defilare. Şi nu că se manifesta rea voinţă, dar elevii nu se puteau încolona. Iar după ce, în sfîrşit, s-au încolonat, profesorii stăteau şi-i păzeau pe elevi să nu fugă. Aceasta nu este militarizare. Militarizare înseamnă altceva: „Încolonaţi-vă, înainte-marş, un minut pentru aliniere, din dreapta, cîte şase!” După ce s-au încolonat, copiii au întrebât: „O să stăm mult aici?” — „Două ore! Rupeţi rîndurile!” Copiii se împrăştie, îşi cumpără bomboane, îngheţată. Dar iată că gornistul dă semnalul; ei vin în fugă şi se încolonează.

Militarizarea înseamnă libertate pentru învăţător şi pentru elevi, şi nicidecum muştruluiială.

Nu ştiu cum se întrunesc la dv. profesorii atunci cînd au loc adunări generale. Dar ştiu cum se întrunesc scriitorii. O spun deschis: nu există nici un fel de militarizare. Fiecare primeşte cîte o înştiinţare că adunarea este fixată pentru ora 6. Asta înseamnă că trebuie să stai şi să chibzuieşti bine cînd o să înceapă, de fapt, adunarea generală. Toţi ştiu din experienţă că dacă în înştiinţare scrie ora 6, înseamnă că adunarea va începe la 7. Dar toată lumea va mai întîrzia cu o oră şi va veni pe la 8. Prin urmare, trebuie să te duci la adunare către orele 8. Dacă în înştiinţare scrie ora 7, atunci adunarea generală va începe la 9 şi jumătate.

¹ A. A. Arakceev, guvernator al Petersburgului sub Pavel I, cunoscut pentru tirania şi brutalitatea sa — *Nota trad.*

„De ce ai venit la 9 și jumătate?” e întrebat scriitorul. „Pentru că știu că ai noștri întârzie totdeauna”, răspunde el. În cazul de față, timpul încetează să mai existe. Ora 6 se transformă într-un cuvânt lipsit de sens. Și dacă lucrurile vor continua așa și în viitor, atunci — pentru ca adunarea să se întrunească la ora 7 seara — va trebui să se menționeze în înștiințare că începe la ora 12.

Pe cită vreme militarizarea îi învață pe profesori să fie punctuali atunci când sînt chemați la adunări. Timp de 16 ani am primit zi de zi raportul comandanților; raportul se dădea de obicei la ora 9. Cînd se termina ziua de lucru, comandantul de serviciu dădea semnalul. Ei bine, eu, șeful instituției, n-am întârziat niciodată. Nu mi-am îngăduit să întârzii nici măcar o singură dată. De altfel, toți comandanții erau punctuali, totdeauna la posturile lor.

„Militarizarea” are meritul că îngăduie formarea deprinderii de a te mișca cum trebuie. Or, mișcarea nu e chiar un fleac. A ști să umbli, a ști să stai, să vorbești, să fii politicos nu e de loc un fleac. Nu încapă nici o îndoială că un astfel de colectiv se simte el însuși un colectiv care promite mult.

De pildă, în comuna „Dzerjinski” era interzis să te ții de balustrada scării. Devenise un obicei ca nimeni să nu mai circule pe lîngă balustradă. Comandantul le spunea celor noi veniți: trebuie să răspundeți în cutare fel, să vă purtați în cutare fel. Și să nu uitați un lucru: să nu vă țineți de balustradă! Și am văzut cum oameni în vîrstă, sau mai puțin în vîrstă, încercau să coboare scara fără să se țină de balustradă, ceea ce îi întinerea și îi făcea mai grațioși. Încercați și dv. și veți deveni mai grațioși.

O astfel de organizare nu înseamnă muștruluială. În comună exista o regulă: se desemna comandant de serviciu un elev în vîrstă de 15—16 ani care nu se deosebea de ceilalți decît printr-o brasardă de mătase. Și iată că treptat a devenit un obicei de a răspunde la ordinele lui cu formula: „Am înțeles, tovarășe comandant!” Lucrul acesta avea logica lui. Comandantul de serviciu nu stătea de vorbă cu nimeni; el n-avea timp de pierdut cu taifasul. Spunea ce avea de spus și își vedea de treburi.

Priceperea de a te ridica în picioare înseamnă și ea mult. Cînd un elev a ajuns la convingerea că în fața directorului trebuie să stea în poziția de drepti, înseamnă că a recunoscut legea colectivului.

Eu am folosit unele procedee originale, care aduceau cu jocul de-a „milităria”. Pentru biroul meu, am ales încăperea cea mai mare, am mobilat-o cu canapele. Fiecare comunard putea să stea acolo, putea să citească, să asculte ce se vorbea. Avea tot dreptul s-o facă. Și în acest caz nu trebuia să stea drepti. Dar cînd îl chemam, stătea în fața mea așa cum se cuvine.

În sfîrșit, încă ceva despre stil. Stilul este, de fapt, un joc exterior. Și noi, adulții, ne jucăm în viața de toate zilele. Unul își comandă gulere de o formă mai specială sau poartă ochelari mai deosebiți, care, după părerea lui, îi dau un aer de profesor. Altul poartă părul ca poezii. Iar dacă pleci în excursie cu un „ZIS”, te simți oarecum ca un „burghez”. Dar copiii? Copilul, așa cum se joacă, așa va munci. Însăși viața copiilor trebuie să fie un joc și dv. trebuie să vă jucați cu ei. Timp de 16 ani m-am jucat și eu cu ei. Jocul acesta al pedagogului este un joc adevărat, serios și el are un anumit scop; el face ca viața să fie mai frumoasă. Ce înseamnă o viață frumoasă? O viață legată de estetică. Colectivul de copii trebuie să trăiască frumos, iar jocul trebuie să-i ocupe fiecare minut. Într-o instituție pentru copii, milităria nu este altceva decît un fel de joc. Pe timpuri, elevii mei se duceau la muncă în cîmp, în grădină sau în ateliere și în fiecare săptămînă sovietul comandanților emitea un ordin care începea întotdeauna cu aceeași frază. Fiecare elev își cunoștea locul de muncă, de care răspundea și unde dobîndea o calificare. În fiecare dimineață toți auzeau această frază a ordinului. Și așa s-au petrecut lucrurile timp de mai mulți ani.

Asta-i jocul. Și asemenea elemente ale jocului trebuie menținute. Jocul trebuie născocit în așa fel, încît copiilor să li se pară că ei îl născocesc. Tot un joc e și detașamentul de pază. Credeți că comuna avea nevoie de pază? Comuna era a N.K.V.D.-ului și nimeni n-ar fi îndrăznit s-o prade. Iar noi înadins țineam casa de bani, seiful, în vestibul, la intrare, unde o santinelă cu pușca pe umăr făcea zi și noapte de pază. Cînd povesteam asta învățătorilor, ei mă întrebau mirați: „Cum, fac de pază și fetele, și cei mici?”

Da, chiar și noaptea. Toată comuna doarme, numai santinela stă cu pușca pe umăr, ba și cu ușa descuiată. Cîndva i-am spus unui director de școală din Moscova: „N-ar fi rău dacă elevii dumitale și-ar păzi singuri școala”. Iar el mi-a răspuns: „O să le fie frică, și apoi n-o să le dea voie

mama". Copiii care erau prin apropiere, auzind răspunsul directorului, au început să strige: „Să încerce numai să nu ne dea voie!”

Ce înseamnă să ai curaj? Ți-e frică și totuși faci ceea ce trebuie să faci. Mă duceam la miezul nopții în vestibul — băiatul sta cu pușca pe umăr. Îl întrebam: „Ți-e frică?” -- „Nu”. De altfel nici n-avea de ce să-i fie frică, pentru că prin apropiere se aflau comunarzi mai mari. E un joc, dar un joc plin de răspundere. În plus, omul învață cum să-și biruie teama.

Unii zic așa: copilul trebuie oțelit. Ce-i drept, e foarte folositor, numai că ei ar vrea ca oțelirea aceasta să se facă fără oțelire, să vină de la sine. Aceștia îi sfătuiesc pe copii: „Voi trebuie să fiți oțeliți, să nu știți ce e frica”. Dar când e vorba să treacă la fapte, la oțelirea copilului, atunci declară: „o să se sperie, n-o să-l lase mama” ș.a.m.d.

V-am mai povestit, mi se pare, o întâmplare cu totul neobișnuită, când un elev a tras cu revolverul într-o învățătoare. Ceea ce m-a interesat în această poveste penibilă nu a fost elevul, care putea fi un schizofrenic sau unul trimis dinadins de dușmani. Ceea ce m-a interesat a fost clasa. Toată clasa s-a speriat și n-a fost în stare să-l împiedice.

Ia să fi încercat cineva la noi, în comună, să intre în clasă înarmat. Cine i-ar fi dat voie să tragă? Acolo însă clasa s-a speriat.

Pedagogul are datoria să se ocupe de educarea curajului. Sentimentul fricii trebuie biruit tot cu ajutorul jocului. Încă o problemă importantă: școala trebuie să formuleze cerințe mari. Eu le sînt recunoscător comunarzilor; ei înțelegeau însemnătatea cerinței și m-au educat în multe privințe.

Să luăm, de pildă, întrecerile... Eu eram foarte exigent și întregul colectiv era de asemenea exigent. Întrecerea era organizată fără angajamente reciproce, dar exista o dispoziție generală adoptată de toate clasele, de toate detașamentele, cu privire la anumite criterii: să fii politicos, să te porți frumos etc. Aveam o cartotecă și țineam evidența. Cel mai bun detașament, care cîștiga întrecerea lunară, primea drept premiu 6 bilete de teatru în fiecare zi (detașamentul era compus din 30 de elevi) și dreptul de a face curățenie în locurile de folosință comună.

Trebuie să vă spun că evoluția logicii în ceea ce privește exigența ajunsese la forme foarte originale: efectuarea muncilor celor mai neplăcute era încredințată ca o favoare,

în ordinea unei anumite preferințe. Aveam în comună un detașament minunat — al 4-lea. Într-un rind, i-a căzut la sorți să facă curățenie la W.C. timp de o lună. Detașamentul spăla W.C.-ul cu leșie și cu un anumit acid, pe urmă îl stropea cu apă de colonie. Toată lumea știa cită grijă avea detașamentul de W.C. și ce curățenie era acolo. Detașamentul a ieșit primul la curățenie. După o lună, detașamentul a declarat că își asumă mai departe răspunderea pentru curățenia W.C.-ului. Și tot așa a făcut și a treia lună. În sfârșit, în luna următoare a ieșit primul la curățenie detașamentul al 3-lea, care nu era mai prejos de al 4-lea, și a cerut să i se încredințeze și curățenia W.C.-ului: „Acum noi am ieșit primii, așa că noi trebuie să facem curățenie și la W.C.”

Îmi vine și azi să rîd cînd îmi amintesc de asta. La început, pentru îngrijirea W.C.-ului se trăgea la sorți, ca și în cazul altor munci pentru întreținerea curățeniei; mai tîrziu însă această îndatorire le revenea în mod egal.

Tovarăși, această logică nu este o născocire de-a mea, este o logică firească, ce decurge din cerințe.

Nu poți impune anumite cerințe dacă nu dispui de un colectiv unit, cu adevărat încheiat. Dacă mi s-ar încredința acum o școală, primul lucru pe care l-aș face ar fi să convoc pe profesori și să țin următorul loșos: „Dragi prieteni, propun să facem așa...” Dacă vreun profesor n-ar fi de acord, atunci — cu toată înalta lui calificare — i-aș spune: „Mută-te la o altă școală!” În schimb, unei fete de 18 ani dacă aș vedea că e de acord cu mine, i-aș zice așa: „Dumneata nu ai încă destulă experiență, dar îți sclipesc ochii de nerăbdare, văd că vrei să muncești; rămii aici și muncește, iar noi o să te ajutăm...”

Un colectiv adevărat e un lucru foarte greu de realizat. De pildă, problema dacă un om are sau n-are dreptate nu trebuie rezolvată de hatîrul propriei tale ambiții, al intereselor personale, ci numai în interesul colectivului. A păstra totdeauna disciplina înseamnă a îndeplini chiar și ceea ce e neplăcut, dar care totuși trebuie făcut; aceasta înseamnă spirit de înaltă disciplină.

Eu socotesc că profesorii unei școli trebuie să fie în relații bune între ei nu numai în localul școlii, ci și în afara ei, să fie și prieteni.

Ultimul capitol privește atitudinea față de părinți. Aici, vechea mea experiență din școala feroviară se completează cu experiența muncii în comună. În ultimii 5 ani mi se trimi-

teau elevi la care profesorii renunțau pentru că erau elemente de dezordine.

Copiii aceștia sînt, firește, mai dificili decît copiii vagabonzi. Un vagabond nu are alte perspective decît comuna; totul se reduce la persoana mea și la colectivul didactic. Celălalt, însă, are mamă, are tată. Tata are uneori mașină, un grad de ofițer în armată, are patefon, bani. Încearcă să prelucrezi un asemenea element. E ceva mai greu. Și atunci, am ajuns la concluzia că un contact strîns cu părinții este absolut necesar.

Cunoașteți cu toții vechiul și tradiționalul obicei de a chema pe părinți, în anumite ocazii, și ale spune: „Băiatul dv. a făcut cutare sau cutare ispravă.” În acest timp îi privești drept în ochi și te gîndești: care ce-o să facă părinții cu el? Și, cu un aer de virtuos, adaugi: „Bineînțeles, nu trebuie să-l bateți.” Tatăl pleacă, dumneata nu spui nimă-nui nimic, dar în ungherele cele mai tainice ale sufletului — pe care nu le cunoaște nici nevasta dumitale — te gîndești: n-ar fi totuși rău să-i tragă o mamă de bătaie. Un asemenea lucru la noi nu este admisibil, ca orice fățarnicie de altfel.

Iată și un alt mod de atitudine față de părinți: atît dirigințele cît și directorul își dau limpede seama că familia respectivă nu este în stare să-și crească copilul. Și atunci, ce fac ei? De obicei — deși au ajuns la convingerea că familia nu este în stare să-și educe copilul — se duc totuși acasă la copil și încep să-i învețe pe părinți cum să-i facă educația. În majoritatea cazurilor, o familie care și-a stricat copilul nu va înțelege povețele voastre. Reeducarea este o chestiune foarte grea și dacă încercați să antrenați la acțiuni pedagogice o astfel de familie, puteți face și mai rău.

Aceasta, însă, nu înseamnă de loc că nu există nici o posibilitate de a influența familia. De altfel, datorită noastră este să o ajutăm. Și cel mai bun mijloc de influențare este însuși copilul.

Acțiunea asupra familiei prin intermediul elevilor poate fi intensificată. Am lucrat la școala feroviară din Kriukov. Elevii stăteau la familiile lor. Am organizat brigăzi de elevi după criteriul teritorial. Toți șefii de brigadă dădeau în fiecare dimineață raportul cu privire la ceea ce s-a petrecut în curți și la comportarea elevilor membri ai brigăzilor. Printr-un ordin, fixam periodic o trecere în revistă, la care, în afară de mine, mai luau parte și șefii claselor. Cînd intram

în curte, brigada era gata aliniată și, împreună cu membrii brigăzii, porneam să inspectăm locuințele în care stăteau elevii din școala mea.

Astfel de brigăzi, răspunzătoare față de director prin intermediul brigadierilor, care prezintă dări de seamă la adunările generale, constituie cea mai bună metodă de înrînire a familiei. Cred că problema referitoare la formele de influență asupra familiei trebuie rezolvată după logica următoare: școala este o organizație de stat, iar familia o organizație a vieții de toate zilele; prin urmare, cel mai bun mijloc de a înrîuri familia este acela de a acționa prin intermediul elevului.

Probleme de educație în școala sovietică

1

Problemele de educație în școala sovietică nu pot fi deduse din principii desprinse de viața socială sovietică și de istoria politicii sovietice. Încercarea de a făuri o metodică a muncii educative, deducînd-o din teze ale unor științe ca psihologia, biologia etc., este sortită eșecului. Aceasta nu înseamnă însă că tezele acestor științe nu pot fi folosite în făurirea metodicii muncii educative sovietice. Rolul lor trebuie să fie însă pur auxiliar, pe de-a-ntregul subordonat scopurilor dictate de condițiile politice (practice) ale vieții societății sovietice.

• În prezent, însemnătatea pe care o au pentru pedagogie științe ca psihologia și biologia este încă prea puțin studiată. E foarte probabil că în viitorul apropiat vom fi martorii unor mari descoperiri în aceste domenii, descoperiri care ne vor îngădui să folosim cu mai multă grijă și precizie datele acestor științe pentru scopurile noastre politice.

Totuși, alit în prezent cît și în viitor, un lucru este clar: nici un procedeu pedagogic nu poate fi dedus pe cale silogistică din principiile vreunei științe. O asemenea deducție ar putea fi, în cel mai bun caz, apolitică, dar mai ales dăunătoare din punct de vedere politic. Cea mai bună dovadă ne-o oferă practica pedologiei. În prezent este cazul să considerăm drept tendință pedologică orice tendință de a deduce numai pe cale logică un procedeu pedagogic dintr-o știință oarecare.

Raportul dintre mijloc și scop trebuie să fie piatra de încercare prin care se verifică justetea logicii pedagogice. Logica noastră trebuie să fie o logică marxistă, o logică dialectică.

Din punct de vedere al acestei logici, noi nu admitem nici un procedeu care să nu ducă la scopul pe care ni l-am propus. Acesta este primul principiu. Al doilea principiu, după cum e foarte firesc, este acela că nici un procedeu nu poate fi declarat imuabil, permanent folositor și operând totdeauna cu aceeași precizie. Pedagogia este o știință dialectică, care nu admite nici o dogmă.

Eficiența și caracterul dialectic al procedurii folosit în munca educativă constituie principiile fundamentale care trebuie să stea la baza sistemului de educație sovietic.

Eficiența procedurii educative. Nu orice logică a eficienței procedurii educative ne poate satisface. În cele două decenii de practică a științei noastre pedagogice s-au comis multe erori și aproape toate constau în denaturarea ideii eficienței procedurii educative. Tipurile principale ale acestor denaturări sînt:

- a) tipul deducției prezumtive;
- b) tipul fetișismului etic;
- c) tipul procedurii izolate.

Tipul deducției prezumtive se caracterizează prin aceea că în el precumpănește deducția trasă dintr-o premisă admisă. În condițiile acestui tip, premisa însăși nu se verifică niciodată, fiind socotită infailibilă; prin urmare, și deducția este socotită infailibilă. De obicei, în astfel de cazuri se afirmă: procedeul respectiv trebuie să ducă în mod obligatoriu la anumite rezultate. Aceste rezultate sînt prezentate, de pildă, în termeni pozitivi. Caracterul lor pozitiv este dedus din procedeul respectiv ca o concluzie logică; totodată însă și caracterul pozitiv al rezultatului este socotit ca o dovadă a justetei procedurii însuși. Cercul logic obținut astfel este aproape opus criticii deductive, iar cealaltă critică — verificarea rezultatelor reale — este socotită, în cazuri de acest fel, vicioasă în principiu. Încrederea în acest procedeu este atât de mare, încît rezultatele negative neașteptate sînt în-

totdeauna atribuite greșitei folosiri a procedeului sau unor cauze întâmplătoare, pe care nu ne rămâne decât să le descoperim.

Eroarea de tipul fetișismului etic constă în aceea că atât procedeul cât și metoda sînt situate pe același plan cu noțiunea, al cărei conținut nu admite nici o îndoială. Ei bine, această situație pe același plan este socotită drept un argument absolut suficient, care nu mai are nevoie să fie verificat. Erori de acest fel se comit adesea în gîndirea noastră pedagogică. Din această categorie fac parte și numeroasele tentative de a organiza așa-zisa educație prin muncă. Simpla prezență a unei noțiuni, cum este aceea de muncă, era suficientă pentru a ne convinge de valabilitatea multor procedee care, de fapt, nu au nimic comun cu munca. Din același domeniu fac parte și toate erorile de autoorganizare și de autonomie.

În sfîrșit, eficiența procedeeleor educative era adesea atribuită unui procedeu izolat, neînsoțit de o verificare practică. Acțiunea pedagogică are un caracter dialectic atât de pronunțat, încît nici un procedeu nu poate fi presupus ca bun înainte ca eficiența lui să fi fost verificată prin toate celelalte procedee folosite simultan cu acesta. Omul nu se formează în mod parțial, ci prin toate influențele care se exercită asupra lui. De aceea, un procedeu izolat poate fi atât bun cît și rău; momentul hotărîtor îl reprezintă nu logica lui proprie nemijlocită, ci logica și acțiunea întregului sistem de procedee, organizate în mod armonios.

4

Eficiența și caracterul dialectic al muncii educative nu pot fi precizate în pedagogia sovietică decît pe calea experienței. În școala noastră există suficiente elemente pentru concluzii bazate pe inducție și experiență. Dar ne dăm seama de adevărata logică a procedeului pedagogic și a sistemului de procedee nu atât în cadrul îngust al școlii, cît în întreaga viață socială a Uniunii, în domeniul vast al acelor principii și tradiții care au și început să distingă în mod net societatea noastră de toate celelalte.

Însemnătatea acestui vast domeniu se manifestă, în primul rînd, în însăși formularea scopurilor educației.

Ațit instituția educativă cit și fiecare educator în parte trebuie să-și dea bine seama de scopurile procesului educa-

tiv. Aceste scopuri trebuie să constituie fondul de bază pe care urmează să se desfășoare munca educativă; nici o muncă educativă nu este posibilă fără o orientare precisă asupra scopului propus. De altfel, tocmai aceste scopuri trebuie exprimate în proiectarea însușirilor personalității, în specificul caracterelor și în acele linii de dezvoltare ale lor care sînt trasate în mod precis pentru fiecare individ în parte.

Aceste însușiri ale individului, pe care ne propunem să le dezvoltăm în fiecare elev, pot fi generale și particulare, adică individuale. Omul sovietic trebuie să se deosebească îndeobște printr-un caracter tipic. Formarea unui astfel de caracter tipic trebuie să constituie unul din principalele scopuri ale muncii educative. Din nefericire, nu există nici un studiu cu privire la însușirile acestui caracter tipic, deși, în mod intuitiv, știm prin ce calități se caracterizează, de fapt, cetățeanul sovietic. Cunoașterea aceasta este o cunoaștere realistă, iar în această privință sînt importante nu atît formele, cît tendințele, și pedagogia sovietică, luînd drept punct de plecare aceste tendințe, are datoria să proiecteze, de parte, în viitor, însușirile noului om sovietic tipic; ba chiar are datoria să depășească societatea în ceea ce privește formarea oamenilor.

Acestor însușiri tipice, generale, ale personalității noi le atribuim următoarele laturi caracteristice: starea de spirit a individului în colectiv, caracterul legăturilor și reacțiilor lui în colectiv, spiritul de disciplină, capacitatea de a acționa și de a se stăpîni prompt, aptitudinea în ceea ce privește tactul și orientarea, principialitatea și perspectiva tendinței emoționale. Toate acestea se sintetizează într-un complex de trăsături care transformă elevul nostru într-un element cu simțul responsabilității și activ din punct de vedere politic.

De acest complex noi legăm sistemul de cunoștințe și reprezentări care formează bagajul educativ al elevului în momentul absolvirii școlii.

Armonizarea acestor cunoștințe cu trăsăturile de caracter menționate mai sus, aducerea lor la o sinteză unică sovietică, constituie una dintre sarcinile noastre de căpetenie.

Scopurile educației individuale constau în determinarea și dezvoltarea aptitudinilor și înclinațiilor individuale nu numai în domeniul însușirii cunoștințelor, ci și în cel al

caracterului. Sarcina educatorului este de a rezolva problema utilității sau a inutilității așa-zisei sfărîmări a caracterului. Iată, de pildă, o problemă extrem de importantă: un caracter blînd, maleabil, pasiv, înclinat spre reverie, care reflectă lumea sub forma unei analize slab conturate și necombative, trebuie oare supus sfărîmării și restructurării, sau trebuie supus perfecționării noastre sovietice? Din exemplul acesta ne putem da seama ce sarcini delicate și subtile se pun unui pedagog în problema educației individuale.

6

Alît scopurile generale cît și cele ce privesc pe fiecare individ în parte care stau în fața educației sovietice trebuie să fie obligatorii, și avem datoria să ne dăm toată silința de a le urmări printr-o acțiune directă și energică. În activitatea educativă se cere ca pedagogul să năzuiască cu hotărîre și energie către scop. Educația noastră trebuie să fie neapărat stăruitoare și exigentă, în primul rînd față de noi înșine. Noi trebuie să știm ce vrem să realizăm și să nu pierdem nici o clipă din vedere acest lucru. Nici o acțiune a pedagogului nu trebuie să se afle în afara scopurilor propuse. Nici un scop, paralel sau lateral, nu trebuie să ne îndepărteze de scopul principal. De aceea, în cazul cînd se ivește un scop secundar, avem în primul rînd datoria să verificăm dacă este compatibil cu scopul principal.

7

Caracterul dialectic al procesului pedagogic, relevat mai sus, cere în mod necesar pedagogului o atenție cît mai cuprinzătoare în ceea ce privește întregul sistem de procedee. Iar sistemul de procedee nu poate fi niciodată o normă lipsită de viață, anchilozată; acesta se transformă și se dezvoltă permanent — fie chiar numai pentru că și copilul crește, trecînd în perioade noi de dezvoltare socială și individuală, și că însăși țara noastră crește și se transformă.

De aceea, nici un sistem de procedee educative nu poate fi stabilit o dată pentru totdeauna. Dar cine trebuie să-l transforme, cui i se poate da dreptul să facă modificări și îndreptări în acest sistem? Sistemul trebuie să fie astfel conceput încît să oglindească necesitatea mișcării și să elimine procedeele învechite și inutile.

Principiile arătate mai sus trebuie să fie realizate în următoarele sectoare și compartimente ale activității educative: a) colectivul și structura lui; b) mișcarea generală a colectivului și legile ei; c) tonul și stilul general al muncii; d) colectivul pedagogic și centrul lui; e) sistemul de regim și de disciplină; f) estetica colectivului; g) legătura colectivului cu alte colective; h) particularitățile individuale ale colectivului; i) succesiunea generațiilor în colectiv.

PROBLEME DE EDUCAȚIE ÎN SPIRITUL MORALEI COMUNISTE

Despre morala comunistă

Cel de-al treilea plan cincinal ... este, înainte de toate, prin însuși felul în care a fost elaborat, un plan al activității economice a Uniunii. Prevederile planului sînt exprimate în procente, norme de productivitate, norme de recoltă și în ruble.

Pentru cetățenii U.R.S.S., planul cincinal nu mai constituie un fenomen neobișnuit. Pentru noi, planul cincinal a devenit aproape o preocupare de toate zilele, o condiție indispensabilă a activității noastre și a stării noastre de spirit. Acum nu ne-am mai putea simți mulțumiți dacă nu am cunoaște programele economice potrivit cărora se dezvoltă țara noastră.

Primul și cel de-al doilea plan cincinal nu s-au reflectat în conștiința noastră ca niște dispoziții ale guvernului sau ca niște informații ce ne-au fost aduse la cunoștință. În primul rînd, ele au fost propriile noastre planuri și, în al doilea rînd, au fost viața noastră însăși.

.

Pentru noi este astăzi ceva firesc să legăm de planurile cincinale nu numai năzuințele și perspectivele noastre politice, ci și viața noastră de toate zilele — dorințele noastre, nădejtile noastre, chiar și lipsurile și neajunsurile noastre. Noi nu am uitat că vremurile primului plan cincinal au fost vremuri de mare încordare, de grele renunțări și de răbdare

organizată. Și cu toate acestea noi ne dădeam seama că lipsurile noastre constituiau un amănunt necesar în marea logică a avântului nostru spre viitor, a luptei noastre pentru o omenire nouă. Și acum ne aducem aminte, cu aceeași bucurie, de biruințele și de lipsurile din perioada primului plan cincinal. Însă noi nu am fost niciodată romantici, asceți și „altruști” și de aceea, după ce am dus la bun sfârșit, cu un eroism gigantic, primul plan cincinal, am respirat ușurați, de la mic la mare, sincer, fără falsă modestie...

...Primul și cel de-al doilea plan cincinal ne sînt scumpe în momentul de față, mai ales pentru că au fost îndeplinite și depășite. Pentru ca să ne dăm seama de aceasta, nu este nevoie să ne adresăm cifrelor și procentelor, nu avem nevoie de nimic altceva decît să deschidem ochii: în jurul nostru au apărut peisaje noi, obiecte noi, imagini noi. Pe întinsul patriei noastre s-au ridicat orașe noi, mari; ar fi nevoie de un anumit timp pentru a înșira numele lor. Pămîntul nostru s-a acoperit cu o rețea de drumuri admirabile, pe care circulă mașini noi-nouțe, elegante, încît acum ne uităm la „gazik-ul” nostru cu un oarecare dispreț prietenesc, cu toate că și „gazik-ul” este contemporan cu primul nostru cincinal. Astăzi locuim în case noi, pe străzi noi, deservite de uzine electrice noi; la doi pași de locuințele noastre s-au deschis școli noi, iar timpul liber, de odihnă, ni-l petrecem fie la un club nou, fie într-un sanatoriu nou, fie pe un vapor nou, pe un fluviu nou, care — cu toate că trece prin Moscova — are tot dreptul să se numească Volga.

Avem alitea lucruri noi, încît nu oricine este în stare să creadă aceasta. Japonezii, de pildă, nu ne-au crezut și au dat buzna peste granița noastră, avînd, se vede, mai multă încredere în vechea lor experiență istorică de cuceritori. Neîncrederea aceasta exagerată i-a costat scump și „vitezele lor divizii” au jucat rolul de materie primă pentru salata pe care au făcut-o din ei trupele noastre din Extremul Orient cu ajutorul unei tehnici de luptă cu totul noi: avioane noi, tancuri noi, tunuri și mitraliere noi.

Și omul nostru este un om nou, cu toate că adesea nu-și dă seama nici el de acest lucru, și asta din pricina modestiei — o nouă trăsătură a caracterului său. De altfel, omul nostru sovietic a dobîndit cîteva trăsături cu totul noi, care nu numai că-i lipseau mai înainte, dar se părea că nici nu ar fi putut să încolțească în el vreodată.

Iată pe scurt aceste trăsături:

A. A dispărut cu desăvîrșire faimoasa lui înclinație spre „izolare”. Acum el se interesează de tot ce se petrece în lumea întreagă și interesul acesta al lui are un conținut. El știe foarte bine ce uneltește și cum se comportă senatorul Borah sau judecătorul X din satul Illinois. Cunoaște pe de rost lista cabinetului francez, știe cîte parale face fiecare ministru și toate acestea le face conștiincios și fără să greșească, dînd la iveală remarcabile aptitudini de prezicător. Capacitatea lui de a se orienta în problemele mondiale nu este rezultatul unei simple curiozități. În fiecare țară el are prieteni și tovarăși, în fiecare țară are dușmani; știe ce este bucuria sau întristarea cînd e vorba de probleme ce interesează omenirea întreagă; el nu se dă în lături de a-și lua răspunderea pentru treburile lumii întregi, pentru că treburile acestea sînt și treburile lui.

B. Pînă mai deunăzi un biet plugar, omul sovietic s-a dovedit a fi un excelent tehnician. Astăzi, milioane de oameni sovietici lucrează la cele mai complicate mașini-unelte și agregate, la volanele diferitelor mașini, mînuiesc retorte și eprubete în laboratoare. Și omul sovietic nu numai că știe să lucreze cu măiestrie la locul lui de muncă, dar știe să dea viață metalului și să-i găsească noi aplicații, norme și întrebuintări. Omul sovietic e stăpîn pe tehnică în așa măsură, încît a ajuns inventator, ... tehnician-creator, și toate acestea nu pentru că l-ar fi învățat cu răbdare cine știe ce specialist venit din străinătate, ci pentru că el este mai liber decît specialistul acela din străinătate. Afirmația aceasta e dovedită în mod strălucit de noile generații ale poporului nostru de după revoluție: băiatul să tot aibă șapte ani, dar în limbajul lui, din cinci cuvinte, unul este tehnic: radiator, aprindere, detector, capotă, lonjeron.

C. Ceea ce te uimește este dispariția pe nesimțite a obiceiurilor lui de rob, ca și cum nu ar fi avut niciodată astfel de obiceiuri. În orice caz, acei care contau pe aceste apucături au suferit un eșec răsunător. La fiecare pas, omul sovietic își manifestă talentele de gospodar, de organizator și conducător.

D. Cu totul surprinzător, el s-a manifestat și ca un excelent cititor. Publicăm atîtea cărți, cîte n-a publicat vechea Rusie în tot cursul istoriei sale, dar lui tot nu-i ajunge. El golește librăria într-un sfert de oră și pleacă nemulțumit: de ce se publică așa de puține cărți? După ce le citește, își

arată iarăși nemulțumirea: vrea literatură de un nivel artistic și mai înalt.

E. Cu tot caracterul său multinational, poporul nostru, răslețit pe un teritoriu imens, vorbind sute de limbi, s-a încheșat în chip uimitor într-un popor unitar, a cărui voință monolită reprezintă un fenomen aproape miraculos. În nici o epocă, și nicăieri în lume, istoria nu a văzut și nici nu putea să vadă ceva asemănător.

Toate acestea nu sînt elementele unui simplu plan, ci reprezintă realitatea vie, mai vastă chiar decît planurile noastre, fiindcă multe din cele ce am creat noi nici nu le-am prevăzut. Realizările acestea sînt istoria însăși, o realitate aproape de neconceput, o parte vie din biografiile noastre, sînt realizări obținute prin eforturile noastre unite, prin voința noastră, cu brațele noastre.

De aceea, noi întîmpinăm cel de-al treilea plan cincinal cu calm și fără emfază. Citim cifrele planului și ne spunem:

— Asta e bine. Asta e necesar. Asta e așa. Dar aici ar trebui să mai adăugăm ceva. Avem cam puțină hîrtie și n-ar strica să avem multă. Uzine electrice — nu e rău, mai ales fără gigantomanie. Transporturile pe distanțe mari ne-au plictisit de mult. Oțel de calitate — foarte bine! Avem mare nevoie de el, încă de la primul plan cincinal. Cuplaj automat! Bravo, bine că ne-am apucat cu nădejde și de problema asta!

Astăzi cetățeanul nostru cercetează planul cincinal ca un planificator experimentat, care are la activul său un stagiu de zece ani; nu exclamă, nu se extaziază în fața ideii, pentru că ideea planului cincinal este o idee cu care s-a obișnuit. Își pune ochelarii, își drege glasul și începe să-i caute cusururile și să propună modificări. Din acest punct de vedere, cel de-al treilea plan cincinal nu reprezintă altceva decît minunata viață sovietică de toate zilele.

Dar există în cel de-al treilea plan cincinal anumite prevederi care atrag atenția fiecăruia prin ideile sale noi, de o excepțională însemnătate mondială. Ideile acestea depășesc cu mult granițele unui singur plan cincinal, care pentru noi, sovieticii, a devenit un program normal de timp și de muncă.

.

Dacă ... facem pentru o clipă abstracție de sensul cifrelor și al indicilor planului, constatăm un ciclu complet și logic încheșat de cerințe politice și morale față de om, în

epoca trecerii societății umane la o formă superioară de conviețuire, la comunism.

Aceste cerințe nu reprezintă cîtuși de puțin o colecție de deziderate abstracte, a căror realizare ar putea fi general-valabilă, independent de anumite condiții reale. Educația comunistă devine, în momentul de față, o sarcină urgentă și hotărîtoare a dezvoltării noastre, pentru că în momentul de față — la hotarul dintre cel de-al doilea și cel de-al treilea plan cincinal — începem de fapt trecerea la comunism. În lucrarea sa *Statul și revoluția*, V. I. Lenin spune:

„Atunci cînd profesorul savant, și după el și filistinul, iar în urma acestuia domnii Tereteli și Cernov vorbesc de utopii absurde, de făgăduielile demagogice ale bolșevicilor, de imposibilitatea «introducerii» socialismului, ei au de fapt în vedere tocmai etapa sau faza superioară a comunismului, pe care nu numai că nimeni n-a făgăduit s-o «introducă», dar nici nu s-a gîndit măcar la aceasta, dat fiind că în general ea nu poate fi «introdusă».”

.

Încă nu demult, în preajma primului plan cincinal, nu toți eram convinși că peste zece ani vom vorbi despre comunism în termeni plastici, ca despre o realitate apropiată. Dezvoltarea țării noastre, precum și influența cu caracter organizatoric a noilor noastre condiții sociale s-au desfășurat într-un ritm surprinzător de rapid, pe care, de altfel, tovarășul Lenin le prevăzuse:

„Prin ce etape, pe calea căror măsuri practice va păși omenirea spre acest scop superior, nu știm și nu putem ști. Este însă important să fim lămuriți cît de nemărginit de mincinoasă este concepția burgheză obișnuită după care socialismul este ceva mort, întepenit, dat o dată pentru totdeauna, atunci cînd de fapt abia o dată cu socialismul va începe pe toate tărîmurile vieții sociale și personale un progres rapid, adevărat, cu caracter real de masă, cu participarea *majorității* populației și, pe urmă, a întregii populații.

Astăzi putem spune: sintem lămuriți, știm cît de „mincinoasă este concepția burgheză obișnuită”, și cunoaștem foarte bine acest „progres rapid, adevărat”, îl cunoaștem foarte bine, îl cunoaștem, pentru că s-a împlinit și continuă să se împlinască sub ochii noștri și cu participarea noastră.

.

Prima greutate pe care va trebui să o biruim este de a pătrunde înțelesul noțiunii de *educație comunistă*, educație care ne deschide calea către acțiune și către controlul experimental.

„Socialism înseamnă evidență.” Iată, însă, că în domeniul acesta, în domeniul conduitei umane, evidența noastră nu este la înălțimea cuvenită. Nouă ne lipsește încă precizia necesară în determinarea a doi factori importanți: care dintre trăsăturile caracteristice trebuie socotite drept proprii conduitei comuniste și în ce mod pot fi depistate aceste trăsături în ansamblul conduitei unui om. De aceea, noi luăm uneori drept conduită comunistă conduita care ne atrage datorită unor anumite trăsături considerate în mod convențional de noi ca trăsături *comuniste*. Cel mai adesea considerăm în mod convențional ca manifestări *comuniste* felul de a vorbi, de a se exprima. E cunoscut aforismul diplomației burgheze după care cuvântul i-a fost dat omului ca să ascundă adevărul. În cursul ultimilor ani am avut prilejul să ne convingem de faptul că anumite persoane care își etalau cu emfază revoluționarismul s-au dovedit ulterior a fi dușmani ascunși ai revoluției. S-ar putea spune că ascunderea în dosul vorbelor este un procedeu atât de vechi și îndeobște cunoscut, încât ar trebui să fim deosebit de circumspecți cu acești indivizi palavragii. Mai știm, însă, și altceva: camuflajul verbal a fost în toate timpurile un mijloc de înșelăciune extrem de perfid și de dăunător și că în toate timpurile a dat tuturor mișeilor posibilitatea de a se preface cu cel mai mare profit pentru ei.

Și atunci, ce-i de făcut? ... Dacă depistarea unei asemenea comportări reprezintă o problemă atât de grea, atunci cum putem să ne apucăm de organizarea conduitei comuniste, de educația comunistă? Să ne îngăduim o comparație, întrebându-ne pe noi înșine: cum am putea să ne apucăm de fabricat pahare, dacă nu știm să deosebim un pahar de un țoi, de o sticlă, de o carafă sau de o retortă?

Problema aceasta are o anumită importanță care cu greu ar putea fi subapreciată. Și dacă în formularea ei cea mai simplă sună atât de alarmant, apoi, examinând nenumăratele probleme de amănunt legate de ea, devine, desigur, și mai alarmantă. De pildă, dacă cuvântul reprezintă un instrument atât de puternic, nu numai pentru exprimarea adevărului, ci și pentru camuflarea minciunii, atunci se naște întrebarea: în acest caz nu ne pîndește cumva primejdia opusă, adică.

teama exagerată de cuvînt, neîncrederea față de modul de exprimare prin cuvinte, devierea constînd în a prefera tăcerea, potrivit zicalei: „Vorba e de argint, dar tăcerea e de aur”? Aceasta ar prezenta o primejdie foarte mare, pentru că numai prin cuvînt se exprimă gîndirea umană, care, la rîndul ei, se dezvoltă în funcție de dezvoltarea cuvîntului.

Se cuvine, de asemenea, să ne amintim și de un alt „amănunt” important al problemei: comportarea unui om se poate judeca numai după acțiunile lui; „sufletul omului este o taină”, spune un vechi proverb rus, însă și acțiunile sînt, într-o anumită măsură, expresia convențională a adevăratului fond al persoanei respective. Și atunci nu înseamnă aceasta oare că în activitatea noastră educativă sîntem condamnați să avem de-a face numai cu simboluri, cu alte cuvinte, să educăm nu atît o personalitate comunistă, cît un fel de decor comunist al personalității?

La prima vedere, s-ar părea că toate acestea nu reprezintă altceva decît tăierea firului de păr în patru, o inutilă complicare a problemei. Istoria ne demonstrează, însă, că tocmai datorită unor astfel de motive se prăbușeau în trecut programe de educație mărețe. Să ne amintim de seminarele teologice rusești, instituții care păreau perfect adaptate scopurilor lor educative. Ele aparțineau totdeauna unei caste închise, erau conduse în mod obligatoriu de reprezentanții cei mai devotați ai acestei caste, erau admirabil organizate și utilizate și, totuși, din ele ieșeau foarte des apostazi și revoluționari, iar pentru casta popilor se promovau oameni cinici și lipsiți de principii, hrăpăreți și fățarnici, care au contribuit într-o mare măsură la scăderea spiritului religios în popor. Cam același rezultat l-a dat și educația din școala iezuită, una dintre cele mai puternice școli pedagogice din trecut. Bineînțeles, exemplele de mai sus se referă la ideologii false prin esența lor și cu cît elevii se apropiau mai mult de o astfel de ideologie, cu atît își dădeau seama mai limpede de adevărata ei esență. Pe noi ne interesează, însă, o altă latură a problemei. Ne interesează oamenii care, deși au fost ani îndelungați organizatorii unei astfel de educații, n-au observat că aceasta duce la rezultate opuse. Aceeași soartă au avut-o și multe alte inițiative pedagogice. În speță, educația monarhică din Rusia țaristă — desfășurată timp de un secol în liceele clasice și în cele reale — a dus de asemenea la rezultate aproape nule, fără ca organizatorii să-și fi dat seama că educău niște sisteme de semne convenționale, că nu educău fondul personalității.

Ne găsim în fața problemelor educației comuniste și nu avem dreptul să uităm caracterul convențional al unora din procedeele educative și al rezultatelor lor... Situația noastră se schimbă în mod radical, datorită faptului deosebit de important că ideologia de clasă (ideologia societății fără clase) și ideologia noastră pedagogică constituie un singur tot, dar un tot cu adevărat unitar, pe deplin corespunzător intereselor maselor poporului și în același timp intereselor fiecărui individ în parte. Caracterul convențional al semnelor exterioare ale conduitei, care s-a păstrat ca un element ce ne complică sarcinile, trebuie totuși să rămână în centrul atenției noastre, pentru că tocmai aici își găsesc teren favorabil forțele dușmane.

.

Hotarul primejdios unde se sfârșește conținutul fondului real al personalității și începe forma exterioară a manifestărilor ei, simbolul conduitei, va atrage întotdeauna atenția dușmanilor noștri; ba aș putea spune că în viitor le va atrage atenția încă și mai mult decât acum. Trăim în perioada când abia a trecut valul celei mai înverșunate presiuni a dușmanului asupra vieții noastre. Presiunea aceasta se exercită sub forma unor uneltiri diversioniste și complotiste în sectoarele cele mai importante ale frontului nostru: în armată, în administrație, în industrie și în problema națională. În toate aceste sectoare dușmanii au fost înfrinți, iar noi am învățat să-i demascăm și să luptăm împotriva lor. Posibilitatea ca ei să pătrundă în aceste domenii a scăzut mult în momentul de față și nu există nici o îndoială că își vor muta eforturile principale în acele domenii ale vieții noastre în care influența lor dăunătoare este mai greu de depistat, și anume în vastul domeniu al educației poporului. Iar acum, când educația comunistă devine o *condiție holăritoare* a viitoarelor noastre biruințe, e neîndoielnic că ne vom mai întâlni cu dușmanii în acest sector hotărîtor.

Urmările infiltrării dușmane în domeniul educației poporului pot fi foarte grave, pentru că această infiltrare este mai greu de depistat. Sabotajul într-o uzină sau într-o mină iese la iveală mai devreme sau mai târziu, datorită caracterului său material, care poate fi stabilit și calificat totdeauna cu precizie. Pe cînd sabotajul în domeniul educației poate rămîne mult timp nedescoperit, deoarece rezultatele educației se manifestă foarte încet și întotdeauna sub forme mai mult sau mai puțin discutabile; afară de asta,

noi nu dispunem încă de criterii precise asupra calității conduitei. Iar caracterul simbolic general al manifestărilor exterioare ale conduitei, de care am vorbit mai sus, poate să înlesnească și mai mult pătrunderea unor influențe străine în domeniul educației. Acest proces poate fi stimulat și de un alt factor. Infiltrarea diversionistă în industrie presupune neapărat existența unei intenții criminale conștiente, presupune, deci, o recrutare efectivă de complici și executanți, pe cîtă vreme în domeniul educației ar putea fi suficientă doar folosirea acelor forțe pe care le numim pe scurt *rămășițe ale capitalismului*. Aceste rămășițe se pot manifesta aproape pe neobservate și se pot bucura de impunitate, sub forma unei încurajări pasive, fără ca să existe vreo anumită convenție, fără „atrăgere”, fără organizarea vreunui complot — și lucrul acesta poate avea loc cu atît mai ușor, cu cît sînt mai numeroase aceste rămășițe.

.

Este neîndoielnic că pentru a preveni eventualele eșecuri în domeniul educației comuniste și, în orice caz, pentru a obține un succes cît mai desăvîrșit și mai calitativ în ampla activitate educativă, avem în fața noastră două sarcini extrem de importante.

Prima: o uriașă muncă creatoare, cu adevărat marxistă, în determinarea și rezolvarea tuturor problemelor teoriei educației comuniste și conduitei comuniste. Este de la sine înțeles că simpla enumerare a trăsăturilor unei conduite juste nu rezolvă problema. Societatea noastră are urgentă nevoie nu atît de un simplu nomenclator al normelor morale, cît de un sistem de morală unitar și armonios, realizabil din punct de vedere practic; exprimat, pe de o parte, în studii filozofice serioase, iar pe de altă parte, într-un sistem de tradiții etico-sociale. Prin unitatea și claritatea sa, prin caracterul său convingător și atrăgător pentru masele largi, prin concordanța sa cu cerințele reale ale vieții și dezvoltării noastre, un astfel de sistem de morală trebuie să depășească cu mult absolut toate codurile morale care au existat vreodată în istorie. Această unitate și puritate ideologică a moralei comuniste vor înlesni și grăbi victoria noastră asupra rămășițelor capitalismului.

Cea de-a doua sarcină de importanță capitală constă tocmai în lichidarea acestor rămășițe. În domeniul acesta, adică în domeniul luptei cu aceste rămășițe, la noi s-a făcut foarte mult. Ceea ce s-a realizat trebuie să atribuim influenței for-

țelor vieții noastre, partidului comunist, însăși revoluției noastre, celor douăzeci și unu de ani ai istoriei noastre libere, experienței acumulate prin eforturile noastre colective și victoriilor noastre colective. Din păcate, această vastă și valoroasă experiență n-a fost analizată îndeajuns de către gândirea filozofică și pedagogică.

Trebuie să recunoaștem că ne-am ocupat foarte puțin în mod special de problemele luptei cu rămășițele trecutului și încă și mai puțin cu demascarea acestor rămășițe și nici n-am prea ținut evidența lor. Până acum ne-am mulțumit cu simple informații cu caracter particular, privitoare la cutare sau cutare întâmplare din viața de toate zilele... Avem o anumită tendință de a socoti de-a valma drept rămășițe ale capitalismului tot ce este rău, tot ce strică raporturile noastre, munca noastră, nervii noștri, tot ce deformează viața noastră cotidiană, tot ce ne aduce suferințe — la aceasta se mărginește toată analiza noastră.

Firește, în realitate, problema nu-i chiar atât de ușoară și de simplă. Anumite neajunsuri din viața noastră și din caracterul nostru ni se datoresc nouă: lipsei unui nou sistem de morală și insuficienței studierii a noilor tradiții morale. Multe dintre neajunsuri se datoresc și unor cauze cu totul normale, și anume: dezvoltării noastre năvalnice, tinereții noastre istorice. Altele își găsesc explicația în patosul înflăcărat de care este atât de pătrunsă viața noastră; prin aceasta se și explică temperamentul nostru cam excesiv, aprins, firea noastră entuziastă, uneori pripită, înflăcărată, alteori cutezătoare, stări care se manifestă în toate cazurile când omul nici nu mai are timp să cugete, dorind să sfârșească mai repede un lucru început, fără să țină seama că acest început denotă o oarecare neglijență în orientare. Toate aceste neajunsuri sînt uneori supărătoare, alteori chiar grave, dar, în general, ele tind spre zero și, mai devreme sau mai târziu, vor dispărea.

Cu totul altceva sînt adevăratele rămășițe ale capitalismului și, în general, rămășițele trecutului. Acestea sînt încă numeroase și adesea răspîndite în societate pe nesimțite, în mod perfid; stau adînc ascunse în motivele tainice ale anumitor fapte, intenții și dorințe. Uneori, ele se manifestă în gesturi fățișe, în gesturi care sînt în vădit dezacord cu stilul general al vieții noastre; alteori, dimpotrivă, sînt foarte bine camuflate în mimetismul conduitei sovietice și chiar în frazeologia „marxistă”... Rămășițele acestea nu se unesc niciodată în fenomene mai mult sau mai puțin importante și

bătătoare la ochi, pentru că „agenții patogeni” vii sînt de obicei oameni cinstiți, cu adevărat sovietici, care nici nu știu măcar ce dușman poartă în ei. De aceea, a lupta cu fiecare din aceste rămășițe, a reveni la fiecare caz în parte este aproape imposibil. Viața noastră are un ritm atît de năvalnic, avem atîtea preocupări, atîtea năzuințe, ne solicită interesul atîtea impresii, atîtea probleme noi, încît, adeseori, nu putem învinui pe cutare sau cutare tovarăș că nu protestează împotriva unei mici recăderi în trecut care se petrece sub ochii lui. Afară de aceasta, lupta izolată cu rămășițele trecutului, un protest lipsit de vigoare pot mai mult să strice decît să aducă folos, mărind astfel rezistența sau provocînd o creștere agresivă a acestei rămășițe.

Trebuie să mai subliniem o dată că în viața de toate zilele, în relațiile dintre oameni e greu de știut ce metode de luptă trebuie folosite cu astfel de rămășițe. Nu știm ce metodă să aplicăm într-un caz sau altul: o reprimare hotărîtă, un protest energic, o încercare de a convinge sau o ignorare tacită, contînd pe atrofierea firească a rămășiței, o atrofiere cu atît mai plauzibilă, cu cît e mai puternică influența întregii noastre vieți asupra „agentului patogen”.

Probabil că în fiecare caz în parte se cere o altă soluție a problemei; totuși, putem afirma că adevărata luptă împotriva acestor rămășițe trebuie dusă în mod organizat, pe tot frontul, ținînd seama de un fapt excepțional de important, și anume că toate aceste rămășițe ale trecutului nu reprezintă nicidecum o simplă colecție de atavisme dăunătoare. Ele formează un sistem, reprezintă în complexitatea lor o rămășiță a eticii vechi, care, deși pe cale de dispariție, este încă viabilă. Elementele acestui sistem nu stau pur și simplu alături, ci sînt legate între ele în mod logic, se sprijină reciproc, și efectul dăunător al întregului sistem este mult mai mare decît suma lor.

Acest vechi sistem de morală, care condiționează și acum numeroase categorii de fapte, s-a dezvoltat pe teren religios. În acest sistem eu includ nu numai morala ortodoxului sau catolicului, ci și pe aceea a evreului și a mahomedanului, adică întreaga viață morală acumulată în decursul istoriei de către societatea pe clase.

S-ar putea crede că nu ne-a mai rămas nimic din aceste vechi norme morale. În realitate, ne-a rămas experiența morală, tradiția seculară a conduitei. Toate acestea continuă să mai dăinuie în societatea noastră și astăzi sub forma unor

rămășițe complexe și camuflate, al căror adevărat fond nu este întotdeauna perceptibil, ba uneori pare a avea chiar un caracter revoluționar.

Cînd vorbim de sistemul de morală religioasă, trebuie să înțelegem nu numai principiile enunțate oficial, ci și toate formele istorice care s-au dezvoltat în mod firesc din aceste principii. De aceea, nu ne interesează de loc dogmatica ortodoxă, oricare ar fi ea. Pe noi ne interesează, în egală măsură, atît ceea ce religia socotește formal ca pozitiv, cît și ceea ce este considerat — ca să zic așa — drept deviere, drept sectarism. Devierile acestea sînt sînge din sîngele întregului sistem de morală, ele fac parte din însăși esența lui. Pentru noi este importantă întreaga lume a acestei experiențe morale, întreaga ei structură reală.

Dacă ne referim la creștinism, vedem că și aici regulile de conduită s-au elaborat în procesul de dezvoltare a societății bazate pe exploatare; și ele au fost necesare în primul rînd pentru a înlesni exploatarea. Tocmai de aceea era nevoie ca morala creștină să fie înrădăcinată în conștiința celor ce muncesc; în această conștiință ea crea norme de conduită, și nu numai atît; în decursul experienței istorice crea tradiții de conduită, ceea ce este deosebit de important. Totodată, trebuie să relevăm că acest sistem de morală era elaborat cu multă măiestrie. Dacă ar fi fost elaborat în mod tot atît de primitiv ca mitologia sau dogmatica, astăzi n-am fi avut de-a face cu atîtea rămășițe.

Religia creștină există de aproape două mii de ani și în acest timp nu au fost chiar atît de mulți oameni care să fi putut crede, în mod serios, în trinitatea divinității, în imaculata concepțiune sau în păcatul originar. Și chiar dacă încercau să creadă, aceasta nu înseamnă că ar fi avut vreo îndoială asupra fondului adevărat al slujitorilor cultului în condițiile regimului de exploatare. Nici în literatură și nici în creația populară nu cred să existe nici măcar un singur exemplu care să înfățișeze pe clerici într-o lumină pe deplin adecvată sfîințeniei lor oficiale.

În dezvoltarea istorică a societății bazate pe exploatare, ierarhia bisericească s-a format ca un aparat de asuprire și de înrobire de clasă. Nu în zadar, în epoca răscoalei lui Pugaciov — care a avut loc, s-ar putea zice, într-o epocă cînd religia era oarecum în floare —, poporul îi pedepsea pe popi la fel ca și pe moșieri. În această privință, toate cultele religioase sînt destul de primitiv organizate. Cu totul

alta este istoria sistemelor de morală religioasă, în speță a celui creștin. Nu există nici o îndoială că sistemul acesta a luat naștere cu mult înainte de biserica oficială și că a luat naștere, desigur, în sînul claselor împilate și subjugate, într-o epocă de cumplită deznădejde. Era o încercare de a-și afirma cit de cit cele mai elementare însușiri ale demnității lor umane.

Pierzînd orice nădejde în vreun simulacru oarecare de viață liberă, oamenii, în desperarea lor, s-au hotărît să facă o încercare sinucigașă — să caute această libertate într-un individualism pesimist, într-o totală renunțare la luptă, la rezistență. „Perfecțiunea” morală, care consta în renunțarea la fericire, într-o nemărginită și nefirească cedare, în punerea de bunăvoie la dispoziția celui dintîi semen întîlnit — toate acestea reprezentau totuși o afirmare a forței „personale”, chiar dacă această forță se manifesta numai într-o înfrîngere a propriilor patimi.

Această idee principală avea particularități extrem de importante, care au determinat „într-un mod fericit” succesul și viabilitatea ei timp de două milenii.

Vorbînd despre aspectul de clasă al unui atare sistem de morală, trebuie să recunoaștem uimitoarea lui universalitate: maximalismul moral, care consta în maximum de docilitate și de neîmpotrivire a celor asuprași, sînge din sîngele societății exploatare, nu ar fi putut fi înlocuit cu nimic mai bun. O astfel de morală s-a dovedit a fi foarte viabilă ca deprindere, ca sistem de tradiții morale, ca logică morală cimentată de experiență, asigurîndu-i-se o îndelungată existență pînă la... revoluția proletară, care a pus capăt societății pe clase. Cu toată smerenia sa, subliniată la fiecare pas, vechea morală este pe de-a-ntregul individualistă. „Omului celui drept” puțin îi pasă de colectiv, de societate, de semenul său. Dacă îl lovești peste obrazul drept, el îți întinde și pe cel stîng, singura lui grijă fiind în cazul acesta propria lui desăvîrșire, propriul lui merit. Pe el nu-l interesează de loc monstrul care-și pălmuește „semenii”. Cu aceeași osîrdie, „omul cel drept” e gata să-și înmulțească clevetitorii, deoarece i se spune fără ocol: „cel ce este clevetit și asuprașit pe nedrept”, cel ce este persecutat, nu numai că nu trebuie să se mihnească și să se plîngă sau să-și facă vreo grijă din asta, ci, dimpotrivă, „să se bucure și să se înveselească”, pentru că „recompensa” sa personală, „răsplata” sa pentru

suferințele acestea, crește simților... „și multe i se vor dăruia în ceruri...”

Firește că, în realitate, erau prea puțini amatori de a săvârși asemenea fapte eroice; de altfel nici nu este vorba de asta. Esențialul este indiferența totală a individului față de interesele societății, rezolvarea problemei morale în limitele stricte ale aspirațiilor individuale. Prin urmare, norma etică este proprietatea exclusivă a individului, care a pierdut obișnuința de a-și oferi întotdeauna obrazul drept sau stîng, în schimb și-a consolidat dreptul la desăvîrșirea sa personală, ceea ce a dus la alte numeroase tendințe individualiste. Aceste tendințe dăinuiesc chiar și în societatea noastră. Uneori există tendințe de îngîmfare personală, de mîndrie oarbă și singuratică, pricinuită de propria sa „perfecțiune”, fără a se gîndi la folosul obștesc; alteori ia forma unei cochetării personale, a unui acces de estetism al egoistului moral, pentru care propria lacrimă este mai scumpă decît bucuria generală.

Morala individualistului, geloasă, pătrunsă de lăcomie morală, personală și de autoadmirație, îl îndepărtează pe om la fiecare pas de fenomenele sociale. „Nu judecați pre alții, pentru a nu fi și voi judecați, căci precum veți judeca, așa vă vor judeca și pre voi.” Ceea ce înseamnă: nu dați atenție lucrurilor care se petrec în jurul vostru, feriți-vă de neplăceri, călăuzindu-vă după regula: „nu mă bag, nu mă amestec”. Această normă morală, pătrunsă de neîmpotrivire față de alții, nu cere prea mult nici de la subiectul care urmează să se perfecționeze. Toată perfecționarea constă în pasivitate; de aceea principiul universal — „niciodată să nu pretinzi nimic nici de la alții, nici de la tine” — a devenit una din trăsăturile esențiale ale moralei. „Păcatul” — adică o faptă nepermisă, care contrazice vădit chiar normele morale — nu este ceva atît de îngrozitor; poți oricînd să te pocăiești, să treci prin încă un acces de umilință și după aceea ai dreptul să trăiești în pace, ba chiar să nădăjduiești să ajungi în împărăția cerurilor...

Este imposibil să calculezi, să cuprinzi într-o singură privire această experiență morală a omenirii acumulată timp de două milenii, bazată pe afirmația directă: du-ți greul vieții cum te-i pricepe, gîndește-te numai la tine, ferește-te de neplăceri, nu cere nimic — nici de la alții, nici de la tine —, iar dacă săvîrșești vreun păcat, ai tot timpul să te pocăiești.

Un astfel de sistem de morală era necesar pentru ca oprirea de clasă, exploatarea universală și de nimic stăvilă să poată dăinui cu „conștiința împăcată” și cu rezultate tot mai îmbucurătoare...

Conduita comunistă, morala comunistă, educația comunistă trebuie să aibă alte linii de dezvoltare, norme cu totul noi și o terminologie nouă. Hotarul dintre ce e bine și ce e rău trebuie să aibă la noi cu totul altă linie de demarcație. Morala creștină nu se interesa de problemele muncii și ale cinstei în muncă. „Priviți la păsările cerului, ele nu seamănă și nu seceră, nu adună în hambare și totuși trăiesc.” La noi, munca este o chestiune de onoare, o chestiune de glorie, de eroism. În societatea noastră, munca este nu numai o problemă de ordin economic, ci și o problemă morală. Ceea ce înainte era socotit ca normal — mizeria, cerșetoria, nepăsarea —, la noi trebuie socotit drept o crimă.

Individul izolat, nepăsător față de fenomenele sociale, nu poate în nici un caz să reprezinte axa logică a legii noastre morale. Criteriul de apreciere a faptelor noastre trebuie să-l constituie numai interesele colectivului și ale membrilor acestui colectiv. De aceea chiar și virtuțile care păreau a fi recunoscute și mai înainte, și pe care le recunoaștem și noi, reprezintă, în fond, fenomene cu totul diferite. Onestitatea „omului drept” și onestitatea comunistă sînt două lucruri care se deosebesc principal.

Cinstea „dreptilor” începea întotdeauna cu cuvintele „nu vreau” — nu vreau lucrul altuia, nu vreau mai mult decît îmi trebuie, nu vreau ceea ce nu este drept.

Cinstea noastră trebuie să fie întotdeauna o exigență activă față de noi înșine și față de alții: vreau și pretind de la mine însumi și de la alții toată atenția față de interesele obștești, întregul timp de muncă, întregul simț de răspundere pentru sarcina încredințată, deplina dezvoltare a forțelor, însușirea deplină a cunoștințelor; vreau și pretind acțiuni cît mai perfecte, cît mai juste.

Numeroase categorii de fapte care în morala veche se situau în afara limitelor legii morale devin la noi morale. Tot ceea ce întărește ori slăbește legătura dintre oameni, prin urmare, tot ceea ce unește sau distruge colectivul, în societatea noastră nu poate fi socotit indiferent din punctul de vedere al normei morale. De pildă, punctualitatea, corectitudinea, aptitudinea de a te exprima precis, de a pretinde și de a răspunde în mod limpede, în societatea

comunistă vor fi privite neapărat și sub aspect moral și nu numai din punct de vedere practic...

În lumea veche, spiritul practic era apanajul unor indivizi izolați, care, în virtutea lui, urcau scara socială desăvârșindu-și tot mai mult aptitudinile de exploatare. De aceea, formarea spiritului practic însemna de fapt educarea spiritului de dominație, căreia i se opunea în mod necesar o anumită neputință în acest domeniu din partea majorității oamenilor. Spiritul practic devenea deci privilegiul unei minorități. Prin urmare, din punctul nostru de vedere, un astfel de spirit practic era, într-o anumită măsură, un fenomen imoral. În societatea noastră, spiritul practic devine o calitate pe care orice cetățean trebuie să o aibă, criteriul conduitei corecte în general devenind astfel un fenomen de ordin moral.

În articolul de față noi nu avem posibilitatea să trecem în revistă toate aspectele faptelor umare care au loc în societatea noastră; pentru aceasta ar fi nevoie, firește, de o amplă cercetare de specialitate. Totuși, ne dăm seama de pe acum că la noi însăși criteriile a ceea ce este moral sau imoral, corect sau greșit sînt cu totul altele. De altfel și educația noastră comunistă se deosebește de „educația morală” a lumii vechi, nu numai în ceea ce privește conținutul normelor morale, ci și prin însuși caracterul procesului educativ. De pildă, putem afirma cu toată certitudinea că în prezent educația morală a omului comunist se bazează, în primul rînd, pe formarea aptitudinilor lui, pe dezvoltarea forțelor lui, a spiritului său creator și constructiv. În societatea noastră, individul reprezintă cu totul altceva decît în societatea pe clase. Aptitudinile care în societatea pe clase se formau în secret — pentru ca un individ să se bucure de anumite privilegii față de un alt individ — și care, din această cauză, nu constituiau obiect de studiu și de cercetare științifică, la noi trebuie să devină obiectul unei cît mai mari atenții pedagogice. Dintre aptitudinile de acest fel fac parte, de pildă, aptitudinile de orientare, de compoziție, de construcție, de gust și multe altele.

Numai un asemenea om, adică un om educat în spiritul moralei colectiviste, un om care și-a legat în mod armonios interesele proprii de interesele obștești, este în stare să înțeleagă fără nici o greutate sensul vestitei formule: „de la fiecare după capacitatea sa, fiecărui după nevoile sale.” Un

individualist n-ar putea înțelege niciodată această formulă; pentru el, nevoile fiecăruia sînt determinate de lăcomia fiecăruia.

Și trebuie să adaug că alături de individualiști mai sînt unii care dau din umeri și se miră, întrebîndu-ne: cum poate fi posibil așa ceva? Dacă ar fi să dăm fiecăruia după nevoile lui, atunci fiecare va da buzna să se înfrupte din bunul obștesc. Din fericire, lucrurile nu stau așa. În momentul de față avem în țara noastră foarte mulți cetățeni care sînt în stare să trăiască după formula aceasta, și nici prin gînd nu le trece să jefuiască bunul public și să-l ducă acasă. Oamenii aceștia au ajuns să înțeleagă că nevoile personale trebuie determinate ținînd seamă de nevoile întregii societăți...

...Trebuie să spun că pînă acum noi am făcut destul de multe în domeniul educației comuniste, mai ales în vastul proces educativ, în schimb foarte puțin în procesul educativ al copiilor. În fața noastră stau mai mari greutăți. Pe de o parte, este necesară o analiză teoretică a problemelor educației comuniste, iar pe de alta, e nevoie să creăm cadre pentru această extraordinară operă; totuși temelia acestei opere vaste a și fost pusă.

Dar lucrul cel mai de seamă care stă în fața noastră este acumularea tradițiilor de conduită comunistă. Uneori abuzăm de cuvîntul „conștient”. Conduita noastră trebuie să fie o conduită a unor oameni conștienți care aparțin unei societăți fără clase;* aceasta însă nu înseamnă, nicidecum, că în problemele de conduită trebuie să apelăm totdeauna la conștiință. Aceasta ar duce la o prea mare împovărare a conștiinței. O regulă morală adevărată, cuprinzătoare, devine valabilă numai atunci cînd perioada ei „conștientă” ajunge să fie perioada unei vaste experiențe, a tradiției, a obișnuinței, cînd regula morală începe să acționeze prompt și precis, sprijinită de o opinie publică formată și de gustul public. V. I. Lenin spune despre acest lucru în *Statul și revoluția*: „...eschivarea de la această evidență și acest control, exercitat de întregul popor, va deveni inevitabil atît de anevoioasă, va deveni o excepție atît de rară, va fi însoțită probabil de o sancționare atît de rapidă și de aspră..., încît necesitatea respectării regulilor simple, fundamentale ale oricărei conviețuiri omenesti va deveni foarte repede o deprindere”.

* A. S. Makarenko folosește expresia „unei societăți fără clase”, în sensul de societate fără clase antagoniste. — *Nota red.*

Educația și conduita comunistă

Astăzi are loc înmormîntarea Nadejdei Konstantinovna Krupskaia, o mare activistă pe tărîmul educației comuniste, o mare umanistă a vremurilor noastre. Ea a fost tovarășa și prietena cea mai apropiată a lui Lenin, creatorul partidului bolșevic și al unei ere noi în conduita umană. Propun să cinstim memoria Nadejdei Konstantinovna Krupskaia ridicîndu-ne în picioare (*toată asistența se ridică în picioare*).

Tovarăși, nu cred că aş avea un drept mai deosebit de a vă vorbi despre educația comunistă... Am abordat această problemă din aceleași motive pentru care o abordați și dv. aproape în fiecare zi; de aceea, să nu vă așteptați de la mine la cine știe ce formule sau axiome, să nu vă așteptați la cine știe ce filozofie.

Trebuie să cădem de acord de la bun început asupra faptului că această problemă este importantă pentru noi toți, că ne este scumpă, ne interesează deopotrivă pe toți și că totdeauna este potrivit s-o discutăm; bineînțeles în măsura sincerității noastre, a dorinței noastre reale și profunde de a ne desăvîrși în domeniul conduitei comuniste.

Dreptul meu neînsemnat de a vă vorbi decurge din experiența mea. Să vă explic în ce constă acest drept. Revoluția puterea sovietică mi-au încredințat o sarcină, și anume: reeducarea delicvenților minori. M-am ocupat de reeducarea lor timp de 16 ani, am muncit fără întrerupere, fără să-mi iau concediu, fără o zi liberă. Firește, faptul acesta a fost un noroc; și, de bună seamă, să desfășori o muncă timp atît de îndelungat în același colectiv e ceva. Cînd am început-o, mi-am zis că am în fața mea o sarcină minoră: să îndrept sufletele unor delicvenți, să-i fac capabili de a-și găsi și ei un loc în viață; cu alte cuvinte, să le peticesc caracterele, să le doftoricesc — și atîta tot; să fac numai ceea ce este necesar pentru ca omul să poată duce într-un fel o viață de muncă. Spun „într-un fel”, pentru că nu aveam ambiția să obțin mai mult. Dar pe măsură ce se desfășura munca mea, pe măsură ce colectivul meu creștea și se îmbogățea, pe măsură ce devenea un colectiv comsomolist, îmi spoream și eu exigențele față de munca mea, față de mine însumi; la rîndul ei, munca devenea și ea mai exigentă față de mine și de colectivul meu; și atunci am încetat să mă preocup de problemele reeducării așa-zisilor delicvenți, deoarece am constatat că nu aveam de-a face cu adevărați delicvenți, ci cu

niște biete ființe omenești care s-au pomenit într-o situație grea. Îmi dădeam seama foarte limpede că dacă m-aș fi găsit în copilăria mea în aceeași situație, aș fi fost și eu la fel cu ei. De altfel, orice copil normal care s-ar fi trezit în stradă, fără nici un ajutor, fără societate, fără colectiv, fără prieteni, fără experiență, cu nervii zdruncinați și fără nici o perspectivă, s-ar fi purtat tot așa.

Am ajuns la concluzia că nu există copii delicvenți, ci oameni cu aceleași însușiri ca și mine, care au același drept la o viață fericită, tot atît de talentați ca și mine, capabili să trăiască, să muncească, să fie fericiți și capabili să creeze. Și atunci, se înțelege de la sine că, în ceea ce privește reeducarea, nu mai putea exista pentru mine nici o problemă pedagogică specială. Aveam deci în fața mea o sarcină obișnuită, aceea de a educa omul în așa fel, încît să devină un adevărat om sovietic, un model de comportare.

Așadar, în ultimii ani n-am mai reeducat pe nimeni, ci am îndeplinit o muncă sovietică obișnuită, am educat oameni sovietici obișnuiți, oameni cumsecade. Am avut succes și, bineînțeles, nu este meritul meu, deoarece totul se datorește întregii noastre vieți sovietice, telurilor care stau în fața noastră, căilor pe care le-au parcurs cu toții, energiei care pulsează în viața noastră.

Iată de ce atît munca mea cît și străduințele colectivului meu au fost încununate de succes. Ca urmare, am ajuns la unele concluzii foarte interesante pentru mine. Una dintre aceste concluzii este următoarea: educația este o muncă foarte ușoară, o muncă fericită, nici o altă muncă nu se poate compara cu munca educativă din acest punct de vedere; nici una nu-ți dă o satisfacție atît de concretă, atît de reală, atît de prețioasă.

Mereu repet aceste vorbe și mulți dintre colegii mei pedagogi, ascultîndu-mă, zîmbesc ironic. Dar n-au nici un motiv să zîmbească.

De curînd am fost invitat la jubileul unei școli... Trebuie să vă spun că am văzut o școală excepțională, una dintre cele mai bune din Moscova, și atunci am întrebat: „Desigur că pedagogii dv. lucrează de vreo douăzeci de ani la școala asta?” Mi s-a răspuns: „Așa-i, directorul e de douăzeci de ani aici, cutare e de 15 ani, iar cutare de 12”. Și să știți că au realizat mari progrese, pentru că a fi directorul unei școli timp de 20 de ani înseamnă a-ți închina viața acelei școli. Ceea ce e foarte mult. Și eu mi-am închinat viața școlii și, ca și ei, am muncit cu spor.

Socotesc deci că am dreptul să afirm că munca de educație este o muncă foarte ușoară. Este ușoară, dar asta nu înseamnă că poți să lucrezi un timp oarecare, pe urmă să te duci la plimbare, să citești, să te odihnești etc. Nu, munca de educație îți răpește mult timp, dar este ușoară prin felul încordării pe care o cere.

În ultimii ani am avut 600 de comunarzi; cu toate astea îmi venea ușor să lucrez; atât de ușor, încît în anul 1930 am desființat postul de pedagog existent de obicei în internate. Școala mea avea profesori, uzina avea ingineri, totuși colectivul de 600 de copii, într-un anumit sens, ducea o viață independentă. Dimineața, cînd auzeam semnalul de deșteptare, nu eram neliniștit, deși în colectivul de elevi nu exista nici un adult. Știam foarte bine că elevii mei au destulă judecată, experiență, că sînt îndeajuns de cinstiți, disciplinați, plini de însuflețire, ca să mai fie nevoie să pun peste ei un supraveghetor. Puteau să facă și singuri operații atât de simple, ca scularea la timp, spălatul, ștersul prafului, frecatul dușumelelor; după aceea să se adune, să se alinieze și să-și întîmpine comandantul de serviciu din ziua respectivă cu formula solemnă și oficială de salut. Apoi să se dea semnalul de începere a zilei de muncă și să vină adulții -- inginerii, profesorii și eu --, adică aceia care conduceam activitatea zilnică mai departe.

La început eram uimit, știind cît de greu este să te scoli la timp, să freci dușumelele, atunci cînd nimeni nu te supraveghează; pe urmă nu m-am mai mirat și mi-am dat seama că este vorba de o simplă acțiune colectivă, de o faptă omenească obișnuită, iar faptele obișnuite ale oamenilor sînt faptele cele mai simple, cele mai ușor de îndeplinit.

Iată deci concluzia la care am ajuns și pe care o recomand și atenției dv.: sînt adînc încredințat că educația comunistă este un proces fericit, care poartă în sine garanția succesului și de aceea este o muncă ușoară și fericită.

.

Cînd vorbim despre conduita comunistă, avem tendința — în virtutea unui obicei moștenit — să socotim drept domeniu al conduitei atitudinea față de tovarăși, față de concetățeni, față de femeie, față de copii, a unuia față de altul. Acestea sînt problemele binelui și răului, adică probleme ale moralei vieții de toate zilele. Una este comportarea omului pe stradă sau în vizită și alta este comportarea în muncă. Oare aceste atitudini au un caracter deosebit sau e vorba de una și

aceeași atitudine? Care este părerea noastră în această privință? Iată cum cred eu că trebuie să punem problema și să vedem cum se rezolvă ea în propria noastră experiență.

Educația comunistă noi n-o începem astăzi, ea a fost începută cu mai bine de 20 de ani în urmă, a fost începută pentru întregul nostru popor o dată cu izbucnirea Revoluției din Octombrie, o dată cu primele cuvinte roslite de iovarășul Lenin. Educația comunistă nu este o sarcină care abia acum ne stă în față, ea ne educă de mult și, într-o anumită măsură, ne-a și educat.

Omul nostru sovietic se distinge prin trăsături noi, importante. Rușii, ucrainenii, bielorușii și toate celelalte naționalități conlocuitoare, omul sovietic în general, au dobândit noi trăsături de caracter, noi trăsături ale personalității, noi trăsături ale conduitei. Dintre aceste trăsături vom releva unele cunoscute tuturor. În primul rînd, omul nostru a devenit un cetățean pe scară mondială; astăzi el gîndește pe scară mondială, ochii lui vād departe, el urmărește și se interesează de tot ce se peterece pe întregul glob, suferă pentru nenorociri care se petrec în Spania și în China, deci suferă ca un cetățean al lumii. Sub ochii noștri, omul sovietic a devenit un cetățean al lumii; acum 23--24 de ani, el nu era decît un biet provincial în imperiul rus. Ei bine, această calitate de a fi devenit un om cu cunoștințe mondiale, cu interese și cu probleme mondiale înseamnă un mare pas înainte în realizarea sarcinilor educației comuniste.

În al doilea rînd, acest locuitor al Rusiei, cetățeanul sovietic, care fusese analfabet și habar n-avea de tehnică, a devenit astăzi, înainte de toate, un tehnician. Acum, un băiețaș între 7 și 12 ani se pricepe mai bine la tehnică decît noi, bătrînii, ăștia din generația veche. Cei mai mulți dintre noi nu știm ce e un carburator, ce înseamnă o aprindere sau ce este o capotă, ba unii cred cu tot dinadinsul că la strungul-revolver se fabrică revolvere. Pe cîtă vreme băieții noștri știu ce este o capotă și ce înseamnă aprindere. Eu am avut marele noroc să iau îndeaproape contact cu spiritul acesta tehnic al cetățeanului sovietic pe cînd era în vîrstă de 10--14 ani. Ca toți pedagogii, credeam și eu că unui copil trebuie să i se dea o muncă ușoară, adică să fie pus să coasă șorturi, să repare ghete sau să meșterească taburete proaste. Punindu-i pe copii să facă taburete proaste, să confecționeze ghete proaste, să coasă de mîntuială o cămașă, ne închipuiam că aceasta este o muncă folositoare pentru ei, că este singura tehnică ce li se potrivește. Am crezut și eu tot așa și

puneam pe elevii mei la astfel de munci. Dar după ce am lucrat cu ei 12 ani, le-am pus la dispoziție strunguri scumpe, extrem de complicate, aduse din străinătate, în care se simte într-adevăr calculul integral, și i-am îndemnat să fabrice aparate „Leika”, aparate sovietice „FED”¹. Știți ce înseamnă un aparat „Leika”? Înseamnă 300 de piese fabricate cu o precizie de un micron. Înseamnă o producție de piese de schimb, o muncă complicată, grea, de mare precizie. Înseamnă, în sfârșit, optică, pe care, mai demult, o cunoșteau doar nemții. În Rusia țaristă nu se cunoștea de loc optica de precizie.

Nu m-am sfiit o clipă să îndemn pe elevii mei la o astfel de muncă. Mai tirziu mă miram și eu văzându-i pe comunarzi petrecind câte patru ore în fiecare zi la mașina automată, la strungul-revolver, la mașina de prelucrat roți dințate sau la cea de șlefuit... Știți ce înseamnă o mașină-unealtă. E decorativă, frumoasă și foarte scumpă. Sclipește toată, piesele ei lucitoare sînt de alamă. O asemenea mașină cere o îngrijire atentă. Și trebuie să știți că băieții noștri sovietici înțeleg acest lucru și le îngrijesc cu dragoste. Așa că nici vorbă de stricăciuni la mașini-unelte. Dar de ce să vorbim de stricăciuni, nu trebuie să existe o pată, un fir de span... Cu acest prilej m-am încredințat că problema petelor de pe mașinile-unelte este o problemă de ordin moral, că este etică în toată accepția cuvîntului. Morala omului nou, care, deși tânăr, și-a însușit acest spirit nou de la societatea noastră, spirit care vede în strung, în muncă, un fel de îndreptar pentru comportarea sa. Așa că și din acest punct de vedere, tineretul nostru se află la un nivel mai ridicat decît oricare alt tineret din lume.

...Deși de puțină vreme cetățeni sovietici, totuși ne-am dovedit a fi tehnicieni talentați, transformatori talentați ai naturii; cu alte cuvinte, luptători pricepuți pentru obținerea de bogății noi, pentru o viață nouă.

Ce alte calități am mai dobîndit ca produs al educației comuniste prin care am trecut? Unii ne calomniau, spunînd că rusul este rob din fire. Calomnia aceasta nu era decît un protest mîrșav împotriva reformelor și a revoluției, nu era decît credința manifestă a retrograzilor și credința tăinuită a liberalilor, că omul nu poate munci decît ca rob.

Dar unde este faimoasa deprindere de a fi rob? Ce a rămas de pe vremea stăpînirii tătarilor, de pe vremea iobăgiei,

¹ FED — Felix Edmundovici Dzerjinski, al cărui nume îl purta comuna de muncă condusă de A. S. Makarenko. — *Nota trad.*

a absolutismului? N-a rămas nimic! Cetățeanul sovietic a descoperit că este un mare geniu, că este un mare talent. Cîndva, la putere era robia; astăzi este disciplina conștientă. Această nouă trăsătură, formată în întregul proces al luptei noastre, este un rezultat al educației comuniste.

Astăzi, neștiutorul de carte, care înainte de Revoluția din Octombrie privea la hîrtia tipărită ca la ceva bun de răsucit o țigară, nu numai că a devenit un cititor pasionat, încît nici un tiraj nu poate satisface nevoile țării, dar a devenit un cititor de calitate. Adeseori mă întîlnesc la conferințe, consfătuiri, adunări cu cititorii mei și, drept să vă spun, atunci cînd am nimerit pentru întîia oară la o astfel de conferință, îmi ziceam în gînd: ei, și ce? nu-i decît un cititor, o să ne înțelegem într-un fel. Doar nu-i un critic, care să mă înțepe cînd cu spada, cînd cu acul. Nu-i decît un cititor, un om cumsecade, care îmi va ierta unele lucruri, iar pe altele poate nu le va înțelege. Dar m-am înșelat cumplit; aș putea spune că nici un critic, nici un ziarist sau literat nu se poate compara cu cititorul nostru sovietic în ceea ce privește gustul, priceperea de a determina ce este bun și ce este rău într-o carte, ce e necesar și ce e de prisos, ce este interesant și ce nu este interesant, ce este valabil și ce nu este valabil. Cititorul sovietic este un om cu mult gust, foarte exigent, care știe să se orienteze în literatură. Dar ceea ce îl caracterizează în special și ceea ce caracteriza întotdeauna cea mai bună parte a intelectualității ruse este atitudinea față de carte, considerată ca un prieten, ca o categorie ideologică, și nu ca ceva care trebuie să distreze. Cititorul nostru sovietic este omul care caută în carte înțelepciunea, ideea, cunoștințe. Este un cititor pretențios, de o înaltă principialitate și cu un înalt nivel de cultură. A devenit așa sub ochii noștri, în decurs de două decenii. Și el rămîne același în orice sală de conferințe. Eu frecventez atît întrunirile care au loc la Moscova cit și pe cele de la sate și din provincie; ei bine, mi-ar fi greu să spun care din ei este superior. Feful cum vorbește, cum judecă, felul cum știe să analizeze, să simtă, să creadă denotă că este un om de o înaltă cultură spirituală, cu o uriașă cultură a personalității. Trebuie să vă mărturisesc că nimic nu mă bucură mai mult decît această cultură. Și nici nu s-ar putea spune măcar că toate acestea le-a înfăptuit numai școala. Le-a înfăptuit întreaga noastră viață, mersul nostru înainte. Bineînțeles, acesta este tot un rezultat al educației noastre comuniste.

Și, în sfârșit, principala calitate, principalul merit al cetățeanului nostru, de care nimeni nu se poate îndoi, este unitatea noastră. Înainte de revoluție, nici nu te puteai gândi la așa ceva! O sută de naționalități, o sută de limbi — rusă, iakută, georgiană etc. Cum să împaci toate popoarele astea pe care țarul le ținea într-o chingă de fier. Pe cîtă vreme, la noi chinga este respectul față de om, umanismul nostru, ceea ce istoria, firește, n-a mai cunoscut niciodată.

Ei bine, această unitate a noastră, unitatea poporului nostru, unitatea tuturor cetățenilor, respectul nostru deosebit, dragostea pentru partidul bolșevic, această unitate, în ciuda faptului că știm să criticăm atunci cînd e nevoie, că avem părerea noastră, că știm să spunem deschis ce ne place și ce nu ne place, uneori să biziim chiar ș.a.m.d., acest spirit unitar al poporului sovietic, în ciuda faptului că sîntem așa de mulți — 190 de milioane de locuitori —, este o binefacere pentru noi toți și pentru toată omenirea viitoare. Rezultatul acesta — rodul educației comuniste — se și simte în toate.

Dar aceasta să însemne oare că sîntem atît de educați în spirit comunist, încît de aici înainte nu mai avem nimic de făcut? Sînt dator să vă spun că, în general, opera adevăratei educații comuniste, desăvîrșirea ei, abia începe. De aceea este cazul să ne punem întrebarea: ce înseamnă educație comunistă, ce înseamnă conduită comunistă?

Dv. știți că în practică nu totdeauna adîncești o noțiune; de obicei, totul ți se pare foarte simplu; îți zici: educație comunistă înseamnă o educație bună, conduită comunistă înseamnă o conduită bună. Dar și înainte de revoluție existau conduite bune și rele. Poate că și acum tot așa o fi, adică dacă cineva nu bea, nu-și bate nevasta, are grijă de copiii săi atît cît i se pare normal, nu minte, nu fură, se poate spune că are o conduită bună, o conduită comunistă. Așa să fie oare? Am deseori prilejul să discut aceste probleme atît cu tineri cît și cu oameni mai în vîrstă și uneori aud următoarea părere: omul acesta e cumsecade, prin urmare putem socoti că are o educație comunistă. Așa să fie oare?

Cunoaștem cu toții cuvintele lui Lenin:

„...Morală este ceea ce servește la distrugerea societății vechi, exploatare și la unirea tuturor celor ce muncesc în jurul proletariatului, care făurește societatea nouă, comunistă.”¹

¹ Lenin despre învățămîntul public, E.S.D.P., 1959, p. 421.

Tot ceea ce servește la realizarea acestui scop al celor ce muncesc, la realizarea scopurilor revoluției, va fi prin urmare moral, iar ceea ce nu servește la realizarea acestor scopuri va fi imoral. Acesta este criteriul general în determinarea moralității comuniste... Să luăm acum un caz concret de mică importanță: „De ce n-ai făcut cutare lucru?” — „Am uitat, am scăpat din vedere.” Un al treilea intervine: „E o rușine să uiți.” Atunci un al patrulea îi întoarce vorba: „De ce te legi de el, n-are nici o vină, a uitat!” Și, într-adevăr, omul a ținut minte cît a ținut, și pe urmă a uitat. Doar e firesc să uiți. E ceva obișnuit. Are aceasta vreo legătură cu formula de mai sus a tovarășului Lenin? Bineînțeles că are. În societatea noastră, îndeplinirea cu punctualitate a îndatoririlor constituie o problemă de morală.

Un alt caz: un om are familie, nevastă, copii, dar într-o bună zi întâlnește o femeie frumoasă de care se îndrăgostește. Atunci își părăsește nevasta, copiii...

Poate că unii ar fi gata să spună: „Cum se poate susține că o asemenea comportare este potrivnică revoluției cînd chiar revoluția a fost aceea care m-a eliberat din lanțurile familiei? Acum trăiesc fără lanțuri și mă îndrăgostesc de cine îmi place.” La aceasta eu îi răspund: „Nu, aici nu e vorba de lanțuri, e vorba de o comportare comunistă.” Dar unii încep să mă contrazică, caută să-mi demonstreze că omul e comunist prin însăși natura sa și prin urmare trebuie să trăiască fericit, liber, să nu fie nici sclavul acțiunilor sale și nici al nevestei sale.

Însă eu îl întreb: ai dreptul să fii sclavul simțurilor?

Formula tovarășului Lenin ne este necesară pentru ca în fiecare caz în parte, la fiecare pas, la fiecare gest să ne putem controla conduita, ca să ne ajute să ne dăm seama dacă acționăm sau nu ca niște adevărați comuniști. Și este de la sine înțeles că pentru a extinde această formulă la cele mai neînsemnate amănunte ale faptelor noastre, se cere un mare efort din partea fiecăruia, se cere judecată, dezvoltarea și analiza acestor amănunte. Dar asta nu este de ajuns. Trebuie, totodată, să ne obișnuim cu noile cerințe ale moralei noi în asemenea măsură, încît să le respectăm fără să ne împovărăm de fiecare dată conștiința cu alte căutări...

Noi mergem spre comunism, spre principiul: „De la fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după nevoile sale.”

Dar ce înseamnă „fiecăruia după nevoile sale”?

Pentru a lămuri ce înseamnă nevoi și cum vor fi ele satisfăcute în practică, nu ajunge să avem o atitudine conștientă și înțeleaptă față de conduita noastră. Mai e nevoie și de deprinderea de a acționa just.

Sarcina noastră constă nu numai în educarea în noi înșine a unei atitudini juste și raționale față de problemele conduitei, ci și a ne forma deprinderi juste, adică deprinderi care să ne facă să acționăm în mod just, nicidecum pentru că am stat și ne-am gândit, ci pentru că nu putem face altfel, pentru că așa ne-am obișnuit. Iar formarea acestor deprinderi este o problemă mult mai anevoioasă decât educarea conștiinței.

În munca mea de formare a caracterelor nu mi-a fost de loc greu să organizez conștiința. Orice s-ar zice, omul pricepe, e conștient de felul cum trebuie să acționeze, însă când vine momentul să acționeze procedează altfel, mai ales atunci când fapta se săvârșește în taină, fără martori. Fapta săvârșită în taină constituie un mijloc de control extrem de eficace al conștiinței: cum se poartă omul când nimeni nu-l vede și nu-l aude, când nimeni nu-l controlează? Mai târziu am fost nevoit să-mi bat foarte mult capul cu această problemă. Eu mi-am dat seama că a-l învăța pe om să acționeze corect în prezența ta, în prezența colectivului, este un lucru ușor, în schimb e foarte greu să-l înveți să acționeze corect când nimeni nu-l vede și nu-l aude, când știe că nimeni nu-l supraveghează.

Am avut de câteva ori prilejul să observ cum se poartă comunarzii mei în tramvai. Odată mă aflu în tramvai. Pe o bancă ședea un comunard. El nu mă vedea. La un moment dat, se urcă un om; comunardul se ridică încetîșor ca să nu-l observe nimeni și se îndepărtează discret. Iată, tovarăși, un exemplu de faptă sănătoasă, de faptă frumoasă. Să faci o faptă bună pentru propria ta satisfacție, de dragul unei idei, al unui principiu, e un lucru greu. E greu să te deprinzi să fii așa și tot atât de greu e să înveți și pe altcineva. Să zicem că mergi de-a lungul unui rîu și vezi cum se ineacă o fetiță. Sari în apă, salvezi fetița și-ți cauți de drum. Dar parcă ar fi rău să te vadă vreo 3—4 inși și să te aplaude? E un fleac și totuși ai vrea să se fi întimplat așa. Cred că mai țineți minte întîmplarea petrecută la Moscova cu ocazia unui incendiu. Un tînăr era în tramvai. Deodată el văzu o fată la fereastra etajului al treilea al clădirii în flăcări. Fără a mai sta pe gânduri, tînărul se năpusti înăuntru, scoase

fata din flăcări și se făcu nevăzut. Nimeni n-a știut unde să-l găsească. Iată o faptă ideală. O faptă săvârșită în numele unei idei adevărate. Totdeauna, în astfel de prilejuri, mă preocupa această problemă. La noi se frecau dușumelele în fiecare zi. O dată, când dușumeaua era gata frecată și strălucea de curățenie, cineva a trecut cu ghetete murdare. E o întâmplare banală. Ei bine, nici un furt, nici o ticăloșie nu m-ar fi înfuriat atât de cumplit cum m-au înfuriat urmele acelea murdare. Și de ce credeți că a murdărit dușumeaua. Pentru că nu l-a văzut nimeni. Și s-ar putea să fi fost cel mai bun comunard, care pretindea de la alții o comportare corectă, el însuși fruntaș printre fruntași. Dar văzîndu-se singur, nesupravegheat de nimeni, nu s-a mai sinchisit nici de munca tovarășilor săi, nici de propriul său confort, a dat dracului și estetica, și frumusețea; și asta numai pentru că nu l-a văzut nimeni. Acesta este un exemplu de contradicție între conștiința felului cum trebuie să procedezi într-o anumită împrejurare și cum ești de fapt obișnuit să procedezi. Între aceste două atitudini există un șanțuleț care trebuie nivelat cu experiență. Tocmai despre deprinderea aceasta de a avea o atitudine justă față de anumite fapte vorbește tovarășul Lenin.

Acestea sînt principiile generale privitoare la sarcinile educației comuniste, sarcini care stau în fața noastră. În următorii cinci ani, noi sîntem datori să parcurgem tot acest drum al educației comuniste. Dar pe noi cine ne va educa? Se înțelege de la sine că ne va educa partidul, viața sovietică, școala, mersul înainte al societății sovietice, victoriile sovietice, care ne-au educat și pînă acum. Ne vom educa noi înșine.

Să vă istorisesc ceva interesant. În cartea mea *Steaguri pe turnuri* am descris comuna „Dzerjinski”. Era o comună demnă de admirație, cu un colectiv model. O afirm fără falsă modestie.

Cei dintii care nu m-au crezut au fost criticii. Unul dintre ei a spus: „Makarenko înșiră basme.” Un alt critic a adăugat: „Nu-i decît un vis al lui Makarenko.” Iar eu mi-am zis: „La ce te poți aștepta de la critici? Stau în birourile lor, nu văd și nu aud nimic.. N-au decît să scrie ce poftesc...”

Dar iată că într-o zi am primit o scrisoare de la elevii școlii nr. 379. O scrisoare lungă, tovarășească. Copiii mă felicitau și, între altele, îmi spuneau: „Am citit cartea dv. *Steaguri pe turnuri* și ne-a plăcut foarte mult. Numai că

acolo vorbiți de niște comunarzi prea cuminți, iar oamenii au și calități, și defecte — și așa trebuie să-i descrieți”.

Părerea că omul trebuie să aibă și calități, și defecte e foarte răspândită. Așa gîndesc chiar și cei tineri, școlarii. Ce „comod” este să trăiești, zicîndu-ți: am defecte, dar am și calități. După aceea te consolezi: dacă n-ai avea și defecte, n-ai fi un om adevărat, ci un simulacru de om. Defectele trebuie să existe pentru a da omului mai mult pitoresc.

Se pune întrebarea: trebuie să existe defecte? Eu susțin că nu. Iar dacă dumneata ai 20 de calități și 10 defecte, noi sîntem datori să ne ținem de capul dumitale: de ce ai 10 defecte? Ia să faci bine să scapi de 5! Cînd vor rămîne 5, să mai scapi de 2, ca să rămînă numai 3. În general, de la om trebuie să pretinzi, să pretinzi și iarăși să pretinzi! De altfel, fiecare om în parte trebuie să fie exigent față de sine însuși. Niciodată n-aș fi ajuns la această convingere, dacă n-aș fi lucrat în domeniul acesta. De ce să aibă omul defecte?! Trebuie să cauți să-ți perfecționezi colectivul pînă cînd nu va mai avea defecte. Și ce credeți? Credeți că se obțin simulacre de oameni? Cîtuși de puțin! Se obțin oameni minunați, plin de originalitate, cu o puternică viață personală. Parcă om e acela care, deși e un bun lucrător, un excelent inginer, îi place să mintă, să nu spună totdeauna adevărul? Ce scofală e de el: inginer excelent, dar în fond e un Hlestakov¹.

Și acum să ne punem întrebarea: care defecte se pot tolera?

Să zicem că vrei să aplicai educația comunistă în mod activ și dacă cineva afirmă în fața dv. că orice om trebuie să aibă defecte, atunci e bine să-l întrebați: care anume? Și să vedeți ce o să vă răspundă. Cum ce defecte se pot tolera? A lua ceva fără știrea nimănui — nu e voie; a te purta ca un ticălos — nu e voie; a fura — nu e voie; a săvîrși o faptă necinstită — nu e voie. Atunci ce defecte se pot tolera? Irascibilitatea? Dar de ce am tolerat-o? Ca să avem printre noi un om violent, care ar putea la un moment dat să ne înjure și apoi să spună: scuzați, vă rog, sînt violent. Vedeți dar că în morala sovietică trebuie să existe un sistem bine definit de cerințe față de om, deoarece numai aceasta ne va ajuta să ne dezvoltăm în primul rînd cerințele față de noi înșine. Cerința față de tine însuși este lucrul cel mai greu. Dar „specialitatea” mea este conduita corectă și

¹ Hlestakov — eroul principal din piesa *Revizorul*, de Gogol; tipul impostorului și al mincinosului — *Nota trad.*

În primul rînd eu sînt obligat să am o conduită corectă în orice ocazie. A fi exigent cu alții e lesne, dar a fi exigent cu tine însuși e ca și cînd te-ai împiedica de ceva: mereu îți vine să te scuzi. Eu sînt foarte recunoscător colectivelor din comunele „Gorki” și „Dzerjinski”, pentru că la cerințele mele mi-au răspuns cu cerințele lor.

Iată, să vă istorisesc o întîmplare. Eu îi pedepseam pe comunarzi, arestîndu-i în biroul meu. Adeseori, după ce elevul pedepsit stătea o jumătate de oră, îi spuneam: hai, du-te! Și în același timp îmi ziceam: ce om bun sînt eu! L-am pedepsit, dar după o jumătate de oră i-am dat drumul. Să vezi că de acum înainte au să mă iubească grozav! Într-un cuvînt, mi se muia inima. Într-o bună zi, la adunarea generală, unul dintre comunarzi se ridică și spune: „Avem de făcut o propunere. Anton Semionovici are dreptul să ne pedepsească și noi sprijinim și salutăm acest drept! Dar propunem să nu aibă dreptul să ne ierte. Cum vine asta? Anton Semionovici ne pedepsește, dar fiindcă are o inimă bună, îndată ce este rugat, ne iartă. Ce drept are să ne ierte? Cînd e tare supărat, Anton Semionovici strigă: «10 ore de arest», dar după o oră îți dă drumul. Asta nu-i just. Înainte de a ne pedepsi, Anton Semionovici, trebuie să vă gîndiți bine cîte ore de arest merităm. Dar ca să spuneți «10 ore de arest» și pe urmă să ne iertați, n-are nici un rost.”

Și adunarea generală a hotărît: „Directorul are dreptul să pedepsească, dar nu are dreptul să ierte.” Întocmai ca un judecător: o dată sentința pronunțată, nu mai poate schimba nimic. S-a dat sentința și gata! Iar eu le-am spus: „Vă mulțumesc, dar nu pentru că ați făcut o propunere justă, vă mulțumesc pentru că mă educați.” Tendința de a închide ochii și de a te întreba — să-l iert sau să nu-l iert — nu este decît o dovadă că există deficiențe în propria ta comportare și slăbiciune în propria ta hotărîre. Eu am învățat de la comunarzii mei să fiu exigent față de mine însumi. Și fiecare poate învăța de la alții, numai că este un lucru greu.

Autoeducația, autoeducația comunistă, este o muncă grea, dar numai un om lipsit de voință, care umblă după munci ușoare, nu-i în stare să si-o facă.

Acum să trecem la problema luptei împotriva rămășițelor capitalismului.

Gelozia, bunăoară, este sau nu este o rămășiță a capitalismului? De curînd, au venit la mine trei studenți din

anul I și m-au întrebat: „Vrem să știm dacă gelozia este o rămășiță a capitalismului sau nu este? Discutăm mereu și nu putem să cădem de acord. Pe de o parte s-ar părea că este, pentru că eu o iubesc, iar ea iubește pe altul. Parcă aș fi un proprietar care-și reclamează drepturile. Pe de altă parte, însă, cum poate exista iubire fără gelozie, cum să iubești fără să fii gelos? Asta nu-i dragoste adevărată. Ce fel de dragoste e aceea, dacă ți-e tot una cu ce ochi se uită ea la tine și cu ce ochi se uită la altul. Într-adevăr, gelozia e un sentiment care nu poate fi trecut chiar atât de ușor pe seama capitalismului. În orice caz, este o problemă care poate fi discutată.

Acum să luăm egoismul. Despre egoism, unii oameni spun: nu încapă nici o îndoială că egoismul este o rămășiță a capitalismului. Alții protestează: egoismul e un fenomen sănătos. Cu un om lipsit de egoism poți să faci ce vrei. Mai sînt multe alte fenomene pe care nu știm încă cum să le categorisim.

Trebuie să spun că există încă multe și variate rămășițe. Dar rămășițe adevărate, specifice capitalismului (cele de ordin economic), la noi nu se observă. E greu să ne închipuim că un cetățean de-al nostru ar putea visa să deschidă o băcănie. Un astfel de fenomen nu se mai întâlnește și nimeni nu mai visează așa ceva, nici chiar în taină. E greu să ne închipuim, de asemenea, că în societatea noastră s-ar putea găsi un om care ar vrea, în mod conștient, să exploateze pe altul. Cu toate acestea, se mai întâmplă că un om „exploatează” inconștient pe alții. Acum doi ani am făcut o călătorie pe Volga împreună cu un tovarăș, un bun prieten al meu. Ei bine, lîmp de 20 de zile, cît a durat călătoria, m-a „exploatat”.

Nu era în stare să-și asigure un adăpost pentru noapte, nu se pricepea să se ducă în port după cumpărături. S-a dus o dată să cumpere cîtiva castraveți și a adus niște putregaiuri. Nu se pricepea să facă rost de apă clocotită pentru ceai, să cumpere un bilet, să găsească o mașină, nu se pricepea la nimic. Și cît a ținut călătoria, a trebuit să muncesc pentru el ca un sclav. Într-un cuvînt, m-a „exploatat” folosindu-se de munca mea, fără să-i pese măcar.

La început, din lipsă de experiență, consideram drept cel mai principal și mai dificil obiect al muncii mele pe comunarzii hoți, huligani, impertinenți, tirani, pe cei cu spirit anarhic. Asemenea caractere nu pot fi ținute în frîu prin

nici un mijloc. N-ai de ce să te agăți. Mai tirziu mi-am dat seama cît de mult mă înșelasem. Nu cel care spune obrăznicii, care nu vrea să muncească, care fură trei ruble de sub perna unui tovarăș constituie cea mai mare dificultate și nu din oameni ca el se recrutează dușmanii societății. În schimb, spășitul, care place tuturor, care face tot ce i se cere, pe care nu-l vezi umblînd fără rost, care nu vădește nici un gînd rău în dormitorul pe care îl împarte cu alți 15 tovarăși, are o lădiță încuiată cu un lacăt.

Cu acest fel de caractere am fost nevoit să-mi bat capul cel mai mult, pentru că spășiții aceștia îmi lunecau mereu printre degete și niciodată nu puteam să garantez nici pentru gîndurile lor și nici pentru faptele lor. Și chiar după ce vor intra în viață, mereu au să mă preocupe faptele lor. Cînd am de a face cu spășiți de aceștia, sînt totdeauna cu ochii în patru...

Sentimentalismul, înduioșarea, tendința de a te extazia în fața unei fapte frumoase — fără să te gîndești la ce poate duce un astfel de sentimentalism — reprezintă cel mai mare cinism în viața practică. Rămășițele acestea nu au dispărut. Unul e bun, altul iartă orice, al treilea e grozav de împăciuitoare, al patrulea e peste măsură de dușman. Un adevărat cetățean sovietic își dă seama că toate aceste manifestări ale unei învechite etici a „binelui” sînt în contradicție cu țelurile noastre revoluționare; și noi trebuie să luptăm împotriva acestor rămășițe.

Dar lupta principală trebuie dusă pe tărîmul elaborării normelor conduitei noastre comuniste. Legătura strînsă cu viața practică, cu bunul simț constituie forța moralei noastre comuniste.

.

Nu este nevoie să vorbim la superlativ despre idealuri, despre bine, despre o personalitate perfectă, despre o faptă perfectă, ci trebuie să gîndim întotdeauna în mod realist. În limitele cerințelor practice ale zilei de azi și de mîine. Și cu cît vom fi mai aproape de munca obișnuită, banală, cu atît vor fi mai firești și mai perfecte faptele noastre...

Sîntem datori să fim exigenți, însă exigențele noastre trebuie să fie pe măsura puterii subiecților... Orice exces nu poate decît să strice...

Morala noastră trebuie să fie o morală realistă, practică, morala comportării noastre obișnuite de azi și de mîine.

Să luăm o normă morală, bunăoară punctualitatea. Acei care socotesc că oamenii pot avea și defecte cred uneori

că dacă un individ are obiceiul să întârzie, nu este un defect chiar atât de mare.

Cei cu această mentalitate își permit să întârzie cu o oră sau două fără să țină seama de faptul că 20 de persoane stau și-l așteaptă. Aceasta este punctualitatea sub aspectul ei cel mai simplu; dar încercați să controlați punctualitatea noastră în ceea ce privește cuvîntul dat, exactitatea în expresii, exactitatea în exprimarea sentimentelor. Cît de des se întîmplă să-ți placă o femeie și totuși să zici: sînt îndrăgostit, sînt gata să fac orice pentru ea. De ce se fac asemenea declarații? Fiindcă lipsește respectul pentru exactitate. Dacă n-ar lipsi acest respect, omul și-ar verifica sentimentele și și-ar da seama numaidecît dacă este sau nu îndrăgostit. Dacă ar exista respect față de exactitatea cuvîntului, nu s-ar spune: „te iubesc”, ci „îmi placî”. Ceea ce e cu totul altceva; în cazul acesta trebuie să te gîndești dacă îți place pentru mai mult timp. Dacă stai și judeci bine, lipsa aceasta de exactitate este rudă bună cu defectul care poartă numele de necinste. Exactitatea și punctualitatea în viața noastră constituie o normă morală, o armă puternică în lupta pentru bunăstarea noastră. Să luăm, de pildă, recenta lege cu privire la venirea la timp la locul de muncă. Multora li se pare că această lege cere omului un anumit efort, că este nemiloasă. Eu însă sînt entuziasmat; constat că s-au pus bazele unei tradiții în ce privește atitudinea corectă față de timp (*aplauze*). Tradiția aceasta va deveni o obișnuință, peste vreo 10 ani vom fi deprinși s-o respectăm, să fim conștienți de ea, s-o simțim în fiecare gest al nostru, cu toată ființa noastră.

Vă spun cu mîndrie că în comuna mea există următoarea regulă: orice adunare ar fi avut loc, așteptam trei minute de la darea semnalului. După aceea, ședința era declarată deschisă. Dacă vreun comunard întârzia la ședință cu cinci minute, președintele îi spunea: „Ai întârziat cu cinci minute, pentru aceasta vei face cinci corvezi peste rînd.” Ceea ce înseamna: cinci ore de muncă suplimentară.

Punctualitatea. Aceasta înseamnă productivitatea muncii, înseamnă randament, obiecte fabricate, bogăție, respect față de tine însuși și față de tovarăși. Noi, cei din comună, nu puteam trăi fără punctualitate. Elevii din clasa a X-a au obiceiul să spună: „Nu ne ajunge timpul.” Or, comuna mea avea o școală completă de 10 ani și o uzină care răpea comunarzilor cîte patru ore pe zi. Și totuși aveau timp su-

ficient și pentru plimbare, și pentru odihnă, și pentru distracție, și dans. Și trebuie să vă spun că am ajuns la un adevărat patos moral — pentru întârziere se aplica cea mai mare pedeapsă. De pildă, un comunard îmi spunea: mă învoiesc pînă la ora opt. El își fixa singur ora și dacă se întorcea la opt și cinci minute, îl băgam la arest. Cine ți-a impus ora? Puteai să spui că vii la nouă, dar ai spus că vii la opt, deci trebuia să vii la opt.

Punctualitatea e mare lucru. Și cînd vedeam că un comunard a ajuns să fie punctual îmi ziceam: ei, din asta o să iasă un om de ispravă. În punctualitate se vedește respectul față de colectiv, fără de care nu poate exista morala comunistă.

În punctualitate se manifestă principiul de bază al moralei comuniste, adică preocupare permanentă față de colectivul nostru.

Acum să abordăm problema egoismului și a devotamentului. În *Ideologia germană* se spune: „În anumite împrejurări egoismul este, ca și devotamentul, o formă necesară de autoafirmare a indivizilor.”

Într-o colonie pe care am inspectat-o anul trecut, am avut prilejul să observ cum ieșeau elevii de la teatru: se îmbulziseră cu toții la ușă și nu mai puteau ieși. Vreți să vă învăț cum să ieșiți dintr-un teatru? — i-am întrebat eu. Acum v-au trebuit douăzeci de minute, încercați să-mi urmați sfatul și nu veți avea nevoie decît de cinci minute. E foarte simplu: dacă vrei să ieși mai repede, lasă-l pe altul să treacă înaintea ta. Și într-adevăr sfatul meu a avut efect. S-a dovedit că fiecare a fost în cîștig. Și astfel, egoismul fiecăruia a fost satisfăcut.

Altă dată, la Harkov, am demonstrat cum trebuie să se intre într-un teatru. Coloana de 600 de comunarzi s-a oprit în fața teatrului; s-a dat comanda: din dreapta cite unul, fuga marș! și cei 600 de tineri au intrat în teatru într-un minut. Nu e nici o filozofie, e vorba de rațiune, de logică. Și orice faptă a noastră poate fi condusă de o asemenea logică. Dacă fiecare cetățean ar lăsa pe cel din fața lui să urce în tramvai, n-ar mai fi înghesuială și ar putea intra toți. Numai individul care operează în calculele sale cu numere mari și cu mulțimi este totdeauna în cîștig. Morala noastră comunistă trebuie să fie calculată pentru milioane de oameni fericiți, și nu numai pentru fericirea unei singure persoane. Logica veche era: vreau să fiu fericit, nu-mi pasă

de ceilalți. Alta este logica cea nouă: vreau să fiu fericit, dar spre a ajunge în mod sigur la fericire, trebuie să mă port în așa fel, încît și toți ceilalți oameni să fie fericiți, pentru că numai atunci voi fi și eu fericit. Fiecare faptă a noastră trebuie să fie însoțită de grija pentru colectiv, pentru biruința comună, pentru succesul comun. De aceea îl privim cu dezgust pe egoistul nesățios, care, în lăcomia lui nestăvilită, e stăpînit de un singur gînd: să înhațe cît mai mult, să se îndoape pînă n-o mai putea, uitînd că o astfel de comportare duce inevitabil la nenorociri, și nu la fericire.

Orice faptă care nu ține seama de interesele colectivului este egală cu sinuciderea, este vătămătoarea societății, prin urmare și ție însuși. De aceea, din etica noastră comunistă nu trebuie să lipsească niciodată rațiunea și bunul simț. Orice problemă am lua, chiar și problema dragostei, se rezolvă pe calea care determină întreaga noastră conduită. Iar conduita noastră trebuie să fie conduita unor oameni cultivați și pricepuți, adevărați tehnicieni ai vieții, conștienți de faptele lor. Noi nu concepem morală fără cunoștințe, fără pricepere, fără organizare. Această regulă se aplică și sentimentului de dragoste. Trebuie să știm să iubim, trebuie să știm cum să iubim. Atitudinea noastră față de dragoste trebuie să fie atitudinea unor oameni conștienți, cu bun simț, cu simțul răspunderii. Atunci nu vor mai exista drame amoroase.

La mine în comună erau sute de fete și de băieți. Acei care se îndrăgosteau erau, la început, convinși că dragostea lor e un fel de „simfonie” personală a lor. Uitîndu-mă la ei, fără să vreau îmi ziceam: fata aceasta cu sprîncene negre exercită fără îndoială o anumită influență asupra comunardului ăsta, influență care se va răsfrînge în curînd asupra reușitei lui la învățătură, vădindu-se în note proaste, în neputința de a se scula la timp dimineața, în nervii zdruncinați.

Eram nevoit să educ sentimentele acestor tineri.

Problema morală „m-a iubit și acum nu mă mai iubește”, „m-a înșelat și m-a părăsit” — „m-am îndrăgostit, o voi iubi toată viața” — nu poate fi rezolvată fără o minuțioasă orientare, fără a-ți da seama și a verifica veridicitatea ei, fără priceperea obligatorie de a-ți planifica viitorul. Prin urmare, trebuie să învățăm cum să iubim. Avem datoria de a fi cetățeni conștienți în ceea ce privește dragostea și de aceea trebuie să luptăm împotriva vechiului obicei și impo-

triva părerii după care dragostea ar fi de inspirație divină, o dezlănțuire a stihiei și că de aceea îndrăgostitul nu se gîndește la altceva decît la „obiectul” dragostei lui. M-am îndrăgostit și din pricina asta întîrzii la lucru, uit acasă cheile de la dulapurile biroului, uit să-mi iau bani de tramvai. Iubirea trebuie să-i îmbogățească pe oameni, dîndu-le sentimentul puterii lor; și îi îmbogățește într-adevăr. Iată de ce îi învățam pe comunarzii mei să se controleze și în dragoste, să se gîndească la ce va fi mîine.

Un astfel de control rațional și precis poate fi aplicat în orice faptă. Să luăm o categorie atît de simplă cum e nefericirea. În virtutea unei vechi deprinderi, oamenii au obiceiul să spună: nu e vina lui, a avut ghinion. Cu alte cuvinte: bietul om, n-are noroc, de aceea e nenorocit, trebuie să ne fie milă de el, să-l ajutăm. Așa este, trebuie să venim în ajutorul celor nefericiți, dar e mult mai important să năzuim la înlăturarea nefericirii. Nefericire și oameni nefericiți nu trebuie să mai fie. Noi n-avem dreptul să fim nefericiți. Morala noastră ne cere, în primul rînd, să fim muncitori perfecți, să fim făuritori vieții noastre să fim eroi, dar tot ea ne cere să fim fericiți. Și nu trebuie să uităm că nu poți fi fericit din întîmplare — cum ai cîștiga la ruletă, bunăoară —, ci trebuie să te pricepi să fii fericit. În societatea noastră, în care nu există nici exploatarea și nici împilarea omului de către om, unde oamenii au posibilități egale și toate căile le sînt deschise, nu trebuie să existe nefericire.

E drept, deocamdată ne gîndim încă prea puțin la aceasta. Totuși, eu cu puțină mea experiență, am abordat această problemă; mereu le spuneam comunarzilor mei: nimic nu-i mai dezgustător decît un om nefericit! E de ajuns să vezi mutra unui om nefericit ca să-ți piară orice poftă de viață, ca să-ți otrăvească existența. De aceea, dacă te simți nenorocit, prima ta datorie morală este ca nimeni să nu observe nimic. Trebuie să găsești în tine puterea de a zîmbi, să găsești puterea de a disprețui nefericirea. De obicei, orice nefericire se exagerează. Nefericirea poate fi biruită totdeauna. Dă-ți silința să-i grăbești sfîrșitul, dacă se poate, chiar imediat. Caută în tine puterea de a te gîndi la ziua de mîine, la viitor. Și îndată ce ai apucat pe calea aceasta, poți să fii sigur că te afli pe calea prevenirii nefericirii. Astfel, fericirea devine pentru noi o datorie morală și nici n-ar putea fi altminteri în societatea comunistă. Nefericirea nu poate fi decît produsul unei morale comuniste greșit înțe-

lese, adică o consecință a nepriceperii, a lipsei de respect față de tine însuși și față de alții.

Cu aceasta, tovarăși, închei ceea ce aveam de spus astăzi. Pentru a rezolva toate problemele moralei comuniste, trebuie să medităm, să cugetăm mult, să scriem despre această etică, să năzuim spre ea. Totodată, trebuie să căpătăm deprinderea faptei morale. Viața noastră sovietică, lupta noastră, munca noastră de construire a societății noi, eforturile noastre ne vor ajuta să ne desăvîrșim educația comunistă.

Și, cu aceasta, dați-mi voie să închei.

Răspunsul la întrebări

Întrebare: „*Englezii sînt foarte punctuali, dar putem spune despre ei că au predispoziții comuniste?*”

Răspuns: Eu n-am spus că punctualitatea este singura trăsătură a unui om educat în spiritul moralei comuniste. Am spus că la noi, punctualitatea trebuie să fie o normă morală, pe cîtă vreme la englezi, punctualitatea este o normă protocolară, o normă de politețe. Noi cerem punctualitate nu numai în viața de toate zilele, ci și în muncă, în vorbă, în răspunderea pe care o avem pentru îndatoririle noastre. La noi, formula punctualității are un înțeles mai adînc, dar, bineînțeles, fără să înglobeze întreaga educație comunistă.

Întrebare: „*Mulți dintre copii nu vor să învețe, preferă să muncească, iar noi îi chinuim pînă la vîrsta de 17 ani și ne chinuim și pe noi totodată. E bine ceea ce facem?*”

Răspuns: Marx era de părere că începînd de la vîrsta de 9 ani copiii trebuie să participe la munca productivă. Munca pasionează pe copii și eu sînt încredințat că în viitor școala noastră va folosi munca productivă. Noi n-am rezolvat încă problema educației prin muncă, și aceasta în primul rînd din cauza lipsei de cadre.

Întrebare: „*Vă rog să-mi spuneți dacă eroii din „Steaguri pe turnuri” au existat cu adevărat și ați lucrat cu ei, sau i-ați descris așa cum socotiți că ar trebui să fie?*”

Răspuns: Timp de opt ani am condus această comună. Sînt încredințat că orice colectiv de copii poate fi la fel și cer acest lucru. Numai că, spre deosebire de unii pedagogi care-mi erau potrivnici, spuneam că lucrul acesta e posibil dacă cerem copiilor o comportare corectă. Afară de cerințe mai sînt necesare și alte măsuri. În general, socotesc că în prezent în multe școli principala nenorocire este contrastul

dintre natura năvalnică, puternică și înflăcărată a copiilor între 12 și 14 ani și plictiseala care domnește în colectivele de copii din școli. Colectivul de copii trebuie să fie mult mai vesel, mai dinamic.

În cartea mea *Steaguri pe turnuri* nu este nimic născocit, totul este adevărat. Și am făcut aceasta, deși îmi dădeam seama că scad din valoarea artistică a operei. Dacă aș fi menționat că cele descrise sînt produsul imaginației, cartea ar fi părut mai interesantă. Dar eu slujesc interesele educației comuniste și nu m-am socotit îndreptățit să descriu lucrurile altfel decît s-au petrecut în realitate.

Întrebare: „Cunosc cîțiva studenți care studiază științele; se pregătesc să devină oameni de știință și totuși umblă murdari”.

Răspuns: Foarte adevărat; și asta se observă nu numai la studenți. Eu dădeam cea mai mare atenție înfățișării exterioare. Înfațișarea exterioară joacă un rol uriaș în viața omului. E greu să-ți închipui că un om murdar, neglijent, poate fi stăpîn pe faptele lui. Comunarzii mei erau totdeauna spilkuiți, iar eu le pretindeam nu numai curățenie corporală, ci și eleganță. Ceream de la ei să știe să umble, să vorbească, să aibă o ținută demnă. Într-adevăr, erau foarte prevenitori, politicoși, adevărați gentlemani. Și lucrul acesta este absolut necesar.

Într-o zi a sosit la noi un inspector de la Narkompros¹ și a început să-mi vorbească răsturnîndu-se pe speteaza scaunului. Atunci i-am spus: „Tovarășe inspector, dv. nu știți cum trebuie să vorbiți cu mine în fața comunarzilor. Stați tolănit în scaun, ceea ce nu este corect.”

Întrebare: „Nu cumva cartea *Steaguri pe turnuri* are un substrat mult mai cuprinzător decît de a prezenta un colectiv de copii?”

Răspuns: Am vrut să demonstrez că adevărata pedagogie este aceea care repetă pedagogia întregii noastre societăți. Exigențele partidului nostru față de individ și colectiv sînt foarte mari.

Pedagogia mea nu este o pedagogie inventată. Știam că cerințele față de membrii de partid sînt mai mari decît față de cei fără de partid, de aceea și eu pretindeam mai mult de la comunarzii din clasele mari și în primul rînd de la comsomoliști. De altfel, eu sînt de părere că trebuie pedepsiți cei mai buni, nu cei mai răi.

¹ Comisariatul Poporului pentru Învățămînt. — Nota trad.

Celor mai buni nu trebuie să li se ierte nimic, nici măcar greșeli mărunte. Cei mai răi se iau după cei buni și vor să li se ceară și lor tot atît de mult. Așa procedează partidul comunist: pretinde mai mult de la cei buni. Și aceasta este una din realizările noastre sovietice.

Întrebare: „Un elev a bătut pe un coleg al său și l-a schilodit. Vinovatul a fost pedepsit cu excluderea din școală pe cîțiva ani. Vreau să știu dacă măsura luată a fost dreaptă?”

Răspuns: Eu cunosc cazul unei eleve care fura mereu de la colegele ei. Atunci areopagul a hotărît în unanimitate: să fie trimisă într-o casă de odihnă, ca să se îndrepte. Dar în casa de odihnă eleva respectivă a învățat să danseze foxtrot și s-a întors cu același nărav.

După părerea mea, copiii nu trebuie nici măcar să se imbrîncească unul pe altul. Toate mișcările lor trebuie să aibă un anumit scop, nici un gest să nu fie lipsit de scop. Comunarzilor mei le spuneam: vrei să alergi? Poftim, ai terenul de sport, aleargă cît dorești. Dar în incinta școlii fă bine și te poartă cuviincios.

În general, educația stăpînirii de sine, a înfrînării mișcărilor are o importanță primordială. La noi, bătaia între elevi era socotită drept crima cea mai gravă, care ducea la excluderea din comună.

Întrebare: „Nu credeți că ar fi necesar să se editeze o revistă „Școala și familia”?

Răspuns: Se înțelege. Îmi dau și eu seama ce greu le vine părinților cînd n-au de la cine să ceară nici cel mai simplu sfat. Se simte mare nevoie de o astfel de revistă.

Întrebare: „Socoliți potrivită menținerea școlii unice, ținînd seama că învățămîntul de 7 ani, cu un program unic, este obligatoriu pentru toți? Nu sînteți de părere că în astfel de condiții educația este lucrul cel mai ușor? În colectivul dv. ați avut numai delicvenți, pe cînd noi, în școlile obișnuite, avem un amestec de elemente, încît educația devine o problemă destul de grea.

Nu credeți că unii copii ar trebui izolați de părinții lor, chiar dacă nu sînt încă delicvenți? Mă gîndesc la un internat sovietic corespunzător.

Sînteți de acord că acei copii care au fost anchetați de mai multe ori trebuie să rămîină într-o școală obișnuită?

Răspuns: Aceeași întrebare mi-a pus-o Hérriot — ministrul francez — atunci cînd a vizitat comuna mea. „Cum

admiteți ca delicvenții și copiii normali să fie educați laolaltă?”

I-am răspuns că și în viața de toate zilele ei trăiesc laolaltă. Și tocmai pentru acest motiv trebuie educați tot laolaltă.

Orice om, cînd pășește în viață, trebuie să știe cum să reziste influențelor rele. Sarcina noastră este să-l învățăm pe om să reziste influențelor rele, nu să-l ferim de ele. Aceasta este pedagogia noastră sovietică.

Sînt de acord că educația este un lucru ușor și nu încapem nici o îndoială că este mai ușoară în școală decît în comună. Pe mine mă miră că mulți directori de școală îmi spun: „Copiii din comună n-aveau familie și îi aveai mereu sub ochii dv., ceea ce e mare lucru!” Atunci eu îi întreb: „Dar dv. ce faceți pentru a organiza viața elevilor dv.?” — „La nevoie, chemăm la noi pe părinți”...

Or, dv. știți foarte bine că atunci cînd părinții sînt chemați la școală, li se vorbește, de obicei, cam așa: „Copilul dv. nu prea învață și are o comportare proastă. Luați măsuri, mai stați cu el de vorbă... Dar, ferească Dumnezeu să-l bateți!” — „Bine, la revedere”.

Fiecare din noi știe cum se petrec lucrurile în astfel de cazuri. În taină, profesorul își zice: „N-ar fi rău să-i tragă o mamă de bătaie”. După o astfel de convorbire, unii părinți pun mîna pe curea, alții nu iau nici o măsură și totul merge ca și mai înainte.

Părerea mea este că colectivul de pedagogi al școlii are datoria să organizeze viața școlarilor. Iată ce-aș face eu dacă aș fi director de școală: aș întinde în fața mea schița tuturor curților locuințelor unde stau elevii. Apoi aș organiza colectivul de elevi în brigăzi și aș da sarcină brigadierilor să-mi dea în fiecare zi raportul cu privire la ceea ce se petrece prin curți. O dată pe lună, fiecare brigadă, în frunte cu brigadierul ei, s-ar alinia și eu aș trece-o în revistă. Cele mai bune brigăzi din școală le-aș premia. Aș face ca părinții să se lege de brigăzi. În felul acesta s-ar realiza multe lucruri bune. Începutul e greu. În orice caz, influența asupra familiei trebuie să se exercite prin elevi. E mijlocul cel mai eficace. Dv. lucrați în școală, într-o instituție educativă de stat, și aveți datoria să îndrumați educația în familie.

Întrebare: „Ce credeți, copiii pot avea trăsături negative de caracter sau numai deprinderi proaste, determinate de un mediu rău?”

Răspuns: Un copil cu sistemul nervos zdruncinat poate avea deprinderi rele și de aceea adeseori e recomandabil ca înainte de orice intervenție pedagogică să fie chemat un medic. Unii cred că trebuie schimbat colectivul. Dar părerea mea este că nimic nu poate fi mai dăunător pentru copii decât schimbarea frecventă a colectivului. Aceasta contribuie la formarea de personalități antiolektiviste. Așa că, e mai bine să acționăm în sensul îmbunătățirii colectivului, decât să mutăm copilul în alt colectiv.

METODICA MUNCII EXPERIMENTATĂ ÎNTR-O COLONIE DE MUNCĂ PENTRU COPII (MATERIALE)

1. Prefață

Aș fi vrut să limitez conținutul acestui volum la expunerea unui material pur metodic, fără să fac incursiuni în domeniul teoriei educației...

Din păcate, trebuie să țin seama de ruptura care mai există încă între teoria și practica educației. Teoria s-a izolat de practică și influența ei asupra muncii noastre este aproape egală cu zero. De altfel, în ultimul timp și-a dat ea însăși seama de absurditatea existenței sale și încetul cu încetul a amortit într-o cameră prăfuită din minunatul palat al științelor. Practica educativă dovedindu-se incapabilă să înțeleagă textele teoretice și să le lege de activitatea sa, se sprijină, în cel mai bun caz, pe bunul simț și în cazul cel mai rău — pe străvechi prejudecăți pedagogice, dar cel mai adesea pe cele mai mincinoase idei care au încolțit prin cine știe ce minune în capetele ușurate ale diversilor activiști pe tărîm pedagogic. De aceea va trebui să mă opresc destul de des asupra unor probleme teoretice, pentru ca logica procedurii respectiv să apară cît mai clar.

Raționamentele teoretice care nu au o bază științifică bine fundamentată riscă, firește, să fie simple raționamente de diletant. Nădăjduiesc însă că ne va veni în ajutor claritatea principiilor pe baza cărora se construiește societatea sovietică.

Acum vreau să fac câteva observații referitoare la amploarea cu care voi trata problemele. Omul este educat de întreaga societate. Toate evenimentele sociale, munca sa, mersul său înainte, viața de toate zilele, succesele și insuccesele sale — toate acestea reprezintă factori educativi atât de puternici și de complecși, încît modul în care acționează nu poate fi prezentat decît într-o cercetare de specialitate, convingătoare și pe baza unui vast material de observații verificate. Dar aceasta n-ar mai fi metodică, ar fi ceva mult mai cuprinzător.

În practica actuală, instituțiile educative pentru copii se ocupă de formarea individului timp de trei pînă la cinci ani. Munca lor nu este limitată doar cantitativ, în timp, ci și în adîncime, deoarece o colonie de copii nu poate să dispună decît de un mănunchi restrîns de influențe, care sînt exercitate de toți factorii sociali, naturali și ereditari. E drept că și în acest caz influența coloniei de copii poate fi extrem de puternică, deoarece se exercită prin forme de acțiune special concentrate, fără, bineînțeles, ca aceasta să anihileze caracterul ei limitat.

Tema va fi restrînsă și datorită poziției speciale pe care o ocupă autorul. Eu nu sînt un gînditor în domeniul pedagogiei și nici un cercetător specializat în domeniul vieții copiilor și al vieții instituțiilor de copii. Eu sînt un muncitor pe frontul producției. Am lucrat în două instituții pentru copii: în colonia de delincvenți „Gorki”, din anul 1920 pînă în anul 1928, și în comuna „F. E. Dzerjinski”, din 1928 pînă în 1932. Amîndouă aceste instituții au obținut, fiecare la timpul ei, rezultate bune. Aceasta i-a făcut pe mulți dintre colegii mei să-mi sugereze ideea de a edita o carte în care să descriu munca pe care am desfășurat-o în colonia de copii. Eu n-am avut niciodată timp suficient să-mi notez în mod sistematic observațiile și nici să fac bilanțul rezultatelor la care au dus anumite procedee folosite și al influenței unor anumite evenimente petrecute în colectiv. Totuși, în cei doisprezece ani s-au perindat pe dinaintea mea circa 2 500 de tineri și am prestat circa 70 000 de ore de muncă pedagogică încordată. Dar materialul acesta este prea brut și-mi dau seama că folosirea lui pentru volumul de față ar fi o problemă extrem de dificilă...

În concluzie, ofer cititorului mult prea puțin, totuși sînt ferm convins că multe lucruri din experiența mea, ca și unele dintre reflecțiile mele, vor fi de un real folos lucrătorilor noștri.

2. Introducere

Scopurile educației

Esențialul în munca noastră este ca ea să fie pînă la capăt adecvată scopului urmărit. Avem datoria să formăm oamenii de care are nevoie societatea noastră. Uneori, nevoia aceasta este formulată de către societate cu multă nerăbdare și exigență: dați-ne ingineri, medici, modelori, strungari...

Nu numai clasa muncitoare de la noi are nevoie de medici, ingineri și modelori. Aceleași cerințe le adresează pedagogilor și burghezia din Apus. Însă cadrele promovate la noi — în afara asemănării lor din punct de vedere profesional — trebuie să se deosebească de cadrele din țările capitaliste prin trăsături individuale diametral opuse. Dacă burghezia reușește sau nu să formeze trăsăturile care îi sînt necesare este o chestiune cu totul secundară; educația noastră însă trebuie să fie desăvîrșită. În cazul de față, noi depășim limitele noțiunii de *cadre* în sensul în care cuvîntul acesta este înțeles astăzi. De aici înainte trebuie să vorbim nu numai de pregătirea profesională a tinerei generații, ci și de formarea unui anumit tip de conduită, a unor anumite caractere, a unui anumit complex de însușiri individuale, de care statul sovietic are nevoie în perioada dictaturii proletariatului, în perioada de trecere la o societate fără clase. Prin urmare, scopurile activității educative nu pot fi deduse decît din cerințele societății, din nevoile ei.

Firește, încercări de a dezbate problema *scopurilor educației* în pedagogie s-au mai făcut și înainte.

La începutul revoluției, scriitorii și oratorii noștri în domeniul pedagogiei săreau foarte sus de pe trambulinele pedagogice occidentale, „atingînd” ușor idealuri cum ar fi, de exemplu, „personalitatea armonioasă”. Mai tîrziu au înlocuit personalitatea armonioasă prin „omul comunist”, consolidîndu-se în sinea lor că, la urma urmei, „e totuna.” Uneori își extindeau idealul și decretau că trebuie să educăm „luptători plini de inițiativă”.

Atît propovăduitorii cît și discipolii și spectatorii își dădeau din capul locului seama că punînd problema într-un mod atît de abstract, activitatea pedagogică nu va putea fi verificată de nimeni și, prin urmare, și abordarea unor idea-

luri ca cele amintite mai sus era o chestiune absolut inofensivă.

Tot atît de inofensive erau şi exerciţiile ulterioare pe trapezul pedagogic: aceste idealuri se adaptau cu uşurinţă la tot felul de combinaţii logice. De curînd, unul dintre pedagogii noştri cu autoritate deducea nemijlocit din idealul ales, fără vreun efort vădit, următoarea metodică pedagogică: un huligan nu poate fi dat afară din clasă, pentru că, în cazul acesta, în loc de „un luptător plin de iniţiativă”, ar ieşi din el „un sclav şi un linguşitor”.

Excesiva noastră candoare este de-a dreptul uimitoare. Noi citeam toate aceste baliverne cu un calm desăvîrşit, fără să ţinem seama de experienţa noastră, de dezvoltarea noastră politică, de demnitatea umană sau de bunul simţ. Mai mult decît atît, ne minunam pătrunşi de respect faţă de savantlicul autorului şi dacă a doua zi dădeam, totuşi, afară din clasă vreun huligan, o făceam cu sentimentul că săvîrşim o adevărată crimă, deşi vedeam cu ochii noştri că sclavii şi linguşitorii nu păreau să devină mai numeroşi în urma păcatului nostru. Pe de altă parte, ne convingeam tot mai mult că huliganul care era lăsat să rămînă în clasă nu ajungea în nici un caz, ca urmare a acestei măsuri, „un luptător plin de iniţiativă”. Iată deci cît de puternică este influenţa pe care un truc idealist, făcut cu dibăcie, o exercită asupra sufletului impresionabil al pedagogului.

Cu toate acestea, treptat, pe măsură ce noi înşine făceam progrese în muncă, şi — îi verificam rezultatele, am început să avem oarecare îndoieli în ceea ce priveşte valoarea acestor idealuri. Ele nu ne-au plăcut, mai ales din cauza perfecţiunii lor desăvîrşite. Erau adevărate idealuri, pe cită vreme noi avem nevoie de scopuri practice pe care să le înţelegem, scopuri bine definite, realizabile, întocmai ca nişte planuri bine întocmite pentru construirea unei case de locuit: aici e balconul, colo scara, dincolo bucătăria.

Apoi, noi am băgat de seamă că fiecare dintre autorii de acest gen are cîte o „codiţă” de individualism. Personalitatea, luptătorul... toate acestea, neapărat, la singular. Fără să vrei, în imaginaţie îţi apare un birou confortabil, liniştit, cu draperii grele, într-o casă impunătoare. Iar în birou, tolănit într-un fotoliu, şade „personalitatea” — un fecior de bani gata. În faţa lui stă preceptorul, un „savant” tobă de carte, care, în schimbul unei remuneraţii grase, s-a tocmit să facă din feciorul de bani gata „o personalitate armonioasă”, care

să corespundă întru totul ideilor liberale ale tatălui, cu atât mai mult, cu cât „personalitatea armanioasă” se potrivește de minune cu un automobil grozav, cu un iaht strălucitor, cu un palat somptuos și o logodnică bogată.

Pe câtă vreme la noi e vorba de o educație de masă, de educarea a milioane de oameni, de pregătirea cadrelor necesare istoricelor noastre planuri cincinale. Vorbind despre scopurile educației noastre, trebuie să folosim un alt limbaj, alte cifre, să vorbim cu un patos cu totul aparte — serios, sobru, pătruns de simțul răspunderii.

Scopurile muncii noastre trebuie să rezulte din calitățile reale ale oamenilor formați de mâinile noastre, ale pedagogilor. Fiecare individ educat de noi este un produs al muncii noastre pedagogice. De aceea, atât noi cât și societatea trebuie să examineze acest produs cu foarte multă atenție, cu de-amănuntul, pînă la ultimul șurub. Ca în orice alt gen de producție, noi putem da produse de calitate superioară, produse de calitate mijlocie, produse acceptabile și, în sfîrșit, rebuturi parțiale sau totale. Succesul muncii noastre depinde de nenumărați factori: de tehnica pedagogică, de înzestrare, de calitatea materialului. Materialul nostru de bază — copiii — e nesfîrșit de variat. Se pune întrebarea: ce procent din acest material este apt pentru educarea unui „om de inițiativă” — 90%, 50%, 10%, 0,05%? Și la ce va folosi restul de material?

Dacă privim astfel problema, atunci este cu totul inadmisibil să înlocuim descrierea exactă a produsului nostru prin exclamații patetice unanime și fraze „revoluționare”.

Acest fel de a exprima scopurile duhnește atât de tare a ideal, încît folosirea lor practică devine cu totul imposibilă. Idealul abstract, ca scop al educației, este nepotrivit pentru noi, nu numai pentru că idealul este în general inaccesibil, ci și pentru că în sfera faptelor corelațiile dintre idealuri sînt foarte încîlcite. Politețea ideală, economistul ideal politicianul ideal — toate acestea sînt formulele extrem de complexe, ca să zic așa, ale unor perfecțiuni mărunte și ale anumitor simpatii și adversități. Încercările de a exprima scopurile educației printr-o formulă concisă nu dovedește altceva decît ruperea de orice practică, de orice acțiune. De aceea este foarte firesc ca astfel de formule să nu fi dus la nimic în viața reală și în activitatea noastră practică.

Proiectarea personalității ca produs al educației trebuie să se desfășoare pe baza nevoilor societății. Teza aceasta

eliberează dintr-odată produsul nostru de orice veșmînt idealist. În sarcinile noastre nu există nimic veșnic și absolut. Cerințele societății sînt valabile numai pentru o epocă dată, a cărei durată este mai mult sau mai puțin limitată. Putem fi absolut siguri că cerințele față de generația viitoare vor fi oarecum diferite de cele de astăzi și aceste modificări se vor introduce treptat, pe măsură ce întreaga noastră viață socială se va dezvolta și desăvîrși.

De aceea, în proiectarea noastră trebuie să fim extrem de atenți și de sensibili la orice schimbare, mai ales pentru că s-ar putea ca cerințele societății să evolueze și în domeniul unor amănunte neînsemnate..

În afară de aceasta, trebuie să avem mereu în vedere că oricît de unitar ni s-ar părea omul — privit în modul cel mai abstract —, el este, totuși, într-o anumită măsură, un material educativ destul de eterogen, ceea ce va face ca „produsul” nostru să fie și el variat. Astfel, deși noțiunea de metal cuprinde mai multe note, nu ne vom apuca să fabricăm dălți de aluminiu sau lagăre de mercur. Dacă am ignora varietatea caracterului omenesc și am încerca să înghesuim problema scopurilor educației într-o singură frază, ar însemna să dăm dovadă de o nemaipomenită superficialitate.

Educația noastră trebuie să fie o educație comunistă, și orice om educat de noi trebuie să fie folositor cauzei clasei muncitoare. Această teză generală presupune neapărat forme de realizare diferite, în funcție de diversitatea materialului și a folosirii lui în societate. Orice altă teză ar fi o dovadă a lipsei simțului de răspundere, care, fiindcă veni vorba, nicăieri nu s-a înrădăcinat mai trainic ca în pedagogie.

Trăsăturile generale și individuale ale personalității formează, în anumite fenomene reale, niște noduri extrem de încîlcite și din această cauză proiectarea personalității devine o problemă neînchipuit de grea, necesitînd multă prudență. Teama de varietatea caracterului uman, nepriceperea de a clădi un tot unitar din elemente eterogene vor constitui încă multă vreme primejdia cea mai mare. De aceea ni se pare mult mai simplu să-i tundem pe toți la fel, să băgăm omul într-un tipar stereotip, să educăm o serie limitată de tipuri umane, decît să-i educăm ținînd seamă de individualitatea lor. În treacăt fie zis, o asemenea greșeală au făcut-o, la timpul lor, și spartanii, și iezuiții.

Ar fi cu totul imposibil să rezolvăm această problemă dacă am căuta s-o soluționăm pe cale silogistică: oamenii

sînt variați, deci și metodele trebuie să fie variate. Cam în felul acesta au raționat pedologii atunci cînd au creat instituții separate pentru copiii „dificili”. De altfel, greșeala continuă și acum prin faptul că băieții și fetele nu sînt educați la un loc. Dacă vom continua să dezvoltăm această logică pe linia ramificării particularităților individuale (sexuale, de vîrstă, sociale, morale), vom ajunge la singularul individualist, atît de izbitor în cuvîntul ultrapedagogic „copil”.

O sarcină organizatorică vrednică de epoca noastră nu poate fi decît crearea unei metode care, fiind generală și unică, să dea posibilitate fiecărui individ în parte să-și dezvolte aptitudinile, să-și păstreze personalitatea, să progreseze pe linia înclinațiilor sale.

Este cît se poate de evident că, pornind la rezolvarea unei astfel de probleme, nu mai putem să ne preocupăm de fiecare „copil” în parte. În față ne apare dintr-o dată, ca obiect al educației noastre, colectivul. De aceea proiectarea personalității capătă noi condiții de rezolvare. Produsul nostru nu trebuie să fie pur și simplu individual, avînd cutare sau cutare trăsături, ci un membru al colectivului și neapărat, al unui colectiv cu anumite caracteristici.

Bineînțeles, eu n-am intenția — de altfel, nici nu stă în puterile mele — să efectuez o astfel de proiectare. Cred că tema aceasta este demnă de eforturile mai multor savanți și mai ales de eforturile „tarkomprosurilor”, care ar trebui să pună la dispoziția corpului nostru didactic o mapă cu „profiluri” — individuale, tipice, colective. În momentul de față, însă, noi nu numai că nu dispunem de proiecte științifice cu privire la personalitate, dar n-avem nici măcar schițe, nici măcar desene de lucru, ca să zic așa.

Atunci, pe ce ne bazăm? Ne bazăm pe literatură, pe publicistică, dar mai ales pe viața de toate zilele. Viața e plină de opinii ale publicului, de aprobări și dezaprobări, de dezeritate de tot felul. Dacă s-ar putea aduna părerile oamenilor despre colaboratorii, colegii, tovarășii de luptă și șefii lor, despre vecinii, prietenii și dușmanii lor apropiați sau depărtați — fie chiar de la o singură instituție —, am obține un material brut extrem de bogat, care ne-ar folosi la proiectarea noastră.

Și cît de numeroase sînt asemenea reflecții, cît de ușor și de firesc decurg din ele concluziile primare, concepțiile

* Comisariatul Poporului pentru Învățămînt — *Nota trad.*

medii despre tipul de om de care societatea noastră are nevoie! Bineînțeles, concepțiile acestea nu sînt aceleași în diferitele grupări sociale, în diferitele pături ale societății noastre, care se deosebesc între ele după felul lor de viață, după munca în producție pe care o efectuează și după nivelul lor cultural. Datoria noastră, a pedagogilor, este să știm pe ce ne putem bizui.

În linii mari, cerințele societății sînt cit se poate de limpezi și de cunoscute. Ni se spune:

„Dați-ne un om sănătos, cu știință de carte, dacă se poate chiar și cultivat, disciplinat, energic, bine dezvoltat și plin de inițiativă, cu deprinderi bune în ceea ce privește igiena și viața de toate zilele, dar mai ales care să participe în mod conștient la munca comună a colectivului și a clasei, care să fie un activist neobosit în opera noastră de construcție, gata în orice clipă să intre în rîndurile armatei, pentru apărarea cauzei noastre în țară și împotriva armatelor burgheziei.”

Sînt ferm convins că mulți pedagogi vor spune că aceasta e prea puțin, atît de puțin, încît frizează oportunismul, că este nevoie de mult mai mult, de o personalitate armonioasă.

Eu susțin însă că dacă am putea asigura fabricarea în serie a unor asemenea produse, ar fi de-a dreptul minunat. Și sînt încredințat că atît partidul cît și economiștii și militarii ar spune că într-adevăr e bine.

Nu prevăd nici un fel de dificultăți în ceea ce privește aprecierea cantitativă a comenzii de mai sus. Dificultățile se vor ivi abia atunci cînd vom începe discuțiile cu vechiul subiect: Ce este adevărul? Ce înseamnă un om disciplinat? Ce înseamnă participare conștientă? Ce înseamnă un activist neobosit? Toate acestea sînt platforme excelente pentru debateri teoretice.

Dar nici asta nu trebuie să ne sperie. La urma urmelor, un arbitru cu autoritate ne va spune: „Urmați cutare linie”.

Greutățile cele mari ne așteaptă numai pe tărîmul activității practice. Aici ne vom întîlni, la fiecare pas, pe de-o parte cu contradicțiile dintre diversele amănunte și condiții ale îndeplinirii sarcinii noastre și, pe de altă parte, cu contradicțiile dintre principiul colectivist și cel individualist. Aceste contradicții sînt foarte numeroase și puternice... De aceea, proiectarea personalității trebuie să fie neapărat precedată de analiza fenomenelor individuale și de a celor din sinul colectivului. Nu mă voi opri deocamdată asupra

acestei probleme, pentru că intenționez să abordez câteva dintre temele unei asemenea analize în capitolele corespunzătoare, așa că amănuntele proiectării noastre vor fi lămurite pe parcursul prezentei expunerii. În afară de aceasta, e nevoie să reexaminăm în prealabil concepțiile noastre cu privire la colectiv.

Mai rămîne să spun câteva cuvinte despre anumite dificultăți cu totul de alt ordin, și anume despre dificultățile pe care le prezintă logica pedagogică. Claritatea sarcinii date, precizia proiectării personalității nu reprezintă decît o mică parte a problemei. Pornind de la datele proiectării sau de la alte considerente, trebuie să ajungem la un procedeu pedagogic. În momentul de față, căile logice care duc spre acest procedeu pedagogic sînt într-o situație jalnică: năpădite de buruieni, blocate de rămășițele pietrificate ale lumii vechi și ale vechii ideologii. În capitolul trei, și cel din urmă al introducerii, am de gînd să examinez cu toată sinceritatea această problemă, dar fără pretenții.

Colectivul

Unii spun: „Colectivul nu constituie o realitate. Real este numai individul”.

Alții, dimpotrivă, spun: „Individul, ca entitate independentă, nu există în realitatea socială. Nu există decît societatea”.

Iar alții încîntați că circulă asemenea năzbitii, scriu despre ele volume întregi.

Toți aceștia se pretind „savanți”.

Noi, însă, nu ne vom arunca în viltoarea acestor pălăvrăgeli. Vom accepta, fără alte argumentări, că atît individul cît și colectivul există. Nu există nici o îndoială că în munca noastră avem de-a face atît cu colectivul cît și cu individul.

Ce este un colectiv? S-au făcut încercări de a considera drept colectiv „o grupă de persoane care se află în dependență reciprocă și reacționează în mod solidar la anumite excitații”.

Sîntem nevoiți să ținem seama de faptul că această definiție este, ca să zic așa, ultimul cuvînt al literaturii pedologo-pedagogice. Să vedem acum dacă definiția aceasta se potrivește colectivului nostru. S-ar părea că colectivul „Dzerjinski” este într-adevăr un colectiv: 330 de copii mun-

cesc împreună, învață împreună, mănâncă, se joacă și dorm împreună. Ce vreți mai mult?

Și totuși comuna „Dzerjinski” nu este un colectiv, pentru că nu satisface definiția amintită mai sus. În primul rând, comuna nu corespunde întrutotul cerinței de dependență reciprocă. Firește, s-ar putea admite că dacă 330 de comunarzi trăiesc laolaltă se află oarecum în dependență reciprocă. Dar dacă ar fi să precizăm termenul acesta complicat, am ajunge la o concluzie destul de bizară: fiecare comunard se găsește în dependență reciprocă cu 329 de tovarăși ai săi — ceea ce face 329 de linii de dependență reciprocă, iar în toată comuna ar fi, prin urmare, 100 000 de astfel de linii. Se pune întrebarea: există oare, în realitate, aceste 100 000 de dependențe reciproce sau numai 50 000, ori numai 1 000? Are acest lucru vreo importanță sau nu are? Experiența dovedește că numărul dependențelor reciproce existente în mod real la un moment dat este destul de mic: cel mult 150—200. Prin urmare, fiecare dependență reciprocă se întrerupe invariabil, iar marea majoritate a dependențelor reciproce posibile se găsesc tot timpul în stare potențială, ca să zicem așa. Ele sînt posibile, dar de fapt nu există. Sînt foarte numeroase cazurile cînd doi dintre membrii colectivului nu se găsesc în dependență reciprocă, cînd liniile mișcărilor lor nu se întretaie. Indiciul caracteristic al dependenței reciproce devine, într-o anumită măsură, întîmplător și în orice caz variabil. Dacă totuși îl socotim suficient de determinant, atunci se pune întrebarea cum se rezolvă următoarea problemă: să zicem că străbatem o bună parte din strada principală a orașului și că în drumul nostru întîluim cîteva sute de oameni. Ne vedem unul pe altul, auzim zgomotul pașilor noștri, cu unii ne ciocnim și ne scuzăm reciproc, cu alții ne salutăm sau stăm de vorbă. Avem oare dreptul să spunem că strada principală a orașului reprezintă un colectiv?

Dar, potrivit definiției de mai sus, mai e nevoie de încă un criteriu: „reacția solidară la anumite excitații”. În cazul de față există un astfel de criteriu. Toți trecătorii pe care îi întîlnim reacționează solidar: se bucură de ziua însorită, se feresc de mașini, se supun semnalelor milițianului, se opresc în fața vitrinelor mai interesante, ocolesc semnele care indică trecerea interzisă, tresar la zgomotul exploziei din țeava de eșapament a automobilelor etc.

Una din două: or este și strada un colectiv or cele două criterii propuse nu sînt exacte și nu definesc nimic. Doi bețivi

care s-au luat la bătaie nu numai că se află în dependență reciprocă, dar și reacționează solidar: fug de milițian, imbrăcesc oamenii care vor să-i despartă, văd aceleași chipuri, aud aceeași gălăgie. În timp ce într-o comună organizată — adică într-un colectiv autentic —, cazurile de reacții cu adevărat solidare nu sînt chiar așa de frecvente: în reacțiile sale, colectivul este totdeauna diferențiat; prin aceasta se deosebește de o gloată...

Definiția colectivului dată mai sus nu are alt scop decît să sistematizeze noțiuni pur logice în legătură cu colectivul. Urmărind armonia aparentă a sistemului, urmărind alcătuirea unei anumite clasificări, autorii trec cu vederea colectivul real și trăsăturile lui cele mai caracteristice. De aceea, colectivul descris în paginile cărților ne apare extrem de inexpresiv, confuz și pasiv. Mai curînd este o turmă de maimuțe sau o colonie de polipi, orice vreți, numai colectiv de oameni nu este, numai activitate umană nu este. Dependența reciprocă și reacția solidară sînt, aș spune, inumane, nesociale și duhnesc de la o poștă a biologie.

Aceste „realizări”, mai bine-zis acest universalism biologic, permit autorilor să socotească drept colectiv tot ce le trece prin cap:

1. Grupurile de copii care s-au adunat să se joace;
2. Mitingurile-fulger;
3. Mulțimea de pe stradă adunată în vederea unei acțiuni oarecare;
4. Bandele de vagabonzi;
5. Adunările de credincioși...

Mai mult, ei consideră drept colective statele, ba chiar și Liga Națiunilor. Noi le recomandăm să adauge pe bețivii care se bat între ei sau pe călătorii dintr-un vagon de tramvai.

Dacă aceasta se numește sistem, atunci este un sistem inutil.

Profesorul E. A. Arkin, în definiția pe care o dă colectivului, se apropie mai mult de realitate atunci cînd propune criteriile: „comunitatea de mediu și organizare și inițiativa.”

G. Fortunatov pune accentul pe „satisfacerea în comun a nevoilor sociale sau a celor organice”.

Toate aceste definiții sînt mai aproape de natura umană a colectivului. În afară de aceasta, ele reduc colectivul la noțiunea de specie, pe cîtă vreme definiția citată la început

este raportată la gen, în sensul cel mai larg al cuvîntului. Pînă și în privința sistematicii sociologice, o problemă atît de importantă, lipsește acordul de păreri.

Termenii de specie și gen sînt, firește, relativi, însă acest caracter relativ trebuie să fie determinat nu după placul fiecărui autor, ci de către practica umană existentă, de sistematica reală. Atunci cînd prin cuvîntul colectiv se înțelege și omenirea întreagă, și statul, și societatea, și o bandă de vagabonzi, înseamnă că, de fapt, se renunță la orice clasificare. Împărțirea ulterioară a unităților sociale este făcută în mod arbitrar, după criterii inventate: colective spontane și colective organizate, temporare și de lungă durată, simple și complexe. Aceasta nu reprezintă o clasificare, după caracteristici reale a unor fenomene existente în realitate, ci un joc copilăresc cu vreo doi, trei termeni primari, lipsiți atît de precizie cît și de caracterul social specific criteriilor. Temporar, de lungă durată, simplu, complex — toți acești termeni pot fi întrebuițați în orice domeniu al cunoașterii.

Noi trebuie să învățăm de la marii sistematicieni ai științelor naturii, să-i imităm în primul rînd în ceea ce privește erudiția și în al doilea rînd în ceea ce privește respectul față de fenomenele reale. Cît despre gîndirea speculativă, aceasta este posibilă, firește, și fără erudiție.

Atît în natură cît și în societate au loc procese evolutive și revoluționare, iar sistematica grupărilor sociale se dezvoltă și se schimbă. Gîndirea noastră științifică nu trebuie să deducă combinațiile întîmplătoare ale criteriilor logice generale, ci să fotografieze schema reală a fenomenelor sociale și apoi să deslușească în fotografiile obținute principiile de separare și de asociere, dar mai ales să tragă concluzii din confruntarea a două fotografii făcute la intervale diferite de timp cu privire la procesele și tendințele transformării, creșterii, decăderii etc.

Să examinăm mai întîi momentul în care individul devine membru al vreunei asociații. Chiar din clipa nașterii sale, omul devine membru al familiei, al clanului, al tribului, al națiunii, al statului. Aceasta se petrece fără voința și fără știința lui, iar criteriul unei atari deveniri îl constituie o particularitate firească: înrudirea de sînge, iar în raport cu statul — o anumită lege. Omul continuă și în viitor să fie membru al asociațiilor de mai sus, membru al uniunilor de sînge, în virtutea dreptului natural, iar cetățean al statului — în virtutea dreptului public.

În diferitele forme de asociații întâlnim criterii pentru constrângere, autoritate, transmiterea puterii, integrarea de bunăvoie a individului în cutare sau cutare comunitate.

Scrutînd perspectivele îndepărtate ale istoriei, aflăm forme dispărute de asociere silită a oamenilor, bunăoară iobăgia. Un principiu mai nou în formarea comunității sociale este acela al liberului consimțămînt aparent. Dar analiza mobililor care stau la baza liberului consimțămînt ne convinge că în majoritatea cazurilor așa-zisul liber consimțămînt nu are nici pe departe drept scop încadrarea omului într-o unitate socială.

Să luăm un exemplu. Un muncitor se angajează la fabrica unui patron. El e călăuzit, în primul rînd, de dorința cîștigului... În cazul de față, adevăratul stimulent al asocierii este nevoia. Nevoia îl împinge pe om spre un anumit grup social și fiecare devine membru al acestui grup aproape întîmplător, iar grupul însuși este organizat după voia și poruncile patronului.

Dacă analizăm fiecare caz în parte, am putea considera principiul liberului consimțămînt ca un principiu social. De pildă, fiecare dintre negustorii constituiți într-o asociație poate, în anumite condiții, să se afle în poziția de colaborare față de ceilalți. Dar, întrucît activitatea unui astfel de grup față de întreaga societate umană are un caracter agresiv și, în fond, potrivit unirii omenirii, va fi mai just ca principiul unei astfel de asociații liber consimțite să fie numit principiu de grup.

Noi putem recunoaște drept principiu social numai pe acela care determină unirea oamenilor, pornind de pe poziția principială a unității omenirii muncitoare din întreaga lume, unitate exprimată practic nu în mod declarativ, ci în cele mai reale forme ale relațiilor dintre oameni și ale activității lor. Este limpede că, sub tălșul acestui criteriu, multe dintre asocierile liber consimțite ale oamenilor nu pot fi considerate ca fiind alcătuite după un principiu social și cu atît mai puțin după unul socialist. Pentru ilustrare, să examinăm două cazuri paralele: artelul unui patron și artelul sovietic. În ambele cazuri avem de-a face cu o asociație liber consimțită a unor oameni legați printr-o muncă comună, prin interese comune și care, de obicei, se cunosc mai dinainte. Totuși, în primul caz, membrii artelului recunosc deosebiră de principiu dintre situația lor și situația patronului, recunosc dreptul lui la plusvaloare. Drept urmare, membrii aces-

tui artel își formează o reprezentare limitată despre colectivul unitar al artelului. De fapt, cuvîntul de colectiv nici nu poate fi aplicat unui astfel de artel. Artelul sovietic — inclusiv artelul agricol — permite fiecărui membru al său să vadă unitatea sub alt aspect. În acest caz, forma de conducere, de repartizare și de folosire dovedește la fiecare pas suveranitatea întregului social, a colectivului, și nu a unui singur individ. Și nu numai atît; poziția acestui întreg social nu este considerată ca o formă întîmplătoare de colaborare a tuturor oamenilor, ceea ce are o deosebită importanță. Între granițele țării noastre nu există nici o opoziție principală între o unitate socială și alta. În fond, o astfel de afirmație nu este altceva decît afirmarea existenței unei societăți fără clase. Într-un asemenea caz, noi spuneam că comunitatea socială este construită după principiul socialist.

Mă aștept la proteste energice împotriva unei astfel de teze. Teoreticienii educați în spiritul profilurilor biologice și reflexologice nu se vor despărți chiar atît de ușor de individ. Ei nu dispun de nimic altceva decît de acest individ, confecționat după ullimul cuvînt al tehnicii. De aceea ei nu-și pot imagina altfel fenomenul social decît ca o sumă mecanică de indivizi și definesc unitatea socială în funcție de individ (interdependență și reacție).

Noi pornim de la principiul că, în primul rînd, comunitatea socială este într-adevăr o formă reală a vieții umane, în al doilea rînd că această formă este necesară (ne-o demonstrează însăși experiența istorică), în al treilea rînd că această comunitate nu este o comunitate de polipi sau de broaște, ci de oameni, adică ființe care raționează, ale căror fapte nu sînt dirijate de reacții simple. Omul năzuiește să-și îmbunătățească viața, el este realmente încredințat că această îmbunătățire este posibilă în cadrul manifestărilor sociale.

De aceea, atracția individului spre asociere socială nu este numai o atracție personală, ci și o atracție a maselor, care are istoria sa și mai ales dezvoltarea sa istorică. Dezvoltarea aceasta a decurs în mod dialectic: formele primitive de raporturi au fost înlocuite prin forme noi, care marcau un pas înainte pe calea organizării societății umane.

Însă numai unitatea socială clădită după principiul socialist poate fi numită colectiv. În orice caz, limba rusă clarifică acest lucru în mod precis și categoric.

Noi spunem și scriem: „colectivul uzinei de tractoare din Harkov trebuie să dea țării o sută de tractoare.”

Dar în nici un caz nu vom folosi expresia „colectivul uzinelor Ford”.

Noi spunem: „colectivul de colaboratori ai G.P.U.-ului”, dar n-o să spunem „colectivul ministerului de interne francez”.

Și dacă familia sovietică, bazată pe principiul participării egale a membrilor ei la munca obștească și care statornicește principal libertatea și egalitatea membrilor săi, poate fi numită colectiv, în nici un caz nu este colectiv o familie de negustori cu un tată cu apucături despotice sau o familie de nobili, să zicem, chiar dacă statornicește egalitatea membrilor ei, dar care se menține față de societate pe poziția de grup de consumatori.

Așadar, în ceea ce privește definiția colectivului, limba noastră este infailibilă. Trebuie să mai relevăm tendința limbii noastre de a denumi colectiv numai unitatea prin contact, deosebind astfel colectivul de noțiunea de unire, care este mult mai cuprinzătoare.

După părerea noastră, colectivul este o unitate de contact bazată pe principiul socialist al asociației.

Colectivul afirmă suveranitatea întregului față de fiecare individ în parte.

Afirmînd dreptul fiecărui individ de a fi de bunăvoie membru al colectivului, colectivul respectiv cere acestui individ — atît timp cît face parte din el — supunere necondiționată, care rezultă din principiul suveranității colectivului.

Colectivul este posibil numai cu condiția să unească oamenii în cadrul unor activități într-adevăr folositoare societății.

Sistemul sovietic de educație se deosebește de toate celelalte tocmai prin faptul că este un sistem socialist și de aceea organizarea noastră educativă are forma de colectiv. Noi nu considerăm pe elevul nostru ca pe un material de dresaj, ci îl socotim membru al societății noastre, activist neobosit al ei, creator de valori sociale. Colectivul elevilor noștri nu este numai o adunare de tineri, ci în primul rînd o celulă a societății socialiste, avînd toate particularitățile, drepturile și îndatoririle pe care le are oricare alt colectiv din Țara Sovietică.

Toate acestea imprimă poziției noastre pedagogice un specific cu totul deosebit. Dezvoltarea logicii noastre pedagogice, a muncii noastre, trebuie să pornească de la sarcina trasată de către societate, sarcină care este exprimată în însuși modul de organizare a educației noastre.

Logica pedagogică

Pentru noi nu poate exista o problemă mai importantă decât aceea a logicii procedeuului pedagogic. Nu este lipsit de interes să aruncăm o privire asupra istoricului acestei probleme, mai ales că este foarte scurt. Iar pentru aceasta nu este nevoie să pătrundem cu cercetarea în negura veacurilor trecute și să începem cu Aristotel. Putem trece cu vederea nu numai ceea ce a fost pe timpul lui Aristotel, ci și ceea ce a fost pe timpul lui Nicolaie al II-lea. În orice caz, pedagogia societății exploatare nu s-a putut lăuda niciodată cu vreo inovație cituși de puțin importantă în domeniul educației. Strămoșii noștri pedagogi își puneau toată nădejdea mai ales într-o singură circumstanță salvatoare: „în viață este mai mult bine decât rău, așa că educația va da oarecare roade”.

Și, într-adevăr, obțineau prin educație: ostași, fabricanți, muncitori, țărani. Unii, lacomi „cu măsură”, acumulau bunuri și se îmbogățeau, însă nu ieșeau să jefuiască la drumul mare. Alții erau docili „cu măsură” și chiar dacă uneori erau obraznici, țineau seamă de regulile democrației. Este adevărat că deseori se întâmplau și încurcături: gentlemanii cinstiți se dovedeau a fi niște escroci atît de dibaci, încît deosebirea dintre un gentleman și un escroc aproape că nu se mai observa. Oamenii cu credință în Dumnezeu și chiar dintre cei hărăziți carierei religioase se dovedeau a fi niște cinici și niște apostazi autentici. Robii docili se răsculau mereu, manifestând o dorință nestăvilită de a prefăce în praf și pulbere întreaga lume „nobilă și civilizatoare”. Chiar și cei mai pașnici locuitori de la țară, care păreau să fi fost dresați în mod ideal de către nacealnicii de zemstvă și de școlile parohiale, se apucau deodată, fără nici o jenă, să dea foc palatelor „binefăcătorilor” lor, ignorînd cu un perfect sînge rece chinurile inevitabile care îi așteptau pe lumea cealaltă. Astfel, pedagogia clasei dominante, elaborată de generații de educatori, se pomenea din senin desființată.

Cunoaștem prea bine istoricul unor astfel de eșecuri ale teoriei pedagogice, așa că putem să nu le mai menționăm.

Dar să vedem ce lucruri bune s-au realizat la noi după Revoluția din Octombrie?

S-au făcut multe lucruri bune. Avem și Comsomolul, și școli de calificare pe lingă fabrici și uzine, și facultăți muncitorești.

Dar activitatea noastră pedagogică a avut de înregistrat și eșecuri. Care sînt cauzele lor? Cine e de vină?

Bineînțeles, toate eșecurile în materie de educație ni se datoresc nouă, pedagogilor, și înainte de toate logicii noastre pedagogice, teoriei noastre pedagogice. De curînd, mai marii noștri ne-au privit cu asprime și ne-au spus:

— Treabă-i asta? Cum de nu vă e rușine?!

Din păcate, deocamdată este greu să vorbim despre anumite procedee educative ca despre un sistem, ca despre o teorie unitară și bine studiată. Dacă am elimina din vorbăriile pedagogice deșarte toată frazeologia revoluționară, toată terminologia și apelurile pompoase, n-ar mai rămîne decît un conglomerat alcătuit din cele mai felurite teorii, ideologii și sisteme. Am găsi, mai ales, rămășițele teoriei educației libere, ale tolstoismului și ale neîmpotrivirii la rău. În al doilea rînd, am găsi aforismele așa-zisei școli sociale a lui Dewey și Natorp, apoi apa sălcie a școlii din Bremen și, în sfîrșit, așa-zisa muncă de folos obștesc.

Teoria s-a mărginit la declararea principiilor și a tezelor generale, pe cîtă vreme trecerea la tehnică era lăsată la voia creației și ingeniozității flecărui pedagog în parte. Și acest lucru era considerat tot înțelepciune pedagogică.

Toată practica acestor creatori amatori în domeniul pedagogiei s-a rezumat la tot felul de neghiobii. Ce-i drept, aveau scuza că pedagogii teoreticieni nu-i prea lăsau să creeze în voie. Au fost cazuri în care cite un pedagog energic izbutea să inițieze ceva valabil. Dar după un an, doi, totul se prăbușea și dispărea, iar pedagogul cel energic nu mai era pedagog, ci cooperador. Toate acestea se datorau unui obicei încetățenit: cit timp într-un cămin de copii, de pildă, lucrurile mergeau prost, funcționarii se văicăreau cu murele întristate că munca lor este grea, că n-au cadre suficiente, că le lipsește baza materială; dar de îndată ce se înfiripa undeva o muncă adevărată, ei se năpusteau cu toată erudiția, cu toate principiile și formulele lor și demonștrau, după toate regulile, că munca educativă nu se face așa cum trebuie, că există lacune ireparabile, care vor duce negreșit la catastrofă.

Trebuie să atragem atenția cititorului mai ales asupra următoarei formule: aceasta *va duce negreșit* la rezultate negative. În cei doisprezece ani de practică, fiind atacat de nenumărate ori de către pedagogii olimpieni, n-am auzit o singură dată cealaltă formulă: aceasta *duce de obicei* la re-

zultate negative. Iată, această mică diferență între cuvintele subliniate caracterizează cel mai bine logica respectivă și reprezintă adevărata cauză inițială atât a sărăciei teoretice cât și a eșecurilor practicii.

Nouă ne-a lipsit tehnica pedagogică în primul rînd pentru că cuvintele *tehnică pedagogică* nu au fost rostite nicio dată, iar tehnica pedagogică n-a fost propriu-zis nici folosită și nici studiată. Aceasta se datorește nu atât faptului că lumea ar fi uitat împlîntător de existența ei, ci pentru că filozofia pedagogică tradițională își desfășura munca pe căi care treceau pe lângă tehnica pedagogică.

De aceea, dacă am vrea să supunem criticii tehnica pedagogică existentă, n-am putea s-o facem, pentru simplul motiv că lipsește însuși obiectul criticii. De pildă, condițiile materiale, unul dintre factorii educativi cei mai importanți, au fost mereu trecute sub tăcere. Problemele de producție, problemele organizării colectivului, raporturile lui cu alte colective, problemele menținerii deprinderilor colective — probleme care cer o analiză amănunțită a fenomenelor reale — erau rezolvate dintr-o trăsătură de condei și aceasta numai în ceea ce privește stabilirea *strictului necesar*.

Orice hotărîre referitoare la mijloacele care trebuie adoptate, dacă se mărginește la stabilirea unui strict necesar și ignorează ceea ce există, este în mod necesar sortită anchi-lozării.

Aprecierea activității unui cămin de copii se făcea adesea după o anumită rețetă. Se controla nu activitatea reală, nu roadele ei, ci exclusiv nomenclatura mijloacelor generale recomandate: dacă se făcea muncă de folos obștesc, dacă se aplicau pedepse, dacă existau organe de conducere autonomă, dacă exista libertatea inițiativei, dacă se folosea autocritica. În cazul cînd toate acestea se îndeplineau, însemna că activitatea căminului era bine condusă, iar dacă se constata vreo lacună, însemna că ceva nu era în ordine.

Un criteriu de apreciere atât de simplist prezintă, pe de o parte, numeroase posibilități de bluf, pe de altă parte se transformă foarte repede într-o dogmă stereotipă, într-o listă lipsită de viață.

Dogma în materie de metodică este, firește, inadmisibilă în educație. Dacă este însă dedusă din cerințele reale, eficiente, ale vieții, atunci nu prezintă un pericol chiar atât de mare.

Dogma pedagogică, dedusă din afirmații întâmplătoare, necontrolate și superficiale, din convingeri formate în mediul intelectualității ruse trîndave, în epoca negrei reacțiuni din Rusia, este definitiv condamnată de întreaga noastră istorie. Multe din șabloanele pedagogice în care au încercat unii să ne înghesuie copilăria și adolescența sînt acum ieșite din uz și depuse la muzeu. Bunăoară „munca de folos obștesc”. Aceste cuvinte nu cuprind, în fond, nimic vicios și avem de gînd să apărăm această muncă. Numai că în literatura pedagogică ea este recomandată sub forma unui fel de „coborîre în popor”, care miroase de la o poștă a narodnicism. Iar concepțiile despre disciplină, despre situația individului în colectiv erau copiate cu multă grijă din Rousseau. „Respectați cu sfințenie copilăria, feriți-vă de a stînji natura” — sub astfel de principii își puneau semnătura numeroși pedagogi teoreticieni și activiști pe tărîmul educației socialiste de la noi. La conferințele pedagogice ni se întîmpla să auzim tot felul de poliloghii cu privire la „drepăturile copilului”, iar discuțiile abstracte despre idealurile pedagogice se bazau, de fapt, pe *Declarația privitoare la drepăturile omului și cetățeanului*, cu mici adăugiri din Tolstoi și din individualismul european cel mai recent.

Și, lucru ciudat, toate acestea erau puse alături cu noțiunea de *mediu*, luată dintr-o expunere de popularizare a ideilor lui Darwin. *Mediul* era înțeles ca un principiu atotputernic, simplu și elementar, care determina pînă la capăt situația individului, ca un fond pe care ar fi schițat, pasiv și șters, individul.

Pornind de la acest bagaj, se hotăra procedeul pedagogic necesar, folosindu-se cea mai simplă deducție, în timp ce viața reală a copiilor zăcea neputincioasă în rețeaua contradicțiilor curente, care, de foarte multe ori, ar fi putut fi rezolvate cu ajutorul unui bun simț elementar.

Care trebuie să fie deci logica procesului pedagogic?

În primul rînd, acest proces trebuie să fie întrutotul adecvat scopului urmărit, ceea ce înseamnă că nu este îngăduit să se folosească șabloane, oricare ar fi ele. Nu există procedee infailibile, după cum nu există nici procedee neapărat vicioase. În funcție de condiții, de timp, de particularitățile individului și ale colectivului, de talentul și pregătirea executanților, de scopul apropiat, de conjunctura imediat precedentă, diapazonul aplicării cutărui sau cutărui procedeu poate fi mărit pînă a deveni general sau diminuat pînă la negarea

lui totală. Nu există știință mai dialectică decât pedagogia, de aceea în nici un alt domeniu rezultatele experienței nu au o importanță atât de mare.

Caracterul multilateral al procedeuului pedagogic, coloritul complex și variabilitatea tabloului educativ constituie poziția de cea mai înaltă răspundere a pedagogului teoretician. E prea puțin probabil ca nomenclatura procedeeleor pedagogice să poată fi definită în mod special pentru fiecare sarcină educativă în parte. În domeniul educativ, libertatea de alegere și de manevră trebuie să fie atât de mare, încât pentru educarea unui constructor bolșevic și a unui burghez convins să se poată folosi aceleași procedee, după cum și pentru construirea unei biserici și pentru construirea unui club muncitoresc se folosesc tot cărămizi, beton, fier, cherestea. Problema se rezolvă nu prin stabilirea listei de procedee, ci prin îmbinarea lor, prin stabilirea ordinii lor, prin orientarea lor generală, armonioasă și, mai ales, prin conținutul lor firesc de clasă, adică prin ceea ce vine nu de la pedagogie, ci de la politică, dar negreșit legat în mod organic de pedagogie.

Căci numai acolo unde se inițiază această ordine, unde se determină orientarea generală și caracterul unitar de clasă, numai acolo este loc pentru stabilirea legii pedagogice. Este de la sine înțeles că această lege nu mai poate lua forma recomandării sau negării unui anumit procedeu, care în general e apolitic și, dacă pot să mă exprim astfel, apedagogic.

Dar ce formă ar putea lua legea pedagogică?

La nivelul actual al științei despre om și despre omenire, această lege nu poate fi dedusă în nici un caz pe deplin din vreun principiu general.

Legea pedagogică sovietică trebuie să fie stabilită prin inducție din experiența integrală. Numai experiența integrală, verificată în procesul desfășurării ei și în rezultatele obținute, numai compararea unor complexe unitare ale experienței ne pot furniza datele necesare pentru a alege și a decide. Totodată, este foarte important să ținem seama de faptul că aici putem cădea într-o greșală extrem de primejdioasă. Am avut prilejul să urmăresc citeva încercări de folosire a unei astfel de experiențe integrale, și în toate cazurile am dat peste această greșală primejdioasă. Ea constă în aceea că, acceptând experiența în întregul ei, cei care aleg caută neapărat să introducă unele corective, cu alte cuvinte condamna unele procedee izolate sau introduc unele noi,

suplimentare, născocite de ei. Este inutil să mai spunem că aceste modificări se fac tot după metoda preferată a procedului dedus, adică fără nici o bază. Și aceasta duce la rezultate triste. Sistemul dezechilibrat în integritatea sa organică devine un sistem bolnav și schimbarea experienței se soldează cu un eșec. Este foarte greu să luptăm împotriva unor astfel de greșeli, întrucît reformatorii și controlorii se folosesc de o logică cu desăvîrșire străină. Am putea să-i convingem numai cu ajutorul experienței, dar tocmai experiența nu face parte din sistemul logicii lor.

Afirmațiile mele nu înseamnă de loc că criticarea sistemului și ameliorarea lui n-ar fi admise...

Adăugirile și tăieturile făcute sistemului nu pot fi controlate decît în cursul funcționării întregului sistem un timp mai îndelungat, iar orice prorocire iresponsabilă („pedeapsa educă sclavi”) poate fi trecută cu vederea.

Eu nu recomand logica inductivă pentru a fi aplicată în cazuri rare, de hatîrul vreunui controlor amator. În sistemul educativ, controlul inductiv, completările și modificările trebuie să constituie un fenomen permanent. Aceasta și pentru faptul că nici o activitate nu-și pierde capacitatea de a se desăvîrși, precum și pentru faptul că fiecare zi aduce atît condiții noi cît și noi nuanțe ale sarcinii.

Munca continuă de verificare se face, de obicei, chiar de către colectiv, care, firește, are dreptul la înțîietate, cu atît mai mult cu cît posedă o mai mare sensibilitate în domeniul care-i este familiar și este mai bine adaptat pentru a menține tradițiile. Un observator, fie chiar și oficial, are întotdeauna tendința de a „reduce totul la zero”: el nu are nimic de pierdut și nu răspunde pentru nimic. Singurul avantaj este că „stînd de o parte, vede mai bine”, cum spune vechea zicală rusească. De obicei, un colectiv sănătos rezistă unor astfel de reformatori, mai ales că ei nu operează cu ajutorul logicii, ci declară sentențios: „așa e mai bine”.

Dar nici colectivele și nici sănătatea colectivului nu sînt la fel și de aceea în organizarea unei experiențe integrale intervenția din afară este, în general, posibilă, iar în unele cazuri chiar necesară.

Apărînd drepturile experienței integrale, nu vom irosi totuși nici o clipă pentru apărarea unor drepturi speciale pe care le are inducția. Ca în oricare alt domeniu, experiența pornește de la principii deductive și importanța acestora depășește cu mult limitele momentului inițial al experienței.

rămînînd și mai departe principii călăuzitoare pe toată durata ei.

Tezele deductive se ivesc mai întîi ca reflexe ale sarcinii generale. Dacă această sarcină prevede că trebuie să formăm un om sănătos, atunci, pe toată durata experienței noastre, vom opera cu criterii deduse din această cerință; nu vom uita să lăsăm fereastra deschisă pentru ca aerul să fie curat, fără să mai așteptăm vreun control experimental.

Al doilea motiv care pledează în favoarea deducției este teza cu privire la colectiv. Experiența noastră se va călăuzi în mod necesar atît după teza referitoare la suveranitatea colectivului cît și după aceea care se referă la activitatea colectivului în societate.

Și, în sfîrșit, al treilea motiv în favoarea deducției îl constituie experiența socială și culturală a oamenilor, acumulată de veacuri și concentrată în ceea ce se numește „bunul simț”.

Din păcate, drăcia aceasta se bucură de prea puțină considerație din partea pedagogilor. Gluma usturătoare a lui Griboedov „Cît mai mulți la număr și la un preț cît mai mic” se potrivește și activității pedagogice. Doar nu este mult de cînd în coloniile de delincvenți, la fiecare zece elevi era prevăzut un educator, plătit cu patruzeci de ruble pe lună. În colonia „M. Gorki” erau 400 de elevi. Se naște întrebarea: ce minune ar fi putut împiedica falimentul total al coloniei dacă s-ar fi respectat această stipulație „genială”?

Călăuzită după principii deductive generale, experiența de lungă durată a unui sistem integral trebuie să cuprindă în ea însăși o analiză permanentă. Bineînțeles, procesele desfășurării și adîncirii experienței nu pot fi ferite de erori. Față de greșeli se cere o atitudine foarte prudentă, cît mai dialectică, pentru că, de multe ori, ceea ce pare o greseală, la o verificare mai atentă se dovedește a fi un factor util. Dar o astfel de verificare cere neapărat o tehnică pedagogică, o cuprinzătoare măiestrie pedagogică, o înaltă calificare.

Mentînerea unor valoroase centre experimentale și respectul pentru descoperirile lor pot întruchipa tînăra noastră logică în formele riguroase ale tehnicii pedagogice.

Numai astfel vom crea școala educației sovietice.

Și încă ceva: facultățile noastre de pedagogie trebuie să-și revizuiască din temelii programele. Ele trebuie să dea pedagogi-tehnicieni instruiți, bine pregătiți.

3. Perioada organizatorică

Reflecții generale cu privire la perioada organizatorică. Succesul muncii educative într-un colectiv de copii — cămin de copii, colonie, comună (în viitor vom folosi termenul de colonie, fiind intermediar între cămin și comună) — depinde în multe privințe de măsurile preliminare, de perioada organizatorică.

În practică, durata perioadei organizatorice poate fi foarte diferită; există colonii în care perioada organizatorică nu se sfârșește niciodată. Uneori, o astfel de situație este considerată ca anormală, iar alteori ca fiind ultimul cuvânt al tehnicii pedagogice. Unii cred că aceasta ar contribui la educarea unor buni organizatori. Din păcate, nu putem fi de acord cu o astfel de afirmație, întrucât experiența ne dovedește contrariul. Nici nu s-ar putea să fie altfel, căci perioada organizatorică cu toate că are un nume atât de frumos — presupune că multe nu sînt încă puse la punct pentru îndeplinirea sarcinii principale a instituției educative.

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că oricît de bine ar fi organizată o instituție pentru copii, însăși esența muncii noastre presupune că instituția poate și trebuie să crească și să se perfecționeze și de aceea colectivul de copii trebuie să desfășoare totdeauna o muncă organizatorică; el nu trebuie să se oprească în dezvoltarea lui, să amortească într-o stagnare rigidă.

Problema se rezumă la stabilirea a două hotare. Primul trece prin momentul instalării copiilor în colonie. În vederea sosirii copiilor, trebuie să se facă oarecare pregătiri, trebuie să se asigure un minimum de organizare. Afară de acest minim, o anumită parte a perioadei organizatorice trece pe seama timpului cînd copiii se află deja în colonie și iau parte la munca organizatorică. În sfîrșit, trebuie să sosească momentul cînd această parte a perioadei organizatorice se termină și începe perioada activității permanente și normale. Momentul acesta va constitui cel de-al doilea hotar.

Dincolo de acest hotar poate și trebuie să se depună o muncă, să se facă eforturi organizatorice, în scopul lărgirii și îmbunătățirii coloniei, care poate lua proporții uriașe și-i poate schimba cu desăvîrșire înfățișarea. Trebuie să existe însă anumite indicii care să marcheze că acum nu mai este vorba de perioada organizatorică și că s-a intrat în activi-

tatea normală. Cu alte cuvinte, că s-a asigurat complexul necesar de procedee educative.

Trasarea celor două hotare în istoria coloniei trebuie să fie neapărat precisă, pentru că în caz contrar nu vom ajunge niciodată la rezultate bune, iar dezvoltarea noastră, chiar dacă ar fi exprimată prin indici materiali înalți, va fi o dezvoltare nesănătoasă. Atrag cu cea mai mare seriozitate atenția cititorului asupra acestui fapt, întrucât mi s-a întâmplat adesea — aş putea spune că în majoritatea cazurilor — să constat totala încălcare a regulii cu privire la cele două hotare, precum și jalnicele urmări ale acestei încălcări. Lucrul cel mai trist este că această încălcare are loc, aproape în toate cazurile, nu din greșeală sau din lipsă de atenție, ci dinadins, cu convingerea că așa trebuie să se procedeze și că metoda respectivă este cea valabilă.

Tocmai de aceea vreau să mă opresc mai mult asupra analizei acestor greșeli, precum și asupra stabilirii punctelor celor mai potrivite prin care trebuie să treacă cele două hotare.

Pentru înlesnirea expunerii, vom numi A perioada de timp dintre momentul înființării coloniei și primul hotar și B perioada cuprinsă între primul și al doilea hotar, iar C perioada activității normale...

Pentru perioada A trebuie să asigurăm condiții care să asigure copiilor o viață suportabilă și confortabilă, care să nu le ceară eforturi ce depășesc puterile lor sau care ar putea avea un efect educativ negativ. Stabilirea precisă a ceea ce trebuie să se facă în decursul perioadei A nu este o sarcină prea grea. Dacă în perioada organizatorică pedagogii organizatori și-ar propune scopuri practice modeste, atunci ar rezolva întotdeauna această sarcină în mod just. Din păcate, problema se complică de obicei din cauza unor „avânturi” pedagogice, care fac să se aleagă praful și pulberea din bunul simț practic.

Am avut norocul să urmăresc îndeaproape perioada organizatorică în două instituții pentru copii. În prima — în comună — s-a făcut totul în perioada A. S-au ridicat clădiri minunate, toate încăperile au fost complet utilizate și chiar ornamentate. În dormitoare nu numai că erau așezate paturi, dar acestea aveau saltele, cearșafuri, păaturi și perne înfățate. Pe pereții dormitoarelor și ai celorlalte încăperi atârneau portrete, oglinzi și lozinci, în clubul liniștit erau amenajate colțuri speciale. Același lucru și cu sala de mese, cu bucă-

tăria, cu cămara. Aprovizionarea era făcută, toate erau așezate la locul lor, într-un cuvânt, totul era pus la punct. Într-o bună zi s-a aprins focul la bucătărie și un personal ales și verificat — ba chiar îmbrăcat în haine speciale de lucru — s-a apucat de treabă. Magazinerul, gătit cu haine nou-nouțe, expediase încă din ajun, „într-o țară prietenă”, șaizeci de rînduri de rufe, de haine, centuri, ghete, caschete. În aceeași „țară” plecaseră și frizerul, medicul și alți reprezentanți ai igienei. Și iată că la prînz au sosit, la ora fixată, stăpînii casei noi. Ei au pășit într-un palat încălzit, primitor și împodobit și s-au imprăștiat fără țiپete și fără gălăgie prin dormitoare și cluburi. Dar, după o jumătate de oră, gornistul a dat un semnal și, supunîndu-se ordinului, stăpînii s-au adunat în sala de mese și au luat prînzul. După masă, același gornist i-a așezat în ordine, copiii au încetat să mai fie o gloată și au devenit o organizație formată din șase detașamente cu cîte un comandant în frunte. Toate acestea s-au desfășurat prin mișcări coordonate și, pe cît se părea, simple, nesilite. S-a dovedit că nu se organizaseră numai dormitoare și colțurile pînă la ultimul amănunt, dar și membrii coloniei veniseră gata organizați. Nu fuseseră luați de pe stradă, ci aduși din altă colonie, de unde veniseră cu deprinderi gata formate. În ansamblu, organizarea părea atît de desăvîrșită, încît micile tăblițe de pe pereți, purtînd inscripții ca „păstrați curătenia”, „nu scuipați pe jos” deveniseră de prisos.

Din descrierea pe care am făcut-o se poate ghici că, în organizarea acestei comune, totul fusese bine pus la punct, bine chibzuit și încheșat, după un plan dinainte stabilit. Printre punctele acestui plan ne atrăgeau atenția următoarele:

1. Comuna trebuie să fie complet organizată și dată în primire copiilor în stare finită;
2. Comuna trebuie să fie cît mai confortabilă, primitoare și chiar frumoasă.
3. Primii comunarzi trebuie să fie în așa fel aleși, încît riscul distrugerilor, furturilor și stricăciunilor pricinuite inventarului să fie cît mai redus.

În felul cum sînt exprimate aceste idei se simte un anumit iz „antipedagogic”. Într-adevăr, s-ar putea spune că organizatorii au construit și au amenajat o comună reușită, dar, cum spune zicala, din cauza copacilor n-au mai văzut pădurea și s-au îngrijit mai mult de integritatea inventarului decît de creația pedagogică.

Cu totul altfel stăteau lucrurile în cea de a doua instituție, în colonie. Descoperisem o minăstire veche, căreia i-am dres acoperișul ca să nu plouă înăuntru și am adus trei sute de copii, adunați timp de două, trei zile de prin gări, de pe străzi, ba luați chiar și din casele de corecție și din centrele de izolare temporară. Bineînțeles, nu numai că nu existau colțuri, flori și portrete, dar nu existau nici mese, nici paturi, nici măcar nu se repartizaseră încăperile. Este adevărat că în cămară existau ceva alimente, suficiente pentru a pregăti prima masă, și că am găsit prin apropiere o bătrână care, în virtutea sclaviei feminine, fusese de mult dresată să slujească omenirea muncind la bucătărie. Dar cu aceasta este epuizată lista amenajărilor necesare unei existențe omenesti. În schimb, totul era amenajat în vederea vieții pedagogice. Organizatorii subliniau stăruiitor acest fapt important. Ei scoteau în evidență influența vătămătoare a bogăției și a moliciunii și propuneau tuturor să se convingă prin fapte că autoorganizarea, autoservirea, inițiativa și alte măsuri folositoare vor face în cel mai scurt timp dintr-o gloată sălbatică și destrăbălată un colectiv proletar organizat. Nu sînt paturi — faceți-vă singuri paturi; nu sînt mese — faceți-vă mese; faceți-vă scaune, văruiți pereții, puneți geamuri, reparați ușile. După cum se știe, în filmul *Drumul vieții* s-a mers și mai departe pe această cale — „Construiți-vă un drum de fier” — și mi se pare că nimeni n-a condamnat pentru aceasta *Drumul vieții*.

Logica organizatorilor era invulnerabilă. Într-adevăr, să capeți totul de-a gata, să intri într-o locuință amenajată înseamnă să nu ai grijă de nimic, să nu te lupți cu nevoile, înseamnă să crești ca un fecior de bani gata, ca un consumator.

Și invers, a nu căpăta decît pereții goi și acoperișul, a face totul cu mîinile tale, la început fie chiar lucruri simple și ieftine, a crea printr-un efort colectiv *propria* ta colonie, a ajunge la bunăstare și bogăție, nu înseamnă oare aceasta a educa un om nou?

Organizatorii comunei au lucrat și ei pe baza unei logici. Ei au socotit că o instituție de educație trebuie să aibă maximum de condiții materiale și au creat aceste condiții, adică au cheltuit multă energie pentru a chibzui fiecare amănunt, pentru a chibzui cum să fie fiecare colțișor al casei celei noi. Într-un cuvînt, organizatorii au depus o muncă uriașă. Aceasta nu e numai logică, este realitate, deoarece o astfel de organizare preliminară a unei instituții înseamnă, în fond,

o metodă. Noul elev al comunei s-a trezit într-un anumit complex de condiții materiale care i-a determinat viața nu numai în prima zi. Totodată, logica organizatorilor nu-și limita propria ei dezvoltare. Faptul de a poseda o clădire proprie nu excludea posibilitatea desfășurării ulterioare a logicii și a practicii și, în caz de reușită, putea constitui un factor pedagogic pozitiv. Bunăoară, păstrarea inventarului comunei, menținerea curățeniei, completarea inventarului cu obiectele necesare constituie categorii pedagogice care sînt mai puțin „izbitoare” decît în cel de-al doilea caz.

Dar toată problema constă tocmai în faptul că în cel de-al doilea, caracterul izbitor este doar aparent. În general, aici nu există nimic real, în afară de logică. Proiectul perioadei organizatorice propus e lipsit în fond de orice conținut practic. Dacă în primul caz organizatorii au ajuns în mod logic la necesitatea de a instala paturi și de a le acoperi cu păaturi, logica aceasta a fost desăvîrșită prin alegerea paturilor și a păturilor, prin cumpărarea, transportarea și așezarea lor în dormitoare ș.a.m.d.; într-un cuvînt, s-a efectuat o anumită muncă.

În cel de-al doilea caz nu se depune nici o muncă. Procesul de autoutilare, conceput numai ca un deziderat, nu depășește limitele visului. Colectivul de copii nimereste într-un vid practic, comportarea lui nu este determinată de pedagog, pentru că visul pedagogului nu determină nimic, în afară de propriul său suflet. Singurul imbold pentru copii de a fabrica mobila nu poate fi decît măsurile practice, un anumit sistem de procedee; iar sistemul acesta trebuie să fie detaliat, chibzuit pînă la capăt și neapărat controlat. Dacă toate acestea lipsesc, lipsește și complexul practic și nici măcar posibilitatea lui nu este dovedită. Nu e dovedită nici pe cale experimentală și nici în plan. Proiectul acesta nu este mai puțin fantasmagoric decît, de pildă, proiectul care ar prevedea absența oricăror manuale, copiii urmînd să și le alcătuiască singuri.

Astfel se prezintă proiectul de autoutilare sub aspectul lui general. El devine și mai confuz dacă trecem la amănunte. Izolarea logicii pedagogice, îngîmfarea ei naivă și caracterul ei nepractic se manifestă chiar din primele zile ale existenței coloniei. Dacă în cazul primei metode de organizare se presupune că ar exista primejdia pasivității și a moliciunii, această primejdie există deocamdată numai în logica abstractă. Pe cîtă vreme realitatea este atît de plină de preocupări, încît colectivul de copii, supunîndu-se voinței orga-

nizatorilor, se integrează în procesul educativ fără să fie preocupat de vreo logică și-și însușește funcția de stăpîn ca pe o funcție simplă și firească. Pedagogului nu-i mai rămîne decît să consolideze, să organizeze și să dezvolte aceste funcții. E un excelent punct de plecare.

În cazul celei de-a doua metode, în care numai logica este scoasă în evidență, colectivul de copii este silit să ocupe și el o poziție logică, ceea ce și face întotdeauna. Logicii visătoare a pedagogului el îi opune propria sa logică, tot atît de convingătoare. Viața de pe stradă este și ea neplăcută și lipsită de confort, dar, în schimb, este plină de aventuri, de o alternanță a succeselor și a eforturilor, în timp ce perspectiva în căminul de copii, cine poate să știe cum este?; atunci cînd se aplică, metoda „autoutilării” este nu numai nelămurită, dar și neinteresantă. Pedagogul vede în viitor succese mari, el are o perspectivă pe care ceilalți n-o văd: aceasta-i soarta oricărei perspective bazate pe vis. Poate că și copiii ar putea să fie pasionați de o astfel de perspectivă-vis, însă îi împiedică realitatea din colonie, neplăcută și greu de suportat, și datorită acestui fapt perspectiva îndepărtată a pedagogului („autoutilarea și autoorganizarea copiilor”) se depărtează de acea situație familiară copiilor vagabonzi, care este apropiată de perspectiva „străzii libere”.

Acestea sînt rezultatele comparației dintre cele două metode privitoare la perioada organizatorică. Ele nu vin în favoarea celei de-a doua. Afară de asta, dacă prima metodă continuă să mai prezinte oarecare primejdie de dezvoltare neactivă, cea de-a doua mai are un viciu în plus: chiar dacă ar fi să presupunem că procesul de autoutilare începe și că duce la un oarecare rezultat material, totuși utilitatea lui pedagogică poate fi pusă la îndoială. Problema aceasta ar putea fi rezolvată numai pe cale experimentală. Din păcate, noi nu avem nici măcar posibilitatea să comparăm două experiențe integrale. Nu cunosc nici un caz în care operația de „autoutilare” să fi fost dusă pînă la capăt. De obicei, chiar după prima lună a etapei organizatorice, organizatorii renunță s-o mai continue. E drept că atunci cînd îi vizitează reporterii, ei le zugrăvesc în culori trandafirii, pasionante, tablouri din trecut. Pentru sufletele romantice, astfel de subiecte sînt în general de neînlocuit. În felul acesta se pot meșteri nu numai mese, dar se poate construi chiar și o cale ferată, rezervînd pentru desert moartea eroului principal¹. În realitate se

¹ Autorul se referă la episoade din filmul *Drumul vieții*.

întîmplă altfel. În realitate avem de-a face cu desfrîul, dezertarea în masă și nesfîrșite scandaluri, ceea ce-i face pe organizatori să arboreze drapelul alb.

În lipsa unei experiențe integrale putem opera numai cu detalii experimentale izolate și cu anumite principii dictate de bunul simț. Metoda propusă, exprimată de obicei prin formula lăudăroasă „totul e lucrat de copii”, nu este suficient de gîndită, nici măcar în sens logic. Ca să zic așa, ea are vicii chiar „din pîntecele mamei”. Iată care sînt aceste vicii:

1. Această metodă se bazează în întregime pe principiul lui Buckle după care nevoia creează civilizația, principiu fals și conceput nedialectic. Nevoia generală, înțeleasă ca o anumită etapă în lupta omenirii cu natura, înțeleasă nu ca sărăcie, ci ca incapacitate de adaptare a întregii societăți, constituie, firește, un stimulent pentru eforturile, ingeniozitatea, inventivitatea și cercetările tuturor oamenilor. Aceasta nici nu mai este o nevoie, ci o necesitate care decurge din întreaga etapă precedentă a civilizației. Această necesitate nu există însă numai pe treapta civilizației primitive. Ea se manifestă ca un stimulent al mișcării înainte în orice organizație socială și este cu atît mai simțită cu cît sînt mai numeroase pozițiile cucerite de om în lupta lui cu natura, cu cît sînt mai numeroase punctele de contact cu natura. De aceea, în general, procesul de desăvîrșire a confortului material al omului trebuie să se desfășoare progresiv. Atîta timp cît omenirea n-a cunoscut electricitatea, era cu totul imposibil să se ivească un mare număr de nevoi, care nu puteau fi satisfăcute decît cu ajutorul electricității.

Așa stînd lucrurile, ne întrebăm ce sens educativ poate avea plasarea silită a unui grup de copii în condiții primitive create dinadins? Dacă această plasare silită are vreun rost, atunci de ce se are în vedere numai mobila și îmbrăcămintea? De ce, în acest caz, să nu-i lipsim pe copii și de acoperiș, și de hrană, de ce să nu-i punem cu totul în situația sălbaticilor? De altfel, niște fanteziști din străinătate au și propus acest lucru. După părerea lor, copilul se apropie foarte mult de sălbatic și alte nerozii de acest fel. Numai o logică slăbănoagă se poate rătăci pe un teren atît de neted, încît să-i silească pe copii să trăiască în condiții care nu erau firești decît în zorile umanității. A îndrepta în mod artificial gîndurile copilului către mese, scaune, vărui, pături in-

seamnă a-l considera ca pe o ființă în afara timpului, ca pe o categorie istorico-culturală, și nu socială.

Însă acest copil simte că trăiește în timp. El nu trăiește într-o epocă primitivă, ci în secolul electricității, nu este un om în general, ci face parte dintr-o anumită clasă care înaintează spre comunism, dintr-o clasă a cărei sarcină nu este nicidecum repelarea în practică a întregii istorii a civilizației; în sfârșit, el știe că există tehnică, electricitate, automobile și producție de mașini, el știe toate acestea și năzuiește către ele. Este evident că o educație justă trebuie să ia ca punct de plecare tocmai această tendință care exprimă totodată esența sarcinilor noastre comune de clasă. Ideea aceasta, simplă și laconică, nu lasă loc pentru nici un fel de trucuri pedagogice.

2. A doua latură vicioasă a proiectului de „autoutilare” constă în aceea că, urmărind crearea unei activități pentru copii, bazată pe necesitate, noi nu organizăm de fapt necesități, ci creăm un conflict. Nu va fi nici un secret pentru coloniști că unele obiecte strict necesare lipsesc dinadins. Ei vor vedea la toți oamenii din jurul lor aceste obiecte, acest minim de confort necesar. Lipsa lor în colonie nu va fi cu nimic justificată; astfel, în centrul atenției lor apare nu atât lupta cu nevoile, cât lupta cu această lipsă de motivare, cu această nedreptate.

Această scurtă analiză a metodei „autoutilării” ne obligă să recomandăm să se renunțe cu desăvârșire la aplicarea ei, ceea ce nu înseamnă de loc că am fi partizanii metodei utilității excesive.

Soluția justă trebuie găsită cu ajutorul principiilor ce ne sînt deja cunoscute. E drept că experiența comunei „Dzerjinski” — perfect utilată și populată nu cu copii adunați la întâmplare, ci cu membrii unui colectiv încheiat — a fost o experiență foarte reușită. În comună nu s-a observat nici un semn de moliciune, nimic care să amintească de feciorul de bani gata. Între altele, este interesant de menționat că la început comunarii erau numiți coconasi, în special în numeroase cămine de copii. În virtutea inerției, li s-a dat mai departe această poreclă chiar și după ce comuna a trecut la regie proprie și a renunțat complet la orice subvenții. Iar cei ce-i numeau astfel erau tocmai aceia care continuau să trăiască pe seama statului.

Aceasta dovedește că utilizarea completă nu va duce la rezultatele prorocite, dacă nu se iau măsurile cuvenite.

Rostul cărții de față este, de fapt, tocmai de a examina aceste măsuri. Logica noastră este următoarea: dacă există posibilitatea de a face, chiar de la început, viața copiilor cât mai confortabilă, cât mai bună, și dacă, în același timp, se poate ajunge și la o corectă dezvoltare a colectivului de muncă al copiilor, atunci nu este nici un motiv ca să renunțăm la o utilare completă. Motivul unei asemenea renunțări ar putea fi numai nevoia materială, lipsa mijloacelor necesare pentru o utilare completă. În cazul acesta, trebuie să ne ocupăm de satisfacerea necesităților celor mai urgente. Astfel, un colț roșu bine organizat și făcut de mîna unui artist costă scump, de aceea este preferabil ca fondurile respective să fie cheltuite pe altceva, iar colțul să fie realizat de către copii. În condițiile unei bune organizări, aceasta reprezintă o muncă creatoare cu totul pe măsura puterilor lor și cu numeroase laturi pozitive. De asemenea, achiziționarea unor perdele și draperii scumpe poate fi amînată pentru timpul cînd comuna va fi mai înstărită, iar decorarea cu gust a ușilor și a ferestrelor se poate face cu puțină cheltuială; totul este ca dorința de a le decora să existe.

În istoria comunei „Dzerjinski”, de pildă, s-au făcut unele greșeli. Au existat și perdele, și colțuri roșii, și portrete, dar nu exista frigorifer și nu exista un fond de rulment. E drept că aceasta s-a întimplat numai pentru că la discutarea proiectului inițial, nimeni nu s-a gîndit serios să facă din comună o instituție productivă și nu s-a gîndit pentru că, pur și simplu, lucrul acesta nu era pe atunci la modă, pentru că nu existau asemenea instituții.

Așadar, problema modului de utilare se rezolvă nu pe plan teoretic, ci pe plan material, practic. Toată chestiunea depinde de mijloacele de care dispun organizatorii...

...Iată de ce apare în mod firesc problema alcătuirii unei gradații potrivit căreia anumite domenii ale utilării trebuie dispuse în ordinea importanței și urgenței lor.

Care poate fi principiul călăuzitor în întocmirea unei astfel de gradații? Principiul este cel de clasă. Noi trebuie să educăm o generație sănătoasă, capabilă să ia parte în mod conștient, energic și cu succes la construirea socialismului și la apărarea cauzei revoluției proletare. Trei dintre tezele acestui principiu, și anume: sănătatea, priceperea de a munci și capacitatea de a lupta, constituie înarmarea ideologică care trebuie să ne călăuzească.

Potrivit acestor teze, trebuie alcătuită și gradația noastră:

1. Trebuie să oferim copiilor un adăpost, o casă în care să pătrundă soarele, în care să existe toate instalațiile sanitare moderne (lavabouri, WC-uri, dușuri). O casă în care să fie mult aer și în care să se poată locui, învăța și munci în condiții bune.

2. Tot ce este necesar pentru învățătură și muncă, pentru hrană și somn trebuie să fie gata pregătit și amenajat la deschiderea coloniei și „cu cât totul va fi pus mai bine la punct, cu atât va fi mai bine”. Totodată, este suficient ca nevoile de hrană și de îmbrăcăminte să fie satisfăcute la nivelul normal. Însă nevoile pentru învățătură și muncă trebuie să fie satisfăcute la nivelul cel mai înalt. La nevoie, ne putem mulțumi cu mese nevopsite și cu linguri de lemn, ca să cumpărăm în schimb un manual în plus pentru școală și o mașină-unealtă în plus pentru atelier. Lingurile de lemn pot fi oricând înlocuite cu linguri bune, de metal.

Acest amănunt nu se referă la clădire. Clădirea nu poate fi înlocuită chiar așa de ușor și o clădire proastă dăunează din toate punctele de vedere vieții coloniei. De aceea, clădirea trebuie să fie chiar de la început cât mai bine construită.

3. Viața copiilor trebuie să decurgă într-o ambianță plăcută și frumoasă; la început ne putem mulțumi cu condiții mai modeste, dar trebuie să tindem neîncetat către o viață de toate zilele cât mai civilizată; cât despre înfrumusețarea coloniei, o putem amâna pînă vor veni timpuri mai bune.

Prin urmare, gradația generală pentru satisfacerea succesivă a nevoilor de utilare este următoarea:

1. O clădire bună.
2. Minimul necesar de provizii alimentare și de îmbrăcăminte.
3. Minimul necesar de confort.
4. Condiții școlare corespunzătoare: mobilier și manuale.
5. Bibliotecă.
6. Condiții de producție corespunzătoare: mașini, capital, materiale.
7. Înlăturarea tuturor lucrurilor inestetice.
8. Mobilier și utilaj bun.
9. Împodobirea coloniei — estetica.

Propun organizatorilor instituțiilor de copii să controleze, după această gradație, orice inițiativă a lor. Astfel își vor da seama că gradația este justă. În cazul cînd există deja verificat un utilaj școlar și de producție achiziționat

după un plan bine studiat, să se mărească biblioteca și laboratoarele școlare și abia după aceea, să se achiziționeze obiecte pentru împodobirea localului. Atît timp cît toate acestea nu există, renunțați la haine scumpe și la obiecte decorative de uz casnic. Cînd există însă haine bune, puteți să vă apucați și de împodobirea încăperilor și a clădirii coloniei.

Se înțelege că nu este posibil să indicăm chiar fiecare amănunt al achizițiilor preliminare. Cu toate acestea, considerăm că prima parte a perioadei organizatorice trebuie să se desfășoare după această gradatie, care îngăduie adaptarea la diferite condiții materiale.

Să ne închipuim o astfel de situație în care lipsesc mijloacele pentru satisfacerea primului punct, și anume o clădire bună. Ce este de făcut atunci? Să renunțăm la colonie? Fi-rește, trebuie să renunțăm la colonie. Dar mai există și o altă soluție: ca mijloacele existente să fie transmise unei alte colonii, puternice, care să construiască o clădire bună, avîndu-se în vedere posibilitatea dezvoltării ulterioare a instituției.

Mă aștept la următoarea întrebare perfidă: va să zică, dacă există mijloace numai pentru local, trebuie să-l construim renunțînd la uzină sau la ateliere și, te pomenesti, chiar și la hrană și mobilier? Ce fel de colonie va mai fi atunci? Nu ar fi mai bine să se întrebuințeze mijloacele existente pentru organizarea unor ateliere bune, pentru achiziționarea de alimente și îmbrăcăminte?

Cred că n-ar fi mai bine. Oricîtă importanță am da producției și școlii, pe primul plan trebuie să fie întotdeauna sarcina de a forma o generație sănătoasă. Avem nevoie de constructori și muncitori sănătoși, pentru că niste oameni becnisnici și neurastenici ne-ar strica toate socotelile. În cazul acesta, e mai bine să renunțăm la colonie sau să clădim un local bun și să așteptăm pînă vom găsi fonduri. În orice caz, în această muncă trebuie să se țină seama că este vorba de o colonie sovietică de copii, de un nucleu de educație comunistă.

În țările capitaliste există combinații de soiul acesta: copiii găsesc de lucru în fabrici bune, dar trăiesc în bordeie mizerabile. Sînt de părere că o astfel de combinație în ceea ce privește copiii și tineretul nostru trebuie socotită ca ne-sovietică.

Utilarea în ordinea gradatiei menționate poate să fie realizată complet în momentul deschiderii coloniei, însă noi nu

socotim obligatoriu acest lucru. De altfel, nici nu cunosc un asemenea caz. În exemplul citat, luat din istoricul comunei „Dzerjinski”, nu s-a îndeplinit întregul program: producția era slab organizată. Aceasta a întârziat cu patru ani dezvoltarea industrială a comunei, însă n-a avut urmări educative rele.

Personal, sînt de părere că realizarea completă a listei după gradația propusă nu prezintă nici o primejdie. Primejdiile care stau în calea noastră nu se datoresc utilării, bineînțeles în măsura în care nu depășim limitele bunului simț.

METODICA ORGANIZĂRII PROCESULUI EDUCATIV

1. Structura organizatorică a colectivului

Organizarea colectivului în instituțiile pentru copii se desfășoară după diferite criterii. Copiii pot fi împărțiți în grupe după specificul școlii din care fac parte; potrivit acestui sistem, în instituțiile cu internat ei sînt repartizați în dormitoare pe clase sau pe fracțiuni de clasă. Acest sistem are avantajele lui: se aleg copii de aceeași vîrstă, de aceeași dezvoltare, în felul acesta fiindu-le mai ușor și mai comod să-și pregătească lecțiile, să folosească în comun manualele și să-și ajute colegii rămași în urmă.

Totuși acest sistem prezintă și numeroase neajunsuri: colectivele primare astfel formate se închid repede în cercul unor interese școlare înguste, se depărtează de problemele muncii și ale producției, de problemele propășirii economice a întregii instituții.

Colectivele primare de elevi pot fi organizate și după alte criterii, și anume:

- după specificul producției;
- după vîrstă etc.

În comuna „F. E. Dzerjinski”, organizarea colectivului primar se face după criteriul producției. În cazul unei astfel de organizări, trebuie să ne călăuzim după următoarele principii:

a) împărțirea tuturor elevilor pe detașamente, care în același timp sînt și detașamente de producție;

b) detașamentul poate varia între 7—15 inși; numărul elevilor dintr-un detașament nu trebuie să fie mai mare de 15. Experiența a dovedit că atunci cînd colectivul primar este alcătuit dintr-un număr mai mare de membri, se supune mai anevoie comandantului, iar acesta nu izbutește să-și impună autoritatea;

c) dacă elevii lucrează în producție pe două schimburi, e preferabil să se alcătuiască detașamente pe schimburi;

d) dacă mașinile-unelte sînt în număr restrîns, se pot organiza detașamente care să cuprindă atît pe elevii din schimbul întii, cît și pe cei din schimbul al doilea. Această formă este însă mai puțin comodă, pentru că în acest caz copiii dintr-un schimb nu se întîlnesc în producție cu copiii din celălalt schimb;

e) în cazul cînd condițiile producției îngăduie, este de dorit ca, în anumite împrejurări, să se organizeze detașamente complexe, care să urmărească aceleași piese în toate fazele lor de fabricație, de la început pînă la sfîrșit;

f) fiecare detașament să fie repartizat într-un dormitor separat sau într-un grup de dormitoare învecinate;

g) în sala de mese, detașamentele trebuie să fie împreună. Organizînd colectivul primar după criteriul producției, nu trebuie să trecem cu vederea deosebirile de vîrstă. În instituțiile în care nu există încă un colectiv puternic și bine organizat și în care nu s-a ajuns la crearea unei discipline juste, este absolut necesar ca detașamentele — colectivele primare —, alcătuite din copii în vîrstă de 10—14 ani, să fie separate. Numai în mod cu totul excepțional poate fi îngăduită includerea unor copii de această vîrstă în detașamentele celor de vîrstă mai mare; dar în cazul acesta trebuie să verificăm cît mai atent particularitățile lor individuale: să ținem seama de influența la care va fi supus copilul de această vîrstă, de felul cum va fi primit în detașament, cine anume va răspunde de comportarea lui în detașament și pentru munca lui, cine se va îngriji în mod special de el.

În cazul cînd există o organizație de pionieri, fiecare detașament trebuie să cuprindă cîte o grupă de pionieri. Dacă numărul pionierilor este suficient pentru toate detașamentele formate din copii de această vîrstă, este de dorit să se organizeze detașamente speciale de pionieri.

În mod asemănător trebuie să fie repartizați și comsomoliștii în detașamentele elevilor de vîrstă mare. Alcătuirea unor detașamente speciale de comsomoliști este îngăduită

numai cu condiția ca toate celelalte detașamente să cuprindă în efectivul lor cel puțin 25—30% de comsomoliști.

Același lucru și în ceea ce privește activul: membrii activului nu trebuie izolați în detașamente și dormitoare separate, ci repartizați în toate detașamentele și îndeosebi în detașamentele codășe.

În momentul în care colectivul este încheșat atât ca organizare cât și ca disciplină, când au fost create și tradiții sănătoase și un regim de viață bine reglementat, este foarte folositor să se organizeze detașamente mixte din punct de vedere al vârstei.

În comuna „Dzerjinski”, colectivele primare — detașamentele — sînt organizate după principiul reunirii elevilor de vîrste diferite.

O astfel de organizare are un puternic efect educativ; ea crează o mai strînsă influență reciprocă între diferitele vîrste și constituie o condiție firească pentru acumularea continuă de experiență și transmiterea experienței acumulate de generațiile mai în vîrstă; cei mici dobîndesc diverse cunoștințe, își formează anumite deprinderi de comportare, deprinderi de muncă, învață să respecte pe cei mai în vîrstă și autoritatea acestora. Grija și răspunderea pentru cei mici formează la elevii mai mari calitățile necesare unui cetățean sovietic, și anume: grija față de om, generozitatea, exigența, dublate, în sfîrșit, de calitățile unui viitor întemeietor de familie și multe altele.

Într-un colectiv bine organizat, acest complex proces educativ decurge fără eforturi deosebite, realizîndu-se sub forma unei stratificări permanente de impresii mărunte și fin nuanțate, de fapte și relații.

Dar un astfel de stil în raporturile dintre elevii mari și mici constituie o formă superioară de organizare a procesului educativ și, deci, necesită o îndrumare și o influență pedagogică calificate și bine gîndite.

Este necesar să veghem ca, pe cît posibil, componenta detașamentului să rămînă neschimbată, ca membrii lui să se închege într-un colectiv unit. Schimbările prea frecvente ale elevilor dintr-un loc de muncă în altul nu numai că dăunează procesului de producție, dar distruge și colectivele primare de copii. În general, stabilitatea componentei colectivelor primare — pentru un timp mai mult sau mai puțin îndelungat — constituie un factor hotărîtor al întregului proces educativ. De aceea, copiii trebuie să fie schimbați cît mai rar dintr-un loc de muncă într-altul.

În orice caz, există o regulă în ceea ce privește repartizarea colectivului după specificul producției: dacă elevul trece dintr-un loc de muncă într-altul, el trebuie să treacă și dintr-un detașament în altul; cu alte cuvinte, să schimbe și dormitorul, și locul din sala de mese.

Se înțelege că la școală elevii trebuie să fie organizați după clase sau cursuri. În comuna „Dzerjinski”, această organizare este valabilă numai în incinta școlii, adică în timpul cursurilor sau seara, în timpul pregătirii lecțiilor.

Organizarea colectivelor primare sub formă de detașamente de producție trebuie să fie socotită însă ca organizare principală; ei trebuie să i se acorde atenția cea mai mare.

Trebuie să luptăm în modul cel mai hotărît împotriva caracterului nediferențiat al vieții din colectiv. Dacă copiii sînt organizați numai în producție și în școală, iar în viața de toate zilele sînt lăsați în voia soartei, atunci roadele educative vor fi totdeauna slabe. În instituțiile cu internat, dormitorul nu trebuie socotit în nici un caz numai ca un simplu cămin. El trebuie să constituie o formă complementară de educație economică, politică și prin muncă, iar grupul de elevi dintr-un dormitor trebuie să fie legat de succesele lui școlare, de reușitele lui în producție, de problemele curente ale producției, de creșterea și succesele întregului colectiv.

Dacă această legătură nu va fi organizată, dormitorul va deveni locul în care vor fi stabilite în mod spontan alte legături, care, de obicei, merg pe linia celei mai mici rezistențe și a unor cerințe reduse: distracții și plăceri minore, iar cîteodată chiar legături și fapte antisociale.

Iată de ce trebuie să acordăm cea mai serioasă atenție unei organizări riguroase a vieții de toate zilele și iată de ce este recomandabil ca în dormitoare elevii să fie repartizați pe detașamente.

2. Autonomia în detașament

În fruntea fiecărui detașament trebuie să fie unul dintre membrii colectivului, care este comandant. Există două procedee de promovare a comandantului: numirea și alegerea.

1. Comandantul trebuie numit atunci cînd încă nu există un colectiv puternic încheat, iar organizația comsomolistă nu îndrumează încă îndeajuns opinia publică a colectivului.

În cazul acesta, una dintre sarcinile de prim ordin ale colectivului pedagogic este de a sprijini întărirea influenței

politice a organizației comsomoliste, de a uni activul și de a-l antrena la o muncă energică în sinul colectivului, la o conducere autonomă. Comandanții trebuie să fie numiți de către directorul instituției, de regulă dintre cei mai influenți comsomoliști și membrii ai activului. În prealabil, însă, candidaturile trebuie discutate de către consiliul pedagogic, de către conducerea sectorului de producție, de către organizația comsomolistă și de sovietul comandanților.

2. În colectivele bine organizate, care au și o puternică organizație comsomolistă, trebuie să se treacă la principiul alegerii comandanților. În comuna „Dzerjinski”, detașamentul își numește candidatul de comun acord cu biroul comsomolului, cu colectivul pedagogic și cu sovietul comandanților. Candidaturile sînt prezentate directorului, pentru a-și spune cuvîntul hotărîtor. În cazul cînd candidatul este respins, problema se dezbate împreună cu detașamentul. Comandanții sînt aleși individual la adunarea generală a colectivului. Votează numai membrii colectivului care au titlul de comunarzi. Comandanții trebuie să se simtă într-o permanentă legătură cu colectivul care i-a împuternicit și să fie mereu conștienți de răspunderea pe care o au.

În funcția de comandant sînt aleși elevii devotați intereselor instituției, fruntași la învățătură și în producție, dintre cei mai bine calificați și înzestrați totodată cu anumite însușiri individuale: tact, energie, inițiativă, onestitate, sollicitudine față de cei mici. Activitatea comandantului este socotită ca sarcina de cea mai mare răspundere, fiind o mărturie a încrederii din partea conducerii și a colectivului.

În ceea ce privește producția, comandantul trebuie să considere drept sarcina sa principală îndeplinirea planului de producție... Pentru îndeplinirea acestei sarcini, comandantul trebuie să-și manifeste grija în toate domeniile muncii, privind: ...disciplina, asigurarea materiilor prime, lupta cu timpii morți și cu absențele, calitatea sculelor, instructajul, organizarea locului de muncă, echipamentul de protecție adecvat, norme juste, o corectă documentare.

Oricare ar fi lipsurile și deficiențele constatate în aceste domenii, comandantul trebuie să le discute cu instructorul și cu șeful atelierului, cerîndu-le sfatul, apoi să le aducă la cunoștința directorului instituției sau directorului adjunct și abia după aceea să le dezbată în adunarea generală a detașamentului sau la o ședință de producție.

Totuși, comandantul este dator să ia cele mai riguroase măsuri ca dezbaterile și ședințele să nu se țină în timpul

programului de lucru, pentru ca nici un elev să nu-și părăsească mașina-unealtă în timpul orelor de muncă.

Și comandantul trebuie să aibă locul lui de muncă la o mașină-unealtă. Pentru munca desfășurată în calitate de comandant i se poate acorda un câștig suplimentar, egal cu 10—20% din câștigul pe care îl are în producție.

Comandantul nu trebuie să se substituie instructorului, a cărui îndatorire este de a conduce procesul tehnic al producției. Dacă instructorul este un membru al colectivului, adică un elev, el este dator să îndeplinească în producție aceleași funcții ca și un instructor salarizat, fără a-și asuma funcțiile ce revin comandantului de detașament.

În viața de toate zilele, adică în orele în afară de program, în dormitor, de pildă, comandantul este totodată tovarășul cu răspundere în detașament. Unul dintre elevii detașamentului este desemnat să îndeplinească funcția de ajutor al comandantului. În afară de acesta, un alt elev este desemnat ca organizator sportiv al detașamentului. Aceste candidaturi sînt propuse de către întregul detașament sau personal de către comandant; ele sînt apoi confirmate de către director și de sovietul comandanților.

În fiecare detașament trebuie să existe un organizator de comsomol.

Conducerea detașamentului, în frunte cu comandantul, are următoarele atribuții:

a) să vegheze ca toți elevii să respecte cu strictețe ora-rul: să se scoale la ora fixată, să nu întîrzie la masă, să plece la timp la muncă și la școală, seara să vină la timp în instituție, să se ducă la culcare exact la ora fixată;

b) să supravegheze starea sanitară a detașamentului, să aibă grijă să se facă cum se cuvine și la timp curățenia, să vegheze ca elevii de serviciu să-și îndeplinească conștiincios îndatoririle, ca toată lumea să se spele și să facă baie, să se tundă, să se spele pe mâini înainte de masă, să caute să-i deprindă pe toți elevii să păstreze curățenia, să nu arunce gunoaie și să nu scuipe pe jos, să nu fumeze, să-și taie unghiile de la mâini și de la picioare, să nu stea trîniți pe pat îmbrăcați, să nu se ia la trîntă pe paturi etc.;

c) să urmărească felul cum învață elevii la școală, să organizeze ajutorarea celor care rămîn în urmă, să pretindă să se mențină ordinea în detașament, pentru a se asigura condiții prielnice pregătirii lecțiilor;

d) să-i antreneze pe elevi să facă parte din cercurile sportive și din cluburi, să-i stimuleze să citească ziare și cărți, să colaboreze la gazeta de perete;

e) să caute să ridice nivelul cultural al elevilor, să lupte pentru înlăturarea înjurăturilor și a cuvintelor urite din vocabularul lor, să-i deprindă să păstreze între ei raporturi tovarășești, să-i învețe să rezolve conflictele fără bătăi și fără certuri, să lupte cu hotărîre împotriva încercărilor de asuprire din partea celor mai în vîrstă sau a celor mai puternici, sub orice formă ar fi, asupra celor mai mici sau neputincioși;

f) să ducă o luptă hotărîtă împotriva înclinațiilor negative ale unora dintre elevi; să educe, în membrii detașamentului respectul pentru munca și odihna altuia, pentru ocupațiile și liniștea altora;

g) să vegheze la formarea în detașament a unor grupări și legături prietenești, să încurajeze și să dezvolte pe cele folositoare (grupările sportive, de radiofoniști amatori și altele), să desființeze cu hotărîre pe cele dăunătoare (antisociale), să facă demersuri pentru eliminarea din detașament a membrilor vădit dăunători.

În școala comunei „F. E. Dzerjinski” există funcția de comandant de clasă. Acesta se găsește la dispoziția directorului școlii și este totodată ajutorul dirigintei de clasă.

Comandanții de clasă veghează la menținerea disciplinei în timpul lecțiilor și în recreație, la menținerea ordinii și a curățeniei în clasă, la păstrarea în bună stare a inventarului. Elevul de serviciu pe clasă este subordonat comandantului clasei, care răspunde de munca lui. La cererea profesorului, comandantul îndepărtează din clasă pe elevul care a încălcat disciplina. Sistemul acesta funcționează în timpul orelor de clasă. În afara școlii — în viața de toate zilele și în producție —, comandantul clasei se găsește sub ordinele comandantului detașamentului din care face parte. Sistemul complex de dependențe colective formează priceperea de a conduce și de a se supune.

În îndeplinirea sarcinilor ce le revine, comandanții detașamentelor se conduc ținînd seama de instrucțiunile generale elaborate de adunările generale ale detașamentului, de sugestiile activului detașamentului, de munca politică desfășurată de organizația de comsomol și de organizațiile de educație politică ale instituției, de activitatea tuturor organelor autonome, în deplină înțelegere cu conducerea admi-

nistrativă și pedagogică a instituției, fiind permanent ajutați și instruiți de personalul pedagogic.

Independent de aceasta, conducerea detașamentului, sprijinindu-se pe aceleași procese și organizații, are datoria să mobilizeze neîncetat atenția membrilor detașamentului asupra problemelor muncii din producție, asupra îndeplinirii planurilor financiare și industriale, asupra îmbunătățirii calității produselor și luptei împotriva rebuturilor, asupra bunului mers al procesului de învățămînt și disciplinei din colectiv, asupra căilor generale de creștere și dezvoltare a instituției.

Comandantul trebuie să năzuiască în permanență ca detașamentul său să constituie un colectiv încheiat; de aceea el își consolidează autoritatea prin munca sa de calitate, prin comportarea sa exemplară, prin principialitatea sa comunistă, prin priceperea de a nu se transforma într-un șef.

La sfîrșitul zilei, la ora stabilită și într-o anumită formă, comandanții dau raportul directorului cu privire la starea detașamentului lor și la abaterile săvîrșite de către unii elevi, dacă e cazul. Acest raport succint zilnic îi oferă directorului o imagine clară asupra situației întregii instituții și posibilitatea să ia pe loc măsurile necesare atît în ceea ce privește unii elevi, cît și în ceea ce privește problemele de ordin general. Faptul că conducerea este permanent informată și că are posibilitatea să reacționeze pe loc la abaterile și evenimentele petrecute, are o mare însemnătate educativă pentru colectivul de elevi.

Comandanții sînt aleși pe 3—6 luni. Durata aceasta este cea mai indicată: în primul rînd pentru că intervalul fiind scurt, comandanții se consideră împuterniciți colectivului și nu se transformă într-un soi de funcționari; în al doilea rînd pentru că în felul acesta, un mare număr de elevi se perindă la posturile de comandă și în al treilea rînd pentru că îndatoririle de comandant — care cer eforturi suplimentare — nu devin, în acest scurt răstimp, o povară pentru elevi. Problema retragerii înainte de termen a împuternicirilor de comandant trebuie să fie întotdeauna bine motivată și aprobată de sovietul comandanților. Destituirea unui comandant pe cale administrativă poate fi determinată numai de împrejurări foarte grave, care nu suferă nici o amîinare.

Comandanții detașamentelor și claselor alcătuiesc organul central de conducere autonomă, sovietul colectivului (sovietul comandanților) instituției respective.

3. Organele de conducere autonomă

Organul suprem al conducerii autonome este adunarea generală a tuturor elevilor instituției. Adunarea generală este convocată cel puțin o dată pe săptămână în perioada organizatorică, precum și în cazurile ivirii unor lipsuri în funcționarea instituției sau a colectivului, iar în celelalte perioade, cel puțin de două ori pe lună.

De regulă, adunarea generală trebuie să fie publică, ceea ce înseamnă că toți membrii colectivului au dreptul să asiste și să ia parte la dezbateri. În unele cazuri, se poate îngădui tuturor celor prezenți să voteze în anumite probleme, de pildă, în cele legate de munca culturală, de activitatea cluburilor etc.

Adunarea generală este prezidată de președintele sovietului colectivului, cu excepția adunărilor la care sovietul colectivului prezintă darea de seamă asupra activității sale.

Se poate admite și un alt sistem de desemnare a președintelui; de pildă, pot prezida pe rînd toți membrii colectivului. Sistemul acesta are avantajul că formează la toți elevii anumite deprinderi sociale și îi atrage la o viață socială activă.

Trebuie să se recomande ca procedura alegerii prezidiului să fie cît mai scurtă. În genere, adunările generale ale colectivului din instituțiile educative trebuie să se limiteze la problemele din ordinea de zi, ca să nu se răpească prea mult timp elevilor. De aceea trebuie să existe un regulament precis și permanent pentru adunările generale, elaborat de colectivul pedagogic împreună cu comitetul de comsomol și aprobat la una din adunările generale.

Acest regulament nu este important numai pentru că împiedică tărăgănarea adunărilor generale și răpirea timpului elevilor, în dauna somnului sau a lecturii, ci pentru că îi învață pe vorbitori să-și încadreze expunerea în timpul fixat și să fie concisi, fără să se depărteze de la subiect.

Totuși, la adunările generale nu trebuie să fie îngătuită întreruperea dezbaterilor sau reducerea numărului vorbitorilor, întrucît unul din scopurile adunărilor generale este atragerea tuturor elevilor la o viață socială activă.

Conducerea instituției educative trebuie să caute neapărat ca la adunările generale să se păstreze cea mai strictă disciplină; fiecare să vorbească atunci cînd îi vine rîndul, să nu fie gălăgie sau un fel de du-te vino și nici să se per-

mită vociferări sau exclamații din bănci. De aceea, acela care prezidează trebuie să aibă dreptul să facă observații celor care tulbură ordinea și în caz de repetare a abaterii să-i îndepărteze din sală.

Este necesar, de asemenea, ca în timpul cît țin adunările generale, colectivele primare ale instituției (detașamente, brigăzi, clase) să primească, pe rînd, sarcina de a supraveghea ordinea în sală. Se recomandă următorul procedeu: fiecare detașament de elevi să răspundă, timp de 15 zile, de ordinea în sală, atît în timpul adunărilor generale cît și al concertelor și spectacolelor cinematografice. Detașamentul respectiv trebuie să fie desemnat printr-un ordin de zi. Colectivul de serviciu va avea grijă ca înainte de începerea adunării sala să fie dereticată, să se așeze o masă acoperită cu postav pentru prezidiu, să se pregătească o cană cu apă ș.a.m.d. La fiecare adunare vor fi desemnați cîțiva elevi din detașamentul de serviciu care să asigure ordinea. Purtînd brasarde de o anumită culoare, elevii care au sarcina să se ocupe cu ordinea vor sta la intrarea în sală și vor veghea ca în timpul adunării sau a cuvîntărilor să nu se circule și să nu se fumeze în sală. De asemenea, vor avea grijă ca nimeni să nu stea cu șapca pe cap sau să vină la adunare în haine de lucru (în afară de ședințele de producție, care au loc în ateliere). Elevii răspunzători de menținerea ordinii sînt datori să execute toate dispozițiile președintelui.

La începutul fiecărui semestru se aleg în adunarea generală următoarele organe de conducere autonomă: sovietul colectivului, comisia sanitară, comisia administrativă.

Pînă la alegeri, cadrele acestor organe sînt numite de către director și de către organizația de comsomol, sub forma unor liste de candidați. În cazul cînd organizația de comsomol ocupă în instituție un loc de conducere corespunzător, dreptul de a desemna candidații trebuie să-i revină exclusiv.

Activitatea tuturor organelor de conducere autonomă ale unei instituții pentru copii trebuie să se desfășoare strict după plan, în afară de activitatea organului central — sovietul colectivului (sovietul comandanților) —, care, de obicei, are de rezolvat numeroase probleme curente care nu pot fi prevăzute în plan.

Factorul hotărîtor în activitatea organelor autonome îl constituie regularitatea. Orice organ de conducere autonomă care dintr-un motiv oarecare nu se întrunește un timp mai

îndelungat își pierde autoritatea și ca atare trebuie socotit ca inexistent.

Regularitatea în activitatea organelor de conducere autonomă nu se asigură numai prin notarea în calendar a anumitor zile când urmează să aibă loc cutare sau cutare ședință.

Activitatea organelor de conducere autonomă va fi adecvată și valabilă numai în cazul când întreaga viață a instituției educative va fi astfel organizată, încît slăbirea activității unui anumit organ să se răsfrîngă imediat asupra funcționării instituției și să fie resimțită ca o deficiență și de către colectiv. Pentru ca organele de conducere autonomă să aibă într-adevăr semnificația unor organe de instituție care funcționează regulat sînt necesare următoarele condiții:

a) conducerea administrativă și cea pedagogică a instituției nu trebuie să se substituie în nici un caz organelor de conducere autonomă și să rezolve în mod independent problemele care sînt de competența acestor organe, chiar dacă hotărîrea conducerii este evident mai justă și mai eficace;

b) orice hotărîre a organelor de conducere autonomă trebuie îndeplinită, și aceasta fără tărăgăneli și amînări;

c) în cazul cînd conducerea administrativă consideră inadmisibilă aducerea la îndeplinire a unei hotărîri greșite luate de vreun organ al conducerii autonome, ea nu trebuie să anuleze această hotărîre, ci s-o supună adunării generale;

d) metoda principală în activitatea conducerii administrative trebuie să fie influențarea organelor autonome, iar tovarășul care nu se folosește de acest mijloc și care are mereu conflicte cu organele autonome nu este indicat pentru a desfășura muncă într-o asemenea instituție;

e) activitatea în organele de conducere autonomă nu trebuie să răpească elevilor prea mult timp, pentru ca îndatoririle pe care le au să nu li se pară prea grele și astfel să-i transforme în „funcționari”;

f) organele de conducere autonomă nu trebuie să fie împovărate cu diferite chestiuni mărunte, care pot fi rezolvate pe o cale administrativă obișnuită;

g) evidența activității tuturor organelor de conducere autonomă trebuie să fie organizată într-un mod foarte precis și toate hotărîrile lor trebuie înregistrate. Este de dorit ca această evidență să fie concentrată în mîinile unui singur om, de pildă secretarul sovietului colectivului.

O astfel de evidență va scuti organele de conducere autonomă de întocmirea plicticoasă și obositoare a proceselor-verbale, care imprimă activității lor un stil birocratic și îngreuiază munca elevilor printr-o scriptologie inutilă. E de ajuns un singur registru de procese-verbale în care să se treacă hotărârile cele mai importante legate de promovarea elevilor. Iar pentru evidența curentă a activității organelor de conducere autonomă e suficient să se țină o condică în care să se treacă datele și hotărârile luate formulate concis.

O altă formă deosebit de importantă a conducerii autonome, care ușurează considerabil munca fiecărui organ în parte și care are și multe alte laturi educative folositoare, o constituie activitatea unor împuterniciți care răspund personal de sarcinile ce li se încredințează. Forma aceasta apropie în mare măsură activitatea colectivului de elevi de principiile conducerii unice, îi deprinde cu răspunderea individuală, scurtează dezbaterile și discuțiile și imprimă întregii vieți a colectivului ritmul unei activități cu adevărat serioase.

Fiecare împuternicit trebuie să activeze în numele unui anumit organ de conducere autonomă și să răspundă de sarcina ce i s-a încredințat. Aceste sarcini trebuie precis delimitate. Pot exista și împuterniciți ai adunării generale. Dar despre aceste forme de conducere autonomă vom mai vorbi.

În fiecare instituție educativă trebuie să existe un regulament care să prevadă un sistem de a controla hotărârile organelor autonome și felul cum au fost aduse la îndeplinire. Sarcina de a face acest control poate fi încredințată pe rînd tuturor colectivelor primare pe termen de o lună.

O problemă deosebit de grea este aceea a controlului îndeplinirii hotărârilor privitoare la pedepse și la măsurile de înrîurire aplicate elevilor. Încredințarea acestei sarcini unui colaborator angajat nu este îngăduită. Cel mai greu de controlat sînt pedepsele pe termen lung, ca, de pildă, interdicțiile de tot felul; de foarte multe ori, acest fel de pedepse sînt uitate chiar și de cel în culpă, ba chiar și de colectivul întreg și se bagatelizează.

Experiența a dovedit că cea mai bună formă de control în ceea ce privește pedepsele este aceea în care îndatorirea de a controla decurge din diferite alte îndatoriri. Bunăoară, este de dorit ca în fiecare colectiv să existe o grupă de elevi cărora să li se încredințeze paza instituției în exterior sau în interior. Un astfel de detașament de pază poate fi totodată

un detașament de control al executării pedepselor; în speță, această sarcină poate fi încredințată comandantului detașamentului respectiv.

De altfel, ele pot fi încredințate și comandamentului detașamentului de ordine (de serviciu pe instituție), adică pe rînd tuturor comandanților.

4. Adunarea generală

Adunarea generală examinează și dezbate următoarele probleme:

1. dările de seamă ale organelor de conducere autonomă; organizează alegerea unor organe noi;

2. dările de seamă ale diferitelor sectoare ale instituției: pedagogic, de producție, administrativ, sanitar;

3. cifrele de control ale bugetului anual și ale producției;

4. raportul informativ al conducătorului instituției cu privire la proiectul de buget pentru anul următor;

5. raportul special al serviciului financiar cu privire la costul întreținerii elevilor și la sumele și alocațiile necesare pentru tot felul de aprovizionări;

6. rapoartele lunare ale organului central al conducerii autonome (sovietul comandanților) cu privire la starea instituției, rezultatele la învățătură, disciplină și situația producției;

7. rapoartele cu privire la promovarea, premiarea și recompensarea elevilor;

8. în mod regulat, pe măsură ce este necesar, rapoartele sovietului comandanților cu privire la cazurile cele mai grave de comportare incorectă a elevilor;

9. toate problemele în legătură cu viața de toate zilele a colectivului și cu activitatea lui, probleme care privesc sectoare importante ale muncii și interesează întregul colectiv de elevi;

10. proiectele tuturor schimbărilor organizatorice propuse sau plănuite de către conducerea instituției;

11. corespondența și informațiile cu privire la legătura cu alte instituții sau organizații de copii și cu persoane particulare;

12. problemele prezentate de către organizația de comsomol pentru a fi examinate de adunările generale.

Adunarea generală a tuturor elevilor trebuie să fie considerată de către conducerea administrativă și de către elevi drept principalul organ de conducere autonomă, iar instituția trebuie să sprijine din toate puterile prestigiul și autoritatea ei.

De aceea activitatea adunării generale trebuie să se bucure de o atenție deosebită din partea conducerii instituției. Întrucît nu pot fi admise cu nici un preț hotărîri greșite, nejuste și dăunătoare, care ar fi luate de către adunare, înainte de a pune o problemă pe ordinea de zi, conducerea trebuie să aibă o părere proprie și precisă în această chestiune și să știe să lămurească ce forțe vor susține în adunare hotărîrea cea justă și care vor fi împotriva.

Este necesar ca starea de spirit și hotărîrea adunării generale să fie bine pregătite dinainte printr-o muncă de lămurire dusă cu diferitele organe de conducere autonomă, cu organizațiile de comsomol și de pionieri, cu activul colectivului și prin convorbiri individuale cu elevii.

În timpul adunării generale, conducerea instituției nu trebuie să abuzeze de posibilitatea pe care o are de a lua cuvîntul cînd vrea și de a vorbi cît vrea, dimpotrivă, trebuie să-i lase în primul rînd pe elevi să spună ceea ce au de spus.

În cazul cînd ne așteptăm la adoptarea unor poziții nejuste de către unii elevi cu influență sau la vreo hotărîre nejustă a adunării generale, trebuie să intensificăm pregătirea preliminară a adunării și să pregătim pe cîtiva dintre membrii cei mai disciplinați și mai devotați colectivului ca să ia cuvîntul; în nici un caz nu-i admisibil să se exercite presiuni asupra adunării pe cale administrativă, prin amenințări sau intimidări.

În cazul cînd există certitudinea că se pregătește o hotărîre necorespunzătoare, conducerea trebuie să adreseze adunării un avertisment tovarășesc sau s-o sfătuiască să amîne hotărîrea cu cîteva zile.

Conducerea unei instituții educative trebuie să țină totdeauna seama de faptul că hotărîrile nejuste și greșite ale adunării generale sînt posibile nu pentru că componența adunării ar fi neadecvată sau lipsită de experiență, ci exclusiv pentru că însăși conducerea a comis greșeli extrem de grave în activitatea sa, fie că n-a manifestat destulă grijă pentru elevi, fie că a manifestat o grijă exagerată, care duce la depășirea excesivă a limitelor într-un anumit domeniu, fie

pentru că unii colaboratori sînt nepăsători ori nu sînt conștiincioși în muncă, fie, în sfîrșit, pentru că problema respectivă nu a fost îndeajuns de bine pregătită.

În astfel de cazuri, conducerea trebuie să dea pe față greșelile proprii, precum și greșelile comise de anumiți colaboratori. În nici un caz nu trebuie să-i acopere, ci să ia pe linie administrativă împotriva lor măsurile cele mai hotărîte.

Activitatea adunărilor generale, care are o însemnătate educativă atît de mare, este justă numai atunci cînd activul colectivului crește neîncetat, cînd conducerea nu manifestă teamă de activ, ci, dimpotrivă, îi încredințează sectoarele cele mai importante din activitatea instituției, cînd se găsește permanent în raporturi tovarășești și de serviciu cu activul, cînd organele autonome acționează viguros și se bucură de autoritate.

Chiar dacă instituția se găsește într-o situație grea, aceasta nu poate constitui un motiv de conflict între conducere și adunarea generală. Într-o asemenea împrejurare, este necesar ca această situație grea să fie obiectul celei mai stăruitoare atenții atît din partea conducerii cît și a adunării generale, unite într-o sinceră și energică năzuință de a găsi o soluție adecvată.

Conducerea instituției trebuie să tindă ca adunările generale, în procesul rezolvării tuturor problemelor curente legate de viață și de muncă, să nu se împotmolească în preocupări mărunte de fiecare zi. Adunarea generală trebuie să-și pună totdeauna în față sarcinile mari ale instituției, pentru ca astfel elevii, rezolvînd problemele curente, să nu piardă niciodată din vedere sarcinile de mîine, perspectivele instituției, proiectele de construcții și îmbunătățirea traiului. Tema principală a întregii activități a adunării generale trebuie să fie mersul înainte, propășirea instituției, îmbunătățirea muncii educative, ridicarea nivelului la învățatură și în producție.

Toate problemele, atît cele didactice, economice, de producție, cît și cele cu privire la disciplină, trebuie examinate din punct de vedere al năzuinței de a merge mereu înainte. Chiar și problemele legate de comportarea anumitor elevi trebuie analizate totdeauna, pentru a se vedea în ce măsură comportarea lor ajută sau contravine progresului general al instituției.

Această regulă de bază va duce la rezultate foarte bune numai dacă vor fi respectate două condiții:

a) dacă se desfășoară o muncă politică și educativă intensă și serioasă, dacă elevii sînt totdeauna informați de ceea ce se petrece în întreaga uniune, dacă învață să înțeleagă procesele de transformare care au loc în stat, dacă se orientează în aspectele luptei de clasă în fiecare etapă a ei, dacă sînt zilnic educați în spiritul dragostei nețărmurite pentru patria lor socialistă, dacă nu duc o viață limitată la colectivul lor;

b) dacă instituția merge cu adevărat înainte, adică realizează succese în învățatură, în munca educativă, în viața de toate zilele, în munca de producție și este cu adevărat o organizație politică și economică eficientă.

5. Sovietul colectivului

Sovietul comandanților este organul central de conducere autonomă care dirijează întreaga activitate în colectivul instituției de copii. Sovietul comandanților poate fi alcătuit în diferite feluri: după structura și specificul instituției, după felul producției (în caz că există), precum și după mărimea activului și vîrsta elevilor.

În instituțiile în care există un puternic nucleu comsomolist, sovieta își păstrează însemnătatea primordială, deoarece organizația de comsomol, dacă funcționează în mod just, nu se poate substitui conducerii autonome în îndatoririle ei curente.

Bineînțeles, organizației de comsomol îi revine îndrumarea generală a tuturor organelor de conducere autonomă, precum și îndrumarea politică a întregului colectiv. Astfel, sovieta comandanților este cureaua de transmisie a tuturor măsurilor operative în colectiv. Sovietul se compune mai ales din comsomoliști, și toate hotărîrile mai importante ale acestuia trebuie puse de acord cu biroul organizației de comsomol.

În condițiile unei puternice organizații de comsomol, activitatea și structura sovietului pot îmbrăca următoarea formă:

Componenta sovietului va cuprinde pe toți comandanții, președinții tuturor comisiilor, pe conducătorul instituției, pe colaboratorii lui din sectorul instructiv-educativ, pe medicul și administratorul școlii. La ședințele sovietului iau parte,

cu drept de vot deliberativ, secretarii birourilor de comsomol și instructorul organizației de pionieri.

De foarte multe ori, conducătorii instituțiilor de copii se lasă atrași de suplețea diverselor sisteme de conducere autonomă și fără să fie nevoie proiectează sisteme complexe de conducere autonomă, creînd soviete alese separat de către adunările generale, alături de care funcționează, în mod paralel, conducerea autonomă a colectivelor primare.

O asemenea organizare creează totdeauna raporturi confuze și o lipsă de operativitate în întregul sistem de conducere autonomă.

Un soviet ales de către adunarea generală în grup este incomod prin faptul că reprezintă interesele întregului colectiv nediferențiate pe colective primare. Principiul acesta a fost apărut cu perseverență de instituțiile de copii ale Narkomprosului, dar experiența l-a condamnat de mult. *Comitetele executive de copii* au demonstrat că într-un colectiv numeros organul central de conducere autonomă funcționează nesatisfăcător atunci cînd nu este alcătuit din reprezentanții fiecărui colectiv primar în parte. Hotărîrile luate de către un astfel de organ ajung foarte încet la mase. Afară de aceasta, cu un astfel de sistem membrii organului central de conducere autonomă simt prea puțin răspunderea lor față de cei ce i-au ales și față de diferitele grupe interesate și de aceea autoritatea lor este redusă.

Mult mai activ este sovietul alcătuit din elevi care sînt în același timp și împuterniciții colectivelor primare; în acest caz, împuterniciții sînt chiar comandanții detașamentelor de clasă — în școli — sau ai detașamentelor de producție — în instituțiile speciale cu internate.

Avantajul unei astfel de structuri a sovietului principal constă în următoarele:

a) În soviet sînt reprezentate nu numai interesele întregului colectiv, luat ca un singur tot, ci și interesele fiecărui colectiv primar în parte; prin urmare, un astfel de soviet este mai apropiat de elevi, mai democratic;

b) În soviet se rezolvă foarte ușor și repede toate problemele colectivelor primare, ale detașamentelor și ale fiecărui individ în parte, întrucît el are totdeauna posibilitatea de a căpăta informații rapide de la responsabilul detașamentului, adică de la comandant;

c) Hotărîrile sovietului sînt cunoscute imediat în toate detașamentele. Totodată, trebuie să se adopte regula ca după

fiecare ședință a sovietului, comandanții să explice fără întârziere detașamentelor hotărârile adoptate;

d) Fiecare comandant, avînd îndatorirea să informeze detașamentul despre hotărârile sovietului, se simte prin aceasta împuternicitul detașamentului său, deci răspunzător pentru toate hotărârile adoptate de soviet;

e) Alcătuit după acest sistem, sovietul devine un organ capabil de a pune repede și ușor în mișcare întregul colectiv și a traduce prompt în viață orice hotărîri;

f) Întrucît membrii sovietului — comandanții — iau și ei parte la producție și la viața de toate zilele a detașamentului, au mari posibilități de a aplica în activitatea practică a elevilor toate hotărârile sovietului;

g) Deoarece comandanții reprezintă producția din ateliere și secții sub toate aspectele ei, într-un astfel de soviet pot fi dezbătute probleme din domeniul oricărui gen de producție, atît în coloniile de muncă, comune, cît și în cămine de copii, instituții speciale și școli.

Toate aceste avantaje ne determină să preferăm această structură a sovietului.

O dată acceptată această structură a sovietului, este necesară o prealabilă prelucrare a candidaturilor în organizația de comsomol, după care comandanții urmează să fie aleși de către adunarea generală a elevilor instituției, ca împuterniciți ai colectivelor primare și ai adunării generale. Alegerile trebuie să se facă nominal, nu pe listă comună.

Ședințele sovietului trebuie să aibă loc cel puțin o dată la 6 zile. În afară de aceasta, pot fi convocate la nevoie ședințe extraordinare. Deoarece sovietul trebuie să fie un organ foarte mobil și operativ, este de dorit ca el să poată fi convocat în orice moment. În acest scop, trebuie să se stabilească o anumită modalitate sau un semnal special care să asigure mobilizarea rapidă a membrilor sovietului.

Sovietul comandanților are următoarele atribuții:

a) Îndrumarea activității tuturor celorlalte organe de conducere autonomă și supravegherea permanentă a activității lor;

b) pregătirea problemelor ce urmează a fi supuse adunării generale;

c) rezolvarea tuturor problemelor curente privind producția de bază a instituției, nevoile materiale, activitatea din cluburi, activitatea sportivă, aprovizionarea, asigurarea materială a elevilor, disciplina;

d) toate problemele privind repartizarea sarcinilor de întreținere a localurilor, muncile suplimentare, organizarea muncilor de folos obștesc etc.;

e) toate dispozițiile curente cu privire la colectiv, determinate de diferite împrejurări;

f) aducerea la îndeplinire a tuturor hotărârilor adunărilor generale;

g) înfăptuirea tuturor campaniilor în instituție;

h) organizarea campaniilor pentru lichidarea analfabetismului, organizarea serbărilor, excursiilor și a vacanței de vară a elevilor;

i) distribuirea încăperilor instituției și redistribuirea lor;

j) mutarea elevilor dintr-un detașament în altul;

k) supravegherea bugetului elevilor și reglementarea cheltuielilor personale;

l) conducerea întrecerilor dintre detașamente și premierea cu regularitate a celor mai bune dintre ele;

m) supravegherea realizării programului de muncă a zilei prin împuterniciții săi (comandantul de serviciu);

n) supravegherea generală a executării bugetului de cheltuieli al colectivului și luarea de măsuri pentru realizarea de economii și evitarea cheltuielilor inutile;

o) asigurarea ajutorării elevilor promovați și administrarea fondului sovietului destinat ajutorării foștilor elevi;

p) luarea de măsuri energice în vederea lichidării unor grupuri, tendințe și fenomene negative din sânul colectivului;

q) prelucrarea prealabilă a propunerilor în legătură cu problemele de eliminare și de promovare a elevilor.

Sovietul este prezidat de secretarul sovietului comandanților, un elev ales la adunarea generală pe termen de cel puțin șase luni și scutit de alte îndatoriri (în colonia „Gorki” și în comuna „Dzerjinski” era scutit și de munca în producție), dar obligat să frecventeze cu regularitate școala.

În instituțiile speciale, organul central de conducere autonomă poate avea această structură sau aceasta poate fi întrucitva modificată, în funcție de structura instituției și a organelor de conducere autonomă a copiilor.

Cînd motive de ordin practic o cer, mandatul sovietului poate fi prelungit pe încă un termen sau pe o durată mai scurtă.

Cînd un soviet este insuficient de activ sau necorespunzător noilor sarcini care stau în fața colectivului, or trebuie să se purceadă la alegerea în întregime a unui alt soviet, ina-

inte de expirarea termenului, sau să fie înlocuiți numai unii dintre comandanți.

În acest caz, conducerea instituției, fără să prejudicieze demnitatea sovietului, ridică problema unor noi alegeri.

Atît timp cît în instituție nu există încă o opinie publică destul de influentă, sovietul poate să nu fie ales de către adunarea generală, ci să fie numit de către directorul instituției, completîndu-se treptat cu noi membri prin procedeul cooptării. Dar și în cazul acesta adunarea generală trebuie să fie înștiințată fără întîrziere de orice schimbare survenită în componența sovietului comandanților.

După alegeri sau după numire, noua componență a sovietului comandanților este anunțată printr-un ordin de zi emanat de la conducătorul instituției.

Sovietul comandanților prezintă darea de seamă asupra activității sale în fața adunării generale a colectivului.

6. Comisia sanitară

Într-o instituție cu un efectiv de 500 oameni, comisia sanitară trebuie să fie compusă din cel puțin șapte membri.

Comisia sanitară se alege pe șase luni, la adunarea generală a colectivului.

Din comisia sanitară face neapărat parte medicul instituției. Hotărîrile ei sînt obligatorii nu numai pentru elevi, ci și pentru toți colaboratorii instituției.

Activitatea comisiei sanitare constă în următoarele:

a) supravegherea curățeniei încăperilor, sălilor comune, sălilor de clasă, dormitoarelor, sălii de mese, bucătăriei, coridoarelor, apartamentelor colaboratorilor, curții, depozitelor etc.;

b) supravegherea în mod special a curățeniei veselei, articolelor de menaj și a lăzilor în care se transportă alimentele;

c) supravegherea igienei corporale a elevilor și reglementarea tuturor problemelor în legătură cu îmbăierea, cu folosirea sălii de baie și a spălătoriei;

d) supravegherea schimbării regulate a rufelor și a hainelor;

e) luarea de măsuri în vederea prevenirii epidemiilor;

f) primul ajutor în caz de accidente;

g) participarea la măsurile cu privire la ocrotirea sănătății elevilor.

Imediat după alegerea comisiei sanitare, medicul instituției este dator să țină în fața membrilor comisiei câteva conferințe cu scopul de a le transmite cunoștințe elementare cu privire la epidemii și la metodele de combatere a acestora, de a le da unele noțiuni de fiziologie și igienă, de a-i iniția asupra regulilor de izolare a bolnavilor, asupra metodelor de a constata calitatea alimentelor și curățenia veselei, asupra modului de spoire a vaselor de bucătărie și a felului cum trebuie spălate; asupra regulilor de igienă pe care trebuie să le respecte personalul de la bucătărie, precum și asupra regulilor de igienă socială cu privire la somn, aerisire, curățenia încăperilor, cu privire la consumarea fructelor și a zarzavaturilor, cu privire la fumat etc.

Comisiei sanitare trebuie să i se traseze următoarele sarcini:

Să vegheze ca elevii să se prezinte cu regularitate la vizitele medicale, la vaccinările profilactice și în general să respecte măsurile medicale de masă.

Să introducă o sistematică examinare a elevilor din punct de vedere oftalmologic și stomatologic și să organizeze modalitatea unui tratament adecvat și la timp (o instituție de 500 elevi trebuie să aibă un cabinet dentar propriu).

Să controleze funcționarea, instalațiile și utilajul băii, să stabilească programul îmbăierii și ordinea în care elevii se vor duce la baie, modalitatea primenirii rufelor în zilele de baie și să ia măsurile necesare pentru ca elevii să nu răcească după baie.

Comisia sanitară are datoria să elaboreze și să supună spre aprobare sovietului comandanților măsurile ce trebuie luate pentru a preîntîmpina pătrunderea în dormitoare a bolilor infecțioase și a paraziților; în acest scop va stabili regulile de intrare a străinilor în dormitoare, carantina pentru cei care se întorc din concediu etc. și va veghea ca toate măsurile să fie neapărat aplicate.

În timpul verii, din inițiativa și prin hotărîrea comisiei sanitare, trebuie să se ia măsuri în legătură cu lupta împotriva muștelor — să se așeze plase de sîrmă la ferestrele bucătăriei, să se pună otravă pentru muște etc. Să se urmărească sistematic ca la bucătărie să nu fie insecte și rozătoare, să se organizeze o luptă hotărîtă împotriva gîndacilor, șoarecilor și șobolanilor.

Imediat după alegere, comisia sanitară trebuie să inspecteze toate încăperile școlii, internatului și atelierelor și să ia

măsurile necesare pentru ca toate încăperile, atelierele și mașinile-unelte să fie într-o stare de curățenie desăvârșită, raportînd despre măsurile luate sovietului comandanților și conducerii instituției.

Aceleasi măsuri trebuie luate și în ceea ce privește curtea și terenurile sportive și de joc, grădina, peluzele, spațiile de folosință comună și — pe cît posibil — exteriorul clădirii.

În fiecare zi, unul dintre membrii comisiei sanitare trebuie să facă de serviciu pe instituție; este de dorit să fie scutit de munca în producție, dar obligat să frecventeze lecțiile.

Elevul din comisia sanitară care este de serviciu are următoarele îndatoriri:

a) să inspecteze zilnic toate încăperile, împreună cu elevul de serviciu pe instituție (dimineața sau seara, în funcție de tipul instituției și de condițiile de muncă), din punct de vedere al ordinii și al curățeniei;

b) dimineața, la sculare, să controleze felul cum se spală elevii, cum își fac paturile și cum deretică în dormitoare; cu acest prilej, elevul de serviciu va verifica dacă cearșafurile au fost scuturate și bine netezite, dacă s-a făcut ordine pe noptiere și în dulapuri, dacă s-a șters praful — neapărat cu o cârpă udă —, mai ales în dosul portretelor, pe radiatoare, pe prichiciul ferestrelor;

c) un control asemănător al dormitoarelor trebuie făcut și după pauza de la prînz;

d) după exercițiile de înviorare de dimineață, să controleze starea îmbrăcăminteii elevilor, pentru a vedea dacă sînt îmbrăcați îngrijit, dacă nu le lipsește vreun nasture, dacă centurile, ciorapii, șireturile de la ghetе sînt în ordine etc. mai ales la elevii din clasele mici. De asemenea, să controleze ținuta elevilor atunci cînd ies în oraș;

e) după ce se termină munca în ateliere, să controleze dacă elevii din schimbul respectiv își lasă în ordine mașinile-unelte și să-i noteze pe cei neglijenți;

f) în timpul meselor, să controleze dacă toți elevii s-au spălat pe miini, dacă nu cumva vin în saia de mese îmbrăcați în salopete, dacă mîncîncă frumos, dacă nu murdăresc masa;

g) la școală, să verifice dacă s-a făcut curățenie prin clase, să aibă grijă ca dușumeaua să fie totdeauna curată, ca sălile de clasă să fie aerisite în timpul recreațiilor;

Este de dorit ca elevii să poarte freză, însă cu condiția să fie totdeauna bine îngrijită, să aibă un aspect civilizat și corespunzător vârstei. O freză frumoasă și îngrijită dă un aspect plăcut colectivului. Elevii din clasele mari trebuie să fie întotdeauna bărbieriți cu grijă.

Folosirea cosmeticelor de către eleve, pieptănăturile extravagante, la modă, unghiile date cu lac trebuie interzise categoric.

Supravegherea permanentă a elevilor în ceea ce privește aspectul civilizat al îmbrăcăminteii și al părului poate fi încredințată comisiei sanitare, întrucât acestea îi vine mai ușor s-o facă.

Conducerea trebuie să aibă grijă în permanență ca activitatea comisiei sanitare și a membrului acestei comisii care este de serviciu să fie cât mai minuțioasă, să se desfășoare cât mai regulat și ca toate dispozițiile lor să fie îndeplinite cu strictețe.

Într-o instituție de copii, activitatea bine organizată a comisiei sanitare joacă un foarte însemnat rol pedagogic: este extrem de important să-i învățăm pe elevi nu numai să dozească și să le placă curățenia, dar să se și priceapă s-o întrețină, s-o păstreze și s-o pretindă și de la alții. Această muncă dezvoltă atenția pentru amănunte și pentru ansamblu, iar prin repetarea aceluiași forme de activitate se dezvoltă priceperea de a persevera în realizarea unui scop concret.

În felul acesta, viața colectivului devine mai frumoasă; nivelul sanitar-igienic al întregii instituții (al oamenilor și al încăperilor) crește, se formează deprinderile necesare unor oameni civilizați. Pe lângă aceasta, comisia sanitară, prin faptul că-și schimbă din timp în timp componența, formează, în timp de câțiva ani, un activ de igienisti cu anumite cunoștințe de specialitate și cu înalte exigențe în ceea ce privește igiena personală și socială.

7. Activul

Prin activ se înțelege totalitatea elevilor care au o atitudine pozitivă față de instituție și față de sarcinile ei, care iau parte la activitatea organelor de conducere autonomă, la munca de conducere a producției, la activitatea culturală și a cluburilor.

Într-o instituție educativă de copii, activul constituie rezerva sănătoasă și necesară care asigură succesiunea gene-

h) seara, înainte de culcare, să controleze dacă nu cumva elevii se culcă cu picioarele murdare și dacă dormitorul a fost aerisit în prealabil.

Comisia sanitară, prin membrii săi de serviciu, trebuie să aibă grijă ca elevii să-și taie regulat unghiile de la mâini și de la picioare (în acest scop, va urmări ca fiecare detașament să aibă un foarfece); ca mâinile și picioarele elevilor să fie totdeauna curate, să existe deci un lavabou, săpun și prosop; de asemenea, va veghea ca fiecare elev să aibă periută și praf de dinți.

Să caute ca în toate detașamentele să fie perii de haine, cremă și perii de ghetă, astfel ca hainele și încălțăminte elevilor să fie totdeauna curate.

Să facă cel puțin o dată la 6 zile un control general al îmbrăcămintei și al așternutului elevilor.

Să ia măsuri în vederea lichidării tuturor paraziților.

În toată această muncă, membrul comisiei sanitare care este de serviciu nu se substituie comandanților de detașamente, ci reprezintă o organizație de colaborare și control.

În fiecare seară, membrul comisiei sanitare care este de serviciu are datoria să raporteze directorului instituției toate observațiile sale din cursul zilei.

Ca urmare a acestor observații, să se ia neîntârziat măsuri împotriva elevilor neglijenți și mai ales împotriva colectivelor neglijente.

Cel mai bun mijloc de influențare asupra detașamentelor, mijloc care să-i stimuleze la o mai bună întreținere a curățeniei și a ordinei, este întrecerea între detașamente, cu condiția să se țină o evidență exactă, pe de o parte, a încălcărilor și lipsurilor pe linie sanitară, iar pe de altă parte a stării exemplare în ceea ce privește întreținerea încăperilor comune, a sălilor de clasă, a dormitoarelor și paturilor.

Rezultatele întrecerii trebuie să fie anunțate abia după o lună și în funcție de acestea să se ia următoarele măsuri:

a) celor mai bune colective să li se dea pentru încurajare portrete, flori, vreun obiect de mobilier, un preș, o oglindă;

b) colectivele codăse să fie trase la răspundere în fața adunării generale; totodată să se angajeze oameni de serviciu pe socoteala lor.

În cazul când efectivul instituției e numeros, trebuie să se înființeze o frizerie proprie, iar comisia sanitară are datoria să supravegheze curățenia ei.

rațiilor în colectiv și păstrează stilul, tonul și tradițiile colectivului. Noua generație de activiști înlocuiește în activitatea socială pe elevii absolvenți ai instituției, asigurând astfel unitatea colectivului.

Procesul de formare a activului constituie o problemă extrem de importantă. Dacă acest proces este lăsat să decurgă la voia întâmplării — fără să se desfășoare vreo muncă cu activul —, atunci nu se va forma niciodată un adevărat activ de muncă. Pentru creșterea și dezvoltarea normală a activului este foarte important ca el să capete anumite forme organizatorice. În comuna „Dzerjinski”, baza pentru formarea neîncetată a activului o constituie împărțirea elevilor în candidați și membri ai comunei. Primii se numeau elevi, iar ceilalți comunarzi. Titlul de comunard se atribuia prin hotărîrea sovietului comandanților și era confirmat de adunarea generală, cu acest prilej înminîndu-i-se în mod solemn celui confirmat insigna de comunard.

Trebuie să acordăm toată atenția acestei instituții și să n-o neglijăm niciodată. Imediat ce activul a fost selecționat pentru întâia oară și a luat o formă organizatorică, el trebuie convocat cît mai des, pentru a se discuta problemele și perspectivele instituției, a căuta împreună soluții pentru rezolvarea problemelor curente și a alege din sinul lui elevi pentru munca de conducere. În comuna „F. E. Dzerjinski”, comunarzii și elevii se deosebesc între ei nu numai prin gradul de încredere ce li se acordă sau prin gradul de participare la rezolvarea anumitor probleme ale comunei, ci și prin caracterul unor drepturi și îndatoriri.

Comunarzii au anumite drepturi în plus față de elevi. Fiecare instituție poate institui un titlu special care să fie atribuit membrilor activului, elaborînd totodată o listă a drepturilor, în funcție de condițiile sale specifice și de numărul elevilor. Drepturile acestea pot fi extinse numai la următoarele domenii:

a) înlesniri (numai în instituțiile cu internat) în ceea ce privește dreptul de învoire (fie la plimbare, fie în oraș, în zilele libere);

b) înlesniri în ceea ce privește dreptul de a primi în mină banii cîștigați prin muncă;

c) dreptul de a ocupa în colectiv anumite posturi și funcții electiv;

d) dreptul de a purta o anumită insignă sau insigna instituției;

e) dreptul de a-și alege brigada de muncă;

f) dreptul de vot la adunările generale.

Sectorul instructiv-educativ trebuie să țină evidența nominală a membrilor activului și să vegheze cu multă atenție ca titlul de membru al activului să nu devină o vorbă goală.

În acest scop, trebuie să folosim orice prilej de a sublinia importanța acestui titlu, să căutăm să discutăm cât mai des cu membrii activului, să le încredințăm unele sarcini, să aplicăm în practică privilegiile ce le oferă dreptul de a fi membru al activului.

În comuna „F. E. Dzerjinski”, în ordinele de zi pe colectiv — care în mod obligatoriu sînt ținute separat de ordinele de zi pe instituție —, atunci cînd se cita un nume, i se arăta totdeauna titlul: comunard sau elev.

Nu trebuie să ne temem de faptul că s-ar putea ca mai multor elevi să li se dea titlul de membru al activului. E drept, titlul acesta trebuie dat cu multă prudență, în așa fel ca, mai tirziu, să nu fie nevoie de excluderi din activ. Totuși, trebuie să tindem ca majoritatea elevilor să devină membri ai activului, formați din punct de vedere organizatoric.

Față de membrii activului pretențiile noastre trebuie să fie totdeauna sporite, atît în domeniul disciplinei cît și în cel al realizărilor practice. Privilegiile de care se bucură trebuie să fie îndreptățite în ochii tuturor elevilor prin roadele unei munci intense, prin meritele activului față de colectiv. Numai astfel organizarea activului va avea o însemnătate pedagogică. Cerințele reduse față de activ și privilegiile nemeritate, ca orice necesitate nejustificată, duc la descompunerea activului.

Activul capătă o deosebită însemnătate mai ales în perioada organizării instituției de copii, cît timp nu există încă un puternic colectiv de comsomoliști. În cazul acesta, prima măsură pe care trebuie să o ia pedagogul organizator este aceea de a descoperi și antrena la muncă pe copiii cei mai activi.

Activul trebuie să fie un activ comsomolist; de aceea, toată munca pentru crearea și întărirea activului trebuie organizată împreună cu organizația de comsomol.

Prin hotărîrea organizației de comsomol se poate convoca o adunare lărgită a activului. Într-o instituție unde organizația de comsomol nu este destul de puternică, activului nu i se poate încredința conducerea politică a colectivului. În cazul acesta este absolută nevoie de un grup puternic de

tineri pedagogi, membri de partid, care, acționind sub îndrumarea generală a organizației de partid a instituției, să fie în măsură să dea elevilor din activ anumite sarcini pe linie politică.

8. Disciplină și regim

Uneori prin disciplină se înțelege numai ordinea exterioară sau măsurile exterioare. Aceasta este cea mai dăunătoare greșeală care poate fi făcută într-o instituție educativă.

Disciplina înțeleasă astfel nu va fi niciodată altceva decât o formă de constrângere; ea nu va avea alt efect decât acela de a provoca rezistență din partea colectivului de copii și nu va izbuti să cultive decât proteste și dorința de a ieși cât mai repede din sfera ei de acțiune.

Disciplina nu trebuie considerată numai ca mijloc de educație. Ea este rezultatul procesului educativ și în primul rînd al eforturilor colectivului de elevi, efort care se manifestă în toate domeniile vieții: în producție, în viața de toate zilele, în cea culturală, în școală.

În societatea noastră, disciplina constituie un fenomen moral și politic. În vechea societate, omul nedisciplinat nu era socotit de nimeni ca imoral.

În societatea noastră, omul nedisciplinat este considerat ca un individ care ia atitudine împotriva societății și noi îl considerăm nu numai din punctul de vedere al comportării lui exterioare, ci și din punct de vedere politic și moral. Numai în felul acesta trebuie înțeleasă disciplina de către orice pedagog și de către orice elev.

Spre deosebire de vechea disciplină, disciplina noastră trebuie să fie conștientă, adică însoțită de înțelegerea deplină a ceea ce înseamnă disciplina și a necesității ei. Cum se poate obține o astfel de disciplină conștientă?

Disciplina, ca expresie a nivelului nostru politic și moral, trebuie cerută în primul rînd de la colectiv.

Disciplina astfel înțeleasă trebuie formată pas cu pas la elevi, făcîndu-i să se mîndrească cu disciplina lor și deprinzîndu-i să considere o disciplină bună ca un indiciu pozitiv al muncii întregului colectiv.

Trebuie să vorbim cât mai des cu elevii despre disciplină, mai ales la ședințele organelor autonome, la adunările generale etc. Cu orice prilej să atragem atenția elevilor asupra

acestui fenomen în societatea noastră, în partid, în Armata Roșie, la aviatorii noștri, la muncitorii din producție.

Fără a căuta să tragem vreo concluzie moralizatoare din convorbirile despre disciplină, trebuie, totuși, să folosim prilejul și să formăm elevilor nu numai deprinderi de disciplină, ci neapărat și elemente de logică a disciplinei, și anume:

a) disciplina este necesară colectivului pentru ca acesta să-și atingă scopurile mai repede și mai bine;

b) disciplina este necesară, pentru că ajută pe fiecare om în parte să se dezvolte, să-și formeze priceperea de a birui piedicile, de a îndeplini munci grele și chiar fapte eroice, dacă viața i-o cere;

c) în orice colectiv, disciplina trebuie pusă mai presus de interesele personale ale unora dintre membrii colectivului;

d) disciplina înfrumusețează colectivul și pe fiecare membru al lui în parte;

e) disciplina înseamnă libertate; ea pune individul într-o situație mult mai liberă, mai apărată, și însuflă fiecărui individ în parte o deplină încredere în drepturile sale, în căile și posibilitățile sale;

f) disciplina se manifestă în fapte dificile, neașteptate, care cer eforturi considerabile, și nicidecum în fapte care fac plăcere individului. Și el face aceste eforturi deoarece este convins de necesitatea și folosul lor pentru întregul colectiv, pentru întreaga societate sovietică, pentru statul sovietic.

În toate aceste teoreme și axiome ale disciplinei trebuie să se sublinieze totdeauna ceea ce este principal și esențial — însemnătatea politică a disciplinei —, dată fiind importanța primordială a acestui capitol, al educației politice generale.

Aceste principii elementare trebuie să fie considerate de către toți elevii — copii și adolescenți — ca niște principii care nu pot fi puse sub nici un motiv la îndoială. Ori de câte ori se ivesc în colectiv tendințe opuse lor, să se repete această formulare categorică.

Dar principiile acestea vor fi ineficace dacă nu vor fi ilustrate neîncetat prin exemple de disciplină din societatea noastră, dacă nu vor fi consolidate prin experiența colectivului însuși și prin permanenta lor aplicare în viață.

Organizarea unei asemenea experiențe trebuie să îmbrace forme speciale care depășesc limitele practicii obișnuite, de

toate zilele, trebuind să se realizeze în toate domeniile vieții colectivului, realizare care se obține folosindu-se următoarele procedee:

a) printr-un ordin oral sau scris, comunicat în fața întregului colectiv, se dă brigăzilor, detașamentelor, claselor sau anumitor grupe de copii sarcina de a îndeplini munci suplimentare și neașteptate, indicându-se termenul și norma de îndeplinit, încălcându-se intenționat programul stabilit al zilei. Astfel de munci trebuie să se încheie cu raportul grupei, al detașamentului sau al brigăzii și, la nevoie, cu discutarea rezultatelor muncii și mai ales a disciplinei de care a dat dovadă grupa;

b) se instituie împuterniciri speciale, care se încredințează unei anumite persoane, de pildă, comandantului de serviciu pe instituție, împuternicire care îl investește cu dreptul de a da oricând și oricărui elev orice ordin care trebuie executat fără murmur, indiferent de condiții și împrejurări. Bineînțeles, comandantul de serviciu respectiv trebuie să poarte, în momentul când dă un asemenea ordin, semnele oficiale ale autorității sale: o brasardă roșie etc.;

c) se verifică rapiditatea prezentării la adunarea generală — la un anumit semnal — a întregului colectiv, a fiecărui membru în parte, stabilindu-se totodată nivelul disciplinei în colectivele primare: detașamente, clase, brigăzi;

d) aceeași verificare a rapidității cu care se desfășoară adunarea se face în timpul vreunei distracții sau în timpul mesei, în timpul rulării vreunui film sau a unui meci de fotbal;

e) se dă alarma pentru incendiu;

f) se fac exerciții zilnice de înviorare pe orice timp, condiționându-se ca adunarea tuturor să se desfășoare în minimum de timp;

g) se acordă o încredere deosebită celor mai bune detașamente sau brigăzi în ceea ce privește disciplina, încredere care se exprimă prin aceea că, la nevoie, colectivelor respective li se încredințează sarcini mai mult sau mai puțin neplăcute. De pildă, dacă e nevoie să se elibereze un dormitor, spre a face loc altora, ordinul respectiv se dă celui mai bun detașament.

În cazul când un asemenea stil al disciplinei s-a și format în instituție, este util ca uneori să se dea astfel de sarcini urgente și colectivelor primare mai slabe, ca semn al unei deosebite încrederi.

Conducerea instituției de copii poate găsi totdeauna prilejul de a pune la încercare tăria disciplinei fiecărui colectiv, a fiecărei grupe sau a fiecărui elev în parte.

Astfel de verificări și încercări ale disciplinei nu trebuie să aibă loc prea des, pentru a nu obosi colectivul și a nu transforma datoria de a fi disciplinat într-un simplu joc.

Este de la sine înțeles că aceste sarcini și încercări nu trebuie să fie exerciții lipsite de conținut, ci să fie justificate în ochii tuturor prin folosul pe care îl aduc colectivului. Procesul unei astfel de disciplinări nu trebuie început brusc, ci cu sarcini de minimă importanță, care nu cer eforturi deosebite.

Formarea stilului de disciplină arătat mai sus va da roade numai atunci când însăși conducerea va da exemplu în acest sens. De pildă, dacă colectivul face un drum, pe jos — în formație sau în grupuri —, iar șeful instituției sau pedagogii se folosesc de o trăsură sau de o mașină, se poate spune dinainte că o asemenea atitudine nu va contribui la formarea unui stil de disciplină. Dacă, într-o zi rece, elevii pleacă undeva fără paltoane, atunci și cei din conducere vor trebui să meargă fără paltoane. La toate adunările și întrunirile care au loc la un anumit semnal sau la un semnal de alarmă, cei din conducere, pedagogii și educatorii au datoria să sosească cei dintii, nu în urma tuturor. În cazul unei munci urgente, neașteptate, la care trebuie să participe întregul colectiv, colectivul pedagogic trebuie să ia parte neapărat.

O importanță foarte mare are și tonul pe care îl adoptă conducerea în relațiile sale disciplinare cu colectivul. Tonul acesta trebuie să fie serios, simplu, precis, hotărît, dar totdeauna pătruns de încredere și de încredințare față de elev, uneori însoțit chiar de un zimbet sau de o glumă și neapărat plin de o atenție deosebită față de fiecare în parte.

Tot ce s-a spus mai sus se referă la formele superioare ale disciplinei, forme care constituie indiciile caracteristice ale unui proces educativ deja bine precizat. Însuși procesul disciplinării trebuie să se desfășoare nu atât în domeniul disciplinei, cât în toate celelalte domenii ale vieții și muncii instituției educative pentru copii.

Bunăoară, atât la școală cât și în producție, procesul acesta constă în formarea la elev a respectului pentru locul său de muncă și pentru participarea sa la procesul de producție și de învățămînt, pentru cunoașterea scopurilor generale ale producției, pentru cunoașterea tuturor lipsurilor din producție și pentru lupta împotriva lor, dar nu sub formă de

tîrguială, ci sub formă de acțiuni, hotărîri și eforturi organizate. În viața de toate zilele, procesul acesta constă în diverse forme de luptă pentru un dormitor mai bine organizat, pentru o masă mai bună și un serviciu mai conștiincios în sala de mese; constă nu numai în priceperea de a nu stînji pe ceilalți tovarăși, ci și de a-i ajuta sau, pur și simplu, în priceperea de a trece prin coridor fără zgomot, în mod elegant.

Spre deosebire de disciplină, care constituie totdeauna rezultatul întregului proces educativ, regimul reprezintă în primul rînd un mijloc cu ajutorul căruia colectivul organizează cadrul exterior al comportării, lăsînd pe fiecare elev să dea un conținut acestui cadru.

Caracteristicile unui regim just sînt următoarele:

a) *Utilitatea*. Toate formele de regim trebuie să aibă în ochii colectivului un sens și o logică bine definite. Dacă se cere ca toți elevii să se scoale la aceeași oră, atunci toți trebuie să înțeleagă de ce se cere aceasta. Dacă tuturor li se cere să păstreze curățenia, atunci toată lumea trebuie să înțeleagă necesitatea acestei curățenii. Dacă însă conducerea introduce regula ca toți elevii să se ducă în fiecare zi la sala de mese în coloană de marș, doi cîte doi, sau în rînduri, și nimeni nu pricepe pentru ce anume este nevoie de aceasta, o asemenea formă de regim devine pur și simplu dăunătoare.

Logica unui regim trebuie verificată, dar nu în momentul executării, ci în momentul elaborării. De aceea, toate formele de regim trebuie discutate la adunarea generală, iar după acceptarea lor nu se vor mai admite nici discuții, nici proteste, ci doar discuții în vederea revizuirii lor în adunarea generală.

b) *Punctualitatea*. Toate regulile cu privire la viața și programul zilei nu trebuie să aibă nici un fel de excepții sau să se manifeste indulgență în ceea ce privește timpul și locul. Dacă s-a stabilit ca micul dejun să fie servit la ora 7 și 10 minute, atunci orice întîrziere trebuie considerată ca o încălcare a ordinii și cei vinovați de această întîrziere trebuie trași neapărat la răspundere.

Dacă s-a stabilit ca biblioteca să fie deschisă de la 5 la 7, atunci acest orar nu trebuie încălcat sub nici un motiv.

Pentru ca această rînduială să fie respectată de toți, este necesar ca orice modificare a regimului, chiar neînsemnată, să se facă numai cu autorizația în scris a conducerii, pentru fiecare caz în parte.

c) *Caracterul general.* Regimul trebuie să fie obligatoriu pentru toți.

Orice excepție trebuie să satisfacă, în primul rînd, principiul utilității și să fie confirmată prin anumite dispoziții. Numeroase instituții de copii încalcă această regulă: nu se știe pentru ce unii elevi se scoală mai tîrziu decît alții, de ce iau micul dejun separat — după ce au mîncat toți ceilalți — și nici măcar nu-l iau în sala de mese, ci la bucătărie. Alții întîrzie la lecții și își justifică întîrzierea prin faptul că au avut sarcini speciale.

Încălcarea acestei reguli duce la crearea, în instituții, a unor grupuri separate, pentru care regimul nu este obligatoriu. De obicei, aceste grupuri sînt formate din elevi ai claselor mari, din brigadierii, comandanți de detașamente, membri ai sovietului care sînt pur și simplu corupți de către conducere printr-o astfel de scutire de la cerințele regimului.

În orice instituție trebuie să existe o regulă: elevii din clasele mari, comandanții de detașamente, brigadierii, membrii activului și ai organelor de conducere autonomă trebuie să fie cei dinții care să se supună regimului, și răspunderea lor în cazul încălcării trebuie să fie mai mare.

La început, tonul acesta este destul de greu de creat, mai ales dacă în instituție au apucat să se înrădăcineze tradiții opuse. În schimb, mai tîrziu, eforturile acestea sînt răsplătite prin rezultate pozitive atît în ceea ce privește tonul cît și în ceea ce privește regimul însuși.

d) *Precizia.* Regimul nu se poate menține dacă nu este fundamentat și reglementat prin reguli precise și prin repartizarea precisă a responsabilității. Această precizie nu trebuie totuși introdusă cu ajutorul unor instrucțiuni kilometrice și al unor principii stabilite în birou. Regimul trebuie să fie rezultatul experienței întregului colectiv și unele dintre amănunțele lui trebuie elaborate de către organele de conducere autonomă la timpul potrivit, cînd încep să se contureze anumite neajunsuri, imprecizii și confuzii.

Numai în felul acesta trebuie determinate cu precizie nenumăratele detalii ale regimului: cine trebuie să se scoale înaintea tuturor, cine trebuie să facă curățenie, unde se pune găleata după ce s-a sfîrșit dereticatul, cine primește și împarte elevilor hainele și obiectele de uz personal și la ce dată, cine are grijă de aspectul civilizat și de igiena elevilor, cine are dreptul să cheme un elev din clasă sau din atelier, cine are dreptul să hotărască efectuarea unei munci suplimentare, cine răspunde pentru ordinea în club, cine are dreptul să dea

semnale și să sune clopoțelul, cu cîte minute se poate întîrzia la sala de mese, cine trebuie să raporteze și cui anume despre abaterile elevilor (comportarea necorespunzătoare, plecarea fără voie sau fuga din instituție).

În ceea ce privește metodică regimului, în multe instituții înșiși conducătorii se tem să fie consecvenți.

Consecvența trebuie dusă pînă la capăt.

Cei din căminele de copii și din colonii, mai ales, nu se pricep să facă din regim o regulă fermă. De aceea ei admit, în ceea ce privește regimul, existența unor contradicții care se rezolvă de la caz la caz. De pildă, dacă s-a întîrziat servirea micului dejun și urmează să se întîrzie și darea semnalului pentru începerea muncii, se pune întrebarea: ce-i de făcut? Și de obicei se procedează astfel: se dă semnalul pentru începerea muncii, iar celor întîrziați la micul dejun li se dă voie să întîrzie și la muncă. Această soluție este greșită, deoarece ea extinde o dezordine dintr-un domeniu — bucătăria — în alt domeniu — producția. În astfel de cazuri, or trebuie să se amîne semnalul pentru începerea muncii, or să se suspende micul dejun, ceea ce este și mai bine.

Cea de-a doua alternativă este posibilă, firește, numai dacă a fost format tonul disciplinar descris mai sus.

Cu toate acestea, atît în primul cît și în al doilea caz, trebuie să se facă imediat o anchetă, iar cei vinovați de întîrzierea micului dejun să fie pedepsiți.

În nici un caz regimul nu trebuie întărit prin muștrululală cazonă. Alinierea, comenzile, subordonarea militară, mărșăluirea prin local — toate acestea constituie formele cele mai puțin folositoare într-un colectiv de muncă de copii și adolescenți, deoarece ele nu numai că nu întăresc colectivul, dar îi obosesc pe copii din punctul de vedere fizic și psihic.

Se înțelege că această indicație nu se referă la cazurile cînd alinierea și încolonarea sînt într-adevăr necesare. De pildă, la serbări, într-o excursie cu fanfară, în timpul exercițiilor de gimnastică e nevoie atît de aliniere cît și de comenzi și mișcări coordonate. Numai în aceste cazuri trebuie să ne folosim de aliniere și încolonare.

Învățămîntul militar de specialitate și instrucția militară constituie un capitol foarte important al muncii instructiv-educative și au metodică lor. Indiscutabil, exercițiile militare contribuie la ridicarea stilului general al disciplinei unui colectiv, dar cu toată importanța lor ele nu constituie decît o parte a procesului general de disciplinare.

9. Pedepsele și măsurile de înrîurire

Metodica educației noastre trebuie să se bazeze pe organizarea generală a vieții, pe ridicarea nivelului cultural, pe organizarea tonului și stilului întregii munci, pe organizarea unor perspective sănătoase, pe claritate și, mai ales, pe atenția față de fiecare om în parte, față de succesele și eșecurile lui, față de greutățile, particularitățile și năzuințele lui.

În acest sens, aplicarea justă și potrivită a pedepsei constituie un factor foarte important. Un bun educator poate să realizeze multe cu ajutorul unui sistem de pedepse, însă aplicarea nepricepută, nechibzuită și mecanică a acestora aduce mult rău muncii noastre.

Nu se pot da rețete universale valabile în problema pedepselor. Orice faptă este totdeauna individuală. În unele cazuri, măsura cea mai nimerită este o observație verbală, chiar pentru o faptă foarte gravă; în altele, pentru o greșală neînsemnată trebuie să se aplice o pedeapsă severă.

Pentru ca un educator să aplice în mod just pedepsele și măsurile de înrîurire, este necesar ca el să-și însușească principiile sovietice cu privire la pedepse. Dacă nu le cunoaște sau nu le înțelege, atunci nu poate fi educator.

În școala burgheză era îngăduită pedeapsa corporală. Logica acestor pedepse poate fi formulată pe scurt astfel: orice încălcare a regulilor trebuie să atragă după sine o anumită formă de suferință pentru delincvent. Suferința constituie conținutul pedepsei burgheze. Pe de altă parte, se presupune că suferința resimțită (durere, lipsuri, foame, izolare) îl va face pe delincvent să se abțină „altădată” de la abatere, de teamă să nu fie din nou supus suferinței. În același timp, pedeapsa este o formă de terorizare pentru toți ceilalți, potrivit unei formule foarte simple: cel ce va încălca regulamentul va suferi.

La noi, punctul de plecare al pedepsei îl constituie întregul colectiv: în sens mai limitat — detașamentul, brigada, clasa, instituția de copii —, iar în sens mai larg — clasa muncitoare, statul sovietic. Interesele colectivului și mai ales interesele clasei muncitoare și ale statului sovietic reprezintă interesele generale. Cine încalcă aceste interese, cine e împotriva colectivului, răspunde în fața colectivului. Pedeapsa este o formă de înrîurire exercitată de colectiv fie sub aspectul unor hotărâri directe, fie sub aspectul unor ho-

tărfiri luate de către împuterniciții colectivului aleși pentru a-i apăra interesele.

Pornind de la acest principiu fundamental, la noi pedeapsa trebuie să îndeplinească neapărat următoarele cerințe:

a) să nu aibă drept scop o suferință fizică și să nu pricinuiască o asemenea suferință;

b) cel pedepsit să-și dea seama că pedepsindu-l, colectivul apără interesele comune, cu alte cuvinte trebuie să știe ce anume cere colectivul de la el și pentru ce consideră că numai astfel pedeapsa are un rost;

c) să fie aplicată numai în cazul când interesele colectivului au fost într-adevăr lezate și când delincventul s-a hotărât în mod fățiș și conștient la această încălcare, ignorând cerințele colectivului;

d) să fie anulată în cazurile când delincventul declară că se supune colectivului și că pe viitor nu va mai repeta greșeala săvârșită (firește, în cazul când această declarație nu constituie o simplă înșelăciune);

e) să se aibă în vedere că important în pedeapsă nu este atât conținutul celor impuse, cât înșuși faptul aplicării ei și votul de blam al colectivului, exprimat prin pedeapsă;

f) să se țină seamă de faptul că pedeapsa trebuie să aibă un efect educativ. Cel pedepsit trebuie să știe precis pentru ce anume este pedepsit și să înțeleagă rostul pedepsei.

Tehnica pedepsei capătă, în concepția noastră, o deosebită importanță. Orice pedeapsă trebuie strict adaptată cazului respectiv și particularităților individuale ale elevului.

Este necesar ca, în instituțiile educative, dreptul de a da pedepse să aparțină numai directorului adjunct sau directorului instituției. În afară de aceștia nimeni nu trebuie să aibă dreptul de a aplica pedepse. Pedeapsa poate fi aplicată în numele conducerii sau — ceea ce este mai frecvent și mai obișnuit — în numele organelor de conducere autonomă: în numele sovietului colectivului sau al adunării generale. Dar în toate aceste cazuri, cel care răspunde, în primul rând, pentru pedeapsa dată este directorul instituției. Nici o pedeapsă nu se poate da fără știrea și sfatul acestuia și nimeni nu trebuie să încerce să aplice pedepse fără avizul lui.

Directorul trebuie să cunoască bine pe toți elevii, să le cunoască situația în producție, în școală și în colectiv. Dacă un elev a comis o faptă reprobabilă, trebuie să se țină seamă de antecedentele lui în colectiv, de caracterul lui, de măsurile de înrîmire care s-au mai aplicat față de el.

În orice caz, înainte de a da o pedeapsă, este necesar să stăm de vorbă cu elevul respectiv. Toate aceste convorbiri pot și trebuie să aibă ca subiect comportarea elevului, însă nu trebuie să ia chiar de la început forma unei observații. Aceste convorbiri pot lua următoarele forme:

a) Imediat după ce fapta a fost săvârșită, trebuie să aibă loc o convorbire foarte scurtă, serioasă și oficială, în care să se ceară explicații vinovatului în prezența tovarășilor mai în vîrstă. Dacă explicațiile nu sînt satisfăcătoare, se cuvine să-i spunem elevului ce comportare trebuia să aibă în situația respectivă. Apoi să-i explicăm de ce nu are dreptate, fără să folosim prea multe argumente, deoarece colegii care asistă la convorbire vor căuta să-l lămurească.

b) O convorbire între patru ochi, de asemenea imediat după săvîrșirea faptei. Această convorbire trebuie să decurgă pe un ton mai aspru, să fie însoțită de o amplă analiză a faptei, dar sub forma unui protest motivat din partea colectivului. Ea trebuie să fie însoțită de sublinierea prejudiciului adus prin încălcare, de sublinierea nivelului politic scăzut al celui vinovat. Această convorbire poate fi însoțită și de amenințarea de a supune cazul adunării generale.

c) O convorbire amînată trebuie să aibă loc tot între patru ochi sau în prezența unui mic număr de persoane, în seara aceleiași zile sau a doua zi după săvîrșirea faptei. Elevul vinovat trebuie să știe dinainte că este invitat pentru o convorbire la o anumită oră. Uneori, o astfel de invitație trebuie să fie făcută în scris, pentru ca numai elevul vinovat să știe despre această convorbire. O asemenea formă îl face pe cel vinovat ca în așteptarea convorbirii, trecînd prin emoții firești, să se gîndească mult la comportarea sa și să stea de vorbă despre aceasta cu unii dintre tovarășii săi. Convorbirea trebuie să aibă loc seara, cît mai tîrziu, ca să nu fie întreruptă. Ea trebuie să decurgă pe un ton prietenos, elevul trebuie ascultat cu atenție și amănunțit; în astfel de cazuri, însă, nu trebuie să zîmbim niciodată, să nu facem ironii sau să glumim. În cursul convorbirii trebuie să-i explicăm clar elevului caracterul dăunător al comportării sale atît pentru el cît și pentru colectiv, să-i dăm exemple, să-i recomandăm o carte. Uneori, ca rezultat al convorbirii — mai ales dacă elevul și-a recunoscut vina și dacă nu este vorba de o vină mică —, i se poate aplica o pedeapsă.

În unele cazuri pot fi însărcinați să ducă o astfel de convorbire doi, trei elevi din clasele mari, urmînd ca ei să raporteze ulterior asupra rezultatului avut.

În alte cazuri, dimpotrivă, nu trebuie să se organizeze nici un fel de convorbire, ci să se aplice imediat pedeapsa, anunțind-o printr-un ordin de zi.

Dacă elevul încalcă în mod conștient interesele colectivului, dacă în mod ostentativ nu vrea să se supună regulilor lui, dacă convorbirile n-au fost de nici un ajutor, atunci cazul trebuie deferit sovietului colectivului sau adunării generale, pentru ca membrii colectivului să fie aceia care să-l judece. În astfel de situații este necesar să se dea o sancțiune publică.

Sancțiunile trebuie să aibă, în primul rând, un caracter de blam. Din ele fac parte:

- admonestarea în fața adunării generale;
- admonestarea prin ordin de zi.

Uneori este folositor ca adunarea să hotărască numai atât: că elevul cutare a comis următoarea greșeală și că el trebuia să procedeze în cutare mod. Asemenea hotărâri moralizatoare ale adunării generale pot îmbrăca diferite forme, specificându-se felul abaterii, mai ales în cazurile când cel vinovat a dovedit încăpăținare când a comis o faptă nedemnă, stupidă, rușinoasă, egoistă.

În practica comunei „Dzerjinski” se dădeau hotărâri de felul acestora:

„Petrov (cel mai mic din comună) este însărcinat să-i explice lui Ivanov cum trebuie să se poarte (Ivanov este elev într-o clasă mare).

În prima zi liberă, de la ora 2 pînă la 2¹/₂, Ivanov se va gîndi cit de netovărășească a fost fapta lui.

În ziua de 15 martie — adică peste trei luni —, Ivanov va lua cuvîntul la adunarea generală și va declara dacă recunoaște că a greșit”.

La adunarea generală trebuie să ne adresăm nu atât celui vinovat, cit întregii asistențe, invitînd-o să analizeze fapta comisă și scoțînd cit mai mult în evidență interesele colectivului și ale clasei muncitoare, căile și sarcinile instituției și datoria tuturor membrilor ei față de ea.

Faptele cele mai grave, cele cu totul excepționale sînt: huliganismul, munca slabă în producție și în școală, furtul, beția și asuprirea celor slabi.

Furtul, atunci cînd este săvîrșit de către un elev nou, nu trebuie să atragă pedepse severe. În comuna „F. E. Dzerjinski”, elevii noi nu erau de loc pedepsiți pentru furt, ceea ce producea o puternică impresie asupra lor.

I se explica numai de ce nu este permis furtul în colectiv, i se arătau căile noi, pentru a-l pune într-o situație în care, fiind supravegheat, îi era imposibil să mai fure.

În schimb, față de elevii din clasele mari vinovați de furt trebuie să se ia măsuri cât mai drastice. Prima abatere poate constitui obiectul unei discuții la adunarea generală, pentru lămurirea împrejurărilor în care s-a comis faptul; vinovatului i se poate aplica o pedeapsă, de pildă, anularea concediului, privarea de bani de buzunar, suportarea pagubelor, transferarea într-o brigadă de elevi noi ș.a.m.d. În caz de recidivă, trebuie să i se aplice măsura extremă: trimiterea în judecată și arestarea imediată.

Chiar și în cazul când elevul se pocăiește sincer și făgăduiește că nu va mai fura, furtul repetat nu poate fi lăsat nepedepsit. Dacă elevul recidivist nu este trimis în judecată, el trebuie totuși avertizat în acest sens.

În colectiv, trebuie să se sancționeze cu severitate și beția. Când un elev se îmbată pentru întâia oară, se ia împotriva lui una dintre următoarele măsuri de înrîurire:

- luarea dreptului de a-și cheltui banii fără autorizația comandantului;
- interzicerea învoirilor fără însoțitor;
- supravegherea specială seara și în zilele libere.

Beția repetată trebuie sancționată și mai drastic, chiar cu excluderea din instituție.

În instituțiile cu internat, această excludere se poate limita la trimiterea vinovatului pe un timp determinat la centrul regional de repartizare a forțelor de muncă, spre a munci ca brigadier, cu dreptul de a se întoarce în colonie dacă centrul de repartizare îi va da referințe bune.

Atît în cazurile de furt cît și în cazurile de beție, adunarea generală poate hotări aminarea absolvirii școlii de către elev pînă la o anumită dată și notarea acestui fapt în dosarul elevului.

Actele huliganice și cele care duc la asuprirea celor mai slabi trebuie să fie drastic sancționate în toate instituțiile pentru copii. În astfel de cazuri, însă, pedepsele aduc prea puțin folos; mult mai eficiente sînt formele de dezaprobare, de exemplu o caricatură în ziar. În comuna „Dzerjinski”, cu prilejul unei astfel de brutalizări, s-a luat următoarea hotărîre:

„Adunarea generală a comunarzilor refuză să-l apere pe Ivanov în cazul că ar fi brutalizat de cineva”.

Cazurile de furt, beție, huliganism creează mai puține dificultăți instituțiilor educative, pentru că sînt din caleafară de izbitoare. Însă pentru pedagogul responsabil cu procesul instructiv-educativ ele sînt mult mai complexe. De exemplu, furtul în instituțiile pentru copii nu se săvîrșește aproape niciodată de unul singur. Furtul constituie neapărat o dovadă că în instituție s-a format un anumit grup care a scăpat atenției conducerii.

Iar aceasta înseamnă că un grup întreg de elevi nu este antrenat în munca de producție și cea culturală; că într-un anumit detașament sau într-o anumită clasă există un focar nesănătos, că respectivul comandant nu-și face datoria.

Uneori, furturile săvîrșite de către un asemenea grup nu sînt decît consecința unor nedreptăți, a unor eșecuri în producție, a lipsei de atenție față de interesele elevilor.

Beția constituie o dovadă și mai evidentă că conducerea pedagogică nu are o imagine exactă asupra vieții elevilor, că unii copii se găsesc în afara sferei de influență a instituției și a colectivului și au căzut sub influența nefastă a unor elemente străine de clasă.

În sfîrșit, a treia categorie de pedepse o constituie acelea care se aplică pentru abateri relativ mărunte, dar care nu pot fi trecute cu vederea. De exemplu: întîrzierea la muncă, la sala de mese, deteriorarea inventarului, refuzul de a se supune comandantului, profesorului sau conducătorului instituției, purtare vădit provocatoare în detașament, în clasă și în producție, mojicia, nepolitețea, tonul prea familiar.

Aceste încălcări îngreuiază cel mai mult conducerea pedagogică, pentru că deocamdată sînt destul de frecvente.

Față de astfel de abateri este bine să aplicăm metoda consecințelor firești: pentru întîrziere la atelier — luarea dreptului de a munci în producție un anumit timp; pentru o muncă slabă — muncă suplimentară; pentru neglijență — muncă suplimentară la întreținerea curățeniei; pentru nesupunere față de comandant sau de brigadier și pentru comportare vădit provocatoare în detașament — transferarea în detașamentul celui mai sever comandant.

În toate cazurile de mai sus, trebuie totuși să ne ferim ca pedepsele să se reverse șuvoi una după alta, deoarece nu aduc nici un folos, ci, dimpotrivă, enervează colectivul și din cauza numărului lor mare, nici nu pot fi executate. Pe de altă parte, nici greșelile mai neînsemnate nu pot să rămînă nesancționate.

Trebuie să adoptăm ca regulă: nici o abatere a elevilor să nu treacă neobservată.

Sectorul didactico-pedagogic trebuie să țină evidența încălcărilor disciplinei, tradițiilor, stilului și tonului instituției, chiar și pentru faptele cele mai neînsemnate. Aceste date trebuie totalizate pe săptămîni, detașamente, brigăzi, clase și dezbătute în sovietele colectivelor instituției educative (în cel pedagogic și în cel al copiilor). Colectivul primar cel mai rău cotate în privința disciplinei trebuie să fie chemat în corpore la sovietul colectivului și să se ceară comandantului acestui colectiv să facă o dare de seamă asupra situației și stării colectivului, iar vinovații să fie trași la răspundere fiecare în parte. Într-o astfel de ședință a sovietului se pot aplica pedepse atît fiecărui vinovat în parte cît și întregului detașament. În general, însă, trebuie să ne ferim să aplicăm pedepse unui întreg detașament sau unui grup de vinovați. O astfel de pedeapsă îi solidarizează pe vinovați, care sînt uniți dinainte prin greșeala comisă. În cazul unor grupuri întregi de vinovați este totdeauna mai bine să se aplice următoarea formulă: să fie pedepsit numai vinovatul principal, iar ceilalți să li se dea avertisment.

În general, vom căuta să pedepsim cît mai rar și numai în cazul cînd pedeapsa este absolut necesară, cînd servește unui scop bine definit și este sprijinită de opinia publică.

Trebuie să se țină seama de încă un amănunt de mare importanță: oricît de gravă ar fi vina, niciodată să nu depășim cu severitatea limitele permise. După ce pedeapsa a fost aplicată, este bine să nu mai vorbim de ea. Orice pedeapsă trebuie să rezolve conflictul definitiv, fără nici o rămășiță. O oră după aplicarea ei, raporturile cu elevul respectiv trebuie să fie normale.

Cu atît mai puțin putem îngădui ca cineva să rîdă de un elev care-și execută pedeapsa, să-i amintească mereu vina etc. În general, în domeniul pedepselor, ca și în alte domenii ale vieții unei instituții de copii, trebuie să ținem mereu minte regula: cît mai multă exigență față de elev, dar cît mai mult respect față de el.

Nu trebuie să se aplice pedepse care constau în lipsirea de hrană sau într-o hrană mai proastă; chiar dacă elevul muncește prost sau refuză să muncească, nu trebuie să fie lipsit de hrană. La hotărîrea adunării generale se poate sublinia, într-un fel sau altul, că nu merită hrana ce i se dă.

Într-un caz asemănător, o colonie a folosit o metodă ingenioasă: trîntorii au fost așezați la o masă pe care se afla o tăbliță cu inscripția „pentru musafiri”, după care li s-a servit mîncare din belșug.

Acest gen de ironizare trebuie organizat cu mult tact și nu poate fi aplicat decît de colectivele foarte puternice.

Dimpotrivă, îmbunătățirea hranei pentru cei mai buni sau — ceea ce e și mai bine —, pentru detașamentele și brigăzile fruntașe este admisă. Totodată, elevii codași în muncă sau cu o comportare necorespunzătoare nu trebuie să fie excluși dintr-un astfel de colectiv primar.

10. Centrul pedagogic

Organizarea centrului pedagogic are o foarte mare importanță. În instituțiile noastre de copii, această problemă este într-o anumită măsură neglijată.

De regulă, conducerea instituției de copii este concentrată în biroul directorului sau al adjunctului său pentru sectorul instructiv-educativ. Cîteodată, adjunctul n-are biroul său, lucrează în cancelarie, iar la căminele de copii, la el acasă.

De obicei, biroul și locuința lui sînt niște sanctuare în care elevii pot intra numai în cazuri excepționale.

În unele instituții există încăperi pentru organele de conducere autonomă, organizate în felul colțurilor roșii, însă mai mult de ochii lumii. E drept că acolo au loc ședințele, dar mai tot timpul aceste încăperi rămîn goale. În căminele de copii și în colonii biroul directorului se află aproape întotdeauna în altă clădire, unde este concentrată toată administrația coloniei, cancelaria, contabilitatea, ceea ce este o mare greșeală.

Biroul conducătorului instituției trebuie să se găsească în clădirea în care se desfășoară viața colectivului, unde sînt dormitoare, sala de mese, cluburile. În școală el trebuie să se afle în corpul principal. Biroul lui trebuie să se afle alături de biroul organelor de conducere autonomă, al sovietului comandanților și să comunice cu el.

Comandantul de serviciu pe instituție are datoria să se afle întotdeauna în încăperea sovietului comandanților, unde trebuie să i se așeze o măsuță. Tot acolo trebuie să fie și sediul comisiei sanitare, precum și al comisiei economice.

Fiecare elev are dreptul să intre în această încăpere oricînd are treabă, fără să ceară voie nimănui.

Stilul comportării elevilor în biroul directorului și al sovietului comandanților — rezervat, politicos — și tonul — serios, plin de voie bună — trebuie să devină o tradiție în colectiv. Nu se admite nici familiarismul, după cum nu se admite nici tonul prea rece, oficial sau enervat. Pe cît posibil, e bine ca activitatea directorului să se desfășoare în văzul tuturor, pentru ca orice elev să poată asista la convorbirile lui cu elevii vinovați, la cercetarea diferitelor cazuri și la darea dispozițiilor.

Trebuie să se tindă ca biroul directorului să devină centrul atenției și centrul de atracție al întregului colectiv și, mai ales, încăperea preferată a activului, cu care directorul trebuie să mențină un contact permanent, fără să mai aștepte ședințe și adunări speciale.

Directorul trebuie să-și desfășoare activitatea în strînsă legătură cu președintele conducerii autonome și cu toate grupele de serviciu ale elevilor. El trebuie să se consulte cu aceștia înainte de a lua vreo inițiativă și să țină seama de rapoartele lor cu privire la treburile instituției.

În cazul cînd directorul pleacă undeva pentru mai mult timp, în birou trebuie să rămînă locțiitorul său. Centrul pedagogic nu trebuie să rămînă inactiv. În astfel de cazuri, în comuna „Dzerjinski” rămînea unul dintre pedagogi, secretarul sovietului comandanților (S.S.C.) sau comandantul de serviciu pe comună (C.S.). Acești tovarăși nu-l înlocuiesc pe director, ci doar îl reprezintă în absență. În comună, toată lumea știe că în birou există întotdeauna cineva căruia poți să i te adresezi într-un caz urgent.

Fiecare elev trebuie să aibă în orice moment posibilitatea de a intra la director, de a-i adresa o rugămintă, o plîngere sau de a-i cere un sfat. Orele tîrzii ale serii trebuie rezervate celor care au nevoie de ajutorul directorului în chestiuni intime.

În instituțiile de copii nu trebuie să se stabilească o subordonare obligatorie, în sensul de a te adresa numai pe cale ierarhică profesorului, educatorului, comandantului sau brigadierului. Firește, în unele cazuri, cînd elevii abuzează de dreptul lor și se adresează nemijlocit directorului în chestiuni care pot fi rezolvate în primă instanță, trebuie să li se explice că aceasta este o greșeală.

Tot în încăperea sovietului comandanților au loc și ședințele sovietului, la care directorul este obligat să asiste.

Întrucît sovietul comandanților constituie un organ de conducere permanentă, el nu-și poate face un program normal de lucru, care să cuprindă toate problemele, și de aceea trebuie să se întrunească imediat, chiar în cazurile cele mai neînsemnate. S-a mai spus că, în acest scop, este foarte necesar să existe un semnal special, la auzul căruia membrii sovietului să se întrunească de urgență.

Această cameră trebuie să fie suficient de mare, ca să poată încăpea în ea 25—30 de persoane. Se recomandă instalarea unui divan fix în lungul tuturor pereților încăperii.

Se recomandă ca detașamentul de copii de vîrstă mică, în frunte cu comandantul lui, să aibă sarcina de a deretica încăperea și de a răspunde de inventar, ordine și disciplină. Membrii detașamentului vor fi în același timp și agenți de legătură, îndeplinind repede dispozițiile privitoare la chemarea vreunui elev sau a altei persoane de care are nevoie conducerea.

11. Sectorul administrativ

Sectorul administrativ nu trebuie să fie situat în nici un caz în afara activității educative. Directorul trebuie să-l socotească ca pe unul din cele mai însemnate sectoare ale activității sale și nu trebuie să-l lase niciodată numai în seama intendentului. Împreună cu organele de conducere autonomă, el trebuie să consacre grijilor materiale o parte însemnată a timpului său.

Pentru un pedagog, sectorul administrativ este important nu numai pentru că de el depinde bunăstarea și confortul vieții elevilor, curățenia și ordinea, ci și pentru că, în acest domeniu, se formează deprinderi foarte importante și se creează o ambianță mai plăcută pentru starea psihică a elevilor.

Buna organizare a sectorului administrativ ușurează simțitor toată munca. Pe lângă aceasta, în diferitele aspecte ale vieții materiale colectivul se obișnuiește în primul rînd cu condițiile economice generale și face cunoștință cu principiile elementare ale răspunderii colective; mai mult, sectorul administrativ pune la îndemina elevilor nenumărate teme pentru a se exersa în domeniul interesului colectiv, ceea ce

are o mare importanță. De aceea, latura educativă nu trebuie să fie neglijată nici în cele mai neînsemnate amănunte ale vieții materiale a colectivului și cu ajutorul organelor de conducere autonomă să se soluționeze cât mai bine chiar și cele mai mărunte probleme, întocmindu-se un cod de reguli, îndatoriri, tradiții etc. pentru uzul colectivelor.

Locul cel mai important în cadrul sectorului administrativ al instituțiilor de copii cu internat îl ocupă îmbrăcămintea. Aici greutățile constau în primul rând în sărăcia îmbrăcămintei, în aspectul și croiala ei urâtă și în faptul că se uzează repede.

Și toate acestea nu se datoresc faptului că s-ar aloca o sumă prea mică pentru îmbrăcămintă. Alocațiile pentru îmbrăcămintă sînt absolut suficiente; în orice caz, sînt mai mari decît suma cheltuită pentru un copil de o familie cu venituri mijlocii.

„Sărăcia în îmbrăcămintă” a instituțiilor de copii provine exclusiv din lipsa de tragere de inimă și din nepriceperea pedagogilor care răspund de administrație de a lucra rațional în acest domeniu. Metoda noastră obișnuită în materie de îmbrăcămintă constă în a-i îmbrăca pe copii în cea mai mare pripă. În ajunul sărbătorilor de 1 Mai și 7 Noiembrie apăsăm pe toate butoanele, căutăm stofă, ghele; cu aceeași urgență marfa se transportă, se croiește și se distribuie. Ultima distribuție are loc, de obicei, chiar în dimineața sărbătorii. Cu acest prilej, se constată că o treime din ghețele aduse sînt prea mici, că o parte din îmbrăcămintă nu este încă gata, că nu s-a trimis toată rufăria. Îmbrăcămintea se distribuie cu aceeași viteză. Un băiat de vîrstă mare capătă indispensabili mici, iar un pușt, atît de mari, încît îi înnoadă pe burtă ca să nu-i piardă.

Totuși se consideră că copiii sînt gătiți ca pentru sărbătoare, că neajunsurile nu sînt chiar așa de mari și că serbarea poate avea loc. După sărbătoare, sectorul administrativ se odihnește pur și simplu după grijile avute cu îmbrăcămintea, majoritatea elevilor se bucură de hainele noi pe care le-au căpătat, iar minoritatea nu suferă nici ea, deoarece trage nădejde că la viitoarea sărbătoare va fi printre cei care constituie majoritatea. După două luni, îmbrăcămintea distribuită e murdară și uzată, cămășile și indispensabili strîmți sînt ferfeniți, ciorapii s-au rupt de mult și au fost aruncați la gunoi, iar ghețele se încălță pe piciorul gol. Încep plîngerile, dar se apropie vara; prin urmare nu face să ne tul-

burăm. Cu puțin înainte de sărbătorile din octombrie reîncep frigurile îmbrăcăminte.

În această agitație nu se ține seama de nimic și se cheltuiește fără nici o socoteală. Nimeni nu se sîchisește de faptul că în preajma lui 7 Noiembrie toți elevii sînt desculți, toată lumea așteaptă liniștită noile achiziții, ghetele cele noi. Nimeni nu întreabă: ce s-a făcut cu centiroanele?

Acest fel de a gospodări costă foarte scump, iar rezultatul este că elevii umblă mereu dezbrăcați. Această metodă de a-i îmbrăca pe elevi în ajunul sărbătorilor trebuie să fie în mod categoric desființată. E necesar să se introducă un sistem riguros și permanent, în ceea ce privește grija pentru îmbrăcăminte, care să fie respectat nu numai de sectorul administrativ, ci și de colectivul de elevi. Acest sistem constă în următoarele:

1. Fiecare elev trebuie să aibă îmbrăcăminte, ghetele și rufăria lui personală. În magazie, fiecare elev trebuie să aibă un loc în dulap sau un raft al său. Fiecărui elev trebuie să i se dea un număr, care să fie imprimat pe toate obiectele lui de îmbrăcăminte cu o cerneală care nu iese la spălat. Îmbrăcăminte și rufăria trebuie să fie croite pe măsura elevului respectiv și de aceea nu trebuie lucrate în ajunul sărbătorilor, ci cu mult înainte, în liniște, fără grabă.

Îmbrăcăminte și rufăria personală trebuie să fie păstrate în dulapurile sau în rafturile rezervate fiecărui detașament. Un elev din detașament — de obicei comandantul adjunct — este însărcinat să vegheze la schimbarea cu regularitate a rufăriei și îmbrăcăminte, la păstrarea lor în dulapul detașamentului, dat în seama lenjeresei, la repararea lor și la respectarea tuturor regulilor de păstrare și purtare a îmbrăcăminte.

2. Imediat ce este posibil, trebuie să se adopte procedeul ca fiecare elev să aibă două rînduri de îmbrăcăminte, pentru că numai acest procedeu poate duce la o reducere simțitoare a cheltuielilor de îmbrăcăminte. Acest sistem constă în faptul că elevul nu are numai o singură pereche de ghete, ci două: pe una o poartă, iar cealaltă stă pe raft în perfectă stare. Imediat ce prima pereche s-a uzat cît de puțin, fie că i s-au ros pingecele, fie că s-a rupt, trebuie să fie luată de la elev și pusă în raft, dîndu-i-se cealaltă pereche. Perechea din raft trebuie dată neîntîrziat la reparat, iar după reparație, pusă iarăși în raft, devenind acum perechea de rezervă. Numai un astfel de sistem îngăduie ca încălțăminte să fie re-

parată la cea mai mică stricăciune, nelăsînd-o să se uzeze atît de mult, încît să nu mai poată fi reparată.

Este de la sine înţeles că acest sistem presupune reorganizarea fundamentală a sectorului administrativ. Acesta trebuie să se îngrijească nu atît de achiziţionarea celor cîteva sute de perechi de ghete suplimentare, cît de material pentru reparaţii şi de buna organizare a atelierului de reparaţii, care într-o gospodărire chibzuită poate funcţiona totdeauna fără personal special.

Tot aşa urmează să fie reorganizată şi folosirea hainelor de şcoală. Elevul trebuie să poarte unul din costume, iar celălalt să stea în raft, în perfectă stare, ca rezervă.

La cea mai mică stricăciune --- cînd se rupe un nasture, bunăoară, costumul trebuie pus în raft, pentru a fi reparat, curăţat etc. Uneori trebuie luate costumele întregului detaşament spre a fi examinate, aerisite, curăţate şi călcate.

În orice instituţie cu internat trebuie să existe un mic atelier de reparaţii prevăzut cu o rezervă de materiale: nasturi, aţă, material pentru petice, precum şi maşini de călcat, pentru a se călca pantalonii, rochiile şi alte obiecte de îmbrăcăminte.

Numai astfel pot fi deprinşi elevii să-şi cruţe hainele, numai astfel se poate urmări şi curma atitudinea neglijentă faţă de haine, obiceiul de a juca fotbal cu ghetetele cele noi şi de a folosi hainele de şcoală la munca în producţie.

3. Dacă costumul sau perechea de ghete din raft nu mai pot fi reparate ori au devenit prea mici pentru elevul respectiv, în locul lor trebuie să se pună un costum nou sau o pereche de ghete noi. Astfel, acest sistem îngăduie reînnoirea treptată a garderobei potrivit împrejurărilor, şi nu cu grabă nesăbuită.

4. Pentru fiecare obiect de îmbrăcăminte şi încălţăminte trebuie să se stabilească un termen de purtare şi să se consemneze data eliberării lui. Cînd se împlineşte termenul de uzură, trebuie să se controleze în ce măsură fiecare elev şi-a menajat îmbrăcămintea sau încălţăminta primită de la instituţie. Cei care le-au păstrat mai bine trebuie să fie recompensaţi, acordîndu-li-se premii care să reprezinte un anumit procent din economiile realizate. Dimpotrivă, distrugerea unui costum sau a unei perechi de ghete înainte de termenul fixat trebuie să fie neapărat penalizată cu plata daunelor, fie chiar şi la costul real, plus cheltuielile de reşie.

5. Pentru munca în producție, elevii trebuie să aibă salopete. Dacă nu există posibilitatea de a se confecționa salopete, atunci se vor folosi hainele de școală uzate.

6. Fiecare instituție trebuie să caute să renunțe cât mai repede la hainele de bumbac, pentru că se uzează foarte repede, fiind astfel foarte costisitoare. Sînt preferabile costumele lucrate dintr-un material care se conține cel puțin 50% lînă, deoarece sînt mai rezistente, se curăță mai ușor și elevii le păstrează mult mai bine.

Pierderea unui costum trebuie imputată, adăugîndu-se și cheltuielile de regie. Prin pierderea costumului trebuie să se înțeleagă dispariția lui, fie chiar și prin furt. Pentru obiectele furate nu trebuie să răspundă instituția, ci posesorul lor temporar. Trebuie să stăruim mereu asupra acestui principiu și să-l aplicăm în mod consecvent, atrăgînd atenția elevilor asupra faptului că așa e logic: cînd unui om i se fură un obiect, se pierde un bun, și el trebuie să răspundă pentru lipsa de grijă față de acest bun, așa cum răspunde pentru o muncă proastă în cadrul unui colectiv.

7. Independent de răspunderea materială, fiecare elev trebuie aspru pedepsit disciplinar ori de cîte ori dovedește nepăsare și neglijență față de haine sau de încălțăminte, fie că sînt ale lui, fie că aparțin unui alt tovarăș sau întregului colectiv.

8. O dată cu venirea anotimpului cald, îmbrăcămintea, ghetele și rufele elevilor trebuie să fie înlocuite din timp cu altele, mai ieftine și mai ușoare, primele urmînd să fie date la reparat și apoi așezate în raft, constituind rezerva. La sosirea iernii, fiecare elev trebuie să aibă pregătite două schimburi de îmbrăcămintă de iarnă și două perechi de ghete.

9. Pentru ca rufăria să nu se uzeze și să nu se rupă înainte de vreme, fiecare elev trebuie să aibă cel puțin patru rînduri de schimburi, făcîndu-se următoarea socoteală: cu un rînd e îmbrăcat elevul, al doilea rînd stă în raft pregătit pentru primenire, al treilea se află la spălătorie, iar al patrulea la revizuit și reparat.

Numai atunci cînd unul dintre aceste schimburi s-a uzat complet, este înlocuit cu altul, nou, care trebuie să fie neapărat pe măsura elevului. În acest scop, sectorul administrativ trebuie să dispună în orice moment de un mic stoc de rufărie confecționată de diferite mărimi.

Aceleași reguli trebuie respectate și în ceea ce privește cearșafurile și fețele de pernă, prosoapele, ciorapii, batistele și fețele de masă.

10. Paltonul se dă pe un termen de cel puțin doi ani. Trebuie să se interzică cu desăvîrșire purtarea paltonului în interiorul clădirii, în dormitoare, în școală sau în producție, chiar dacă în încăpere e frig. De aceea, în instituție trebuie să existe un vestiar comun, iar în dormitoare, dulapuri pentru haine. Paltonul se va elibera de la vestiar la prezentarea numărului respectiv de către elev, așa cum se procedează de obicei la toate garderobe. Dacă nu este posibil să se angajeze un garderobier, atunci vestiarul să se dea în scama unui elev, iar noaptea, încăperea respectivă să se încuie. În comuna „Dzerjinski”, postul plantonului din vestibul era astfel așezat, încît ziua supraveghea vestiarul, iar noaptea îl păzea.

Trebuie să luptăm cu hotărîre împotriva obiceiului elevilor de a umbla toată ziua îmbrăcați cu paltonul, fie pentru că nu au unde să-l agațe, fie pentru că se tem să nu fie furat. Această regulă e valabilă și pentru șepci.

Dacă atelierele se găsesc foarte aproape de încăperile de locuit, elevii, trebuie să se ducă la muncă și fără paltoane. Dacă se află însă relativ departe, atunci și acolo trebuie să se înființeze vestiare.

11. Să nu se achiziționeze căciuli. Folosirea căciulilor îi deprinde pe elevi să umble prea înfofoliți. Firește, iarna nu se pot purta șepci din bumbac. Cele mai potrivite sînt șepcile din postav, care sînt bune și iarna, și primăvara, și toamna. Vara, ele trebuie strinse, spre a fi reparate și puse la păstrare, elevilor urmind să li se dea bonete.

12. Administrația, organele de conducere autonomă și pedagogii, precum și comandantii și elevii de serviciu din comisiile sanitară și cea economică au datoria să controleze cu orice prilej felul în care elevii poartă, păstrează și curăță îmbrăcămintea. Această muncă trebuie desfășurată sistematic și în școli. Copiii trebuie învățați să poarte hainele în mod civilizat și să îngrijească de ele.

În fiecare detașament trebuie să existe neapărat o perie de haine și una de încălțăminte și să se distribuie în mod regulat cremă de ghet. Ghetetele trebuie să fie totdeauna curate și lustruite. Elevilor trebuie să li se explice că aceasta se face atît pentru frumusețe cît și pentru păstrarea încălțăminte. Hainele trebuie să fie și ele totdeauna curate. De îndată ce are mijloace, instituția trebuie înzestrată cu aspiratoare de praf.

Trebuie să se insiste mereu ca păturile să fie scuturate sau curățate cu aspiratorul de praf în fiecare săptămână. Saltelele și pernele trebuie aerisite toate deodată, cel puțin o dată pe lună; un ordin de zi trebuie să fixeze o anumită dată pentru aceasta.

Îndată ce este cu putință, saltelele de paie să fie înlocuite cu saltele umplute cu iarbă de mare sau cu păr de cal.

Comandantul și ajutorul lui, precum și întregul detașament sînt datori să se îngrijească și să răspundă de integritatea și bunăstarea tuturor obiectelor, care se află la dispoziția lor: paturi, saltele, scaune, polițe, cărți etc. Sectorul administrativ și comisia economică trebuie să întocmească inventarul tuturor obiectelor pe detașamente și să controleze în permanență starea lor, trăgînd la răspundere pe elevii vinovați de stricăciuni, iar în cazul cînd nu se pot stabili vinovații, întregul detașament sau pe comandantul lui.

Lucrul acesta este ușor de realizat în instituțiile cu internat, în ceea ce privește încăperile atribuite detașamentelor sau dormitoarele. Dar există multe încăperi de care se folosesc toți elevii: sălile de clasă, cluburile, sala de mese, scările, coridoarele, bucătăria, WC-urile, pasajele etc. Întreținerea în stare civilizată a acestor încăperi și paza inventarului lor au o deosebită importanță în școli, unde, de asemenea, grija întregului colectiv, față de aceste încăperi și de inventarul lor, trebuie să fie organizată cu aceeași meticulozitate.

Se recomandă următorul sistem:

1. Toate încăperile comune se repartizează între detașamente sau clase care sînt socotite stăpînii și custozii lor. Unui detașament i se dă în primire clubul, altuia coridorul, celui de-al treilea sala de mese, celui de-al patrulea biroul, celui de-al cincilea scara. Repartizarea se face de către sovietul comandanților. Este de dorit să nu se facă schimbări prea dese în această repartizare. În comuna „Dzerjinski”, repartizarea încăperilor se făcea o dată pe an. Această operație este destul de grea, pentru că nu este ușor să determini cu exactitate complexitatea relativă a acestor munci.

Mai ales detașamentele cărora li se dau în seamă W.C.-urile ar putea fi nemulțumite (dar, pentru a-i învăța pe elevi să întrebuințeze în mod civilizât locurile de folosință comună, toți elevii trebuie să aibă grijă pe rînd de W.C.-uri; starea W.C.-urilor dovedește nivelul de civilizație al instituției). Ei sînt nevoiți să facă zilnic o muncă destul de murdară.

Totuși, chiar prima experiență arată cum trebuie să procedeze educatorii în cazul de față.

Deoarece detașamentele nu au un număr egal de elevi, repartizarea trebuie să se facă în așa fel, încît să se păstreze proporția dintre cantitatea muncii și mărimea detașamentului, ținîndu-se seama de greutatea acestei munci sau de caracterul ei neplăcut. De aceea, celui mai mare detașament trebuie să i se dea încăperea cea mai mare, dar i se poate propune ca, în schimb, să îngrijească de curățenia W.C.-urilor.

2. De fiecare încăpere este răspunzător un detașament. Dimineața, detașamentul face curățenie în încăperea respectivă, în acest scop trebuind să dispună de utilajul necesar, potrivit caracterului încăperii: găleți, cîrpe, măști, cîrpe de praf etc. Curățenia o fac fie toți membrii detașamentului laolaltă, fie, pe rînd, anumiți elevi desemnați săptămînal sau zilnic.

Conducerea nu trebuie să se amestece în ordinea de repartizare a elevilor din detașament. Pentru curățenia încăperii trebuie să răspundă nu elevul de serviciu, ci detașamentul, adică de fapt comandantul lui. Curățenia tuturor încăperilor trebuie controlată totdeauna imediat de către membrul de serviciu al comisiei sanitare.

Dar curățenia nu constituie singura obligație a detașamentului în ceea ce privește încăperea respectivă. Detașamentul trebuie, de asemenea, să vegheze neîncetat la păstrarea curățeniei și a ordinii, la integritatea inventarului din încăperea respectivă, iar din cînd în cînd să facă o curățenie generală: să spele ferestrele și ușile, să șteargă de praf lămpile și abajururile, să se îngrijească de repararea mobilierului, a tablourilor, portretelor, oglinzilor.

3. *În general, în colectiv trebuie să se formeze spiritul de ordine, astfel ca păstrarea avutului instituției să devină o chestiune de onoare. De asemenea, în munca detașamentelor pentru păstrarea și îngrijirea inventarului trebuie să se organizeze întreceri permanente, cu mici premii periodice.*

4. Sectorul educativ trebuie să dea o atenție deosebită activității comisiei economice.

Comisia economică, șeful serviciului administrativ și directorul instituției trebuie să fie la curent cu absolut toate problemele vieții materiale a instituției, și anume:

a) achiziționarea și întreținerea mobilierului, portretelor, perdelelor, preșurilor, florilor. Organizarea sălii de mese, cumpărarea și folosirea mușamalelor și a fețelor de masă;

b) ornamentarea încăperilor;

c) confecționarea îmbrăcămintei și distribuirea ei.

5. În grija comisiei economice și a celei sanitare cade supravegherea curățeniei și organizarea ei. De asemenea, acestea au datoria să organizeze modalitatea intrărilor în încăperi. Nu trebuie să existe prea multe intrări, pentru ca să fie mai puține căi pe care se aduce murdăria și praful. Ușile de prisos trebuie condamnate. La intrarea principală trebuie să stea în permanență un planton, a cărui sarcină este să amintească celor care intră să-și șteargă picioarele. În acest scop, la intrare trebuie să existe, pe vreme umedă, cîrpe uscate, iar pe vreme uscată, cîrpe umede. Elevii trebuie să se deprindă să-și șteargă întotdeauna picioarele, cu toată curățenia aparentă a încălțăminteii.

6. O muncă cu totul aparte a comisiei economice o constituie conducerea bucătăriei și a sălii de mese, ceea ce, de altfel, nu este o sarcină prea grea. Este de dorit ca mîncarea să fie distribuită de ospătare special angajate. În acest domeniu, preferința exagerată pentru așa-zisa autoservire nu aduce decît pagube: copiii sparg multe farfurii, nu știu să servească, fac serviciul în silă, neglijent, provocînd proteste îndreptățite din partea elevilor excesiv de pretențioși, în sfîrșit, tulbură ordinea distribuirii mîncării, pentru că elevii care servesc mănîncă după ce au mîncat toți ceilalți, ceea ce duce la diferite abuzuri.

O problemă mult mai importantă decît menținerea sistemului autoservirii este aceea a comportării elevilor în timpul mesei.

Pedagogii care răspund de sectorul educativ trebuie să-i deprindă pe elevi să intre în sala de mese la ora stabilită, fără să facă zgomote și să-și ocupe locurile fixate. Nu trebuie să pretindem o tăcere absolută în sala de mese, dar trebuie să luptăm împotriva gălăgiei și a strigătelor. Elevii vor fi învățați să mănînce îngrijit și frumos, să nu înghită și să mestece cu zgomot sau cu o lăcomie excesivă, de asemenea să știe să se folosească cum se cuvine de lingură, cuțit și furculiță. Este cu desăvîrșire interzis ca elevii să arunce pe masă resturi de mîncare, să lase bucăți de pîine, să verse apă sau supă pe fața de masă, să facă gunoi pe jos. Formarea deprinderii de a minca civilizată constituie un domeniu foarte important al educației generale a omului și de aceea trebuie să i se acorde toată atenția.

De asemenea, trebuie să pretindem cu rigurozitate ca toată lumea să vină la masă devreme, în orice caz să nu întârzie mai mult de 10 minute după semnal și niciodată încolonați. Aceasta îi încătușează pe elevi și îi împiedică să folosească cum vor timpul liber. Elevul trebuie să intre cuviincios în sala de mese, nu pentru că e legat de front, ci pentru că este conștient de necesitatea regimului și a punctualității. Cu atât mai nedorită este folosirea de comenzi în sala de mese, de exemplu „stați jos!” etc. Veșnicele comenzi și incolonări, obiceiul de a lua mereu poziția de drepti privează omul de acea grație și eleganță nesilită, atât de necesare în viața de toate zilele chiar și unui militar.

7. Uneori, educatorii noștri nu știu ce e de făcut cu scui-pătorile și coșurile de gunoi. Coșurile de gunoi trebuie să se găsească în toate încăperile de care elevii se folosesc mai des și mai ales în curte, în grădină, în parc. Elevii trebuie să se deprindă să arunce hirtiile, mucerile de țigări etc. numai în coșurile de gunoi. Scuipătorile sînt necesare în dormitoare și la infirmerie; în celelalte încăperi nu sînt de dorit. De cele mai multe ori, scuipătorile nu fac altceva decît să arate locul unde se poate scuipa, așa că pereții și colțurile din jurul lor sînt totdeauna pline de scuipături. Este mult mai indicat să se vegheze ca elevii să aibă batiste și să se folosească de ele. Ei trebuie lămuriți că un om sănătos nu are de loc nevoie să scuipe, că obiceiul de a scuipa este un obicei urît sau arată că omul respectiv e bolnav. Nasul se suflă numai în batistă, care trebuie să fie curată, acest lucru trebuind să fie supravegheat.

Sînt și printre colaboratori unii care se lipsesc de batiste și sînt convinși că, în general, batista constituie un lux. Înzestrarea tuturor elevilor cu batiste nu reprezintă cine știe ce cheltuială.

Elevii trebuie însă învățați să folosească batista numai pentru scopul căruia îi este destinată.

12. Elevii noi

Elevii noi trebuie să se bucure de o deosebită atenție, atât din partea conducerii instituției, cît și din partea colectivului de elevi. La adunările generale, la ședințele organelor de conducere autonomă, în discuții izolate, în convorbiri particulare, colectivul trebuie totdeauna îndemnat să aibă o

atitudine plină de sollicitudine față de elevii noi. De asemenea, trebuie să se pretindă stăruitor întregului personal să-și dea seama de sarcinile ce-i revin, ori de câte ori vine în contact cu elevii noi și de marea importanță pe care o au pentru aceștia primele lor zile în instituție. Impresiile din primele ore și primele zile petrecute în instituție determină pentru mult timp — uneori chiar pentru totdeauna — atitudinea elevului față de instituție, prin urmare întreaga lui comportare și întregul proces educativ.

Dacă în instituție sosesc grupuri mari de elevi noi, programul primirii lor trebuie bine chibzuit și pregătit de către conducere, de către colectivul pedagogic și sovietul comandanților pînă în cele mai mici amănunte. Măsurile luate în astfel de cazuri trebuie să aibă drept scop ca noii veniți să simtă din primul moment forța organizatorică și cerințele colectivului și în felul acesta să li se dea, chiar de la început, o orientare în ceea ce privește comportarea necesară. Primirea trebuie să decurgă într-o atmosferă rezervată, amabilă și prietenoasă. Aceste principii generale sînt valabile, în aceeași măsură, pentru instituțiile educative de toate tipurile.

Într-o instituție de copii cu internat nu trebuie să se primească elevi decît atunci cînd există locuri vacante. În nici un caz nu se poate îngădui ca noul venit să nu aibă propriul său pat, să fie cazat pe vreo bancă sau chiar pe jos.

Tot așa, nu poate fi îngăduit ca noul venit să se culce în același pat cu un elev mai vechi, pentru că un astfel de sistem nu numai că pune pe noul elev într-o situație dificilă, dar stîrnește și protestul firesc al celorlalți și deseori protestele acestea iau un caracter de dușmănie față de noul venit, fapt care îngreuiază mult adaptarea lui.

Administrația trebuie să știe exact cîte locuri vacante sînt și să ia din vreme măsurile cele mai energice pentru ca locurile acestea să fie dotate cu paturi și rufărie de pat, să se asigure numărul corespunzător de locuri în sala de mese, precum și îmbrăcămintea și încălțăminte necesară.

Toate aceste obiecte trebuie pregătite dinainte, chiar și în cazul cînd nu există locuri libere, dar se prevede primirea de elevi peste numărul de locuri fixat. Totodată, trebuie să se pregătească din vreme și locul unde vor fi așezate paturile suplimentare. Pe lîngă aceste măsuri mai trebuie luate și altele, care să scurteze pe cît posibil procedura primirii noilor elevi.

La sosirea în instituție, orice elev nou trebuie să fie prezentat directorului sau persoanei care îi ține locul. După ce se îndeplinesc formalitățile de înregistrare și după o scurtă convorbire cu noul sosit, acesta va fi trimis la medic, la baie, la magazia de îmbrăcăminte și la comandantul detașamentului la care a fost repartizat.

Trecerea succesivă a noului venit prin etapele arătate mai sus este încredințată, fie elevului de serviciu pe instituție, fie comandantului detașamentului gospodăresc, fie unei persoane cu sarcina specială de a primi pe noii elevi. Fiecare instituție hotărăște cui anume încredințează această sarcină.

În nici un caz, noul venit nu poate fi trimis în dormitorul comun înainte de a fi văzut de medic și de a face baie.

Trebuie să se interzică cu strictețe completarea formularelor și a fișelor, precum și interogarea detaliată a lor chiar în ziua sosirii. Pentru ei, călătoria și noua ambianță constituie o împovărare suficientă a sistemului nervos. Este de dorit ca, în primele două zile, noul elev să nu facă altceva decât să viziteze instituția și să facă cunoștință cu noii lui tovarăși, în acest scop fiind recomandabil să fie ajutat de cineva.

După trecerea celor două zile, se poate începe întocmirea diferitelor acte, determinarea gradului de instruire și a principalelor lui trăsături de caracter etc. În a treia sau a patra zi, elevul nou trebuie repartizat în grupul școlar respectiv și admis la muncă.

O problemă importantă este aceea a colectivului primar în care va fi repartizat. Sînt două soluții: 1) crearea unor detașamente speciale din elevi noi, 2) repartizarea unui sau a doi elevi în detașamentele puternice existente.

Prima soluție nu poate fi aplicată decît în comunele de muncă cu un mare număr de elevi, în colonii și în căminele de copii. În instituțiile de care vorbim, colectivele primare constituie detașamente de muncă în producție; repartizarea noului elev în aceste detașamente înseamnă totodată și fixarea locului de muncă, ceea ce nu este totdeauna posibil și de dorit.

Repartizarea la un loc de muncă cu o producție permanentă și bine utilată din punct de vedere tehnic trebuie socotită ca o cinste deosebită, la care elevul trebuie să rîvnească și să ajungă, trecînd prin stadiul unei munci simple.

În sfîrșit, nu orice elev nou se poate orienta în condiții de producție neobișnuite pentru el sau își poate alege locu'

de muncă. Mai întâi trebuie să se familiarizeze cu atmosfera generală de muncă din instituție.

De aceea, se recomandă ca noul elev să fie repartizat într-unul dintre detașamentele gospodărești speciale. Aceste detașamente se compun din elevi noi în fruntea cărora se află cîțiva din vechii membri ai colectivului, dintre cei mai răbdători, mai capabili și mai pregătiți pentru munca cu elevii noi.

La un efectiv de 500 de elevi trebuie să existe două detașamente de acest fel, de cîte 15 inși fiecare. Ca toate celelalte detașamente, și acestea au dormitoarelor lor și lucrează un anumit număr de ore, dar exclusiv la munci necalificate: măturatul curții, al încăperii, transportul de materiale și piese, munca la bucătărie, în grădină, în pivniță, la garajul auto, căratul apei, tăiatul și crăpatul lemnului, strînsul cărbunelui, curățenia în atelierele de producție, întreținerea aleeilor, la cărat pămînt, munci simple la construcții etc.

Locurile care se eliberează în detașamentele de producție permanente se completează nu cu elevii noi, ci cu cei mai buni membri ai detașamentelor gospodărești.

În detașamentele de elevi noi trebuie repartizați elevii cei mai buni, care au un stagiu mare în muncă și se bucură de prestigiu printre tovarășii lor. În fruntea unui detașament gospodăresc de elevi noi trebuie puși cei mai buni membri ai colectivului. În orice colectiv există elevi care au înclinații spre studiu, spre lectură, spre activitatea literară sau artistică. Mulți dintre aceștia capătă, în decursul anilor, o bună calificare în producție și totuși nu caută să se folosească de ea. Deseori sînt foarte înzestrați și se pregătesc pentru o specialitate oarecare. Acești elevi sînt cei mai buni comandanți pentru detașamentele de elevi noi.

Este necesar ca acești comandanți să nu lucreze în producție, ci, împreună cu membrii detașamentelor lor, la munci de gospodărie. Această muncă a membrilor mai vechi ai colectivului, laolaltă cu cei noi, este extrem de folositoare pentru că:

a) asigură o mai bună calitate a muncii elevilor și mai multă tragere de inimă;

b) face ca munca de gospodărie să fie respectată de noii elevi și lichidează atitudinea disprețuitoare față de ea;

c) mărește considerația colectivului față de elevii noi;

d) ne îngăduie să-i studiem mai bine și să-i atragem mai repede în colectivul comun;

e) îl apropie pe comandant de membrii detașamentului său.

Sarcina de comandant al unui detașament de elevi noi trebuie socotită ca o cinste deosebită. Acești comandanți vor fi premiați cît mai des, iar salariul lor trebuie să fie egal cu salariul celor cu o înaltă calificare.

Detașamentele speciale de elevi noi (gospodărești) cer o atenție și o îndrumare pedagogică deosebite, pentru că există întotdeauna primejdia unei anumite izolări a celor noi și a unei întârzieri în integrarea lor în colectiv. Pe de altă parte, cu cît elevii noi se vor simți mai curînd membri ai colectivului, cu atît va fi mai bine; de aceea ei nu trebuie menținuți prea mult timp în detașamentele gospodărești, ci atrași în tot felul de activități colective. Detașamentul gospodăresc trebuie considerat ca o scurtă etapă. Și cu cît va fi mai scurtă această etapă, cu atît va fi mai bine.

Un alt sistem este acela de a repartiza pe elevii noi prin diferite detașamente. Acest sistem are avantajul că elevii noi ajung dintr-odată în colective primare puternice, sub influența și supravegherea simultană a unor elevi disciplinați și educați; pentru aceasta însă este nevoie ca în instituție să existe un colectiv bine organizat. Acest sistem de repartizare a elevilor noi se aplică în comuna „Dzerjinski”.

Oricare ar fi sistemul de repartizare a elevilor noi, trebuie să le purtăm mult timp o grijă deosebită.

În cursul primelor zece zile de la sosirea elevului în instituție, comandantul și educatorul detașamentului respectiv trebuie să discute cu el despre:

— statutul instituției și regulile cu privire la îndatoririle și drepturile elevilor; drumul pe care trebuie să-l parcurgă elevii pînă la obținerea titlului de membru al colectivului, regulile muncii în producție, salariul, absolența, perspectivele în instruire și calificare, legea conducerii autonome;

— regulile cu privire la ordinea internă a instituției, la programul zilei, la distribuirea îmbrăcăminte, a săpunului, spălat, baie; regulile cu privire la învoiri și concedii. Folosirea bibliotecii, a cluburilor; obligația de a continua instrucția școlară și frecventarea școlii;

— îndrumări generale cu privire la comportare; atitudinea față de adulți și de cei mici; principiile generale ale disciplinei în producție, în școală și în viața de toate zilele; regulile pe baza cărora se rezolvă conflictele. Prioritatea intereselor colectivului față de interesele personale; atitudinea față de femei; interzicerea înjurăturilor și a expre-

siilor vulgare și triviale; folosirea civilizată a sălii de mese; păstrarea curățeniei în încăperi și în curte; grija pentru îmbrăcăminte; folosirea batislei și a W.C.-ului.

Cu o parte din aceste convorbiri trebuie să se ocupe neapărat conducătorul instituției.

Toate aceste convorbiri trebuie însoțite negreșit de supravegherea felului în care își însușesc elevii principiile și cerințele de bază, de felul în care le pun în practică, de măsura în care sînt gata să sprijine toate regulile instituției. Totodată, ca o îndrumare practică, atît comandantii cît și pedagogii trebuie să păstreze totdeauna un ton serios în timpul observațiilor și îndrumărilor, să nu îngăduie familismul, lipsa de principialitate, să nu-i lingusească pe elevii noi, să nu le cînte în strună în ceea ce privește înclinațiile și gusturile lor, să nu cedeze nici o poziție principială. În ochii elevilor noi, conducătorii lor trebuie să apară totdeauna ca oameni culți, civilizați, cu multă experiență și cu un nivel politic ridicat; de aceea, sub nici un motiv ei nu trebuie să-și scadă nivelul cultural în ochii acestora, ci dimpotrivă, să caute să ridice pe cît posibil nivelul elevilor noi.

Menținînd în toate împrejurările o atitudine tovarășească, conducătorii elevilor noi nu trebuie în nici un caz să manifeste pasivitate față de huliganisme, față de refuzul ostentativ de a se supune regulilor instituției, față de tentativele cu caracter antiolektivist, antisocial.

Dacă unul dintre elevii noi încalcă în mod conștient și ostentativ legile instituției și ale colectivului, trebuie să se ia împotriva lui cele mai categorice și mai drastice măsuri de ordin general. În astfel de cazuri nu sînt îngăduite nici convorbirile între patru ochi, nici sfaturile, nici rugămințile. Ceea ce nu înseamnă, totuși, să ne rezumăm la măsuri disciplinare exterioare. Rolul pedepsei disciplinare exterioare nu este decît acela de a arăta noului elev că colectivul luptă în mod hotărît împotriva acestor încălcări, că acest colectiv este mai puternic decît el și că nu va ceda.

Totuși, concomitent cu măsura disciplinară exterioară, trebuie să se folosească și metoda convingerii pe cale logică, aceasta trebuie însă exprimată sub forma unei opinii colective, în timpul cercetării faptei în cauză la adunarea generală a detașamentului, în fața tuturor membrilor colectivului, sau în sovietul comandanților. Chiar și în acest caz, încercarea de a convinge pe cale logică nu trebuie adresată direct celui vinovat, ci colectivului, sub formă de protest,

sub forma argumentării pedepsei disciplinare cerute. În același timp, este de dorit ca în expunerile lor, membrii colectivului să ceară măsuri mult mai drastice decât s-ar cuveni din punct de vedere pedagogic, pentru ca sentința definitivă să fie mai blândă decât multe din propunerile făcute.

Prin acest mod colectiv de a reacționa, colectivul constituie nu numai obiectul, ci și subiectul educației, deoarece astfel dobândește experiență în apărarea activă a intereselor sale.

Acordînd o mare importanță experienței colective, conducerea fiecărei instituții trebuie să ia toate măsurile ca masa elevilor noi să fie activizată, ca unii elevi să se evidențieze și să ia cit mai mulți cuvîntul.

Pregătirea adunărilor generale, prelucrarea unor cuvîntări, organizarea opiniei publice — toate acestea trebuie să constituie munca de căpetenie a colectivului pedagogic, a organizației de comsomol și a membrilor mai în vîrstă ai colectivului de elevi. Această muncă trebuie să fie dusă la fiecare pas, în dormitoare, în convorbiri personale, cu orice ocazie. Firește, ea nu trebuie să ia o formă moralizatoare, forma unor convorbiri despre ceea ce e bine și ceea ce e rău, ci să se refere totdeauna la mersul general al revoluției noastre, la lupta și eforturile țării noastre, la construcțiile și cuceririle ei, la acte de eroism, de devotament și sacrificiu (expediția Celiuskin, eroii Uniunii Sovietice, cucerirea stratosferei), la primejdia războiului, la viitorul țării noastre.

Ca regulă putem recomanda ca în cazul cînd în procesul aplicării măsurii disciplinare vinovatul dovedește licăriri de conștiință, înțelegere și își exprimă dorința de a se supune colectivului, pedeapsa să fie simțitor ușurată.

13. Activitatea culturală

Orice ramură a activității culturale are metodică sa proprie, pe care instructorii de specialitate trebuie s-o cunoască. Aici nu vorbim decât despre principiile generale de organizare a activității culturale, de care trebuie să se țină seama în instituțiile de copii.

Aceste principii sînt:

1. Repartizarea elevilor în cercuri și cluburi să fie lăsată întru totul la libera lor alegere, cu dreptul de a ieși în orice moment din cerc. Totuși, și în cercuri trebuie să existe

disciplină și nu va fi îngăduit efectivul flotant. De pildă, înscrierea în orchestră este liberă pentru oricine, dar părăsirea ei să fie îngăduită. În caz contrar, nu se va putea crea niciodată o orchestră bună. Conflictele cele mai frecvente există cu specialiști ca toboșarii și basistii. Copiii se pasionează foarte ușor pentru tobă și contrabas, dar când își dau seama că nu pot căpăta o instrucție muzicală mai deosebită cu ajutorul acestor instrumente, încearcă să părăsească orchestra.

De aceea este necesar ca la intrarea în orchestră să se explice elevilor că toată valoarea orchestrei constă în ansamblul ei, că orchestra este importantă nu numai prin posibilitatea de a căpăta o calificare muzicală, ci și prin faptul că este un organ de seamă al colectivului.

La înscriere, fiecare elev trebuie să-și ia în scris angajamentul că va cînta în orchestră un anumit timp și că va anunța cu cel puțin trei luni înainte, atunci cînd va voi s-o părăsească, spre a se putea pregăti un înlocuitor.

Unele îngrădiri trebuie prevăzute și pentru cei ce vor să părăsească cercul de teatru sau corul. Membrilor acestor cercuri nu le este îngăduit să le părăsească înainte de a se reprezenta piesa sau de a avea loc concertul pentru care s-au pregătit.

Aceste îngrădiri disciplinare trebuie să fie confirmate de către adunarea generală și, în cazul încălcării lor, elevii vor fi trași la răspundere ca și pentru încălcarea disciplinei generale.

2. În instituțiile mari, organizarea activității de club și extrașcolare trebuie să fie încredințată unui specialist anume angajat.

3. Fiecare cerc trebuie să aibă un responsabil care să cunoască genul de activitate respectiv. Dacă cercurile sînt conduse de către pedagogii aceleiași instituții, atunci este de dorit ca fiecare pedagog să aibă în seama sa un singur cerc și să fie remunerat pentru această muncă suplimentară.

4. Se pot recomanda următoarele cercuri:

- cor;
- teatru;
- literatură națională, literatură rusă;
- instrumente de suflat;
- instrumente cu coarde;
- jaz;
- artă plastică;
- atelier liber;

- dans;
- foto;
- științele naturii;
- radio;
- fizică și chimie;
- limbi străine;
- sport;
- basme;
- șah și dame.

— Pornind la organizarea cercurilor, trebuie să ne călăuzim după regula: este de dorit să existe mai puține cercuri, însă cu o activitate reală.

5. Este de dorit ca fiecare cerc să aibă, pe cit este posibil, propria sa încăpere.

Totuși trebuie să veghem ca această încăpere să nu devină un loc de trândăvie, de izolare a unor grupuri de elevi, care trag chiulul de la activitatea socială. De aceea, activitatea și efectivul cercurilor trebuie supravegghiate neîncetat.

6. Nici un cerc nu-și va înceta activitatea dacă conducerea instituției are grijă de el. Această grijă se manifestă în următoarele:

- încăpere;
- instructori;
- instrumente;
- materiale;
- vizitarea cercurilor în timpul activității lor;
- publicarea în presa instituției a unor corespondențe cu privire la activitatea cercului.

Fiecare cerc are obligația să prezinte o dare de seamă publică sub formă de spectacole, concerte, fotogazete, expoziții, referate.

Fiecare cerc are obligația să prezinte o dare de seamă oficială în fața sovietului colectivului.

Se va organiza o întrecere generală între toate cercurile, după anumite criterii, stabilite de sovietul colectivului, și prezidată de o comisie specială, compusă din trei persoane numite de soviet.

În comuna „Dzerjinski” se alegea o comisie de concurs pentru chestiunile de arbitraj, premii, ordinea prezentării și a organizării concursurilor.

Celor mai bune cercuri li se vor decerna premii, constând din instrumente, materiale, călătorii și, la propunerea cercurilor, se vor acorda drept premii mici daruri celor care s-au evidențiat.

Este necesar să se vegheze asupra modului cum sint atrași elevii la activitatea cercurilor, să se stabilească împrejurările care împiedică pe unii elevi de a intra în cercuri și să se înlăture, dacă este posibil, aceste piedici. De multe ori elevii de vîrstă mare nu prea vor să primească noi membri în cercul lor, căutînd să limiteze efectivul la un anumit grup încheiat. Aceasta nu poate fi îngăduit.

Codașii cercurilor trebuie atrași în muncă și totodată trebuie supravegheați cu atenție și elevii care s-au înscris la mai multe cercuri și care, în loc să activeze, împiedică munca celorlalți. De obicei aceștia sint dintre elevii leneși, cu tendință spre superficialitate. Printr-o hotărîre a sovietului, dreptul de participare al elevilor trebuie limitat la două cercuri.

7. Nici un cerc nu trebuie să se bucure de privilegii și în nici un caz nu trebuie să i se îngăduie să-și vîndă producția pe bani, oricine ar fi.

O astfel de vînzare nu poate fi admisă de către administrație decît într-un singur caz, și anume cînd beneficiul este destinat îmbunătățirii muncii cercului, achiziționării de materiale etc.

Deosebit de precauți trebuie să fim cu orchestra. Deseori, muzicanții protestează, susținînd că pierd foarte mult timp cu repetițiile, că ar trebui să fie scutiți de munca obștească, de producție, că ar trebui să li se dea dormitoare separate, să fie trimiși să cînte uneori pentru bani sau să se încheie cu ei convenții speciale.

În unele instituții se constată existența unei astfel de „aristocrații orchestrale”, care se împoțonează cu haine mai deosebite, disprețuiește pe ceilalți elevi și disprețuiește munca în producție. Există chiar și conducători care sprijină acest sistem și care în lunile de vară trimit orchestra în localități balneare, unde muzicanții cîștigă bani, cîntînd prin grădini și parcuri.

O astfel de politică constituie cea mai primejdioasă formă de dezagregare a colectivului, din cauza căreia unii elevi devin, în cel mai bun caz niște simpli circaci.

Cea mai bună dovadă că ne putem lipsi de acest sistem o constituie exemplul orchestrei din comuna „Dzerjinski”, care, în cei opt ani de activitate, n-a cîștigat un ban, nu s-a bucurat de nici un fel de privilegiu și cu toate acestea este una dintre cele mai bune orchestre din Harkov. Membrii orchestrei trebuie să știe, o dată pentru totdeauna, că singurele privilegii ce li se acordă sint de a învăța să cînte și

de a obține o calificare suplimentară. În toate celelalte privințe, ei nu sînt decît elevi ca toți elevii: iau parte la muncă împreună cu toți ceilalți, învață la școală, îndeplinesc toate îndatoririle ce le revin în comună, fac de serviciu etc. Mîndria orchestrei trebuie să constea în faptul că slujește, în primul rînd, întregul colectiv de elevi, că-l ajută să ducă o viață mai frumoasă și mai veselă.

Orchestra nu trebuie să cînte în afara instituției decît atunci cînd dă dispoziții conducerea sau sovietul comandantilor și negreșit fără nici o plată, ci sub formă de ajutor proletar, dat diferitelor organizații. Firește, pe cît posibil, orchestra nu trebuie împovărată cu astfel de sarcini; cu atît mai mult trebuie să se refuze în mod categoric cererile tuturor organizațiilor — în afară de cele apropiate și înrudite — de a cînta la înmormîntări. De asemenea, orchestra nu trebuie să fie cedată în zilele de sărbătoare, cînd colectivul instituției are el însuși nevoie de orchestră.

În general, orchestra trebuie să fie la ordinele sovietului colectivului și să îndeplinească toate dispozițiile lui, fără discuții, dînd și celorlalți elevi un exemplu de disciplină.

Numai în cazuri excepționale trebuie să se acorde orchestrei o atenție mai deosebită, și anume în timpul călătoriilor, cînd ea trebuie să fie totdeauna în frunte; în timpul marșurilor, muzicanții trebuie ajutați să-și ducă instrumentele mai grele, iar uneori trebuie să se aducă mulțumiri orchestrei pentru munca ei rodnică și să i se acorde un premiu.

Orchestra poate să nu ia parte la muncile urgente sau de utilitate socială, ci să cînte pentru cei ce muncesc.

O fanfară bună are o foarte mare importanță pentru închegarea și educarea colectivului, mai ales din punct de vedere estetic. Trebuie să se recomande stăruitor conducerii fiecărei instituții de copii mai mari să-și organizeze o orchestră proprie; cheltuielile și eforturile depuse vor fi pe deplin compensate prin rezultatele obținute în cea ce privește educația colectivului și în primul rînd educația estetică.

8. Atelierul liber. O astfel de organizare prezintă un deosebit interes. Iată cum se realizează: se pune la dispoziția cercului o sală mare de tipul unui atelier de producție, luminoasă și călduroasă, și se angajează un instructor special. Începutul poate fi modest. În sală se așază cîteva mașinule, fie chiar și vechi, de cele mai diferite tipuri: strung, mașină de perforat, cîteva teighele, podine, menghine.

Dar și mai importante decît mașinile-unelte sînt sculele. Acestea trebuie să fie dintre cele mai diferite: burghie, ferăstraie, cuțite, atît pentru lemn cît și pentru metal; materialul trebuie să fie de asemenea variat: lemn, fier, oțel, tablă, cositor, sticlă, vată, ipsos, carton, sîrmă, hîrtie, cărbune, vopsele, pînză.

Cercul trebuie să fie strîns legat prin îndatoriri reciproce. Fiecare membru trebuie să-și ia obligația să lucreze, să păstreze bunurile cercului și să respecte disciplina. Membrii lui au libertatea să lucreze ce vor: un model, o mașină cu abur, un avion, o jucărie, sculptură în lemn. Ei trebuie să-și prezinte planurile cercului, pentru a fi aprobate. Numai în aceste condiții primesc materialul necesar și ajutorul instructorului.

Un astfel de atelier atrage mai ales pe elevii de vîrstă mică, care nu au încă vîrsta cuvenită pentru a putea face parte din cercuri mai importante și care au aptitudini și visează să devină constructori. Conducerea trebuie să ajute din răspuțeri activitatea unui astfel de cerc, să-i acorde oarecare fonduri și materiale, să-i pună la dispoziție resturi de materiale din producție și sculele uzate.

Activitatea unui astfel de cerc se încheie printr-o expoziție.

9. Un club cu o activitate cu totul specială este clubul rebusiștilor. Pentru aceștia se organizează un cerc. Membrii acestuia culeg ghicitori, glume, întrebări, rebusuri, desene din diferitele domenii ale științei — istorie, geografie —, din practica în producție, din viață și le înfățișează pe un carton de dimensiuni mari, dîndu-le o formă mai mult sau mai puțin artistică. La întrebări pot să răspundă în scris toți elevii. Pentru fiecare problemă — atît pentru elaborarea cît și pentru rezolvarea ei — se acordă un anumit număr de puncte. Rebusul apare în cursul iernii, în cîteva serii. Primăvara se calculează punctele obținute de fiecare și, în funcție de aceasta, se distribuie mici premii la o adunare generală specială.

Un rebus reușit atrage sute de elevi și aduce mari foloase. Indicații amănunțite și modele de rebusuri se pot găsi la comuna „Dzerjinski”.

Activitatea extrașcolară și cea a cercurilor trebuie astfel organizate, încît elevii să aibă o ocupație în timpul lor liber și mai ales duminica și în zilele de sărbătoare.

14. Perspectiva

Adevăratul stimulent al vieții omenesti este bucuria zilei de mâine. În tehnica pedagogică, această bucurie a zilei de mâine constituie unul din principalele obiective ale muncii. Mai întâi trebuie organizată bucuria însăși, trebuie chemată la viață și prezentată ca o realitate. În al doilea rind, trebuie să urmărim cu perseverență transformarea aspectelor mai simple ale bucuriei în aspecte mai complexe, de o mai mare valoare umană. Acest proces se desfășoară pe o linie interesantă; satisfacția cea mai simplă, cea mai primitivă poate ajunge treptat la cel mai adinc sentiment al datoriei.

Trăsătura cea mai importantă pe care ne-am obișnuit s-o prețuim la om este puterea și frumusețea. Și una și alta se determină exclusiv după tipul atitudinii lui față de perspectivă. Omul care-și orientează conduita după perspectiva cea mai apropiată este cel mai slab tip de om. Dacă se mulțumește numai cu propria sa perspectivă, fie chiar și îndepărtată, el poate să pară puternic, dar nu stârnește în noi sentimentul pe care-l determină frumusețea personalității și valoarea ei autentică. Cu cit este mai larg colectivul, ale cărui perspective sînt și perspectivele proprii ale individului, cu atît acesta este mai frumos și se situează pe o treaptă mai înaltă.

A educa un om înseamnă a forma în el perspectiva. Metodica acestei munci constă în organizarea unor noi perspective, în folosirea celor deja existente și în substituirea treptată a acestora altora mai valoroase.

Se poate începe și cu o masă bună sau cu vizitarea unui circ, dar totdeauna trebuie să stimulăm și să lărgim treptat perspectivele întregului colectiv, ducîndu-le pînă la perspectivele întregii Uniuni.

Eșecurile multor instituții pentru copii; multor cămine și colonii de copii se datoresc inconsistenței și neclarității perspectivei. Nici chiar instituțiile pentru copii bine inzestrate nu vor putea desfășura o muncă și obține o disciplină satisfăcătoare dacă nu-și organizează cum trebuie perspectivele.

Perspectiva apropiată

Într-un colectiv compus din copii care încă nu sînt capabili de previziune în ceea ce privește năzuințele și interesele lor, ziua de mâine trebuie să pară neapărat mai bună decît

cea de azi. Cu cît vîrsta e mai mare, cu atît se îndepărtează mai mult limita obligatorie a celei mai apropiate perspective optimiste. La un adolescent de 15—16 ani, perspectiva apropiată nu are o importanță atît de mare ca la un preadolescent de 12—13 ani. Pentru un adult, în funcție de caracterul conștient și de dezvoltarea politică a individului respectiv, uneori este absolut suficientă numai perspectiva îndepărtată.

În dezvoltarea procesului nostru educativ, una din sarcinile cele mai esențiale este trecerea de la satisfacțiile imediate la satisfacțiile mai îndepărtate. Totuși, în ceea ce privește perspectiva, această sarcină nu este suficientă și, principal, ea nu deosebește cu nimic pedagogia noastră de pedagogia burgheză. Munca noastră în domeniul perspectivei constă nu numai în a crea neîncetat liniile năzuințelor personale, ci și liniile năzuințelor colective. Un om la care predomină perspectiva colectivă poate fi considerat un om de tip sovietic.

În sfîrșit, sarcina noastră constă în a armoniza liniile de perspectivă personale cu cele colective, în așa fel ca elevul nostru să nu aibă de loc sentimentul vreunei contradicții între acestea.

Datorită acestei complexități, munca în acest domeniu capătă o extrem de mare însemnătate și devine cea mai importantă în ceea ce privește educația propriu-zisă.

Organizarea perspectivei apropiate trebuie să înceapă, firește, cu liniile de perspectivă personale. Primul stadiu al acestei munci este absolut necesar în orice instituție bine organizată. Încăperi și clase bine utilate, camere călduroase, hrană satisfăcătoare, un așternut curat, deplina apărare a copilului împotriva samavolniciei și tiraniei elevilor mai mari, un ton simplu și prietenos în raporturi — toate acestea constituie acel minimum de perspectivă necesar fără de care, în general, este greu să ne închipuim o muncă educativă justă.

Totuși trebuie să ținem seama de faptul că în ceea ce privește perspectivele apropiate, există copii care și-au format deja deprinderi de un alt tip, și anume deprinderea de a abuza de puterea lor față de tovarășii mai slabi, de a se purta în mod ostentativ grosolan cu fetele, de a povesti anecdote pornografice; achiziționarea de obiecte prin furt, precum și consumarea băuturilor alcoolice sînt și ele tendințe încadrate în linia perspectivei apropiate. În majorita-

tea cazurilor, pentru astfel de copii, viața organizată din instituția de copii nu reprezintă ceva atât de atrăgător încât ei să poată uita năzuințele cu care s-au obișnuit. Și în condiții de confort poți să joci cărți, să bei și să-ți bați joc de alții.

De aceea, într-un colectiv tinăr poate avea loc totdeauna o luptă între perspectivele vechi și cele noi. Și tocmai în această perioadă trebuie să acordăm cea mai mare atenție organizării perspectivei apropiate. Cinematograful, concertele, seratele, activitatea cluburilor, șezătorile literare și artistice organizate de artiști amatori, plimbările și excursiile — toate acestea trebuie să înlocuiască așa-zisele distracții „plăcute”.

Ar fi totuși o mare greșeală să organizăm perspectiva apropiată numai pe principiul plăcerii, chiar dacă această plăcere conține elemente folositoare. În felul acesta i-am obișnui pe copii cu un epicurism cu totul neîngăduit.

Chiar din primele zile, perspectiva apropiată trebuie să fie organizată pe plan colectiv. În majoritatea lor, copiii se disting prin caracterul lor activ, printr-un amor propriu destul de pronunțat, prin tendința de a se deosebi de mulțime, prin tendința de a domina.

Tocmai pe aceste laturi dinamice ale caracterului elevilor trebuie să ne sprijinim și să le îndrumăm interesele în direcția unor satisfacții superioare.

Liniile de perspectivă au o particularitate interesantă. Ele atrag atenția omului prin aspectul general al satisfacției, satisfacție care încă nu există. Pe măsura înaintării către această satisfacție apar noi planuri pentru ziua de mâine, cu atât mai atrăgătoare cu cât presupun mai multe eforturi pentru biruirea diferitelor piedici.

Trebuie să dăm copiilor posibilitatea de a năzui tocmai spre asemenea satisfacții care cer un anumit efort în muncă. Dacă este murdară curtea, încolțește în mod firesc ideea că ar trebui să se facă o potecă, fie ea cât de rudimentară, pentru că atunci va fi mai plăcut să treci prin curte. Dar când începe munca pentru trasarea potecii, se ivește o nouă idee: în loc de potecă s-ar putea face o alee. Copiii încep o muncă foarte complexă, care le cere multe eforturi. Grupuri întregi de copii sînt atrase în această muncă, care le ia cîteva zile în șir. Cu acest prilej, educatorul poate observa cum simpla perspectivă inițială, aceea de a realiza o potecă, este înlo-

cuită printr-o perspectivă mai valoroasă, aceea de a îndeplini cât mai bine sarcina propusă.

Dacă se propune copiilor să-și amenajeze un loc de patinaj, ei se vor apuca cu râvnă de această muncă, fiind atrași de perspectiva unei distracții foarte simple și fără valoare. Însă în procesul muncii, atunci când se vor ivi unele particularități interesante ale sarcinii — construirea unui adăpost, a unei bănci, instalarea luminii etc. —, această perspectivă plăcută va fi înlocuită treptat printr-o categorie superioară de năzuințe și de succese în muncă. Acest fapt este valabil pentru toți copii. Dar în procesul acestei munci, la unii dintre ei se ivesc linii suplimentare de perspectivă apropiată: inovații organizatorice, spirit organizatoric. Atunci când colectivul se încheagă într-o familie unită, însăși imaginea muncii colective este suficientă pentru a pasiona ca o plăcută perspectivă apropiată.

Una dintre sarcinile de căpetenie ale conducerii unei instituții de copii este aceea de a organiza o perspectivă apropiată, adică o năzuință comună spre ziua de mâine, plină de eforturi și de succese colective. Deosebit de multe posibilități în această direcție se pot găsi în activitatea școlară și în producție. Munca în atelier nu trebuie să fie un lanț de procedee monotone și plictisitoare. În fața fiecărui atelier, în fața fiecărui grup de mașini-unelte trebuie să se găsească întotdeauna o sarcină de onoare care să-i pasioneze pe toți elevii și prin importanța ei în procesul de dezvoltare a instituției, și prin interesul tehnic pe care-l prezintă, și prin folosul direct în ceea ce privește formarea deprinderilor la fiecare elev în parte. Dacă în instituție se creează o astfel de atmosferă, elevii se scoală dimineata însuflețiți de perspectiva plină de bucurie a zilei care începe.

Pentru ca planurile de producție și greutățile întâmpinate în producție să fie cunoscute de întregul colectiv, sînt necesare întreceri socialiste. Chiar dacă producția nu este bine organizată, dacă nu sînt destule mașini-unelte, dacă sculele sînt proaste, colectivul trebuie să fie mobilizat la lupta pentru o producție mai bună. Colectivul trebuie să știe ce mașini-unelte s-au comandat și unde anume, cînd vor sosi, unde vor fi instalate și cînd se va face repartizarea elevilor la aceste mașini-unelte.

În același fel trebuie trasate liniile de perspectivă și în școală, și în cluburi. Elevul care și-a învățat lecția se trezește totdeauna dimineata cu o perspectivă bună. Iată de ce

este important să-l ajutăm să-și învețe lecția. Cu același gând plin de bucurie în legătură cu ziua de mâine trăiește și membrul unui cerc de teatru care joacă într-o piesă, și membrul unui colegiu redacțional atunci când îi reușește ziarul.

Viața colectivului trebuie să fie plină de o astfel de bucurie, nu de bucuria unor simple distracții satisfăcute imediat, ci de bucuria eforturilor în muncă și a succeselor zilei de mâine.

Munca pentru organizarea perspectivei apropiate trebuie să se desfășoare regulat în formele cele mai variate. Această muncă este foarte ușoară și interesantă și nu cere prea multă ingeniozitate. Este de ajuns, de pildă, să anunțăm că peste două săptămâni va avea loc un meci de fotbal între echipa instituției respective și o altă echipă, vecină, pentru ca să se intensifice în colectiv sentimentul optimist al perspectivei.

Este de la sine înțeles că jocul liniilor de perspectivă va fi eficace numai atunci când vom avea într-adevăr grijă de colectiv, când ne vom strădui să-i facem într-adevăr viața mai frumoasă, când nu vom înșela colectivul, arătându-i perspective atrăgătoare, dar care s-ar dovedi apoi inexistente. Orice bucurie, chiar și cea mai neînsemnată, care stă în fața colectivului, îl face mai puternic, mai unit, mai dinamic. Uneori e nevoie să-i punem în față și o sarcină de onoare grea, pe când alteori trebuie să i se procure o bucurie simplă, copilărească; de exemplu, săptămîna viitoare se va servi ca desert înghețată.

Perspectiva medie

Perspectiva medie constă în proiectarea unui eveniment colectiv ceva mai îndepărtat în timp. Acest lucru este absolut necesar. Chiar și un adult are totdeauna în față, la o anumită distanță de timp, grupuri de evenimente mai mult sau mai puțin plăcute: concediul, plecarea în vilegiatură, avansarea ș.a.m.d. Pentru copii, aceasta este și mai necesar.

Astfel de evenimente nu trebuie să fie prea numeroase. În octombrie 1935, în comuna „Dzerjinski” s-a anunțat: „Sinteti una dintre cele mai bune instituții, de aceea la 1 Mai 1936 comuna va pleca la Kiev, pentru a lua parte la demonstrația organizată în oraș și cu acest prilej va saluta guvernul nostru”.

Conducerea comunei nu mai putea ascunde de copii această linie de perspectivă. Ziua de 1 Mai 1936 trebuia să stea de aici înainte în fața colectivului ca o mare sărbătoare, plină de bucurii: toți trebuiau să se pregătească din vreme și fiecare comunard trebuia să aibă în fața sa acest scop.

O asemenea expediție de 1 Mai este folositoare din punct de vedere educativ numai dacă în tot cursul iernii, în fiecare zi de lucru a colectivului va fi mereu prezentă în mintea copiilor, întărind și înfrumusețind orice perspectivă apropiată.

Pe linia perspectivei medii pot fi încadrate: participarea la manifestațiile prilejuite de sărbători și la campaniile întregului popor, sărbătorirea aniversărilor revoluției, a aniversării inaugurării instituției și a datelor memorabile din viața celui care o patronează, participarea la festivitatea deschiderii și închiderii anului școlar, la sărbătorirea noii promoții de absolvenți și a evidențierii instituției, inaugurarea unui nou atelier, îndeplinirea planului de producție de către uzină, concediul de vară.

Perspectiva medie va avea importanță numai în cazul când toată lumea se va pregăti din vreme pentru aceste evenimente, când li se va acorda o importanță deosebită, când la conținutul lor principal se vor adăuga alte teme variate: dări de seamă, primirea oaspeților, premierea, clădiri noi și utilaj nou, rezultatele întrecerilor anuale.

Pregătirea pentru o asemenea aniversare (astfel de aniversări nu trebuie să fie mai multe de 2—3 pe an) trebuie trăită la început numai sub forma unei intenții colective, a unor discuții, a unei chibzuiri. Trebuie să ne apucăm din timp de formarea diferitelor comisii, la care să fie atrași cât mai mulți elevi. Aceste comisii trebuie să prezinte cât mai des dări de seamă în fața adunării generale. Cu prilejul unei astfel de sărbători, ar fi folositor dacă ar apărea în colectiv două proiecte și întregul colectiv s-ar preocupa de rezolvarea problemei celui mai bun proiect.

Un eveniment deosebit de plăcut și mult așteptat trebuie să fie concediul de vară. Acesta nu trebuie considerat numai ca un timp de odihnă, ci mai ales ca un punct de perspectivă. Privarea elevilor de concediu nu este dăunătoare numai pentru că îi lipsește de odihnă, ci mai ales pentru că le răpește o perspectivă plină de bucurii.

Prin caracterul său, concediul de vară trebuie să corespundă meritelor colectivului și dezvoltării producției, orga-

nizării vieții de toate zilele și activității culturale. Cu cât succesele în muncă ale colectivului sînt mai mari, cu cât a progresat mai mult în domeniul organizării și al disciplinei, cu atît mai prețios va fi concediul ce i se va da. Orice colectiv trebuie să tindă ca meritele sale să fie atît de importante și unanime, încît să merite pe de-a-ntregul un concediu în cele mai bune condiții. Pentru un colectiv, cel mai potrivit concediu este o tabără pe malul unei ape.

Pregătirea taberei, amenajarea ei, organizarea cîntinei, a terenurilor de sport, a întîlnirilor, a activității sportive și culturale trebuie să preocupe din vreme colectivul.

Perspectiva îndepărtată

Deși fiecare elev rămîne numai temporar în instituție — pentru că mai devreme sau mai tîrziu o va părăsi —, totuși viitorul instituției, viața ei, care trebuie să fie tot mai bogată și mai civilizată, trebuie să stea totdeauna în fața colectivului ca un țel important și măreț, care luminează nenumăratele laturi ale vieții prezente. După cum a dovedit experiența, copiii nu sînt de loc indiferenți față de viitorul îndepărtat al instituției lor, dacă se simt bine în această instituție și sînt atașați de ea.

O astfel de perspectivă îndepărtată poate antrena pe copii la munci și eforturi mari, poate constitui într-adevăr pentru ei o perspectivă plină de bucurii. Aceasta se bazează pe instinctul natural al fiecărui elev de a fi membru al unei familii.

Colectivul instituției nu este altceva decît o familie mai mare și nici unui membru al colectivului nu-i poate fi indiferent viitorul instituției. Această perspectivă are o mare importanță, mai ales dacă nu se rupe legătura cu absolvenții, dacă se menține cu ei o corespondență permanentă, dacă sînt invitați și primiți, în timpul concediului, în calitate de oaspeți.

Educarea unei astfel de perspective constituie o etapă foarte importantă în opera de educație politică pe scară largă, intrucît servește ca o trecere firească și practică spre o perspectivă mai cuprinzătoare — viitorul întregii noastre Uniuni.

Viitorul Uniunii, mersul ei înainte constituie treapta cea mai înaltă în organizarea liniilor de perspectivă; copiii trebuie nu numai să stie despre acest viitor, nu numai să vor-

bească și să citească despre el, ci să simtă în toată ființa lor mersul înainte al țării noastre, munca ei, succesele ei. Elevii unei instituții sovietice de copii trebuie să cunoască primejdiile, prietenii și dușmanii patriei lor. Ei nu trebuie să-și reprezinte altfel propria lor viață decât ca parte integrantă a prezentului și viitorului întregii noastre societăți.

Pentru dezvoltarea acestei perspective, nu este de ajuns să se studieze Uniunea și mersul ei înainte. Trebuie să arătăm elevilor, la fiecare pas, că munca și viața lor constituie o părticică din munca și viața Uniunii. Trebuie să li se arate viața sovietică plină de fapte eroice și glorioase, astfel încât ei nu numai s-o cunoască, dar s-o și simtă în experiența, în munca și în eforturile lor. Este foarte important să prezentăm copiilor filme revoluționare, să discutăm cu ei despre evenimentele importante din viața Uniunii, să comparăm aceste evenimente cu evenimentele petrecute în instituție, să invităm și să stăm de vorbă cu cei mai buni oameni din Uniune, să întreținem corespondență cu oameni de seamă, precum și cu alte colective de copii și de adulți.

Pe fondul unei asemenea perspective sovietice largi, perspectivele personale de tip îndepărtat ale unor elevi se încadrează totdeauna foarte ușor. De îndată ce elevul unei instituții de copii a început să învețe la școală și în producție, el începe să se intereseze de propriul său viitor.

Pregătirea acestui viitor constituie una dintre sarcinile cele mai importante ale oricărei instituții de copii, o sarcină destul de grea.

15. Stilul muncii cu colectivul

Instituțiile de copii se deosebesc între ele în primul rând prin stilul și tonul lor general.

Tonul normal nu poate fi decât unul singur. În primul rând, acesta trebuie să se deosebească prin caracterul său net major, deși nu trebuie în nici un caz să aibă caracterul unei permanente exaltări furtunoase, să nu aibă acel caracter de isterică încordare, care bate la ochi în mod neplăcut și care, la primul eșec, amenință să se transforme în dezamăgire.

Tonul major în colectiv trebuie să aibă un caracter calm și ferm. Acesta este înainte de toate manifestarea unei liniști

lăuntrice pline de încredere în propriile forțe, în forțele colectivului și în viitorul lui. Acest ton major ferm trebuie să aibă caracterul unui dinamism stabil, gata oricând de acțiune, însă nu de o acțiune care se manifestă prin alergătură și forfotă, nu o acțiune dezordonată, ci o acțiune calmă, energică și totodată rațională.

Un astfel de dinamism se capătă numai într-un colectiv care se exercită adesea în îndeplinirea diferitelor sarcini, dar nu în gloată, ci în mod organizat, indicându-se precis funcțiile anumitor organe și persoane, determinându-se precis responsabilitatea obligatorie a anumitor persoane și a întregului colectiv.

În acest ton general al colectivului trebuie să se simtă întotdeauna că atît fiecare elev în parte cît și întregul colectiv sînt conștienți de demnitatea lor de oameni ai muncii aparținînd unui colectiv de producție sovietic.

Demnitatea se exprimă, pe de o parte, printr-o politețe rezervată față de un necunoscut, prin promptitudinea de a fi o gazdă amabilă dacă acesta a venit la instituție cu anumite interese, ca și prin hotărîrea de a se opune cu energie, în cazul cînd străinul, disprețuind colectivul, îi calcă interesele.

Existența unei astfel de demnități presupune la elevi priceperea de a se orienta repede față de anumite persoane și în anumite situații.

Trebuie să educăm la copii această capacitate de orientare, trebuie să le formăm deprinderea de a-și da seama de ceea ce se petrece în jurul lor, de a-și determina și hotărî atitudinea față de un necunoscut și de a stabili neîntîrziat linia de conduită care corespunde cel mai mult intereselor colectivului.

Firește, elevii care se strîng grămadă în jurul fiecărui nou venit sau se țin după el în grup nu dau dovadă de nici o demnitate, după cum nu dau dovadă de demnitate nici elevii care întîmpină pe noii sosiți cu plîngerii împotriva conducerii instituției.

Chiar cînd aceste plîngerii sînt neîndreptățite, ele demonstrează că cei care răspund de sectorul pedagogic nu fac două parale.

Se consideră că sentimentul demnității există la elevi numai atunci cînd răspunderea pentru instituție, pentru viața și munca ei cade într-o mare măsură și asupra colectivului de copii, care o împarte cu personalul de conducere. Numai cînd organizarea și mersul lucrurilor în instituție constituie

obiectul atenției generale și al eforturilor comune ale întregului colectiv, numai atunci orice succes — fie el chiar și neînsemnat — va naște sentimentul demnității.

Concomitent cu educarea spiritului autocritic la fiecare pas, cu stimularea tendinței elevilor de a descoperi lipsurile din activitatea instituției — chiar dacă pentru aceasta e necesar să se critice conducerea și unii tovarăși —, trebuie să educăm și sentimentul de mândrie și de dragoste pentru instituție și dorința ca instituția din care fac parte să aibă un renume bun. De aceea, faptul de a da în vileag insuccesele, precum și fricțiunile interne față de primul venit constituie o faptă reprobabilă într-un colectiv. Mai mult decât atât, elevii trebuie să suporte cu demnitate unele lipsuri și nicidecum să se adreseze unor oameni pe care îi văd pentru prima oară, rugându-i să li le satisfacă.

Numai după ce au făcut cunoștință cu noul sosit, după ce au aflat ce vrea, ce legătură are cu instituția, numai după ce a fost introdus în schema generală a activității, elevii pot să-l întâmpine ca pe un prieten și se pot folosi de ajutorul lui.

Un astfel de stil al raporturilor din instituție educă sentimentul demnității personale, sentimentul de mândrie și spiritul de vigilență, care constituie elemente indispensabile ale unui patriotism sănătos.

Unitatea colectivului, unirea frățească a tuturor membrilor lui reprezintă o altă calitate foarte importantă a totului, care trebuie educat într-o instituție de copii. În raporturile interne, în munca de fiecare zi, elevii se pot „freca” cât vor unii pe alții, se pot critica la adunările generale sau în soviet, pot să se pedepsească, dar în afara acestor forme speciale de înrîurire ei sînt datori să acorde respectul cuvenit fiecărui elev, în primul rînd pentru că acesta este membru al aceluiași colectiv, să-l apere în fața străinilor, să nu-i pricinuiască nici un fel de supărări, să nu-l facă de rușine. Această unitate a colectivului trebuie să se manifeste mai ales în timpul muncilor urgente comune, în timpul muncilor în asalt, în timpul unei mari lupte generale. În asemenea momente, nimeni nu trebuie să pomenească păcatele și greșelile făcute de unii tovarăși.

Al treilea indiciu al unui ton general normal este acela de a avea un ferm sentiment al securității. Nici un elev, oricît ar fi de mic și de neputincios sau nou venit în colectiv, nu trebuie să se simtă izolat sau lipsit de apărare. În colectiv trebuie să existe legea aspră potrivit căreia nimeni

nu are dreptul să-și bată joc, să brutalizeze sau să amenințe pe un membru mai slab al colectivului, orice încălcare a acestei legi urmînd să fie neapărat pedepsită. Cel asuprit trebuie să găsească neapărat apărare, în primul rînd în detașamentul sau în clasa lui. Tocmai de aceea este important să existe detașamente stabile de lungă durată.

În al doilea rînd, el trebuie să fie încredințat că, în caz de nevoie, va fi apărat de oricare dintre elevii mai mari: de asemenea, și conducerea instituției îl va apăra cu fermitate dacă va fi necesar. Orice încercare de asuprire a unor elevi de către alții trebuie reprimată în modul cel mai categoric.

Al patrulea indiciu important al tonului general îl constituie atitudinea activă; prin aceasta nu trebuie să înțelegem fugă dezordonată sau țipete, ci dragoste și dorință de a fi gata oricînd pentru mișcarea ordonată atît în vederea vreunei activități folositoare cît și în vederea jocului, de a fi gata să biruie spațiul și materialul. În cursul întregii zile de lucru, elevul trebuie să fie ocupat în mod rațional fie cu o anumită muncă, fie cu învățătura, cu jocul sau cu lectura fie cu vreo convorbire folositoare pentru el. Niciodată nu trebuie să stea să pălăvrăgească, să-și piardă timpul fără rost, să caște gura și să sprijine zidurile, fără să știe ce are de făcut. Numai într-o activitate organizată se va putea forma un spirit activ, înțelept și util, deprinderea și dragostea pentru mișcarea folositoare.

Al cîncilea indiciu al tonului, un indiciu extrem de important, trebuie să fie deprinderea înfrînării; conducerea instituției de copii trebuie să dezvolte neîncetat în elevii săi priceperea de a-și stăpîni mișcările, vorba, țipetele. Trebuie să cerem păstrarea liniștei acolo unde e nevoie de liniște, trebuie să-i dezvățăm pe copii de țipete inutile, de risete și de mișcări prea degajate. În comuna „F. E. Dzerjinski”, colectivul interzicea elevilor să se rezeme de pereți, să se țină de balustrada scării, să stea întinși pe masă, să se tolănească pe divan. Această înfrînare nu trebuie să aibă caracterul unei muștruluieli; ea trebuie să fie justificată în mod logic prin folosul direct pe care-l aduce organismului elevului respectiv, prin reprezentări estetice și prin avantajele pe care le prezintă pentru întregul colectiv.

O formă deosebită a înfrînării este politețea, care trebuie recomandată stăruitor elevilor cu orice prilej, pretinzîndu-le s-o respecte.

Educarea tonului general are loc în toate manifestările instituției de copii, în orice clipă a muncii, în viața de toate zilele, în școală, în producție, în timpul jocului etc. Foarte mult depinde de comportarea și tonul învățătorilor, educatorilor, instructorilor și a celor de la conducere. Personalul didactic este dator să satisfacă prin comportarea sa toate cerințele expuse mai sus. Pe lângă aceasta, întregul personal al unei instituții de copii trebuie să-și formeze anumite tradiții și reguli de conduită. Personalul de conducere și cel pedagogic trebuie să fie totdeauna politicos, stăpinit față de elevi, cu excepția cazurilor când se cere o oarecare ridicare a tonului — determinată de anumite cerințe noi — sau în adunările generale, în timpul muncilor în comun sau în cazul unor greșeli săvârșite în sinul colectivului, când se cere ridicarea tonului pentru a-i da o nuanță emoțională mai pronunțată. În orice caz, pedagogii și cei din conducere nu trebuie să-și îngăduie niciodată un ton nerios: ironii, anecdote, licențe de limbaj, îngînare, strîmbături etc. Pe de altă parte, este cu totul neîngăduit ca atît pedagogii cît și cei din conducere să fie posomorîți, irascibili sau să țipe în prezența elevilor.

În anumite cazuri, când se comit greșeli grave, este îngăduit să se exprime indignarea, dar un astfel de ton trebuie să fie neapărat justificat de gravitatea faptei.

Trebuie să se pretindă atît elevilor cît și pedagogilor și celorlalți lucrători ai instituției de copii să fie totdeauna îmbrăcați îngrijit și curat, să aibă părul, barba și mustața îngrijite, încălțăminte lustruită, mîinile curate, unghiile tăiate și o batistă în buzunar.

La fel ca și elevii, personalul didactic este dator să respecte următoarele reguli: să nu vorbească decît atunci cînd trebuie și atît cît trebuie, să nu se rezeme de pereți, să nu stea lungit pe mese sau să se tolănească pe divane, să nu scuipe pe jos, să nu arunce mucerile de țigări și scrumul pe podea, să nu umble îmbrăcat cu paltonul și căciula pe cap prin încăperi.

Nu trebuie să introducem în instituțiile de copii un regim militarist. Elevii nu trebuie încolonați decît pentru marșuri, pentru manifestațiile prilejuite de unele sărbători, pentru activitatea militară și educația fizică. În viața de toate zilele nu trebuie să existe nici un fel de muștrulială cazonă. În viața de toate zilele e nevoie de precizie și de ținută, care au o valoare intrinsecă, fără nici o legătură cu arta militară. Cu atît mai mult nu trebuie să existe vreo

dependență exterioară de tip militar, ca: comenzi, poziția de drepti etc. Omul își dezvoltă grația și eleganța în mișcările libere, și tineretului nostru de toate vîrstele tocmai acest stil, această ținută trebuie să i se ceară; acestea devin firești și ajung deprinderi numai printr-o continuă experiență și exerciții practicate din copilărie.

Aceasta nu înseamnă cătuși de puțin că colectivul trebuie să renunțe la anumite forme exterioare de tip militar. Fără a căuta să obținem o muștruluială de fațadă, nu putem renunța totuși la unele forme de mișcări colective, care îi imprimă unele elemente de estetică exterioară. În această privință, putem împrumuta multe din viața pionierilor. Se înțelege că este mai comod dacă mișcarea colectivului din cursul zilei este dirijată nu de clopoțel, ci de semnale de goarnă, dacă în unele momente ale muncii de fiecare zi este admisă simbolizarea conținutului printr-o exprimare exterioară. Bunăoară, salutul prin ridicarea șepcii poate fi ușor înlocuit prin salutul de tip pionieresc. Același salut și același aspect solemn trebuie folosite seara, atunci cînd comandanții dau raportul zilnic. În acest din urmă caz, fiecare elev trebuie să înțeleagă că, atunci cînd asistă la raportul comandanților, trebuie să-și manifeste respectul față de munca detașamentului și a comandantului său.

Tot astfel este necesar să se dea salutul la drapel, care trebuie să simbolizeze în ochii elevilor unitatea colectivului, iar culoarea sa roșie, apartenența lor la clasa muncitoare. De aceea se cuvine ca drapelul să fie înconjurat de un anumit ceremonial de onoare. La adunarea generală trebuie să se aleagă un detașament portdrapel, a cărui sarcină este paza drapelului și purtarea lui în timpul marșurilor.

În colonia „Gorki” și în comuna „Dzerjinski”, pentru detașamentul portdrapel se alegeau cei mai buni și mai vrednici elevi din colectiv. În felul acesta drapelul servește ca pretext pentru evidențiere. Detașamentul portdrapel se compune din cinci inși: doi stegari, doi ajutori permanenți și unul de rezervă.

Trebuie să se elaboreze și să se statornicească, o dată pentru totdeauna, ordinea exactă de păstrare, de purtare și de scoatere a drapelului, paza lui în timpul marșurilor, al popasurilor ș.a.m.d. Cinstirea drapelului nu simbolizează numai dragostea de patrie, ci și precizia muncii în colectiv — acest excelent mijloc educativ.

16. Munca educatorilor

Munca fiecărui educator poate îmbrăca două forme: munca cu întregul colectiv și munca cu o parte a lui. Întregul personal de educatori este repartizat la detașamente. Fiecărui educator îi revin două-trei detașamente. Este de dorit ca aceste detașamente să fie unite după criteriul producției, ținându-se seama de vîrsta elevilor și de apartenența teritorială.

În acest grup de detașamente se formează, astfel, un fel de conducere alcătuită din educator, comandanți și comandanții adjuncți. Acestei conduceri nu trebuie să i se atribuie nici o importanță oficială; conducerea nu trebuie să țină ședințe, pentru că atunci munca educatorului ar capăta un caracter administrativ, iar acesta nu trebuie să apară în ochii elevilor ca un administrator. Cea mai dăunătoare deviere în munca educatorului este devierea administrativă, pentru că îngăduie unui lucrător slab să-și neglijeze îndatoririle educative directe, sub pretextul unor îndatoriri de ordin administrativ, iar pe un educator bun toată lumea caută să-l folosească tocmai pe linie administrativă, împovărîndu-l cu tot felul de sarcini pe linia aprovizionării.

Munca educatorului în detașamente trebuie să constea în următoarele: în primul rînd trebuie să cunoască bine componența detașamentelor sale, să cunoască viața și trăsăturile de caracter ale fiecărui elev, năzuințele, îndoielile, slăbiciunile și calitățile lui.

Un bun educator trebuie să țină neapărat un jurnal, în care să-și noteze zilnic observațiile cu privire la elevi, înîmplările care au scos în evidență anumite trăsături de caracter ale unora dintre ei, convorbirile pe care le are cu elevii, progresele fiecărui elev; el trebuie să analizeze fenomenele de criză sau de colitură, care se petrec la toți copiii, la diferite vîrste. Jurnalul acesta nu trebuie în nici un caz să aibă caracterul unui registru oficial.

Jurnalul trebuie să fie văzut numai de către cel care răspunde de sectorul pedagogic și numai în cazul cînd acesta vrea să-și facă o idee mai completă despre un anumit elev. Ținerea unui astfel de jurnal poate caracteriza calitatea muncii educatorului și poate servi drept criteriu de apreciere a valorii lui ca lucrător, însă nu-i putem pretinde să țină în mod formal un asemenea jurnal, pentru că,

în cazul acesta, primejdia cea mai mare constă în transformarea lui într-o dare de seamă oficială.

Se recomandă ca pentru jurnal să se folosească un caiet mare, care să nu fie împărțit în rubrici pentru fiecare elev în parte, deoarece educatorul nu trebuie să se mulțumească să caracterizeze și să analizeze numai anumiți elevi, ci grupuri și fenomene întregi din sinul detașamentelor. Acest jurnal nu trebuie să se transforme într-o înregistrare de fapte și abateri. O asemenea înregistrare trebuie să se facă fie de către cel care răspunde de sectorul pedagogic, fie de către sovietul comandanților. Pe educator trebuie să-l intereseze fenomenele intime, care sînt greu de sesizat în mod oficial.

Pentru ca educatorul să poată lucra în această direcție, el nu trebuie să facă pe supraveghetorul. Educatorul nu trebuie să aibă dreptul de a da pedepse sau recompense în mod formal; el nu trebuie să dea ordine în numele său, în afară de cazurile cu totul excepționale, și cu atât mai mult nu trebuie să comande. Cel care are dreptul să dea ordine și să formuleze cerințe este comandantul detașamentului. Educatorul nu trebuie în nici un caz să i se substituie. De asemenea, nu trebuie să se substituie conducerii superioare a instituției.

Educatorul trebuie să evite pe cît posibil să se plîngă conducerii de elevii săi sau să raporteze oficial despre starea detașamentelor ce i-au fost încredințate. Și această sarcină aparține comandantului.

Educatorul se va bucura de încrederea detașamentelor și a tuturor elevilor și-și va putea îndeplini munca cu succes numai dacă este scutit de funcția formală de supraveghetor.

Ce anume trebuie să știe educatorul despre fiecare dintre elevii săi? Care este starea sănătății elevului, dacă se plînge de vreo durere, dacă s-a arătat medicului, dacă e mulțumit de asistența acestuia, dacă medicul este destul de atent față de elevul respectiv.

Ce atitudine are elevul față de instituție, dacă o prețuiește, dacă este gata să participe în mod activ la îmbunătățirea vieții din instituție sau, dimpotrivă, este indiferent față de ea, socotind-o ca un episod în viața lui, ori are chiar o atitudine dușmănoasă. În acest din urmă caz, educatorul trebuie să afle cauzele acestei atitudini nesănătoase; dacă nu cumva se datoresc instituției și rînduielilor ei sau se datoresc năzuinței elevului de a învăța și de a trăi

în altă parte; în acest caz, unde anume, cu ce mijloace și cu ce are de gând să se ocupe? Dacă elevul își dă seama destul de limpede de situația sa, de forțele sale, dacă înțelege necesitatea muncii. Dacă nu cumva predomină în el perspectivele primare ale omului pe care-l interesează să fie sătul azi, ale plăcerii și distracției de azi; dacă nu cumva toate acestea se datoresc unor deprinderi înrădăcinate sau slabei sale dezvoltări?

Ce atitudine are elevul față de tovarășii săi, către cine se simte mai atras, pe cine nu-l are la inimă, cu cine e prieten, cu cine se dușmănește? Cît de puternice sînt înclinațiile lui spre grupările tainice, antisociale, spre planuri fantastice și aventuroase? Ce atitudine are față de detașament și de comandant? Ce înclinații are spre dominare și pe ce caută să-și întemeieze această dominație: pe intelect, pe gradul de dezvoltare, pe experiența vieții, pe forța personalității sale, pe forța fizică, pe o poză estetică? Această tendință de dominare merge paralel cu interesele instituției sau este îndreptată împotriva ei, împotriva detașamentului sau a anumitor persoane?

Ce atitudine are elevul față de ridicarea calificării sale, față de munca școlară, față de activitatea culturală, față de ridicarea nivelului de comportare civilizată și al raporturilor cu oamenii? Dacă înțelege necesitatea propriei sale desăvîrșiri și foloasele acesteia sau se simte mai mult atras de învățatură și activitatea culturală în sine, de satisfacțiile pe care i le procură această activitate?

Ce anume citește elevul, ce ziare, ce cărți? Le cere el de la bibliotecă sau citește cărțile care-i cad în mînă? Îl interesează anumite subiecte sau citește fără să aleagă?

Ce talente și aptitudini manifestă elevul și care anume ar trebui dezvoltate?

Unde lucrează elevul în producție? Dacă munca pe care o face îi place și dacă este pe măsura puterilor lui? Nu cumva prin atitudinea sa față de muncă manifestă lipsă de voință, nu face mofturi, nu năzuiește la o altă muncă? Cît de îndreptățită este această năzuință, ce piedici sînt în calea ei, cum biruie elevul aceste piedici, este el gata să lupte împotriva lor un timp mai îndelungat, este destul de tenace?

Ce atitudine are elevul față de locul său de muncă, față de procesele muncii, față de scule, față de procesul tehnologic? Manifestă el interes pentru însușirea tehnicii locului său de muncă, pentru îmbunătățirea ei, pentru ridicarea productivității? Ce piedici și neajunsuri frînează munca

elevului, ce măsuri ia el pentru înlăturarea lor? Vorbește despre aceasta în detașament, în ce formă o face?

Cunoaște elevul situația generală a detașamentului în ceea ce privește producția, situația întregului atelier? Cunoaște el cifrele de control ale detașamentului și ale atelierului? Îl interesează succesul său în producție, succesul în producție al întregii instituții, mersul ei înainte? În ce măsură îl interesează succesele și eșecurile în producție și în ce măsură le trăiește?

Situația materială de acasă, din familie și câștigul elevului în producție. Câți bani primește în mină? Cum îi cheltuiește, ține oare la bani, caută să-i economisească? Își ajută familia și pe cine anume? Își ajută tovarășii? Are tendința de a se îmbrăca mai bine și ce articole de îmbrăcăminte își cumpără?

Își însușește cu ușurință deprinderile de comportare civilizată, înțelege el necesitatea lor, caută să-și îmbunătățească limbajul? Ce atitudine are față de cei slabi, față de femei, de fetițe, de copii și de bătrini?

Toate aceste date și multe altele care se ivesc în procesul de studiere a elevului, educatorul trebuie să le cunoască; un bun educator le va nota neapărat. Însă aceste date nu trebuie culese niciodată în așa fel încît să reprezinte o simplă colecție. Educatorul nu trebuie să ajungă la cunoașterea elevului în procesul unei studieri pasive, ci negreșit în procesul muncii comune cu el și al ajutorului activ pe care i-l dă. *Educatorul nu trebuie să-l considere pe elev ca pe un obiect de studiu, ci ca pe un obiect de educație.*

Din acest principiu fundamental decurg și formele relațiilor dintre educator și elev, precum și formele de studiere a acestuia. Educatorul nu trebuie să se mărginească să supună pe elev unui interogatoriu cu privire la unele împrejurări din viața lui, la aspirațiile și dorințele lui, numai pentru a nota toate acestea și a trage anumite concluzii. De la prima lui întâlnire cu elevul, educatorul trebuie să-și propună un scop practic: să facă din băiatul sau fata respectivă un adevărat om sovietic, cult, muncitor, astfel ca la absolvirea instituției să fie un cetățean folositor, calificat, instruit, cu un nivel politic ridicat, bine educat, sănătos din punct de vedere fizic și psihic. Educatorul nu trebuie să scape niciodată din vedere acest scop, nici măcar pentru o clipă. Numai în mișcarea practică spre el trebuie să aibă educatorul un contact strîns cu elevul său.

Orice informație nouă cu privire la elev, educatorul trebuie s-o transforme imediat într-o acțiune practică, într-un sfat practic, în năzuința de a-l ajuta.

Un astfel de ajutor, o astfel de mișcare către scopul permanent poate fi realizată numai în rare cazuri printr-o simplă convorbire cu elevul, printr-o simplă explicație a diferitelor adevăruri.

Educatorii fără experiență socotesc convorbirile drept ultimul cuvânt al tehnicii pedagogice. În realitate însă ele nu sînt altceva decît niște procedee pedagogice dintre cele mai primitive.

Educatorul trebuie să țină totdeauna minte că deși toți elevii își dau seama că în instituția de copii ei sînt instruiți și educați, totuși nu le place de loc să se supună unor procedee pedagogice speciale și cu atît mai puțin să li se vorbească la nesfîrșit despre foloasele educației, să li se facă morală cu orice prilej.

De aceea, esența poziției pedagogice a educatorului trebuie să rămînă ascunsă elevilor, să nu apară pe primul plan. Un educator care nu-i mai slăbește pe elevi cu convorbiri, a căror intenție e vădită, îi plictisește și le provoacă aproape întotdeauna o anumită împotrivire.

Pedagogia sovietică nu este o pedagogie a acțiunii pedagogice directe, ci a acțiunii paralele. Elevul din instituțiile noastre de copii este, înainte de toate, membru al unui colectiv de muncă și abia în al doilea rînd elev; astfel trebuie să apară el în proprii săi ochi. De aceea, în mod oficial, el nu se numește elev, ci candidat sau membru al colectivului. În ochii lui și educatorul trebuie să apară în primul rînd ca membru al aceluiași colectiv de muncă, și numai în al doilea rînd ca educator, ca pedagog-specialist; de aceea, contactul dintre educator și elev trebuie să aibă loc nu atît pe plan strict pedagogic, cît pe planul colectivului de producție, nu atît pe fondul intereselor strict pedagogice, cît pe acela al luptei pentru o instituție mai desăvîrșită, pentru îmbogățirea ei, pentru înflorirea și renumele ei, pentru viața civilizată și fericită a întregului colectiv, pentru bucuria și sensul acestei vieți.

În ochii colectivului de elevi, educatorul trebuie să apară ca un tovarăș de arme care luptă laolaltă cu ei și în fruntea lor pentru toate idealurile unei instituții de copii de prim rang. De aici decurge și metodică activității lui pedagogice, ceea ce educatorul trebuie să-și amintească la fiecare pas.

De aceea, dacă educatorul și-a propus, de pildă, scopul lichidării, desființării vreunui grup nesănătos din sînul detașamentului, al clasei sau al instituției, nu trebuie s-o facă adresîndu-se în mod direct grupului respectiv, ci sub forma unei acțiuni paralele în sînul detașamentului sau al clasei, vorbind despre o anumită ruptură în detașament, despre pasivitatea unor tovarăși, despre influența rea a grupului asupra detașamentului, despre rămînerea în urmă a detașamentului. El trebuie să mobilizeze atenția întregului detașament asupra acestui grup. Convorbirea cu elevii trebuie să ia forma unei discuții și argumentări, dar nu cu privire la chestiunea dezbătută, ci cu privire la viața instituției, la munca ei.

Dacă educatorul dorește să afle situația vreunui elev în școală sau în producție, el nu dispune decît de un singur mijloc: se duce la școală, în producție, ia cuvîntul la toate consfăturile de producție, duce o muncă de agitație în sînul colectivului de pedagogi, în sînul administrației producției, luptă împreună cu detașamentul pentru rezultate cît mai bune la învățătură, pentru scule mai bune, pentru furnizarea la timp a materialelor, pentru îmbunătățirea procesului de instructaj și control și pentru ridicarea calității învățămîntului. El trebuie să fie în toate cazurile alături de detașament, cînd acesta apără o poziție socială justă, ca și cînd ar face parte din detașamentul respectiv.

Ori de cîte ori detașamentul deviază de la drumul cel just, el trebuie să lupte chiar în sînul detașamentului, sprijinindu-se pe cei mai buni membri ai acestuia, și să apere nu atît pozițiile sale pedagogice cît în primul rînd interesele elevilor și ale întregii instituții.

„Prelucrarea” anumitor elevi trebuie să aibă rareori caracterul unei adresări directe către elevul respectiv. Educatorul trebuie să mobilizeze în primul rînd la o astfel de „prelucrare” un anumit grup de elevi mai mari și mai influenți din detașamentul respectiv sau chiar din alt detașament. Dacă acest lucru se dovedește a fi insuficient, el trebuie să stea personal de vorbă cu elevul în cauză; dar chiar și această discuție trebuie să aibă forma unei convorbiri cît mai simple și mai firești cu privire la treburile instituției sau ale detașamentului, pentru a trece apoi treptat, pe nesimțite, firesc, la subiectul care interesează. Este de dorit ca elevul să simtă nevoia de a vorbi despre el însuși. În unele cazuri, educatorul se poate adresa direct elevului, ridicînd problema purtării lui, dar trebuie să pornească în mod logic de la probleme generale cu privire la colectiv.

O problemă extrem de importantă este aceea a atitudinii copiilor față de învățătură. Acesta este domeniul căruia educatorul trebuie să-i acorde cea mai serioasă atenție. Acumularea sistematică de cunoștințe temeinice în școală și absolvirea ei la timp determină calea omului în viață; dar aceasta este necesar și pentru formarea unui caracter sănătos, cu alte cuvinte determină în mare măsură chiar soarta omului. De aceea, succesele la învățătură și notele (care nu coincid totdeauna, fapt care trebuie să constituie de asemenea obiectul unei atenții speciale din partea pedagogului), cunoștințele efective ale elevului în domeniul obiectelor de învățămînt care-l interesează trebuie să fie bine și amănunțit cunoscute de către educator în dinamica, dezvoltarea și tendințele lor. Insuccesele școlare și notele proaste fac să scadă starea de spirit și tonusul vital al elevului, deși în aparență aceasta poate lua forma unei bravade, a unei nepăsări prefăcute, a unei închideri în sine sau a ironiei. Insuccesele școlare constituie de obicei începutul unor serii de minciuni sistematice din partea elevilor, sub cele mai variate forme. Această atitudine a elevului îl pune în opoziție cu colectivul sănătos de copii și adolescenți și de aceea este întotdeauna, într-o mai mare sau mai mică măsură, primejdioasă.

O altă tendință care îl poate situa pe un fruntaș la învățătură în afară colectivului constă în îngîmfare, egoism camuflate sub o poză și un aer cît mai virtuoz. La elevul mediocru constatăm un ton de viață șters și monoton, pe care copiii îl suportă cu greu și de aceea încep să caute o perspectivă optimistă în alte domenii.

Raporturile din școală constituie fondul principal al vieții copiilor de vîrstă școlară, ceea ce educatorul este dator să nu piardă niciodată din vedere; însă și aici nu se poate obține un succes deplin și satisfacție decît prin claritatea liniilor de perspectivă personale și sociale ale elevului, prin trăinicia legăturilor sociale și colective; cel mai puțin ajută observațiile și morala. Trebuie să dăm un ajutor real celor care rămîn în urmă și să ridicăm starea lor de spirit cetățenească.

Un loc cu totul aparte în concepția educatorului trebuie să-l ocupe viitorul elevului. Educatorul trebuie să știe ce vrea și ce năzuiește să fie elevul, ce eforturi depune în vederea atingerii acestui scop, cît de reale sînt năzuințele lui și dacă sînt pe măsura puterilor sale. Nu este prea ușor pentru un adolescent să-și aleagă drumul în viață. În această problemă, cele mai mari piedici sînt neîncrederea în pro-

priile sale forțe sau o primejdioasă imitare a tovarășilor care au încredere în forțele lor.

În această problemă complexă, elevii se orientează de obicei cu multă greutate, cu atât mai mult că noi nu am învățat încă îndeajuns de bine cum să-i ajutăm efectiv pe absolvenții noștri.

A-l ajuta pe un elev să-și aleagă calea în viață este o sarcină de foarte mare răspundere, nu numai fiindcă are o mare importanță pentru viitorul elevului, ci și pentru că se răsfringe puternic asupra tonusului activității și vieții lui în instituție.

Educatorul trebuie să desfășoare această muncă în masa detașamentului său stimulind interesul elevilor pentru diferitele domenii ale vieții, dând drept pildă pe muncitorii și colhoznicii fruntași, slăviți în întreaga țară. Este important să insuflăm copiilor năzuința de a fi în frunte oriunde și oricând. De asemenea, este important să le demonstrăm că energia, entuziasmul, rațiunea, năzuința spre o calitate superioară a muncii fac atrăgătoare orice specialitate.

Formele muncii educatorului în detașament pot fi dintre cele mai variate:

- participare la munca detașamentului sau a clasei;
- participare la toate consfăturile de producție;
- participare la toate întrunirile și adunările generale;
- simpla prezență în detașament în timpul discuțiilor, jocului de șah sau domino, la exercițiile sportive;
- plimbările în comun;
- participare la cercuri, laolaltă cu membrii detașamentului;
- participare la editarea gazetei detașamentului;
- participare la serile de lectură;
- îndrumarea lecturii și alegerea cărților;
- participare la facerea curățeniei generale în detașament;
- plimbări și convorbiri cu grupuri de elevi sau cu elevi izolați;
- prezență la orele de curs;
- ajutorarea elevilor în pregătirea lecțiilor, la executarea schițelor și desenelor;
- prezență la activitatea tuturor organelor de conducere autonomă;
- consfătuiri cu detașamentul sau cu toate detașamentele din grupa lui;

— participare directă la organizarea de expoziții și la pregătirea serbărilor;

— participare activă la rezolvarea tuturor problemelor cu privire la viața materială;

— excursii și marșuri în vederea stabilirii legăturii cu diferite organizații sau vizitarea colectivelor de oameni ai muncii din întreprinderi și din colhozuri;

— natație, schi, patinaj, participare efectivă la organizarea acestor distracții.

Munca educatorului în detașamente cere multe eforturi și îi poate absorbi tot timpul de muncă.

Pentru o astfel de muncă în detașament nu e nevoie de nici un orar. Ea nu poate fi încadrată în limitele unei sarcini de serviciu. Educatorul trebuie să fie alături de detașamentul său mai ales atunci când acesta nu este ocupat în producție sau în școală; dar chiar și atunci, orice oră petrecută de educator împreună cu detașamentul său reprezintă muncă.

Educatorul trebuie să se ferească de un singur lucru, și anume să stea în mijlocul copiilor fără nici o treabă și fără să se preocupe de ei. Munca educatorului în detașament nu trebuie evaluată după numărul de ore lucrate, ci după rezultatele obținute, după locul pe care detașamentul său îl ocupă în întrecerile dintre detașamente, după tonul general, după succesele în producție, după caracterul creșterii fiecărui elev în parte și a întregului detașament și, în sfârșit, după atitudinea detașamentului față de el.

Este ușor de înțeles că un educator fără prestigiu nu poate fi educator.

După cum s-a mai spus, în munca sa în detașamente, educatorul nu trebuie să facă pe administratorul. Dacă în detașament se observă fenomene negative, educatorul trebuie să discute despre ele cu cel ce răspunde de sectorul pedagogic, însă conducerea instituției nu poate lua măsuri organizatorice înainte ca aceste lipsuri să-i fie aduse la cunoștință de către comandant sau membrii detașamentului respectiv.

Pentru a se putea lua aceste măsuri, educatorul trebuie să ceară în mod deschis adunării detașamentului sau celor din conducerea acestuia să aducă la cunoștință conducerii instituției lipsurile constatate. Educatorul trebuie să fie totdeauna perseverent în cererea lui, să nu caute să bată în struna elevilor, ascunzînd de ei punctul său de vedere.

Educatorul nu trebuie să apară în ochii elevilor ca un om cu două fețe, și acțiunile lui în detașament nu trebuie să fie în contradicție cu acțiunile conducerii instituției. Cu totul alta este poziția educadorului în alt domeniu al muncii, în domeniul muncii cu întregul colectiv. În acest caz, el nu mai apare ca un tovarăș mai mare din grupul de detașamente, ci ca un împuternicit al întregului colectiv. Această poziție trebuie să se distingă prin anumite prerogative precise și limpezi pentru toți.

Serviciul de zi pe instituție, care conduce activitatea zilnică și răspunde de ordinea și precizia desfășurării programului, este alcătuit din educadorul de serviciu și comandantul de serviciu. Este de dorit ca comandantul de serviciu să aparțină grupului educadorului respectiv.

Totdeauna este necesar să scoatem în evidență, în fața elevilor, că cei care fac de serviciu reprezintă forța și autoritatea întregului colectiv, că toți trebuie să li se supună, că această supunere constituie o deosebită onoare pentru fiecare elev, că cel care este de serviciu trebuie să reprezinte pentru fiecare elev autoritatea colectivului din care face parte și, prin urmare, propria lui autoritate, pe care o respectă și pe care o prețuiește.

În comuna „F. E. Dzerjinski” era în vigoare o veche dispoziție a adunării generale a comunarzilor, pe care o cunoștea și o respecta cu sfințenie fiecare comunard: raportul comandantului de serviciu nu se discută și nu se verifică. Această dispoziție subliniază în chip pregnant imensul prestigiu de care se bucură serviciul de zi; fără un astfel de prestigiu, programul zilei de muncă va fi totdeauna tulburat de discuții și neînțelegeri.

În timp ce este de serviciu, educadorul se bucură de dreptul de a ordona, de a raporta și de a da dispoziții. El împarte acest drept cu comandantul de serviciu. Este de dorit ca ei să nu-și împartă sarcinile, adică să răspundă deopotrivă pentru felul cum își îndeplinesc sarcinile. Totuși educadorul are datoria să stimuleze activitatea comandantului de serviciu, să-l deprindă cu acțiuni independente și hotărâte și să nu-i îngăduie să se ascundă în spatele lui, declinându-și orice răspundere. În cazurile când comandantul de serviciu nu știe cum să procedeze, educadorul de serviciu trebuie să se sfătuiască cu el, dar hotărârea luată trebuie adusă la îndeplinire numai de către comandantul de serviciu.

Cei ce fac de serviciu trebuie să acționeze în așa fel, încît serviciul de zi să apară în orice moment în ochii întregului colectiv ca un tot unitar, nedivizat între educator și comandant.

În procesul dezvoltării colectivului trebuie să tindem să formăm treptat cadre pentru serviciul de zi dintre comandanții de detașamente, pentru ca acest serviciu al educatorului să se transforme treptat în consultații date de un tovarăș mai vîrstnic, să constituie o rezervă pentru orice eventualitate.

Experiența a demonstrat că în colectivele bine organizate, serviciul pe instituție poate fi încredințat elevilor mai mari, deoarece aceștia pot face față acestei sarcini fără ajutorul educatorului. În cazul ivirii unei dificultăți, elevul de serviciu se adresează celui care răspunde de sectorul pedagogic, ceea ce întărește contactul permanent al activului cu conducerea. Serviciul de zi, în întregul lui, are următoarele drepturi și îndatoriri:

1. dirijarea întregului program al zilei;
2. înregistrarea tuturor abaterilor săvîrșite în cursul zilei, a tuturor încălcărilor, întîrzierilor, întîmplărilor și incidentelor; luarea de măsuri imediate prin mijloace proprii, cu scopul de a readuce lucrurile la normal; seara, prezentarea raportului asupra celor petrecute și a măsurilor luate;
3. darea tuturor semnalelor în cursul zilei; nici un semnal nu poate fi dat decît din ordinul comandantului de serviciu;
4. primirea vizitatorilor, a delegațiilor, a elevilor noi; eliberarea biletelor de învoire, verificarea celor învoiți, controlul efectivului;
5. controlul asupra distribuirii hranei și a funcționării sălii de mese și bucătăriei;
6. supravegherea activității tuturor comisiilor;
7. conducerea, cu ajutorul detașamentului de serviciu, a adunărilor, distracțiilor, jocurilor, a repartizării activității de club și culturale;
8. luarea de măsuri în caz de alarmă, incendiu, mobilizarea colectivului pentru munci urgente și în toate cazurile de accidente;
9. încheierea reglementară a zilei de lucru și culcarea la timp a tuturor elevilor.

17. Absolvirea

Absolvirea are loc o dată pe an la începutul verii, după terminarea cursurilor școlare, însă pregătirea acestui eveniment trebuie să înceapă mai devreme, cam prin februarie—martie. Această pregătire constă în următoarele:

a) stabilirea elevilor care merită să fie promovați; această muncă o face în primul rînd colectivul de pedagogi, iar lista o aprobă definitiv conducerea instituției și este prelucrată de către comisia de diplome;

b) stabilirea destinației exacte către care va fi îndrumat fiecare absolvent;

c) pregătirea condițiilor viitoare de viață: găsirea unui loc de muncă, asigurarea unei locuințe sau a unui loc într-un cămin, crearea condițiilor necesare pentru continuarea studiilor;

d) pregătirea echipamentului și a sumei de bani care-i va fi înmînată la absolvire.

Aceste pregătiri trebuie terminate cel mai tîrziu cu o lună înainte de absolvire. După aceste pregătiri, sau chiar concomitent cu ele, trebuie întocmite listele de absolvenți, pentru a fi aprobate de către forurile superioare respective, diplomele de absolvire, buletinele de identitate etc.

În timpul acestor pregătiri, viitorii absolvenți trebuie să se bucure de multă atenție din partea conducerii și a întregului colectiv. O deosebită grijă trebuie acordată problemei esențiale — dacă elevul respectiv este suficient de bine pregătit pentru a fi declarat absolvent. De multe ori, această pregătire nu este decît aparentă; elevul este atras de exemplul tovarășilor săi, se bazează prea mult pe propriile sale forțe, fără să fie instruit și calificat suficient, fără să aibă trăsături de caracter stabile și economii. De asemenea, trebuie să se țină cu atenție seama de anumite împrejurări. Uneori, elevul posedă aptitudini deosebite fie pentru muncă, fie pentru învățătură, dar nu a avut încă timpul să le dezvolte. Un astfel de elev mai trebuie reținut în instituție. Dimpotrivă, sînt și cazuri cînd un anumit elev cu aptitudini mediocre a obținut de la instituție tot ceea ce aceasta i-a putut da, dar se străduiește să-i egaleze pe cei mai capabili decît el. Un astfel de elev trebuie promovat, pentru a nu-l expune influenței unor eșecuri sau insuccese.

Foarte importantă este problema organizării vieții absolvenților din căminele și coloniile de copii, în noile condiții de viață; în primul rînd, acestora trebuie să li se asigure locuință.

Recomandăm în mod stăruitor să nu se organizeze în orașe internate mari pentru elevii absolvenți. Cea mai bună formă de organizare a condițiilor de trai pentru aceștia este să li se dea o cameră separată, pentru 2—3 inși, într-o casă, într-un imobil locuit de muncitori ori funcționari de-ai întreprinderii, în care vor lucra absolvenții, sau într-un cămin de studenți, în cazul cînd absolventul își continuă studiile. În felul acesta, absolventul ajunge într-un mediu muncitoresc sau studentesc și nu rămîne izolat în mod artificial într-un grup restrîns de foști tovarăși din instituție. Trebuie să căutăm, de asemenea, ca în momentul absolvirii, elevul să aibă o sumă de bani la casa de economii.

Conducerea autonomă trebuie să acorde ajutoare absolvenților din fondurile ei, sub forma unei anumite sume de bani alocate în funcție de meritele fiecărui elev în parte. Această sumă poate varia între 100 și 300 de ruble, iar instituțiile care dispun de fonduri mai importante pot alocă pînă la 500 de ruble.

O problemă deosebită o constituie ajutorarea foștilor elevi care s-au înscris la instituții de învățămînt superior sau la școli tehnice. De obicei, aceștia locuiesc în alt oraș, la un cămin studentesc și primesc burse. Trebuie să veghem la bunăstarea lor materială, să ajutăm în caz de nevoie pe cei care învață bine, iar dacă instituția de copii este administrată după principiul gospodăririi socialiste, atunci să li se dea în mod regulat și un mic supliment la bursă: circa 100—150 de ruble pe lună.

De asemenea, trebuie ajutați din fondurile conducerii autonome și cei care au plecat la muncă, în caz de reală nevoie, de boală sau dacă au o familie numeroasă.

În comuna „F. E. Dzerjinski”, fondul sovietului comandanților se creează prin rețineri procentuale lunare din salariul tuturor elevilor. Aceste sume sînt păstrate la casa de economii, la dispoziția sovietului comandanților și nu se pot cheltui decît pe baza unei decizii a acestuia. Administrarea unor astfel de sume colective joacă un mare rol educativ și conferă sovietului comandanților multă greutate și independență.

Cota reținerilor trebuie să fie stabilită potrivit cu condițiile fiecărei instituții în parte.

Este bine să menținem contactul cu toți absolvenții, să purtăm corespondență cu ei, să-i invităm la sărbători. Vizita acestor absolvenți în instituție trebuie să fie totdeauna binevenită. Este de la sine înțeles că, vizitând instituția, absolvenții trebuie să ajute la munca educativă povestind elevilor despre viața, succesele și munca lor.

ROLUL LITERATURII ÎN EDUCAȚIA COPIILOR

Beletristica despre educația copiilor

Tovarăși,

Trebuie să vă previn din capul locului că în comunicarea mea de astăzi n-am să pot fi absolut imparțial. Vedeți dv., tema convorbirii noastre „Beletristica despre educația copiilor vagobanzi și lipsiți de supraveghere” îmi este foarte apropiată, deoarece am luat și eu parte la prelucrarea ei, și nu numai ca literat, ci și ca pedagog, ca simplu muncitor pe frontul vieții. În legătură cu această muncă mi-am format anumite păreri, dacă vreți, anumite concepții cu privire la problema modului în care trebuie să fie organizată educația comunistă.

Ansamblul părerilor mele, al experienței și convingerilor mele pedagogice referitoare la soluționarea acestei probleme s-a încheiat atât de puternic, încât n-aș putea ceda nici măcar cu o iotă de hatirul unei anumite delicateți și nici chiar de hatirul unei anumite îngăduințe tovarășești. De aceea, în această problemă, care mi-e atât de familiară și căreia i-am închinat toată viața, nu pot fi decît de o principialitate intransigentă, fapt pentru care rog de la început să fiu iertat.

Literatura privitoare la educație, mai ales cea beletristică, încă nu este chiar atât de bogată la noi în Uniune și trebuie să semnalăm de la început un fenomen ciudat.

La noi s-au scris cîteva cărți privitoare la educația copiilor dificili, a delincvenților. Dumneavoastră, care cunoașteți bine literatura noastră, vă amintiți desigur de lucrările

mai mult sau mai puțin importante din literatura privitoare la copii: aproape toate tratează exclusiv despre munca cu delincvenții. Cărți literare privitoare la educație în general sau chiar la educația copiilor vagabonzi nedelincvenți — a așa-zișilor copii normali — cred că veți putea cita foarte puține.

Pentru ce la noi se acordă atenție numai așa-zișilor delincvenți? S-ar putea crede că societatea și scriitorii se interesează îndeosebi de educația delincvenților. În realitate, lucrurile stau altfel. Noi ne interesăm, în egală măsură, atât de educația delincvenților cât și de educația copiilor normali. Pentru noi, toate aceste probleme sînt extrem de importante, extrem de complexe și ne sînt scumpe.

Atunci, de ce literatura beletristică și-a concentrat în mod deosebit atenția asupra problemei delincvenților? Această preferință n-a fost determinată de motive pedagogice, legate de metodică pedagogică, ci de faptul că tocmai în acest punct s-a vădit mai pregnant deosebirea esențială dintre societatea noastră și societatea burgheză prerevoluționară. Față de minorul care poate fi socotit un dușman al societății, față de copilul care poate deveni un bandit ce calcă legea, care săvîrșește delikte, fură și chiar ucide, față de un astfel de copil societatea noastră ocupă o poziție diametral opusă poziției societății burgheze sau chiar poziției societății noastre dinainte de revoluție. Aici apare în mod clar poziția noastră fundamentală în ceea ce privește omul în general.

Noi cunoaștem cauzele criminalității în lumea burgheză. La noi, în Uniunea Sovietică, asemenea cauze nu există. Iată de ce, dacă cineva săvîrșește o crimă, pentru noi este absolut limpede, că acest rău poate fi învins, poate fi smuls din rădăcină, deoarece el nu poate exista în sinul societății noastre.

De aici rezultă atitudinea noastră, excepțional de clar exprimată, față de delincvent, socotit nu ca un criminal ce trebuie izolat, ci ca obiect al educației, ca un om care trebuie transformat.

Iată de ce se observă la noi atât de numeroase și variate metode de educație. Una dintre aceste metode o constituia literatura consacrată delincvenților.

S-au făcut însă și încercări mai puțin pozitive. Atitudinea umană față de criminal, respectarea personalității umane chiar și a unui criminal, convingerea că din orice om se poate forma un membru al societății capătă la unii oameni caracterul unei extazieri în fața criminalului. Aceasta se

observă, în special, în literatura proastă, în filmele și piesele de teatru proaste, în care uneori vagabondul sau criminalul încetează de a mai fi obiectul educației și devine obiectul curiozității și al unei anumite admirații. Autorul, chemat să descopere în vagabond trăsăturile care ar putea fi numite umane, încetează de a le mai căuta. De ce? Pentru că el caută în eroul său fie întruchiparea unui gust romantic, fie a unui sentimentalism care să-i oglindească înclinațiile, adică tocmai ceea ce-i lipsește delincventului sau vagabondului. În unele din cărțile noastre, autorii sînt preocupați nu atît de problema serioasă a caracterului individului, cit de faptul ca făptura micului criminal să fie cît mai bizară, cît mai hazlie și să stîrnească curiozitatea.

Am închinat 17 ani din viața mea muncii cu delincvenții minori și știu că aceasta nu este numai o muncă grea, ci poate munca cea mai puțin asociată cu satisfacerea înclinațiilor mele pentru aventuri, pentru sentimentalism sau pentru romantism. Dar eu, ca toți ceilalți lucrători în acest domeniu, știu că nici copii vagabonzi, nici delincvenții n-au nimic estetic, care să ne poată reține atenția.

Orice delincvent reprezintă un fenomen negativ, cu toate amănuntele specifice unui fenomen negativ. Unui om adevărat, civilizat, nu-i face nici o plăcere să studieze un copil vagabond. Prin urmare, din punct de vedere estetic, tipul vagabondului trebuie înlăturat cu hotărîre. El nu poate prezenta interese decît din punct de vedere pedagogic, și anume: cum să formăm dintr-un copil vagabond, dintr-un delincvent, un om adevărat, un om nou.

Mai întîi, să vedem cum se rezolvă această problemă în pedagogie, pentru că altfel nu vom putea face aprecieri asupra literaturii noastre beletristice. Nu ne vom adînci prea mult în pedagogie, ci ne vom mărgini la cîteva cuvinte.

Printr-o hotărîre a partidului nostru, pedologia a fost desființată. Pedologia reprezintă un curent deosebit, așa-zis teoretic, iar gîndirea pedologică era un curent dușmănos nu numai față de necesitățile noastre, ci și față de onoarea noastră, de munca noastră devotată.

Ce susținea pedologia, și nu numai pedologia, ci în general curentul pedologic? Curentul pedologic nu se rezuma numai la pedagogii propriu-zisi, el atrăsese foarte multe capete care își închipuiau că n-au nici o legătură cu pedologia. Chiar și astăzi, cînd formal nu mai există, pedologia atrage multe minți.

Ceea ce caracterizează în primul rînd pedologia este un anumit sistem de logică. Iată care este sistemul: trebuie să studiem copilul; studiindu-l vom descoperi ceva, iar din ceea ce vom descoperi vom trage concluzii. Ce fel de concluzii? Concluzii cu privire la ceea ce trebuie să facem cu acest copil.

Aceasta este în esență logica de bază a curentului pedologic.

În cazul de față, metoda muncii cu copilul, metoda educației se deduce deci din studiul copilului. Nici măcar din studiul copilăriei, luată în întregul ei, ci din studiul fiecărui copil în parte și a anumitor tipuri de copii. Astfel s-a tras concluzia că, întrucît acest studiu trebuie să ducă la stabilirea diferitelor aspecte ale personalității, metoda de educație trebuie să varieze și ea. Un copil s-a dovedit a fi de un anumit tip, deci trebuia educat într-un anumit fel; s-a studiat alt copil, care s-a dovedit a fi de alt tip, deci trebuia educat altfel; al treilea trebuie educat după o a treia metodă și așa mai departe: cîți copii, atîtea metode.

Pedologii au descoperit foarte numeroase grupuri de copii: și înapoiați mintal, și neglijați din punct de vedere social, și copii dificili și delincvenți ș.a.m.d.

De aici nu mai e decît un pas pînă la teoria fascistă care afirmă că între rase există deosebiri intelectuale, că fiecare rasă își are un destin propriu, dinainte determinat. Este firesc, prin urmare, ca o dată ce admitem existența unor destine istorice deosebite, să admitem că și metodele de educație trebuie să fie diferite: la germani într-un fel, la slavi altfel, la negri altfel.

Această teorie se apropie de teoria lui Lombrozo, care susținea că oamenii se nasc cu înclinații criminale. În definitiv, pedologia nici nu putea să ajungă decît la concluzia că în firea umană, în copil, sub aspectul biologic al personalității și caracterului său, se află anumite deosebiri, anumite particularități, care trebuie să ducă la anumite metode de educație.

Repet, logica pedologică atrage nu numai pe cei care se considerau formal pedologi, ci și foarte mulți oameni care se socoteau în mod foarte sincer că nu sînt pedologi. A deduce o metodă pedagogică din reflexologie, din psihologie, din psihologia experimentală, a deduce metoda respectivă din trăsăturile personalității respective, aceasta este ceea ce se numește curent pedologic.

E nevoie de o altă logică, pe care metoda pedagogică o deduce din scopurile noastre.

Noi știm cum trebuie să fie cetățeanul nostru, dar totodată trebuie să știm foarte clar ce înseamnă omul nou, ce trăsături de caracter, ce sistem de concepții, ce cultură, putere de muncă și capacitate de muncă trebuie să aibă acest om. Noi trebuie să știm în amănunțime prin ce trebuie să se deosebească și cu ce trebuie să se mîndrească omul nostru nou, socialist, comunist.

Dacă știm aceasta, dacă sîntem pedagogi cinstiți, trebuie să căutăm să educăm pe toți oamenii, pe toți copiii în așa fel, încît să-i apropiem cît mai mult de acest ideal comunist.

Iată, deci, care trebuie să fie punctul de plecare al pedagogiei noastre practice. Ea trebuie să pornească de la nevoile noastre politice și neapărat în mod dialectic. Ea nu trebuie să pornească numai de la necesitățile prezentului, ci de la necesitățile construirii socialismului, de la necesitățile societății comuniste.

De pildă, înainte se spunea că trebuie să formăm o personalitate armonioasă. Și acesta era un scop, însă un scop în afară de timp și spațiu, pentru că urmărirea educarea omului ideal, pe cîtă vreme noi trebuie să formăm un cetățean al Uniunii Sovietice. În marea noastră epocă, trebuie să formăm un cetățean cît mai valoros, vrednic de epoca în care trăiește.

Ei bine, din acest scop sacru pentru noi, simplu și practic totodată, trebuie să deducem metoda de educație; iar cunoașterea psihologiei, cunoașterea sufletului copilului, cunoașterea fiecărui om în parte nu vor face decît să ne ajute să aplicăm metoda noastră cît mai adecvat într-un anumit caz, ceva mai diferit în alt caz.

Aceia dintre dv. care au citit *Poemul pedagogic* știu că în partea a treia am descris ultima mea luptă cu reprezentanții teoriei pedologice. În cartea mea nu-i numeam pedologi, dar despre pedologi este vorba. Iată ce mi-au spus în această ultimă bătălie:

„Tovarășul Makarenko vrea să-și întemeieze procesul pedagogic pe ideea datoriei. E adevărat că el adaugă: «datoria proletară», dar aceasta, tovarăși, nu poate ascunde adevărata semnificație a acestei idei. Îl sfătuim pe tovarășul Makarenko să urmărească cu atenția geneza istorică a ideii de datorie. Această idee aparține raporturilor burgheze și este o idee prin excelență mercantilă. Pedagogia sovietică năzuiește să educe în individ libera manifestare a forțelor și

înclinațiilor lui creatoare, inițiativa, și nicidecum concepția burgheză a datoriei”.

Ce este libertatea manifestării? Nimic altceva decât cea mai autentică pedologie. După ce omul a fost studiat, după ce s-a aflat și s-a notat voința cu A, emoția cu B, instinctul cu C, nimeni nu știe ce să facă mai departe cu aceste valori, pentru că nu există un scop. Și atunci, este firesc să se spălăm pe mâini, spunându-ne: aha, va să zică există A, B și C, lasă-le să se manifeste în voie și încotro s-ar duce de-a dura, acolo să rămână (*risete în sală*).

Apare deci firesc faptul că pedologia era construită pe o educație lipsită de scopuri politice. În realitate, însă, era o politica dușmănoasă nouă. Despre noi, educatorii sovietici, pedologii gîndeau astfel: acum sinteți partizanii observării pasive a copilului și ai prezenței inactive de-a lungul vieții și dezvoltării lui; cu alte cuvinte, copilul n-are decât să-și dezvolte liber forțele sale creatoare.

Nu, noi nu sîntem partizanii unei astfel de observări pasive. Noi sîntem partizanii unei pedagogii bolșevice active, ai unei pedagogii care creează personalitatea, care făurește omul de tip nou.

Eu sînt pe deplin încredințat de puterea nemărginită a înfrîuririi educative. Eu sînt încredințat că dacă un om este greșit educat, aceasta se datorește exclusiv educatorilor. Dacă un copil e bun, atunci el datorește aceasta tot educației, copilăriei sale. Nu pot exista nici compromisuri, nici soluții intermediare. Nici o pedagogie nu este atît de puternică cum este pedagogia noastră sovietică, pentru că la noi nu există nici un fel de circumstanțe care să împiedice dezvoltarea omului.

Și este cu atît mai revoltător și mai trist dacă oamenii cărora li s-a încredințat educația copiilor nu numai că n-au vrut să se folosească de această putere uriașă a pedagogiei noastre, dar s-au mărginit la o simplă observare, la o simplă studiere a copilului, la împărțirea copiilor în categorii, în diferite grupuri biologice ș.a.m.d.

Dar atunci se pune întrebarea: cărui fapt se datorește existența delincvenților? Noi susținem că orice om poate fi educat, că nu trebuie să pornim de la însușirile individului respectiv, ci de la scopurile pedagogiei noastre. În cazul acesta, ce este un delincvent? Nu constituie oare aceștia un grup aparte, o categorie aparte de oameni?

Aici, tovarăși, nu vorbesc decât în numele meu și îmi iau răspundere pentru cuvintele mele. Nu, tovarăși, nu con-

stituie o categorie aparte. Iată, dacă acum mi s-ar încredința niște îngerași cu aripioare, niște adevărați heruvimi și serafimi, i-aș educa exact la fel, și nu altfel, pentru că în aceasta constă esența atitudinii noastre socialiste față de om.

Un om este rău numai pentru că s-a aflat într-o ambianță socială rea, în condiții rele. Am fost martor la nenumărate cazuri, când băieții cei mai dificili, care erau dați afară din toate școlile și erau socotiți elemente de dezordine, puși în condițiile unei societăți pedagogice normale, deveneau peste noapte alți oameni — buni, foarte talentați, capabili să progreseze în mod rapid. Cazuri de acest fel sînt foarte multe.

Faptul că pedagogii n-aveau dreptate cînd cereau stăruitor metode aparte este ilustrat practic în modul cel mai elocvent prin experiența coloniilor N.K.V.D.-ului, experiență, din păcate, încă prea puțin cunoscută și studiată de pedagogii noștri.

M-am întors chiar acum din Ucraina, unde, în ultimii doi ani, am luat parte la organizarea noilor colonii de muncă. Ni se trimiteau copii condamnați de către tribunale. Noi însă i-am educat fără carceră, fără paznici, fără garduri înalte și fără gherete de control la porțile de intrare.

Faptul acesta confirmă și el ideea noastră fundamentală că educarea delincvenților nu constituie, în fond, o sarcină mai deosebită, care să difere de educarea celorlalți copii.

În cartea mea se spune într-un loc că cei mai buni băieți, aflîndu-se în condițiile unui colectiv rău organizat, se transformă foarte repede în niște mici sălbătăciuni. Acesta este adevărul. Strîngeți laolaltă pe cei mai buni copii, dați-le pedagogi slabi și după o lună ei vor distruge și colonia, și căminul de copii, și școala, ba chiar și pe pedagogii respectivi.

Așadar, nu există o problemă a educației delincvenților, ci problema educației propriu-zise. În practica coloniilor noastre au fost descoperite numeroase metode, numeroase principii organizatorice, ba chiar și mijloace ingenioase care sînt folosite de pedagogia noastră generală.

Trebuie să fac o precizare: pentru educarea delincvenților oamenii și-au bătut capul adesea în fel și chip ca să născocească tot felul de trucuri și de șiretlicuri. De ce? Numai pentru că avem încă prea puțină experiență, pentru că puțini oameni știu ce comportare trebuie să aibă nu numai cu delincvenții, dar, în general, cu copiii.

Acestea sînt principiile generale în lumina cărora trebuie să examinăm literatura noastră privitoare la delincvenți. În primul rînd, să vedem cum apreciază scriitorul materialul

propriu-zis, adică pe vagabond sau pe delincvent. Cum și-l închipuie, ce fel de material este acesta? În al doilea rînd, să examinăm următoarea problemă: ce crede scriitorul despre metodă, cum vede el metoda de organizare a copilăriei și aspectul creator al pedagogului?

Și, în sfîrșit, a treia problemă: cum gîndește autorul, cum zugrăvește rezultatele educației? Ce se obține sau ce trebuie să se obțină drept rezultat al educării unui delincvent?

Să începem cu cărticica clasică a Lidiei Seifullina: *Delincvenții*. Este o povestire de proporții reduse, dar cu toate acestea a jucat un rol foarte important, mult mai important decît *Poemul pedagogic*. De ce? Pentru că în această povestire, spre surprinderea tuturor, s-au spus pentru prima oară cu îndrăzneală adevăruri despre delincvenți, adevăruri care constituie axiome.

Care sînt aceste adevăruri? Citind povestirea, veți simți de-a lungul întregului text, de la primul pînă la ultimul rînd, cum vibrează o adîncă și sinceră încredere în om, convingerea că nu poate exista criminalitate înnăscută, încrederea în cele mai bune însușiri ale omului, încredere care acum a ajuns să constituie pentru noi un adevăr incontestabil.

Această încredere în om, care vibrează în mod izbitor la Gorki, este ceea ce s-ar putea numi perspectiva optimistă în atitudinea față de om. În opera Lidiei Seifullina această încredere vibrează mult mai puternic, incomparabil mai puternic decît în toate celelalte cărți consacrate delincvenților.

Personajele principale din nuvela Lidiei Seifullina sînt: un băiețas care a săvîrșit diferite infracțiuni și un pedagog.

Prin urmare, răspunzînd la întrebarea cu privire la atitudinea autorului față de materialul său, cum apreciază el mediul pedagogic, trebuie să spunem că Seifullina stă pe pozițiile noastre, pe pozițiile unei nestrămutate încrederi în om, pe pozițiile educației optimiste, pe poziții opuse pedologiei.

Acum să vedem cum înfățișează Seifullina metoda educației? Trebuie să spunem că destul de slab — se înțelege, nu din vina ei. Această metodă ea o vede în influențele cu totul imperceptibile ale naturii și ale muncii. Pe vremea cînd a fost scrisă cartea, toate acestea sunau destul de convingător. Pentru noi însă nu sînt de loc convingătoare, pentru că munca „în general” nu reprezintă un mijloc de educație. Mijloc de educație poate fi numai munca organizată într-un anume fel, cu un anume scop, așadar numai munca ce face parte integrantă din procesul educativ.

Cît despre natură, putem spune în general că este un lucru minunat, că vremea frumoasă este mai bună decît vremea urîță, că o zi cu soare este mai bună decît o zi cu ploaie, dar nu putem spune că natura ar fi prin ea însuși un mijloc educativ puternic, mai deosebit, care înnobilează sau abate pe om de pe drumul criminalității.

Bineînțeles, panteismul Lidiei Seifullina sau al lui Martinov nu se potrivește cu concepțiile noastre pedagogice sovietice.

Și mai disonantă este acea imagine a creației personale pe care Seifullina o atribuie pedagogului Martinov. Or, autoarea intenționa să zugrăvească tipul pedagogului maestru.

Dar ce fel de tip a zugrăvit? Martinov apare prima oară pe scenă atunci cînd vine la secția de învățămînt. Acolo îl vede Grișka pentru prima dată:

„În odaie intră un bărbat cu fața rasă, cu nasul lung și buzele subțiri. Șapca de pe capul lui ținută era trasă pînă peste ochi. Călca apăsător, ai fi zis că fiecare pas al lui lăsa o adîncitură în pămînt. Ghetele, adevărate labe de animal, erau scîlciate. Îndată ce intră, se trînti pe un scaun. Scaunul părea și el gata să intre în pămînt”.

După cum vedeți, vi se înfățișează un om din cale afară de greoi, împrăștiat și ciudat. Ceva mai departe, această impresie se confirmă:

„Închidea pe jumătate ochii lui mici și înguști și își strîmba buzele subțiri. Rîdea de orice. Cînd vorbea, își freca palmele una de alta, se ghemuia sau își mîngîia cu mîinile picioarele pînă la genunchi. Se tot fițîia. O clipă nu putea să stea locului, ca și cînd nici una dintre articulațiile lui nu și-ar fi putut găsi astîmpărul”.

...Mai departe veți vedea un fel de măscărici, care se strîmbă la fiecare pas și care dispune de un singur mijloc: acela de a stîrni interesul celor din jur, de a-i face să rîdă, de a-i uimi; însă de a-i uimi numai prin strîmbături, numai prin fițîiala și prin neastîmpărul său, într-un cuvînt, prin ceva nefiresc.

Dar, mai știi, s-ar putea ca în cazuri excepționale o comportare pedagogică de soiul acesta să fie folositoare. În anumite cazuri, foarte rare, se pot recomanda pedagogului și unele „trucuri”. De pildă, acum un an, elevul meu Kalabalin — astăzi conducătorul coloniei de muncă N.K.V.D. din Vinnița — a întrebuițat următorul truc:

I se trimisese un grup de vagabonzi, din Vinnița, dar aceștia nu voiau să rămînă, deoarece colonia era instalată

în niște barăci și clădiri vechi. În momentul acela, Kalabalin lipsea din colonie și copiii, fără să stea prea mult pe gânduri, au luat-o pe șosea în direcția orașului. Educatorii și-au pierdut capul, nu știau cum să-i facă să se întoarcă. S-au urcat într-o mașină și s-au luat după ei, dar degeaba, vagabonzii își urmau drumul. Între timp, Kalabalin s-a întors în colonie. Fără să mai zăbovească, a pornit călare, la galop, în urma lor. Când a ajuns în dreptul vagabonzilor, a descălecat, dar a alunecat, a căzut și le-a jucat următoarea scenă:

„Văleu! Mi-am frânt ciolanele, cred că n-o să mă mai pot ridica. Duceți-mă în colonie”.

Văzînd că un om în toată firea se află într-o situație critică, vagabonzii, așa mici cum erau, l-au luat pe umeri și au pornit cu el spre colonie, care se afla cam la vreun kilometru depărtare. Îl purtau cît îl purtau, apoi se schimbau cu cei care duceau calul de dirloji. Pentru toți se găsisese cîte o treabă. Și astfel l-au adus la colonie mînați de sentimentul firesc de milă, fericiți că au salvat un om. L-au așezat cu băgare de seamă pe pămînt, iar el s-a ridicat în picioare și le-a spus:

„Vă mulțumesc, băieți, n-aveam nici un chef să fac atîta cale pe jos!”

Ei bine, datorită acestui „truc”, Kalabalin a cîștigat simpatia vagabonzilor, care l-au îndrăgit pe loc.

Uneori, astfel de trucuri pot fi înscenate, dar le recomandăm numai în cazuri cu totul excepționale. Am fost nevoit și eu să mă folosesc de „trucuri”, dar una este să le înscenezi dinadins — atunci trebuind să fie concepute și executate cu talent — și alta e să te strîmbi mereu. Un asemenea pedagog, care se strîmbă, poate distra copiii o oră, două, o zi, dar după aceea ei pierd încrederea în el și încealează să-l mai iubească. Un astfel de pedagog nu se poate bucura de încredere. Și, deoarece creația lui Martinov nu se manifesta prin nimic altceva decît prin strîmbături, socotesc că Seifullina n-a zugrăvit just această creație, n-a zugrăvit-o așa cum ne trebuie nouă. În orice caz, nu putem recomanda pedagogilor noștri un asemenea procedeu în comportare.

Eu am format o școală întreagă de pedagogi, căroră le-am recomandat totdeauna să fie demni, sinceri, veseli, activi, serioși și mai ales să știe să-și stăpînească mușchii faciali, însușire pe care trebuie s-o posede fiecare educator.

N-o putem învinui pe Seifullina că prin aceasta a epuizat măiestria lui Martinov; de altfel, la drept vorbind, într-o povestire atît de scurtă nici n-ar fi putut să prezinte așa

cum se cuvine această creație. Seifullina spune însă că Griška îl îndrăgise pe Martinov.

... Orice s-ar spune, această povestire a Lidiei Seifullina, deși are o linie atît de simpatică, miroase oarecum a anarhism pedologic. Acesta se manifestă mai ales către sfîrșit, cînd se vorbește despre faptul că părinții sînt de prisos, că părinții sînt niște vechituri inutile ș.a.m.d. Tot acest anarhism pedologic este pur și simplu dăunător și lipsit de orice metodă; de altfel, povestirea nu arată nici rezultatele educației... Rămîne nelămurit cum s-a sfîrșit inițiativa lui Martinov; se știe doar că Griška prinde dragoste pentru Martinov și devine un copil bun.

Deși această povestire a Lidiei Seifullina nu ne mai poate satisface astăzi, totuși, la timpul ei, a jucat un rol uriaș, a produs o impresie uriașă...

Trebuie să spunem fără înconjur că aproape în toate scrierile privitoare la copiii vagabonzi, instituțiile în care erau educați acești copii și preadolescenți erau zăgrăvite din cale afară de sumbru. Educația organizată în aceste instituții se găsea încă la un stadiu de dezvoltare foarte înăpoi, atît de înăpoi, încît nu poate constitui decît un exemplu negativ pentru pedagogii noștri și un imbold dăunător în comportarea școlarilor noștri.

Astăzi ne cuprinde mirarea cum de au putut toate acestea să pară interesante din punct de vedere pedagogic acum zece ani. Metode de educație primitive: uși încuiate, carceră, viața copiilor îngrădită, în cel mai fericit caz, la o activitate școlară de proastă calitate — asta era tot.

Pedagogii erau lipsiți de măiestrie; de altfel, nu erau decît făpturi comice, care nu se bucurau nici măcar de respect. Un astfel de proces pedagogic poate duce la orice.

Care au fost rezultatele educației? Caracteristice sînt aspectele gregare: răzlețirea, indiferența unuia față de altul, nepăsarea față de avutul căminului de copii, față de comportarea eroică a pedagogilor; apoi lipsă de orice organizare; panică, chiar la copiii mai mari, în clipele de primejdie care cer încordare, ca de pildă în timpul unui incendiu. Toate acestea arată că educația nu era reușită. De o astfel de educație noi nu avem nevoie.

Nu pot să-mi închipui că în colectivul meu de copii, în cazul unui incendiu, eu ar trebui să mă arunc să salvez pe cineva. Datoria mea este să stau în birou și să vorbesc liniștit la telefon. Copiii vor face tot ce trebuie: vor salva pe cei ce trebuie salvați, vor stinge incendiul și la urmă

vor veni să-mi raporteze că totul s-a terminat cu bine. Într-un colectiv sovietic de copii mici nu poate fi altfel.

Un astfel de spirit gregar se asociază în mintea mea cu o întâmplare neînchipuit de gravă, care s-a petrecut în regiunea Kalinin, satul Davidovo; un elev de paisprezece ani și-a împușcat învățătoarea. Asemenea cazuri de accese individuale morbide, cazuri de dezagregare sub influența proastă a mediului sînt posibile. Este vorba de un acces individual, de un caz izolat, care nu mă sperie. Dar ceea ce mă lasă absolut nedumerit, ceea ce nu pot înțelege este cum de s-a putut întâmpla ca douăzeci și patru de băieți din clasa a șaptea să fugă cuprinși de panică atunci cînd au văzut arma în mîinile tovarășului lor. Nu-mi pot închipui astfel de băieți. Nu pot să înțeleg cum au fost educați și la ce ne putem aștepta din partea lor în viitor.

Din practica mea, precum și din practica numeroșilor mei tovarăși din diferite colonii știu foarte bine că în caz de incendiu, în cazul unei nenorociri care ar amenința colectivului sau pe vreun membru al colectivului — cu atît mai mult pe un pedagog conducător al colectivului —, toți copiii ar sări în ajutor, fără să-și dea seama că-și riscă viața sau că vor avea de suferit. Numai un astfel de colectiv poate fi numit un adevărat colectiv sovietic.

În descrierea copiilor vagabonzi, lipsa unei pregătiri pedagogice duce adesea la tendința cu totul nesănătoasă de „a prezenta materia primă în mod elegant” — nu ca pe niște copii vagabonzi obișnuiți, ci ca niște arhibandiți, ca un fel de „Jack Spintecătorul”, pe care pînă și copiii vagabonzi îi numesc tîlhari. În tot ce s-a scris despre vagabonzi se arată, mai ales, că sînt niște bandiți calificați, niște criminali „extraordinari”, niște caractere cu totul originale; iar în partea a doua se povestește despre ce eroi se va scoate din ei. Eu am cel mai mare stagiul în Uniune în munca cu delincvenții: prin mîinile mele au trecut cîteva mii de copii și încă nu am dat peste nici un ucigaș. Poate că s-ar putea comite un omor din întâmplare, în fierbințeala unei bătăi, dar în practica mea cu copiii, n-am întîlnit nici astfel de criminali. N-am avut nici copii bolnavi de boli venerice, cu toate că s-a vorbit atît despre faptul că vagabonzii minori sînt sifilitici. Și nici argoul acela idiot pe care îl folosesc vagabonzii în cărți nu se întîlnește în realitate.

Această tendință de a descrie mediul delincvenților în culori sumbre caracterizează cea mai ieftină și mai respin-

gătoare formă a literaturii de prost gust, lipsită cu totul de orice bază.

Și acum dați-mi voie să fac o pauză, urmînd ca după aceea să ne oprim asupra cărții mele care, din păcate, este cea mai cuprinzătoare din toate cîte s-au scris despre copiii vagabonzi.

*
* *

V-am obosit, fără îndoială, cu expunerea unui material pedagogic arid, dar ce să fac, sînt nevoit să mă opresc și asupra operei mele.

N-aș putea, dintr-un sentiment de falsă modestie, să cochetez în fața dv., cred însă că problema pedagogică este oglindită în cartea mea în modul cel mai complet. De altfel, este și firesc, pentru că eu am lucrat mult în acest domeniu, am îmbătrînit în cariera pedagogică și e lesne de înțeles de ce pot trata această problemă mult mai aprofundat din punct de vedere pedagogic decît alți autori. Însă aceștia sînt avantajați că au scris mai demult și de aceea tema umanismului proletar a răsunat în cărțile lor înainte de a-mi scrie eu lucrarea.

Cartea Lidiei Seifullina a făcut, la timpul ei, o puternică impresie asupra mea și m-a determinat să mă opresc asupra multor probleme.

Ce să vă spun despre cartea mea *Poemul pedagogic*? Dacă ați citit-o, aș putea să mă mărginesc la ceea ce am spus în ea, socotind că mi-am făcut datoria; iar dv. v-ați făcut de asemenea datoria prin faptul că ați citit-o.

Principalele neajunsuri ale acestei lucrări constau în faptul că unele personaje sînt numai schițate, iar personalul educativ este descris cu totul superficial. De ce?

Eu n-am fost niciodată mulțumit de munca educatorilor titulari. Pe vremea cînd scriam cartea, ajunsesem să lucrez fără educatori. Încetul cu încetul i-am pierdut pe drum, iar ultimii care mai rămăseseră în comuna „Dzerjinski” i-am concediat într-o bună zi. Momentul acela a fost pentru mine dintre cele mai tragice, mi se părea că fără ajutorul adulților am să mă prăbușesc în prăpastie. Dar trebuie să le mulțumesc comsomoliștilor din comuna „Dzerjinski”; în decurs de opt ani, ei nu mai că nu ne-au zădărnicit munca, dar au ridicat-o pe culmi și mai înalte. Iar în anul 1931, cînd comuna și-a mărit efectivul de la 150 la 350 de inși, în cursul unei singure

săptămîni, organizația de comsomol și sovietul comandanților au stăruit pe lîngă mine ca nici în această situație grea să nu angajăm educatori.

Acest subiect mi-e din cale afară de neplăcut, pentru că nu aș putea susține că într-o instituție de copii nu trebuie să existe educatori. Nu pot să mă situez pe poziția pe care se situează unii autori și lucrători practicieni din comune și colonii, care afirmă că copiii n-au nevoie de educatori, că se pot educa singuri.

Bineînțeles, această teză nu este justă. Într-un colectiv de copii trebuie să existe adulți cu prestigiu, valoroși, culti, cu mare putere de muncă. Numai atunci se poate ridica nivelul de cultură și civilizație al colectivului. De unde să-și însușească colectivul de copii deprinderi de comportare civilizată, dacă n-are de la cine, dacă nu există o societate de adulți?

Educația constă tocmai în aceea că generația mai în vîrstă își transmite experiența, pasiunile și convingerile generației mai tinere. Tocmai în aceasta constă rolul activ al pedagogilor pe care am cinstea să-i reprezint.

Dar în coinuna „Dzerjinski” aveam cu cine să-i înlocuim pe educatorii titulari. Acolo exista o școală de zece ani cu un colectiv de pedagogi calificați, numeroși ingineri, o puternică organizație de partid la uzină — într-un cuvînt, exista o societate de adulți destul de puternică pentru a exercita o influență asupra copiilor.

Acesta e motivul pentru care în cartea mea am rezervat un rol atît de neînsemnat personalului educativ.

Un alt neajuns al cărții mele constă în aceea că am fost nevoit să vorbesc de neînțelegerile mele permanente cu Comisariatul Poporului pentru Învățămînt...

Criticii au și subliniat această latură, ca nefiindu-le pe plac. Dar sînt dator să spun că nu am putut face altfel, deoarece pentru mine această carte era cartea luptei noastre și că în timp ce o scriam, n-aveam aproape de loc sentimentul că sînt scriitor, ci că rămîneam totuși pedagog.

Atunci de ce cartea a apărut sub formă de poem? Numai pentru că nu mă pricep să scriu altfel și am scris cum m-am priceput. Dar chiar folosind o formă artistică de expunere, n-am înțeles să renunț la luptă, la principiile mele. Nu este exclus ca discutarea diverselor subtilități pedagogice să fi obosit majoritatea cititorilor mei, poate că nu s-ar fi cuvenit să tratez asemenea probleme într-o operă literară.

Lucrarea prezintă și un neajuns de construcție. Mulți m-au învinuit și de faptul că nu am descris ședereea lui Gorki în colonie. Pur și simplu nu m-am încumetat să descriu, cu puținul talent pe care-l am, o figură ca aceea a lui Gorki. Nu am avut atîta îndrăzneală.

Aveam de gînd să spun multe lucruri în cartea mea, dar mi se pare că am spus mai puține decît aș fi vrut. Ce anume voiam să spun?

În primul rînd că și oamenii pe care societatea capitalistă îi socotește „lepădături”, la noi, în Uniunea Sovietică, se se încheagă în colective admirabile. Aceste colective trebuie să uimească prin frumusețea lor, pentru că sînt colective umane de muncă, noi, libere. Asta în primul rînd.

În al doilea rînd, doream să-l prezint pe așa-zisul delincent în lumina în care l-am văzut eu însumi, să-l prezint, înainte de toate, ca om, ca pe un om simplu, cumsecade, simpatic. Voiam să atrag simpatia societății față de el, voiam ca societatea să aibă în el aceeași încredere pe care o aveam și eu.

Al treilea lucru pe care-l urmăream în cartea mea era să pun în mod hotărît problema stilului și a tonului în educația sovietică. Voiam să stăruiesc asupra justetei formulei comunarzilor din comuna „Dzerjinski”, care susțin că omul nu trebuie modelat, ci făurit; or, a făuri înțeles a înfierbînta bine și apoi a bate cu ciocanul, bineînțeles nu la propriu. Cu alte cuvinte, a crea un lanț de exerciții, un lanț de dificultăți care trebuie biruite și mulțumită cărora se formează un om adevărat.

Am realizat multe lucruri bune în comuna „F. E. Dzerjinski” și aceasta mai ales datorită muncii cechiștilor, pe care îi aveam toldeauna alături de mine și datorită libertății pe care cechiștii o asigurau creației pedagogice, iar în colonia „Gorki”, datorită independenței pe care mi-o cucerisem.

Cei de la învățămîntul poporului se cam temeau de mine: niciodată nu poți ști ce-i trăznește prin cap unui nebun! Se temeau și mă lăsau în pace. În condițiile unei astfel de libertăți s-au putut înfăptui multe lucruri. În orice caz, cînd în comuna mea s-a întimplat un incendiu, eu nu am fost nevoit să salvez pe nimeni din flăcări. Într-o noapte, în atelierul de turnătorie — care era încuiat cu lacăt — a izbucnit un incendiu. Dragostea comunarzilor pentru întreprinderea lor era atît de mare, încît, la cererea lui, Alioșa Zemleanski a fost coborît pe un odgon prin coșul turnătoriei, ca

să stingă incendiul. În ultimii ani, o astfel de educație nu mai constituia pentru mine nici o dificultate și nu era nevoie să născocesc cine știe ce metode speciale.

Un colectiv de băieți pus în condiții pedagogice sănătoase poate ajunge în dezvoltarea lui la culmi nebănuite. O spun deschis, conștient de răspunderea mea, pentru că nu este meritul meu, ci meritul Revoluției din Octombrie.

Forța procedeului pedagogic este nemărginită la noi în Uniunea Sovietică; nici nu ne putem închipui măcar cât de puternic poate deveni acesta, dezvoltându-se în continuare. În practica mea, foarte multe probleme pedagogice se rezolvau într-un chip cu totul neașteptat chiar și pentru mine, care eram familiarizat cu acest domeniu și pasionat pentru această muncă.

Să luăm, bunăoară, problema atât de importantă a pedepsei cu care mulți pedagogi, și nu numai pedagogi, ci și părinți, își bat capul.

Nouă ne-a rămas probabil încă de la Karamzin un sentimentalism de intelectual curat rusesc: cum să pedepsești un copil? Am avut și eu această aversiune față de pedeapsă...

În cursul celor 16 ani de muncă în diferite colective de copii, mi-am schimbat părerea cu privire la pedeapsă. Spre sfârșitul șederii mele în comuna „Dzerjinski”, pedeapsa a luat forme cu totul noi. În sală se găsesc și foști comunarzi din comuna „Dzerjinski”, care o știu din propria lor experiență.

Furtul este o crimă care provoacă panică chiar și unui pedagog energic. Ce este de făcut în cazul când un elev nou a săvârșit un furt? În colectivul „Dzerjinski”, când un băiat fura pentru prima oară, era chemat în mijlocul încăperii în care avea loc adunarea generală și i se spunea că e omul cel mai josnic, că ar trebui dat afară din instituție, că nu merită nici o considerație, dar de fapt nu era niciodată pedepsit. Unii ar fi fost gata să-l „omoare”, să-l „facă praf”, dar toți își dădeau foarte bine seama că prin aceasta nu vor ajunge la nici un rezultat.

Pedeapsa pentru furt la vârsta copilăriei nu dă nici un rezultat.

Atunci ce măsuri se luau? Se mărgineau să-i spună: ai furat pentru că încă nu-ți dai seama de nimic. Ai să mai furi o dată, poate chiar de două ori, și pe urmă n-ai să mai furi... Și, într-adevăr, elevul cel nou începea să se încredințeze din ce în ce mai mult că nu va mai putea fura. O

astfel de atitudine față de delictele copiilor nu poate exista decât în societatea sovietică, într-un colectiv educativ sovietic, încrezător în forțele sale și în forțele fiecărui om.

În schimb, dacă un comunard, un comandant, cu un stagiul de 3—4 ani în comună, întârzie la adunarea comandanților cu două minute după darea semnalului, nimeni nu stă la îndoială dacă trebuie sau nu pedepsit; el va fi negreșit pedepsit. Pentru o întârziere de două minute — două corvezi, adică două ore de muncă — să spele closetul sau altceva de felul acesta. Și nimeni nu va spune: ce faceți cu băiatul, aveți milă de el! Dar dacă un elev nou ar fi pedepsit pentru furt, copiii ar protesta neapărat: ce faceți cu băiatul, el nu înțelege nimic, este încă „crud”!

După cum vedeți, problema pedepsei se rezolvă într-un mod cu totul nou, pentru că și problema răspunderii se pune într-un mod cu totul nou. În primul caz ești „crud”, îți lipsește experiența socială, îți lipsește experiența umană, de aceea răspunderea ta e foarte limitată; în al doilea caz, ești comunard, 27 de comandanți te-au așteptat timp de două minute, ai călcat în mod conștient interesele colectivului, pe care acesta te-a însărcinat să le aperi și de aceea trebuie să fii pedepsit.

În felul acesta de a pedepsi este o logică nouă și, într-adevăr, pedepsele aplicate comunarzilor din comuna „Dzerjinski” au început să capete un nou înțeles: pedeapsa, oricât de grea ar fi, n-are decât o importanță simbolică: cutare a fost pedepsit, se află la arest pentru 10 minute în biroul directorului.

În ce consta acest arest? Cel pedepsit venea în biroul meu, lua o carte, se așeza pe un divan moale și întreba: „Anton Semionovici, nu știți dacă mâine seară e ceva la club?” După ce se scurgeau cele 10 minute, elevul putea să plece.

Dar ce fel de pedeapsă este aceasta, mă veți întreba? Ia încercați să aplicați această pedeapsă pe nedrept! Să vedeți atunci proteste: „Nu e vinovat!” Blamarea de către colectiv constituie un factor cât se poate de esențial. În pedeapsă se pot găsi elementele unui deosebit simț al onoarei.

În ultimii ani, la comunarzii din comuna „Dzerjinski”, această interpretare a onoarei — în cel mai bun înțeles al ei — a devenit un factor de o importanță capitală în procesul educației.

Să vă dau un exemplu: elevul care are un stagiul de peste patru luni în comună și și-a câștigat încrederea colectivului capătă titlul de comunard. Înainte de aceasta se numește pur

și simplu elev. Printre alte privilegii îl are și pe acesta: toată lumea e datoră să-l creadă pe cuvânt. O dată ce un comunard a spus: „am fost în cutare loc”, nimeni nu are dreptul să controleze dacă a fost sau nu. Acest privilegiu decurge din încrederea în cinstea întregului colectiv.

Dacă un comandant de serviciu, un comunard de serviciu sau un membru al comisiei sanitare de serviciu — comisie în care sînt aleși numai aceia care au o adevărată pasiune pentru curățenie, pe lângă faptul că ea are o putere dictatorială —, dacă unul dintre aceștia îmi spune într-o convorbire particulară: „Anton Semionovici, astăzi cutare dormitor e cam murdar”, atunci pot să-i răspund: „Nu, dormitorul acela e curat”. Dar dacă seara, la raportul oficial, comunardul de serviciu ridică mîna și spune că dormitorul nr. 15 e murdar, atunci nu mai ai voie să controlezi: el nu se poate înșela.

Certitudinea că într-o anumită situație omul nu poate să spună un neadevăr face ca nimeni să nu spună neadevăruri.

Aceasta este pedagogia sovietică, bazată pe de o parte pe încrederea nemărginită în om, iar pe de altă parte pe o nemărginită exigență față de el. Îmbinarea unei imense încrederi cu o imensă exigență reprezintă stilul educației noastre. Pe acest principiu este construită întreaga viață socială a Uniunii Sovietice. Și aceasta dă rezultate excepționale.

În ultimii ani, în comuna „Dzerjinski” și în colonia „Gorki”, acest stil constituia trăsătura caracteristică. Un asemenea stil n-a fost o invenție a mea, ea este o descoperire firească a colectivului și aceasta numai pentru că colectivul nu este un colectiv de argați, nu este un „colectiv” al uzinelor Ford, ci un colectiv sovietic, un colectiv de oameni care trăiesc într-un stal liber, singurul loc unde este posibil un astfel de stil în muncă.

Acest stil voiam eu să-l redau în *Poemul pedagogic*, pentru a însufleți nu numai pe pedagogi, ci și tineretul și, în general, pe cititori.

Din păcate, nu m-am putut hotărî încă să descriu experiența comunei „Dzerjinski”, care are și ea o durată de opt ani. Ar fi trebuit însă s-o fac. De ce? Pentru că acolo se pot formula și axiomele, și teoremele educației sovietice, se pot formula și argumenta cu precizie. Nădăjduiesc că am să izbutesc cu timpul, mai ales acum, pentru că aceasta reprezintă nu numai munca mea, ci munca multor oameni...

Asta-i tot ce voiam să spun despre cartea mea. Cred că deocamdată nu mai am nimic de adăugat.

Dar dacă n-ați obosit, tovarăși, mă voi opri asupra unei alte probleme de ordin general. Mă gândesc la problema pe care am pus-o la început, și anume: că pedagogia noastră sovietică trebuie să pornească de la scopuri politice, iar în concepția noastră, aceasta înseamnă că noi înțelegem cum trebuie să fie omul cel nou, omul societății comuniste.

Poemul pedagogic începe printr-o convorbire cu șeful secției de învățământ guberniale, unde se pune de la început problema omului nou, problemă potrivit căreia totul trebuie să se facă într-un spirit nou.

Dar ce înseamnă un om nou? Nu ajunge să spui un om nou, trebuie să-l și cunoști în toate amănuntele și eu cred că acest lucru este slab prezentat în cartea mea. Și totuși eu știu foarte bine ce anume trebuie făcut și fac aceasta cu oameni vii. Toate acestea sînt clare în mintea mea, dar în carte nu m-am priceput cum trebuie să le arăt. Aceasta se datorește faptului că m-am lăsat antrenat de scopul principal, acela de a prezenta un colectiv perfect. În viitoarea mea lucrare trebuie să prezint un model de educație, un model către care trebuie să tindem, așa cum tindem spre scopul nostru pedagogic politic.

Acum trei zile am primit o scrisoare de la un fost elev al meu, care m-a mișcat adînc, deși nu este în firea mea să mă emoționez. Îmi scrie că a primit o decorație pentru o faptă eroică, despre care nu-mi poate povesti amănunțit în scrisoare, dar care consta în aceea că a rămas neclintit în fața morții. După ce îmi comunică aceasta, îmi mulțumește în cuvinte simple: „Vă mulțumesc că m-ați învățat să nu mă tem de moarte”.

În rîndurile acestea am întrezărit chipul omului nou. A învăța pe cineva să nu se teamă de moarte este o problemă pînă la care societatea burgheză nu se poate ridica. La ei se poate întîmpla ca cineva să nu se teamă de moarte, dar ca un om să mulțumească pentru că a fost învățat să nu se teamă, acesta este stil sovietic. Sub vechiul regim, această calitate era socotită innăscută. Eu, de pildă, m-am născut curajos, e o calitate a mea, dar tînărul acesta afirmă că a fost învățat să fie astfel.

S-ar putea ca el să fie curajos din fire, dar convingerea că aceasta este o virtute pe care și-a format-o, recunoștința lui, sînt calități ale noii noastre societăți socialiste. Atunci cînd scrie „dv. m-ați învățat”, el nu-mi mulțumește mie per-

sonal, ci puterii sovietice, colectivului de comunarzi „Dzerjinski”, care i-au format această calitate.

Sînt încredințat că dacă se va găsi cineva care să redea în literatură chipul omului ideal, atunci munca noastră, a pedagogilor, va fi mult ușurată...

Răspunsuri la întrebări

Tovarășii se interesează de soarta eroilor mei.

Am scris despre ei în cartea mea. Mi-e greu să răspund la această întrebare, pentru că sînt foarte mulți eroi și mi-ar trebui prea mult timp ca să vorbesc despre fiecare. Despre Karabanov v-am vorbit, pe Ujikov l-am lăsat în colonia „Gorki” și nu știu ce-a mai devenit. Cu Lapot s-a întîmplat o poveste tristă, pe care vreau să v-o istorisesc.

După mine — lucru ce reiese și din carte —, Lapot este un bărbat foarte urît. Cu toate acestea s-a însurat cu o față excepțional de frumoasă; de aici a pornit toată nenorocirea lui. Soția l-a înșelat, iar el, bineînțeles, a făcut din aceasta o tragedie personală: a părăsit institutul, și-a întrerupt studiile superioare și s-a dus să lucreze într-o cooperativă de gospodărie locativă. Mereu se întîmpleau drame între el și soția lui. Acum doi ani am aflat că s-a apucat de băutură și că e nenorocit. Atunci am organizat un fel de „consiliu”: a venit Karabanov, a venit și Verșnev, și într-o ședință cu ei am hotărît ce trebuie să facem cu Lapot. Verșnev a plecat la el, la Poltava, și i-a spus: „Anton Semionovici a poruncit să te duci să lucrezi la Karabanov. El te primește”. Lapot s-a supus și s-a dus la Karabanov, unde are funcția de intendent. Anul trecut am fost la el și am constatat că s-a lăsat de băutură. Muncește bine, dar m-a impresionat în mod neplăcut faptul că femeia aceea este încă extrem de prezentă în memoria lui. Nu mi-aș fi putut închipui ca o femeie să conțină atîtea toxine. Ea i-a otrăvit întreaga viață. Karabanov e mare meșter în alinarea durerilor sufletești, dar nu l-a putut ajuta. Și, se înțelege, în asemenea cazuri cu povește nu poți face mare lucru. Mi-e teamă că au să mai treacă mulți ani pînă cînd femeia aceasta se va evapora din memoria lui. Și e păcat, pentru că Lapot avea un talent sculptor, un umor scînteietor și mult spirit colectivist. E foarte regretabil că o întîlnire întîmplătoare a avut o influență așa de nefastă asupra lui. Dar aceasta s-a întîmplat tocmai din cauza firii sale pătimașe, din cauza sincerității sentimen-

talui său și a devotamentului său fără margini. Asta l-a dat gata.

Bratcenko lucrează ca medic veterinar într-un regiment de cavalerie din Novocerkask. El nu-și trădează caii.

În mai multe bilețele mi se cere să-mi spun părerea despre filmul Drumul în viață.

Anul trecut, cartea mea a fost tradusă în limba engleză și a fost publicată de către o editură burgheză din Londra. Editura mi-a pus condiția ca volumul să poarte titlul *Drumul în viață*. Editorii mi-au explicat: „Cu titlul *Drumul în viață* cartea are să se vîndă, pe cînd cu un alt titlu — nu se știe”. Și oricît am insistat, tot cu titlul acesta au publicat-o.

Am primit cîteva recenzii apărute în ziarele engleze și aproape toate cam în acest sens: cine a văzut filmul *Drumul în viață* și a încercat sentimentele adînci pe care le stîrnește acest film trebuie să citească neapărat *Poemul pedagogic*, care completează *Drumul în viață*.

Așa că n-am putut să scap de *Drumul în viață*. Deși aceste două opere sînt unite prin aceleași principii sovietice ale atitudinii față de om, metodele de educație diferă. Eu, unul, nu găsesc nimerit să se rezolve o problemă atît de importantă ca aceea a educației cu ajutorul a 2—3 trucuri, ca cel cu lîngura ș.a.m.d.

Totuși, este vorba de un film care, la timpul său, a jucat un rol uriaș. Ce-i drept, într-un film nici nu se putea înfățișa problema pedagogică, dar s-a înfățișat umanismul proletar, încrederea în om, pasiunea care ne stăpînește pe toți.

Firește că atunci cînd comunarii din comuna „Dzerjinski” au văzut filmul, s-au mulțumit să zimbească și asta pentru că le-a făcut plăcere să asculte cîntecul vagabonzilor și să-și aducă aminte că l-au cîntat și ei cîndva; dar cînd cel mai cumsecade dintre eroi devine conductor de tren, comunarii au fost dezamăgiți: merita oare să se facă un film numai pentru atîta lucru? Ar fi fost altceva dacă ar fi devenit aviator! Și au dreptate!

Filmul are și multe părți nereușite: moartea lui Mustafa n-are nici un rost, nu convinge pe nimeni de nimic, iar „traiul fericit al hoților” și trenul-jucărie — toate acestea dau filmului un colorit artificial. Însă tonul fundamental a fost prins în mod just.

Acum scriu un scenariu. Aș vrea să aleg pentru film o temă cu totul nouă. Socotesc că am arătat, îndeajuns eroismul drumului pedagogic pe care l-am parcurs. Nu de Martînovi avem noi nevoie; romantismul luptei omului cu copi-

lul vagabond s-a terminat. Acum există colective excelente deja formate, unde săptămîni de-a rîndul nu ai prilejul să faci o singură observație. Trebuie să arătăm un colectiv sovietic gata format, în care această „materie primă” se prelucurează pe neobservate.

Am să vă povestesc cum s-a completat o dată efectivul comunei „F. E. Dzerjinski”. Într-o zi ni s-a spus: „Astăzi trebuie să adunați din trenuri 30 de vagabonzi”. Cînd ți se spune trebuie, n-ai încotro, execuți.

Au fost delegați să meargă la gară cinci inși, sub comanda lui Alioșa Zemleanski-Robespierre. În comună fusese poreclit Robespierre deoarece pentru orice greșeală el cerea ca vinovatul să fie dat afară din comună. Ori dat afară, ori să nu fie pedepsit de loc. Am pornit la gară, Robespierre, eu și încă 2—3 comunarzi. În gară facem cunoștință cu împiegatul de serviciu și îi spunem: „Dați-ne o odaie, pentru că astăzi adunăm vagabonzi pentru completarea efectivului comunei”.

„Poftim o odaie”.

Sosește un tren, apoi al doilea, al treilea, al patrulea. Trenuri multe. Cei trei comunarzi se viră pe sub vagoane, se cațără pe acoperișuri și îi invită pe vagabonzi să-i urmeze. Pe unii îi trag de picioare, pe alții îi poftesc cu vorba numai. Procedau tovărășește, însă fără o delicatețe inutilă. I-au virat pe toți în odaie. La ușă s-a pus o santinelă. Am adunat 30 de inși. Erau grozav de revoltați:

— Cine sînteți, ce vă amestecați în treburile altora, ce vreți de la noi?

În odaie erau doar 3 comunarzi, care țineau piept la 30 de vagabonzi. Însă cei trei aveau avantajul că erau organizați, pe cînd cei 30 — nu. Apoi a început mitingul, un miting cît se poate de simplu:

— Tovarăși, voi umblați hai-hui, călătoriți cu trenul fără nici un rost, iar noi ducem lipsă de brațe de muncă, păi treabă-i asta? Noi avem nevoie de oameni! Vă rugăm să ne dați ajutor!

— La ce anume?

— Construim o uzină și ne lipsesc brațe de muncă.

— Să vedem...

— Ce să mai vedeți, hotăriți chiar acum, la noi este orchestră, cinematograf, spectacole.

Vagabonzii încep să fie interesați și atunci li se spune:

— Iată, acesta este Alioșa, el rămîne aici comandantul vostru. Poftim bani pentru masa de seară. Dar băgați de

seamă, fără voia lui Alioșa să nu plecați nicăieri; nu mai punem santinelă. Dacă vreunul vrea să iasă pentru cinci minute, comandantul îi dă voie. Dar dacă nu se întoarce peste cinci minute, mai bine să nu se întoarcă de loc! Noi venim mline să vă luăm!

A doua zi a venit un camion cu încălțăminte. Nu era frumos ca băieții să meargă pe stradă desculți. Îmbrăcăminte nu li s-a adus, pentru că copiii trebuiau mai întâi spălați, tunși etc. Vagabonzii s-au încălțat. De obicei îmbrăcămintea lor n-are nasturi, umblă descheiați, hainele abia le acoperă trupul. Alioșa i-a așezat în odaie pe cinci rânduri de câte șase inși și apoi a dat comanda: „aliniați-vă! păstrați intervalul!...”

— Știți să mergeți în cadență?

— O să încercăm!

Alioșa nu le dă voie să plece din odaie. Starea de spirit a vagabonzilor este zeflemitoare, ce o mai fi și asta? Ne-au adus ghetete, ne-au aliniat pe cinci rânduri de câte șase, ne-au pus un comandant!...

Dar chiar în clipa aceea se apropie de gară comuna — 500 de inși în costume de gală. Asta înseamnă: guler alb, bonetă brodată cu fir, pantaloni bufanți, într-un cuvânt, o adevărată paradă. Alinierea este impecabilă, ținuta liberă, sportivă, comunarzii încolonați pe plutoane, iar în capul coloanei — fanfara alcătuită din 60 de muzicanți cu trompete argintii strălucitoare, drapele.

Coloana se apropie, se aliniază într-un singur rând, ocupă toată piața din fața gării, lăsând un interval liber pentru noul pluton.

— Alioșa, scoate-i afară!

Și acum, imaginați-vă tabloul: gara, o mulțime de lume, nimeni nu înțelege ce se petrece, de ce este paradă. Iar comunarzii sînt toți stăpîniți, serioși, nici unul nu zîmbește.

În acest timp, iese Alioșa cu plutonul lui. Răsună comanda: „Drepti! Aliniere la stînga!” Și toată comuna ca un singur om, ridică brațul pentru onor. Ce să însemne asta? Comunarzii salută pe noii membri ai comunei.

Plutonul trece prin fața întregului front, comunarzii stau cu brațul ridicat pentru salut, întorc capetele, fanfara cîntă în cinstea noului pluton.

Publicul este zguduit, mulți au ochii plini de lacrimi, iar vagabonzilor, ca și cînd li s-ar fi dat în cap cu o „măciucă pedagogică”. Nu se așteptau la o asemenea primire! După aceea, răsună comanda: „Din dreapta câte șase — marș!” și

coloana străbate tot orașul: În frunte — fanfara, apoi purtătorii de drapele — un pluton special, toți cu gulere albe — în urma lui băieții, fetele, iar la mijlocul coloanei, noul pluton. Calcă serioși, văd că nu e lucru de glumă.

Nu exagerez — pe trotuare, femeile plîngeau în hohote. Așa se cuvine! e nevoie de un șoc.

Îndată ce sosesc în comună, vagabonzii sînt trimiși la baie, la frizer: pentru aceasta li se dă o oră. Peste o oră, ei devin un pluton obișnuit, care face parte din familia comună. Încercați să tundeți, să îmbăiați, să îmbrăcați în uniforma de gală cu insignă, cu ghetete bine lustruite și pantaloni bufanți pe un vagabond oarecare, și el se va integra în ordinea generală.

În stîrșit ultimul act — arderea rămășițelor trecutului. Hainele sînt stropite cu gaz și li se dă foc. Vine omul de serviciu, adună cenușa cu mătura, iar eu le spun: „Această cenușă este tot ce a mai rămas din viața voastră trecută”. Un spectacol admirabil, fără nici o pompă, cu cîteva glume, chiar și cu rîsete.

Iar seara, să-i fi văzut cît erau de delicați, de atenți, de politicoși, cum se temeau să nu atingă pe cineva, cu ce uimire căscău ochii la comunarzi, la mine, la fete, la pedagogi — într-un cuvînt la tot ce vedeau.

Cu acești 30 totul va merge strună. Vreunul dintre ei va mai avea cîte o izbucnire, va mai răbufni din el vreo veche deprindere, dar respectivul va fi adus în fața adunării generale și Robespierre va spune neapărat:

— Să fie dat afară!

După aceea va mai trece printr-o criză de conștiință și cu aceasta totul se va termina. Ce ar putea să facă?

Vedeți dar cum se rezolvă toată această tragedie îngrozitoare: pe nesimțite, aproape fără nici un efort.

Unii dintre auditori mă întreabă: „Există vreo colonie pentru copiii lipsiți de supraveghere, ai căror părinți sînt ocupați în producție?”

Astfel de colonii au fost deja autorizate în 1935 printr-o hotărîre a C.C. al partidului, dar eu nu cunosc nici una. De altfel, visul meu este să-mi închei viața conducînd o asemenea colonie.

Trebuie să știți că copiii lipsiți de supraveghere care au părinți sînt mult mai dificili. Acum cîteva luni mi s-a încredințat organizarea unei colonii noi în apropierea Kievului, unde mi s-au adus numai copii din această categorie. Situația mea era cît se poate de grea. Cînd mi se aduceau

15.—20, de vagabonzi, era mult mai simplu. Dar aici mi se aduceau din închisoare grupe de câte 15 inși: escorta îmi înmîna o hîrtie mototolită și-mi spunea:

— Semnați!

Eu semnam și mă îngrozeam cînd escorta scotea baionetele de la arme și pleca, iar eu rămîneam față în față cu cele 15 haimanale nou venite. Cu vagabonzii era altceva, îi aveam în mîinile mele, n-aveau unde să plece, pe cînd ăștia îmi spuneau:

— Eu nu vreau să rămîn, aici mîncarea e proastă. La tata e mai bună; unde mai pui că lui pot să-i „ciîrdesc” două ruble pentru cinema, pe cînd aici n-am de la cine să iau.

Afară de asta, sînt răsfațați, și în majoritatea cazurilor, copiii unici la părinți. Nădăjduiesc că va veni o zi cînd se va decreta următoarea lege: cine are un fiu și pînă în trei ani nu mai are încă unul acela va fi amendat.

Mi se pune următoarea întrebare: *cît timp credeți că e necesar pentru a forma, o dată pentru totdeauna, dintr-un vagabond un om adevărat?*

Aici hotărăște stadiul inițial. Dacă luăm un băiat la vîrstă de opt ani, nu putem fi siguri că este definitiv educat pînă nu va împlini 18 ani. Cel mai bun copil, aruncat prea devreme în vîltoarea vieții, poate apuca oricînd pe căi greșite. Pentru a putea răspunde, trebuie să cunoaștem în primul rînd vîrsta; afară de aceasta are o importanță colosală și instrucția primită. Dacă un fost vagabond a absolvit școala medie completă, aceasta constituie o garanție impotriva recidivelor. La cei cu puțină știință de carte se întîmplă uneori și recidive.

Sînt întrebat *unde lucrați acum și cum au reacționat elevii mei cînd și-au văzut portretele în Poemul pedagogic?*

Sînt bolnav, nervii îmi sînt zdruncinați și medicii mi-au prescris un an de odihnă. De aceea stau la Moscova; nu fac nimic și scriu o carte.

Eroii *Poemului pedagogic* n-au reacționat în nici un fel. Ei au următorul punct de vedere: dacă s-a scris adevărul, atunci e bine. Și intrucît s-a scris adevărul, ei găsesc că este o carte bună — asta-i tot. Afară de aceasta, bănuiesc că fiecare dintre ei este convins că dacă ar vrea, ar putea să scrie o carte. Presupun că în privința aceasta, ei n-au o părere mai deosebită despre mine. Și este bine așa.

În bilețelul acesta scrie: *comunarzii din comuna „Dzerjinski” socotesc că aviatorii sînt mai importanți decît conducătorii de treni. Așa este?*

În primul rînd, nu numai comunarii gîndesc așa și în al doilea rînd nu e vorba de importanță. Aviatorii au atîtea părți atrăgătoare, pe care un conducător de tren nu le va avea niciodată. Și, într-adevăr, motorul, aparatul, benzina, apoi altitudinea, văzduhul, în al treilea rînd primejdia, în al patrulea rînd uniforma frumoasă, în al cincilea rînd aureola aviatorilor sovietici. Asemenea lucruri îl pasionează și pe un adult. Aviator sovietic, aviator al Arcticei — cîte nume glorioase, cîți eroi decorați! Cum vreți ca un copil să nu fie atras de toate acestea? Un conducător de tren poate să fie un lucrător foarte bun, totuși e bine ca un băiat să viseze în copilărie să devină aviator, chiar dacă în realitate va deveni un excelent conducător de tren.

În ce consta lupta împotriva vagabondajului copiilor în epoca prerevoluționară?

Înainte de revoluție, un copil lipsit de supraveghere avea un singur drum: acela de a intra ca ucenic la un stăpîn. Eu m-am născut într-un mediu social în care majoritatea tovarășilor mei deveneau ucenici fie la vreun cizmar, fie la vreun tinichiiu sau zugrav etc. De ce intrau ca ucenici, și nu se făceau copii ai străzii? Pentru că pe atunci poziția unui băiat era cu totul diferită de cea de acum, atît în familie cît și în afara ei. Astăzi, băiatul este liber, se simte cu adevărat cetățean, are încredere în viața noastră și, ce-i drept, el nu va pieri, oriunde s-ar duce.

Cunosc foarte bine pe băieții care nu se împacă cu viața din căminele de copii. Ce fac ei? De obicei peregrinează: Odessa, Vinnița, Poltava, Kiev, Harkov, înapoi la Odessa ș.a.m.d. Ei caută să vadă unde e mai bine și în căutările acestea există foarte multe posibilități.

Înainte de hotărîrea partidului cu privire la lichidarea vagabondajului, copiii vagabonzi desconsiderau pe milițieni. În ultimii doi ani, atitudinea lor s-a schimbat brusc. Dacă un copil a fugit dintr-un cămin de copii, el declară milițianului pe față că a fugit. Ce socoteală își face? Poate că în alt cămin o să fie mai bine. Nu i-a plăcut la Kiev, se duce la Harkov, poate că acolo are să-i placă! Vagabondajul acesta tipic — care acum este lichidat — era grav, nu atît din punct de vedere numeric, cît din pricina veșnicului du-te-vino. Același vagabond cutreiera în scurt timp mai multe orașe, dar, de fapt, nu erau o armată numeroasă.

Cînd ne-am apucat să aducem la îndeplinire hotărîrea partidului cu privire la lichidarea vagabondajului, eram foarte îngrijorați: cîți or fi, mii, zeci de mii? Dar cînd i-am

avut în mîinile noastre, cînd i-am numărat, i-am înregistrat: și am făcut fișe pentru fiecare, atunci am văzut că sînt puțini: la noi, la Kiev, era un fișier cu fotografiile tuturor membrilor acestei societăți și îi cunoșteam bine pe fiecare în parte. Bunăoară Pavel: la început a fost la Dnepropetrovsk, apoi la Odessa, pe urmă la Harkov etc. Noi îi cunoșteam pe toți cei ce trec prin mîinile noastre și facem tot posibilul ca ei să se obișnuiască cu o viață stabilă, să-și găsească un loc. De îndată ce le place fie clădirea, fie directorul, fie tovarășii, ei trec imediat la o viață stabilă. Să zicem că acest Pavel stă o lună-două, și într-o bună zi i se spune: l-ai jig-nit pe instructor, vei fi transferat în altă colonie. Dacă băta-tul va cădea în genunchi și va începe să strige că n-are să mai facă, atunci e sigur că l-am cîștigat, că e al nostru.

Înainte de revoluție, astfel de băieți nu aveau nici o perspectivă: munceau de dimineața pînă seara, erau trimiși să cumpere votcă și făceau toate astea fiindcă știau că nu au încotro. Pe cînd vagabondul de astăzi are multe posibilități. Vrea să se facă inginer — n-are decît. Vrea să se facă aviator — n-are decît.

Iată, zăresc în mijlocul dv. un fost comunard care va deveni aviator. Cînd a venit în comună, nu știam, avînd în vedere caracterul lui, dacă va ieși ceva din el. Iar acum intră la școala de aviație. E foarte bine că se duce la aviație, pentru că face cu măiestrie lupinuri, atît la propriu cît și la figurat. La timpul lui a pribeqit și el prin lume, pînă cînd, în sfîrșit, s-a așezat și s-a stabilit în comună.

Ce recompensă am primit pentru munca mea?

În primul rînd am primit leafă, în al doilea rînd un ceas de aur cu o dedicație din partea colegiului N.K.V.D.

— Sînteți căsătorit?

E o întrebare pentru care nu ai de ce să te rușinezi. Închipuiți-vă că în colonia „Gorki” copiii nu-mi dădeau voie să mă însor. De îndată ce mă vedeau cu o femeie, se și bosumflau: „Cum vine asta, Anton Semionovici, va să zică noi nu însemnăm nimic pentru dv.!” Așa s-a făcut că pînă la vîrsta de 40 de ani, pur și simplu, n-am avut timp să mă însor. Iar acum sînt însurat și mult mai fericit decît Lapot.

Ce pedepse socotesc admisibile în școala de masă?

N-am dreptul să răspund la o asemenea întrebare, pentru că s-ar putea să vă spun cine știe ce, iar dv. să repetați superiorilor dv. vorbele mele și să fiu învinuit că militez în favoarea pedepselor.

— „Dacă școala ar fi în mâinile mele, n-aș aplica nici un fel de pedepse, afară de două: observația și exmatricularea. Trebuie să facem în așa fel, încît nu directorul, ci colectivul să fie cel care exmatriculează, ceea ce e cu totul altceva.

De aceea nu pot vorbi despre pedeapsă fără să vorbesc despre colectivul de copii în general. Colectivul trebuie să fie acela care exmatriculează. Iar dacă vinovatul cere iertare — „iertați-mă, n-am să mai fac!” —, anularea hotărîrii de exmatriculare produce o impresie foarte puternică. Nu-mi pot închipui nici un fel de alte pedepse în școala de masă.

Trimiterea vagabonzilor la colhozuri dă rezultate pozitive?

Da, însă numai dacă sînt copii din mediul sătesc, nu de la oraș, și în al doilea rînd, dacă în colhozuri li se dă puțină atenție: dacă li se dă o locuință bună, o brigadă bună, dacă se pot îmbăia la timp, dacă li se dă îmbrăcăminte etc. În astfel de cazuri se obțin rezultate bune. Dar dacă sînt trimiși la colhozuri copii crescuți la oraș și mai ales dacă colhoznicii îi tratează cu nepăsare, nu se obține nici un rezultat.

N-ar fi bine ca din huligani să se alcătuiască grupe separate pentru a fi educați separat?

Eu, unul, nu i-aș despărți pe huligani de ceilalți copii, cu toate că ar fi o încercare foarte primejdioasă. Dacă aveți un pedagog foarte bun, el s-ar putea ocupa de o astfel de grupă, însă influența cea mai eficace este influența colectivului.

Mi se cere să spun ce au devenit Vera și Natașa.

Vera s-a măritat. În viața ei s-a petrecut o întîmplare interesantă. Într-o bună zi, ea a declarat sovietului comandanților din comuna „Dzerjinski” că bărbatul ei a lovit-o. Sovietul comandanților a hotărît ca Vera să divorțeze, soțul ei să fie dat afară din funcția pe care o ocupa atunci în comună, iar fiul lor să fie primit în sinul colectivului, plătindu-i-se o pensie de 100 ruble lunar din fondul comandanților, pînă ce va implini vîrsta de opt ani, după care urma să fie primit în comună.

Soțul Verei a fost nevoit să părăsească colonia. A plecat la Soci, unde, pe vremea aceea, lucrau ca șoferi doi foști elevi ai coloniei „Gorki”. Ei au aflat povestea și i-au spus:

— Pleacă din Soci! Nu-ți dăm voie să rămii aici. Cum ai îndrăznit s-o lovești pe Vera și să vii la Soci. Asta-i curată neobrăzare!

El a plecat de la Soci și a hoinărit o vreme, apoi s-a întors în comună și a căzut în genunchi în fața Verei, rugînd-o să-l ierte.

Vera este o femeie cu suflet bun, dar poate că la mijloc mai erau dragostea, copilul, și de aceea s-a dus la sovietul comandanților:

— Îl iert pe soțul meu!

— Ce ne tot bați capul? Doar te-a lovit, ai venit să te plîngi și acum vrei să-l ierți? Să plece de aici.

Atunci s-a dus chiar el la sovietul comandanților, a făcut o plecăciune pînă la pămînt și a declarat:

— Niciodată în viața mea n-am să mai ridic mîna asupra ei.

L-au iertat, l-au reintegrat în munca lui, au anulat pensia copilului și toți trei și-au reluat viața de familie. Deocamdată trăiesc în bună pace și muncesc.

De la Natașa am primit chiar ieri o scrisoare. E pe cale să termine institutul de medicină din Odessa. Îmi scrie că va trebui să rămînă în regiunea Odessa, dar ea ar vrea să plece în Extremul Orient și mă roagă să mă ocup de chestiunea aceasta. Poate că am să reușesc s-o ajut să plece în ținutul Ussuri, așa cum vrea ea.

Mai sînt întrebat cu privire la organizația de pionieri.

Problema aceasta, la noi în comună, a fost întotdeauna complicată. Copiii noștri sînt în vîrstă de 12—13 ani și totuși interesele lor sînt cu totul altele decît ale celorlalți copii. La 13 ani, la noi, un copil e strungar de categoria a patra și, bineînțeles, protestează: ce fel de pionier sînt eu, dacă sînt strungar de categoria a patra? Era în comună unul Lapotenko Grișa, un puști care conducea un grup de mașini de frezat. Mereu spunea: eu vreau să fiu comsomolist, nu pionier. Așa că stă și așteaptă să-i vină timpul. Copiii din comuna „Dzerjinski” ajung neapărat comsomoliști, dar, bineînțeles, există și pionieri care, în ultimul timp, duc o muncă organizată.

Cineva mă întreabă despre Kolin Ivanovici.

Închipuiți-vă, mi s-a spus că ar fi murit. Eu am crezut, dar acum un an m-am trezit pe neașteptate cu o scrisoare de la el, în care-mi scrie: „Ți-am citit cartea și avînd în vedere că scrii așa de frumos despre mine, te rog să intervii să mi se acorde o pensie personală”. Am făcut demersurile necesare, dar fără succes; totuși i s-a mărit pensia cu 75 de ruble lunar.

ARTICOLE ȘI CUVÎNTĂRI CU DIFERITE TEME

În învățămîntul public în U. R. S. S.

I

Vechea Rusie, Rusia prerevoluționară, era renumită prin ignoranța și analfabetismul ei. Lumea se obișnuise atît de mult cu această tristă faimă, încît începuse chiar să cocheteze cu ea (în fiecare an se publicau în almanahuri date statistice care arătau contrastul izbitor dintre știința de carte în Germania, în Belgia și cea de la noi). Maniera de a scoate în evidență obscurantismul nostru devenise aproape o modă. După revoluția din 1905 erau socotite de asemenea modă visurile despre răspîndirea științei de carte, considerate ca un indiciu indiscutabil de gîndire liberală. În Duma de stat, nu numai cadeții, ci și octombriștii rosteau discursuri înflăcărâte despre necesitatea răspîndirii științei de carte în popor, asigurîndu-și astfel un renume bun, cit și reputația de progresiști.

În aceste visuri nu se manifesta doar ipocrizia. Burghezia rusă avea într-adevăr nevoie de un muncitor cu mai multă știință de carte, așa că în anumite perioade istorice aceste discursuri erau sincere. Erau sincere și în ceea ce privește limitele visului: se urmărea sau numai se încerca înfăptuirea alfabetizării și atîta tot. Un muncitor cu o oarecare știință de carte este un ideal plăcut și practic admisibil, care deschide perspectiva unei dezvoltări a industriei și implicit și o sporire a beneficiilor și acumulărilor. E drept însă că un astfel de muncitor alfabetizat implica mari pri-

mejdii: știința de carte îi îngăduia să citească nu numai notele de serviciu și planurile, ci și ziarele și manifestele revoluționare, îi lărgea orizontul, fapt care amenința în primul rînd beneficiile și acumulările. Un învățămînt public general înseamnă ceva mai mult decît o simplă știință de carte și de aceea cu atît mai puțin putea să fie pe placul guvernului rus și al burgheziei ruse.

Scopurile departamentului țarist al învățămîntului nu puteau trece mai departe de o prudentă răspîndire a tehnicii cititului și scrisului. Totodată, se tindea neîncetat să se mențină pe cît posibil ignoranța patriarhală și vestita spontaneitate a țaranului rus. Dar chiar și un astfel de program stîrnea o îndrjită împotrivire din partea cercurilor nobilimii și ale curții, din partea moșierilor retrograzi din Kursk, Volîni etc., a prinților Meșcerski, a ziarului „Novoe Vremea” și a întregii colecții de nulițăi din familia Romanovilor. Ignoranța și obscurantismul constituiau stilul ultimului dintre Romanovi. Nu degeaba orientarea politică a domniei lui era rasputinismul, sălbatica și întunecata cîrdășie cu un escroc înălțat la rangul de profet.

De aceea, nu-i de mirare că și elementara știință de carte, care constituia visul oratorilor liberali, era într-o stare de plîns. Ea se înfăptuia cu ajutorul celor mai ieftine procedee cazone și în majoritatea covîrșitoare a cazurilor nu depășea ceea ce numim astăzi semialfabetizare. Sărăcia „statistică” ca să zic așa, a învățămîntului imperial rus — și așa destul de concludentă — se completa în vîzul tuturor și prin calitatea lui rudimentară.

Revoluția din Octombrie a moștenit un „învățămînt” public lamentabil, rezultat al rușinoasei și criminalei politici duse timp de decenii de către Romanovi și clica lor. Imboldul spre învățătură dat de către Petru I la începutul secolului al XVIII-lea nu s-a transformat într-o măreață cauză de stat; și de-a lungul a două veacuri ele au fost frîmate de o politică uimitor de uniformă, uimitor de stupidă, o politică de apărare a poporului împotriva conspirațiilor și, firește, împotriva luminării.

„Activul” învățămîntului din Rusia țaristă, dacă ne mărginim la cifre, era următorul:

Elevi în toate școlile, exceptînd pe cele de învățămînt superior: 7 800 600.

Tot ce s-a înfăptuit în cei trei sute de ani de domnie a Romanovilor s-a redus la numai 7 milioane de copii în școli. Ce învățau acești copii, ce cultură căpătau? Despre

cultură putem nici să nu mai pomenim: ei căpătau acea știință de carte a cărei necesitate o argumentau cu atita elocvență în discursurile lor cadeții și octombriști. Dacă ne-am pune întrebarea câți din acești 7 milioane de copii au rămas numai cu școala elementară, răspunsul, în cifre rotunde, ar fi tot 7 milioane. Un răspuns mai exact nu modifică tabloul în mod simțitor:

Totalul elevilor: 7 800 600.

Dintre aceștia, în școlile elementare: 7 015 000.

Prin urmare 90% din totalul elevilor își terminau studiile în școala elementară. În aceasta consta politica „științei de carte”. Așa spun cifrele.

Și mai concludente sînt relatările istoriei. Mai bine de jumătate din școlile elementare erau școli parohiale — una din cele mai „luminoase” realizări ale ultimului Romanov, geniala creație a vestitului Pobedonostev. Aceste școli erau prea puțin preocupate de răspîndirea științei de carte; ele aveau în fața lor un scop mult mai măreț: educarea poporului în spirit pravoslavnic. Din fericire pentru noi, guvernul țarist era zgîrcit chiar și cînd era vorba de realizarea unui scop atît de „luminos”, așa că școlile parohiale erau încredințate unor oameni incultî și trîndavii: popilor, dascălilor bisericestî și unor învățători ignoranți și prost plătiți. Totuși educarea în aceste școli a virtuților creștine și mai ales celei mai importante dintre ele, răbdarea, n-a izbutit. În schimb, elevii, după ce se chinuiau trei ani să învețe o limbă moartă, slavona bisericească, ieșeau tot atît de ignoranți precum intraseră. Puțina știință de carte cu care plecau din școală și care îngăduia statisticienilor să prezinte unele cifre în tabelele lor comparative, așa-zisa alfabetizare era condamnată la o moarte lentă. Marea majoritate a populației, țăranii, ca de altfel întreaga populație provincială, trăia fără cărți și ziare. „Figuranții” cu știință de carte nu aveau ce citi. Acest „moment organizatoric” ascundea rădăcinile fenomenului pe care publiciștii noștri îl numeau atît de expresiv „recidivă”. După cîtiva ani de la absolvirea școlii, „știutorul de carte” abia își mai putea purta degetul pe o pagină tipărită, iar mai tîrziu pierdea definitiv și această capacitate. Singura știință care îi mai rămînea era că se pricepea să-și zgîrie cu condeiul numele și prenumele în împrejurări oficiale. În majoritatea cazurilor, o asemenea știință de carte numera decît un fel de bilbiială, încercări caraghioase și ridicule de a se exprima ca în carte, fapt

care pînă nu de mult a fost obiectul atenției umoriștilor noștri. Dar nici „învățați” de felul acesta nu erau mulți. Majoritatea, chiar în împrejurări oficiale, se mulțunea să facă pe hîrtie o cruce, un obicei într-adevăr creștinesc.

Afară de acești 90% care învățau în școala elementară, mai rămîneau încă 10%. Puteau ei, fie chiar și într-o măsură neînsemnată, să satisfacă necesitățile învățămîntului public? Nu! Acești 10% aveau altă destinație. Masa ignorantă a poporului, cu și fără știință de carte, trebuie guvernată. Menirea acestor 10% era atît de limpede, încît nici nu mai e nevoie de vreun argument în plus.

Cifrele sînt destul de elocvente.

Școlile medii și școlile medii incomplete (gimnaziile) erau frecventate de: 785 600 elevi.

Dintre care, în școala medie: 564 800 elevi.

În școala medie incompletă: 220 800 elevi.

Școala medie, adică liceele clasice, liceele reale, liceele comerciale, școlile de cadeți, institutele de domnișoare nobile și seminarele teologice, erau, firește, pentru lumea „subțire”, pentru nobilime, funcționărime, cler și pentru păturile mai importante ale burgheziei. Iar poporul era reprezentat prin cifra derizorie de 220 000 de elevi sau 2,8% din totalul elevilor care urmau școala medie.

Ruptura absolut nefirească și uimitor de nelogică dintre școala elementară și cea medie, care apare în aceste procente, simbolizează cît se poate de limpede prăpastia voit creată, care despărțea masele poporului din Rusia de vîrfurile ei bogate, strălucitoare și culte.

Pentru aceste vîrfuri, pentru nevoile administrației, formată din nobilime și funcționărime, existau 91 de institute de învățămînt superior, cu 124 700 de studenți, și 233 de institute de învățămînt care, din punct de vedere al tipului lor, se asemănau cu școlile noastre tehnice. În aceste școli, numărul elevilor nu depășea 48 000. Astfel se rezolva în Rusia „problema cadrelor”.

Revoluția din Octombrie a preluat o moștenire atît de mizerabilă de la departamentul învățămîntului țarist, încît este aproape cu neputință să se facă o comparație între realizările regîmului sovietic în domeniul învățămîntului și „învățămîntul” din Rusia țarilor.. Dacă în ceea ce privește școlile se poate totuși face o confruntare a cifrelor, în toate celelalte domenii ale culturii sîntem în situația de a compara șiruri de cifre masive și grăitoare, reprezentînd mărețele cu-

ceriri ale Revoluției din Octombrie cu simple unități, iar uneori chiar cu un zero absolut, reprezentind indicii „culturali” ai trecutului blestemat.

II

Deosebirea dintre organizarea învățămîntului public în U.R.S.S. și cel din vechea Rusie nu este numai o deosebire cantitativă, ci și una principială. Ea este tot atît de adîncă ca și prăpastia care desparte societatea exploatatoare cu ideologia ei reacționară de viața liberă a celor 165 milioane de oameni ai muncii din țara noastră.

În decursul celor două sute de ani care s-au scurs de la Petru I, Rusia țaristă a izbutit să realizeze un contingent de 7 milioane de elev. Țara sovietică a izbutit numai în cursul a douăzeci de ani de existență să ridice acest număr la 18 milioane. În Rusia țaristă se înscriau în fiecare an în școli 35 000 de elevi noi, iar în U.R.S.S. fiecare an al istoriei sale aduce în medie un milion de elevi noi. Aceste cifre fac imposibilă orice comparație; ele nu vorbesc numai despre o mișcare culturală într-adevăr uriașă, ci ne arată și bogăția de posibilități, nemaiîntîlnite încă în istoria omenirii, care s-au deschis în fața poporului eliberat de exploatare. Aceste cifre ne vorbesc despre un salt înainte atît de impetuos, încît este aproape cu neputință de redat prin cifre. Uriașa mișcare a poporului sovietic către culmile culturii nu poate fi în nici un caz interpretată ca o simplă continuare a evoluției culturale a trecutului.

Astăzi, țara noastră este populată de oameni cu totul noi. Ei nu se deosebesc numai prin înaltul nivel al culturii lor. Însăși noțiunea de învățămînt a suferit o schimbare radicală. Cunoștințele pe care le poseda un absolvent al unei universități din vechea Rusie sînt cu totul diferite de cunoștințele unui cetățean al Uniunii Sovietice care a absolvit școala de șapte ani sau chiar școala elementară sau care n-a absolvit nici o școală, dar a frecventat unul din cursurile sindicale. De fapt, acest fenomen n-are nevoie să fie demonstrat, el reprezintă o axiomă care este demonstrată literalmente la fiecare pas. Să luăm o cifră care ilustrează izbînzile noastre economice.

Bunăoară, în 1913, aluminiul era un articol care se importa în întregime, deoarece la noi nu se extrăgea de loc. În 1935 importam numai 2% din cantitatea necesară. Drumul

parcurs de la 100% la 2%, prin el însuși un drum măreț, este în stare să uimească pe orice european; pe noi însă nu ne uimește. Acest bilanț probabil că nu ar fi putut uimi nici un cetățean al vechii Rusii. Acest strămoș din trecutul apropiat n-ar fi fost uimit, pentru simplul fapt că lui puțin îi păsa și de aluminiu, și de producerea lui, și de import, și de export. Pentru un cetățean sovietic, aceste cifre nu constituie un obiect de curiozitate, ci bilanțul propriei lui activități. La marea mișcare înainte a țării noastre — până nu de mult săracă și înapoiată —, contemporanul nostru a participat în mod conștient în fiecare zi a vieții lui, a luptat pentru aceasta, a îndurat lipsuri și a biruit piedicile, împotrivirea și trădarea dușmanilor. Oare nu tocmai pentru acest motiv în istoria noastră de două decenii au devenit curente multe cifre „astronomice”, tot atât de inaccesibile unei alte concepții despre lume cum sînt razele ultraviolete pentru simțurile omenești? Mersul înainte al culturii noastre este atât de grandios, este atât de impetuos, încît amintește fenomenele cosmice. Același aluminiu, al cărui import l-am redus de la 100% la 2%, apare și în alt bilanț astronomic: consumul de aluminiu în țara noastră reprezenta, în 1935 1 417% față de consumul din 1913. Și nu trebuie să uităm că aluminiul nu face parte din „stelele de prima mărime”: importul de automobile l-am scăzut de la 100% la 0%, ridicînd, încă din 1925, numărul automobilelor cu 4 493%.

Toate aceste date numerice, de o amploare cu adevărat mondială, nu oglindesc decît viața de toate zilele din țara noastră. Ele reprezintă și munca noastră, și cunoștințele noastre, și rezultatele cunoștințelor noastre, și baza cunoștințelor viitoare. Diapazonul cunoașterii, adîncimea capacității de cunoaștere a culturii socialiste depășesc cu mult cadrul scolii: cunoștințele iau naștere din experiență, ele sînt expresia năzuințelor, succeselor și eșecurilor noastre. *Învățămîntul în țara noastră face parte integrantă din viața ei; el a încetat să mai fie erudiția consumatorului vieții și a devenit o armă în miinile făuritorului vieții.*

III

Numai ținînd seamă de această transformare atât de esențială, putem accepta confruntarea indicilor numerici cu privire la învățămîntul public cu datele referitoare la vechea Rusie.

Creșterea numărului total al elevilor din școlile sovietice de cultură generală de la 7 800 000 la 25 555 000, se datorește în primul rînd sporirii numărului școlilor medii. Numărul elevilor din școlile elementare a crescut numai o dată și jumătate, atîngînd în 1935 cifra de 10 887 000 de elevi, adică cu 155% mai mult ca în anul 1914. În scara noastră de valori, aceasta nu constituie decît o creștere neînsemnată. Iar în viitor, această creștere va avea proporții și mai reduse și va dispărea cu totul după introducerea învățămîntului general de 7 ani.

În schimb, creșterea numărului elevilor care frecventează școlile medii și școlile medii incomplete constituie un fenomen uimitor în istoria omenirii. Numărul elevilor din școlile medii a crescut de la 564 000 la 4 481 000, adică cu 790%. Și mai concludente sînt cifrele privitoare la școala medie incompletă. Cifra de 220 000 de elevi din 1914 — care demonstrează ruptura dintre păturile de jos și virfuri — a crescut la 10 887 000 de elevi, adică o creștere de 4 945%.

Aceste date dovedesc o adevărată renaștere spirituală a poporului sovietic. Ele sînt de-a dreptul zguduitoare, dacă le raportăm la sat, acest simbol clasic al ignoranței și mizeriei seculare. Aici, forța cifrelor depășește pur și simplu capacitatea normală a percepției umane. Numărul elevilor care frecventează școala medie sătească a crescut de la 14 000 la 1 291 000, adică cu 9 121%, iar în ceea ce privește școala medie incompletă, de la 37 000 la 7 948 000 elevi, adică cu mai bine de 20 000% (21 381%).

Tot atît de uimitoare este și creșterea instituțiilor de învățămînt superior, învățămînt complex și variat care, după cum se știe, pregătește cadre. Am mai spus că în vechea Rusie existau 91 de institute de învățămînt superior; în anul 1935, numărul lor a ajuns la 718. Institutele de învățămînt superior sovietice sînt frecventate de peste o jumătate milion de studenți.

Învățămîntul mediu tehnic se afla, înainte de revoluție, într-un stadiu embrionar. În anii 1914—15, școlile tehnice erau frecventate de 35 800 de elevi, o cifră infimă pentru un stat care se întinde pe a șasea parte a globului. În țara sovietică, școala medie tehnică a fost creată din nou. În prezent, în aceste școli învață 715 000 elevi, adică cu 1 991% mai mult ca în trecut. Institute ca facultățile muncitorești și școlile de pe lîngă fabrici și uzine, cu un număr total de elevi de peste o jumătate de milion, de fapt nici n-ai cu ce să le

compari; ele constituie o noțiune nouă în problema luminării maselor, a pregătirii lor pentru a participa activ la construirea socialismului.

Numărul total al elevilor din școlile noastre stabile se ridică în anul 1935 la 27 344 000, față de 8 191 000, în anul 1913. În această cifră nu sînt cuprinse nenumărate institute de învățămînt guvernamentale, sociale și de pe lîngă diferite departamente, care constituie un făgaș paralel al învățămîntului: tot felul de cursuri, școli pentru lichidarea alfabetismului și a semianalfabetismului, școli de recalificare, cercuri ale cluburilor etc. De asemenea, nu sînt incluse căminele de copii, terenurile de sport și grădinițele, care cuprind în total cîteva milioane de copii.

Aceasta este mișcarea culturală a poporului sovietic, mișcare excepțională prin amploarea ei, unul dintre cele mai grandioase fenomene din istoria omenirii, care arată cît de unitară și cît de minunată este viața cea nouă, liberă. Ceea ce Europa capitalistă a izbutit să facă în curs de secole cu prețul unor mari eforturi, Revoluția din Octombrie a înfăptuit în decurs de două decenii, într-un stil cu totul nou și cu un avînt nemaiîntîlnit, într-o atmosferă de minunată bucurie a creației, fără urmă de nemiloasă concurență, fără egoism de grup sau individual, prin efortul cu adevărat unanim și tovarășesc al maselor eliberate, într-un înțelept echilibru spiritual și o fericită previziune a unui viitor minunat; nu a unui viitor împins în negura veacurilor ce vor veni, ci a viitorului de mîine, un viitor ce nu depășește limitele generației care trăiește și creează astăzi. Și toate acestea nu s-au înfăptuit pentru o strălucire de paradă, ci în uriașul proces al aceleiași mari biruinți sociale, în avîntul general al unei istorii cu adevărat reînnoite.

Noi, contemporanii, nu putem să ne dăm întotdeauna seama de toată măreția acestui tablou, a acestei grandioase mișcări, atît de uriașă în comparație cu cultura capitalistă și atît de obișnuită, atît de curentă pentru noi. În țara noastră mai pot fi întîlniți oameni izolați cărora mersul nostru năvalnic le dă un fel de rău de mare, oameni care percep ritmul lui firesc ca pe niște zguduituri neplăcute. Se mai poate auzi la noi bombănitul cîte unui caraghios care se plînge de anumite lipsuri. Mai există asemenea indivizi cîrcotași printre concetățenii noștri. Se întîmplă adesea ca fiul unui astfel de individ sucit să absolve o școală tehnică, integrîndu-se

în acele cifre astronomice de la 19 000 %, iar tatăl să bodegănească:

— De ce nu se găsesc caiete? De ce înainte ajungeau, iar acum nu ajung?

Înainte, ce-i drept, le ajungeau unora și nu numai caietele. Vechea Rusia folosea în fiecare an 124 milioane de caiete, inclusiv cele importate. Iar în 1935 s-au fabricat la noi mai bine de un miliard de caiete și totuși n-au putut acoperi nevoile minunatei renașteri spirituale a popoarelor țării noastre. De ce? Pentru că un astfel de avânt al învățămîntului public, într-un interval de numai 20 de ani, din care o bună parte au fost folosiți în lupta sîngeroasă pentru apărarea temeliiilor revoluției noastre, pentru apărarea dreptului nostru de a trăi și a construi, pentru consolidarea acestei prime culmi a istoriei noastre, un astfel de avânt nu constituie numai o strălucită și fericită înfăptuire a puterii sovietice, ci și o operă de o extraordinară complexitate și dificultate, o operă de o îndrăzneală magnifică, fără seamăn.

Acest popor de multe milioane, care pînă nu demult nu credea în medici și credea în puterea necuratului, care cu atîta greutate, cu atîtea suferințe și eforturi supraomenești a năzuit întotdeauna, împotriva voinței cîrmuitorilor săi, spre cultură și știință, a dovedit astăzi atîta energie, atîtea talente, atîta voință pentru acțiuni mărețe, încît aspirația lui spre învățătură a putut speria și năuci pe numeroși organizatori pricepuți și talentați. Și pe drept cuvînt, pentru că învățămîntul este în primul rînd o operă materială, ceea ce înseamnă grijă, construcții, producție, iar în al doilea rînd, o operă uriașă de mobilizare a forțelor culturale și spirituale ale întregii țări, mobilizare care și ea are nevoie de baze reale.

Cu tot avîntul său uluitor, învățămîntul public sovietic nu se înfăptuiește la nimereală, la împlinire, ci foarte temeinic și totodată la un nivel calitativ superior. Numai în școala noastră de cultură generală activează aproape un milion de învățători. Această uriașă armată culturală a trebuit să fie creată; vechile cadre de învățători, rărite în timpul războiului și al revoluției, erau cu totul insuficiente. Organizarea învățămîntului unui popor de multe milioane, în condițiile revoluției și ale unui război care abia s-a sfîrșit, constituie o problemă tot atît de grea ca și organizarea industriei într-o țară înapoiată și sărăcită...

Învățămîntul public în U.R.S.S. nu constituie numai o sarcină de luminare a poporului, ci și o sarcină de luminare a popoarelor. Aceasta nu este numai o sarcină de proporții nemaivăzute ca volum, ci și o sarcină dintre cele mai complexe din punct de vedere al compoziției sociale. Este suficient să spunem că numeroase naționalități din Rusia nu numai că nu au avut școala lor, învățătorii lor, manualele (și caietele!) lor, dar nu au avut nici măcar scrierea lor. Limba acestor naționalități trebuia descoperită, după cum Columb a descoperit America. Trebuia să te deprinzi cu această limbă, s-o înveți, să-i determini legile, gramatica, s-o înzestrezi cu un alfabet. Și puterea sovietică nu numai că a creat o școală și o scriere pentru fiecare din aceste popoare, dar a organizat și un real și adînc sistem de învățămînt public național.

Era o operă dintre cele mai grele și de o măreție nemaiîntîlnită încă, și totuși această operă a fost înfăptuită. Puțini dintre noi știu, de pildă, că în R.S.S. Uzbekă există 22 de institute de învățămînt superior și 63 de școli tehnice cu un total de 25 200 elevi. În Rusia țaristă, în locul acestor institute, era cite un zero sau cite o liniuță, care vorbeau de la sine. În școlile elementare, medii și medii incomplete din R.S.S. Uzbekă învață 676 000 de copii, cifră care nu poate fi comparată sub nici o formă cu cea din anul 1913. Și să nu uităm că în R.S.S. Uzbekă sînt numai 5 milioane de locuitori, cit de puțin e pentru statistica astronomică sovietică și cît de revoltător de mult pentru sistemul ignoranței autocrate rusești. Acest salt urias s-a produs aproape exclusiv în cursul primului și celui de-al doilea plan cincinal... Creșterea numărului elevilor din această republică reprezintă 916% față de anul 1923.

Nu mai puțin interesante sînt și datele privitoare la celelalte republici naționale. În R.S.S. Tadjikă, cu o populație de numai 1 360 000 de locuitori, sînt 3 institute de învățămînt superior și 27 de școli tehnice, cu un total de 2 800 de elevi. În afară de aceasta, în școlile de cultură generală învață 142 930 de copii.

Vorbînd despre munca noastră pe tărîmul învățămîntului public, nu trebuie să uităm extraordinara ei complexitate și bogăție de culori. Țara sovietică a dat putința să învețe în limba lor maternă unui număr de 83 de naționalități, și dintre acestea nu există nici una care să nu aibă elevi în clasele mari ale școlii medii. Un cititor rus mijlociu preocupat de treburile sale știe prea puține despre această mi-

nunată mișcare a popoarelor. Poate că nu știe de loc că din cele 25 milioane de elevi care frecventează școlile de cultură generală, paisprezece milioane și jumătate, adică circa 60%, reprezintă naționalitatea rusă.

Alegerea profesiei

Eu am lucrat cu copiii și înainte de revoluție. După cum se cuvenea pe atunci, activitatea mea se desfășura într-un câmp social foarte limitat. Eu eram fiu de muncitor și elevii mei erau din aceeași categorie socială. Personalitățile oficiale de pe atunci ne numeau meșteșugari. Totuși, elevii mei erau copiii unor meșteșugari de un rang superior — copii de feroviari. Părinții lor aveau o calificare: maiștri cu vechime în parcurile de locomotive și vagoane, mecanici, ajutori de mecanici, strungari, ba printre ei era și câte un șef de gară.

Muncitorii feroviari trăiau mai bine decât ceilalți muncitori și chiar se mândreau întrucîtva cu viața bună pe care o duceau. Ei nu-și dădeau copiii la școlile „primare” de trei ani sau la cele parohiale, ci la „școlile de cinci ani” înființate anume pentru ei. Într-un cuvînt, elevii mei constituiau un fel de categorie de copii privilegiați.

După ce alegeau școala de cinci ani, elevii începeau să se gîndească la alegerea unui drum în viață. Eu îi îndrumam și pe atunci aveam impresia că-i ajut cu adevărat și că, fără ajutorul meu, copiilor le-ar fi fost greu să-și aleagă drumul în viață. Dar acum, cînd îmi amintesc de acele timpuri, mă gîndesc cu ironie: la drept vorbind, ei nu aveau nevoie de ajutorul meu pentru simplul motiv că n-aveau nimic de ales. Am lucrat la școala feroviară timp de nouă ani, am ajutat vreo cinci sute de elevi să intre în viață, pe toți i-am îndrumat în alegerea profesiei și toți, cu excepția cîtorva, au ajuns... feroviari. Ceea ce numeam eu alegerea profesiei nu era de fapt decît o variație pe un diapazon foarte redus de la lăcătuș de locomotivă la mecanic de locomotivă. După absolvirea școlii, elevii mei intrau „ucenici” la vreunul din ateliere. Ani de-a rîndul îi vedeam în această situație de invidiat; toți semănau unul cu altul: cămașa unsuroasă și murdară, obrații mînjiți, iar, în mîini, negreșit, bumbac de șters. Toată ucenicia lor consta, aproape exclusiv, în faptul că de dimineața pînă seara se țirau prin locurile cele mai murdare, ștergînd piesele mașinilor și ale locomotivelor.

Abia cînd începeau să le crească bărbile, erau ridicați la rangul de ajutor de lăcătuș, ceea ce însemna un uriaș pas în carieră. Cîștigul lor se rezuma la cițiva gologani, totuși acest cîștig era aproape singurul stimulent în alegerea profesiei.

*
* *
*

După revoluție, soarta mi-a încredințat „categoria cea mai de jos a omenirii” — copiii vagabonzi. Aceștia alcătuiau societatea în mijlocul căreia trăiam în mod obișnuit. Înainte de a ajunge în colonie, omuleții aceștia își aleseseră de fapt o „profesie” de care erau foarte mulțumiți și întîmpinau cu oarecare rezistență consultația mea nesolicitată.

Cu toate acestea îi învățam cu răbdare să muncească și să învețe. În condițiile noi în care se aflau, ei vedeau în jurul lor o societate nouă, sovietică, o libertate nouă, vedeau că omului de astăzi i se deschide noi căi în viață. În fața lor, ca și în fața tuturor adolescenților sovietici, se deschiseseră drumuri de necuprins. La început cu multă prudență, apoi cu tot mai multă îndrăzneală, elevii mei porneau pe aceste drumuri, cucereau noi domenii, descopereau perspective noi. În curînd se vor împlini 17 ani de cînd lucrez cu ei. O bună parte din elevii mei au devenit de mult adulți și-au întemeiat familii și au copii. S-au răspîndit cu miile prin Uniunea Sovietică și cu toții și-au găsit o profesie. Ce anume și-au ales?

Îmi amintesc numele lor, văd activitatea lor și aș vrea să vă arăt în mod cinstit căile pe care au apucat. Dar a înșira toate aceste căi ar fi foarte obositor. Mi-ar fi greu să vă spun ce anume au ales și găsesc că e mult mai ușor să vă spun ce n-au ales. Singura „profesie” pe care au ocolit-o cu dispreț este „profesia” de hoț sau de escroc.

Dar ceea ce-i mai uimitor este că la alegerea profesiei, cel mai puțin se gîndeau la viitoarele cîștiguri, la stimulentul material. Cu ochi lacomi, ei urmăreau mărețul avînt al vieții noastre și vedeau unde se cer forțe de muncă, unde lipsesc oameni, unde îi cheamă partidul. La începutul primului plan cincinal s-au avîntat toți spre industrie. „Inginer” — aceasta exprima în ochii lor treapta cea mai înaltă a datoriei, forma superioară a activității. Și de atunci mulți au ales această cale, devenind ingineri tehnologi, ingineri-constructori, specialiști în construirea de mașini grele, de mașini ușoare, constructori de avioane. După aceea, cînd

problemele construcției culturale au ajuns de cea mai mare actualitate, drumurile pe care apucau elevii mei au început să fie variate. Mulți dintre ei s-au dus să învețe la facultățile de istorie, pedagogie, medicină; mulți au apucat spre domenii ispititoare, ca geologia; alții și-au îndreptat pașii spre domeniul artei, — spre facultățile de literatură, instituțiile de muzică, studiourile de teatru și școlile de arte plastice. O categorie aparte o constituie institutele de învățământ superior militar, din care cele mai preferate sînt școlile de aviație.

Bineînțeles, alegerea profesiei în epoca sovietică este o problemă mult mai grea decît înainte de revoluție. Greutatea principală, dacă vrei să știi, o constituie neajunsul principal al vremurilor noastre: prea multe căi, prea multe posibilități. Astăzi, pentru a-ți alege o profesie nu mai este nevoie să ții seama nici de clasa sau categoria socială, nici de situația materială, nici de despotismul părinților. Nu arareori se întîmplă ca un adolescent sau o adolescentă să se zăpăcească în fața acestor orizonturi de necuprîns și să apuce pe calea care i se pare mai atrăgătoare. Mai tîrziu, își dă seama că n-avea vocație nici pentru aviație, nici pentru inginerie, ci pentru muzică sau medicină. Și de aceea, în prezent, ajutorul părinților sau al educatorului are o importanță mult mai mare.

Firește, nu toți sînt în stare să-și însușească învățătura necesară, să treacă praful unui institut de învățământ superior. Mulți sînt atît de pasionați de munca lor, încît nu mai pot ajunge pînă la culmile învățămîntului și rămîn pe poziții intermediare: șefi de ateliere, instructori, montori. Totuși, în viața lor, ei au avut prilejul să simtă aspirații autentice, au gustat farmecul liberei alegeri a drumului în viață și dacă au ales unul mai puțin larg, au făcut-o din propria lor voință.

Bucuria muncii creatoare

Constituția U.R.S.S. consfințește experiența de 20 de ani a poporului sovietic eliberat, și în primele sale articole stabilește noua atitudine a omului față de muncă. Într-o societate bazată pe exploatare, munca se prezintă în fapt ca o necesitate apăsătoare, ca o realizare a perceptului biblic:

„În sudoarea frunții, îți vei agonisi pâinea”. Această lege se aplică nu numai muncii simple, ci și muncii de înaltă calificare, inclusiv muncii intelectuale. Numai foarte puțini indivizi, aflați în opoziție cu orinduirea burgheză, pot da uneori friu liber inițiativei lor creatoare. De regulă, inițiativa creatoare aparține exclusiv burgheziei, iar adevărata logică a acestei inițiative, a acestei creații, este ascunsă maselor de muncitori în mod cel mai ingenios și cu cea mai mare grijă, deși nu totdeauna cu succes. Recentele evenimente din Franța ne demonstrează că această „logică creatoare” este foarte bine cunoscută de către oamenii muncii și că ea le provoacă un dezgust fățiș, care se manifestă prin greve generale, adică printr-un refuz demonstrativ de a munci.

În țara noastră, munca este un drept și o datorie a fiecărui cetățean. Acestea sînt exprimate concis în articolele constituției noastre. Totuși, în formulările ei lapidare se oglindesc particularitățile neînchipuit de variate și de fericite ale spiritului moral și politic al cetățeanului sovietic. În societatea noastră, dreptul la muncă nu înseamnă numai dreptul la cîștig, ci mai ales dreptul la creație, dreptul de participare la construirea socialismului, la rezolvarea sarcinilor statului.

.

Ar fi greu să enumerăm transformările care s-au produs sub ochii noștri în psihicul uman și care, la ora actuală, au împins atît de departe dezvoltarea caracterelor noastre umane, mai ales în comparație cu lumea burgheză. În munca sa, cetățeanul sovietic trăiește în atmosfera sentimentului de contact permanent, nu numai cu întreaga noastră țară, ci și cu lumea întreagă; el nu se mai poate închista în cadrul strîmt al locului său de muncă, al atelierului său, nici măcar al uzinei sale. Munca lui a devenit o muncă creatoare atît sub raportul profesional și al producției, cît și sub raport politic și moral. Lărgindu-se pînă la cele mai cuprinzătoare sinteze politice, această muncă a devenit principiul de bază al creșterii lui politice, unul dintre cele mai extraordinare fenomene ale epocii noastre, fenomen care a generat noi granițe între vechea și noua concepție despre muncă și despre deosebirea dintre munca intelectuală și cea fizică. Munca cetățeanului sovietic, în orice sector s-ar desfășura, constituie un complex de stări fizice și intelectuale, iar în ultimă analiză este trăirea deplină a vieții, este sentimentul

demnității umane și al securității umane, sentimentul unității celor ce muncesc și al puterii statului socialist. Acest complex depășește noțiunea obișnuită a datoriei; el se apropie de scopul vieții: bucuria de a trăi.

Dar la noi munca nu este numai un drept, ci și o datorie. Din punct de vedere al renașterii sociale, concepția noastră despre datorie este incomparabil mai cuprinzătoare decât concepția obișnuită despre datorie din societatea burgheză. În țara noastră, datoria de a munci a încetat să mai constituie o latură negativă a vieții. Această datorie nu mai este un fenomen care exprimă dependența omului. Ea reprezintă, în primul rând, programul creșterii și dezvoltării personalității, program strâns legat de perspectivele pline de bucurie ale vieții. De aceea, pentru cetățeanul sovietic trăirea datoriei este o trăire activă, neîngrădită de clauzele unui contract, ci decurgînd din cele mai adînci potențe ale personalității în creștere și în plin progres. Tocmai de aceea sîntem obligați să executăm sarcinile prevăzute în contractul de muncă nu în mod pasiv, ci în mod independent și cu îndrăzneală creatoare. În măsura în care cele de mai sus se referă la toți oamenii muncii, se referă în mod necesar și la lucrătorii din domeniul artelor. Și lucrătorilor din domeniul artelor dreptul la muncă le deschide largi perspective de creștere și bucurie și le oferă minunate posibilități de creație. Să nu uităm că și obligațiile noastre sînt bogate în cerințe tot atît de fericite. Datoria noastră nu constă numai într-o executare conștiincioasă a obligațiilor. Noi sîntem datori să avem același spirit de inițiativă și aceeași îndrăzneală ca și fruntașii noștri în producție; cu aceeași dîrzenie și cu același eroism trebuie să creăm cuvinte noi, culori și sunete noi, oglindind noul atît de variat și în care viața și lupta noastră sînt atît de bogate.

În îndeplinirea acestei datorii libere și fericite nu trebuie să ne temem de risc. În orice aserțiune nouă, în orice amărunt nou al sentimentului și al gândirii există totdeauna și riscul de a greși, riscul de a te lăsa antrenat și de a vedea lucrurile într-un „raccourci” inexact. Dacă sîntem devotați intereselor societății socialiste cu toată ființa noastră, cu toată puterea convingerilor noastre politice, dacă gîndurile și faptele noastre urmează, în mod sincer și curat, linia partidului comunist, dacă sînt călăuzite de concepția marxist-leninistă, atunci nu putem săvîrși greșeli capitale; greșelile noastre vor conține și garanția îndreptării. De aceea,

în țara noastră putem să nu ne temem de risc atunci cînd întreprindem ceva nou, cînd facem o încercare îndrăzneată sau cînd dăm frîu liber imaginației noastre creatoare. Afară de aceasta, munca noastră artistică mai cuprinde un risc, de astă dată avînd un conținut cu totul nobil: noi trebuie să participăm la lupta împotriva rămășițelor de vulgaritate, a regresului, împotriva acceselor de stupiditate, împotriva lingușirii, a lichelismului, împotriva servilismului și a virtuții formale. S-ar putea ca în anumite împrejurări ale acestei lupte să îndurăm uneori înfrîngerii trecătoare și să avem, cum se spune, neplăceri. Însă numai lupta ne poate oferi adevărata bucurie a creației, pentru că numai atunci ne vom afla totdeauna pe făgașul măreței opere de construire a unei lumi noi, numai atunci vom fi totdeauna îndrumați de partidul comunist și vom fi totdeauna membrii frontului unic de eliberare a omului.

Familia și educația copiilor

Tovarăși, nu prea înțeleg cum s-ar putea ca într-o singură oră să abordezi punctele esențiale ale unei probleme atît de importante cum este educația copiilor. Lumea debate această problemă de secole, fiecare dintre dv. îi consacră o bună parte din viață. Și eu mi-am închinat viața acestei probleme. Mi-am pus în gînd chiar să scriu o carte pentru părinți, pe care am plănuțit-o în patru volume. Unul l-am și scris, iar la al doilea scriu, scriu mereu și nu mai sfîrșesc. După cum știți prea bine, elaborarea problemelor de pedagogie este o sarcină foarte grea. Iar mie mi se cere ca într-o singură oră să expun și să enumăr toate principiile, să scot în evidență pe cele mai importante, să fac un fel de bilanț și că totul va fi bine: „Tovarășe Makarenko, ține dumneata conferința și ai să vezi că părinții au să se ducă acasă și au să înceapă să dea copiilor o educație justă”.

După cum vedeți, pînă și în organizarea conferințelor cu privire la aceste probleme sînt încă multe nedumeriri de tot felul, pentru că dacă ar fi să enumăr chiar numai temele referitoare la educația copiilor în familie, tot mă îndoiesc că mi-ar ajunge o oră. De aceea, aș vrea ca în această scurtă convorbire să discut cu dv. problemele mai însemnate, acelea care ne frămîntă pe toți și, atunci, abordînd unele pro-

bleme fundamentale ale educației, convorbirea noastră va putea contribui la clarificarea pozițiilor de plecare pentru reflecțiile dv. în acest domeniu atât de important. De ce? Iată de ce. După ce a apărut cartea mea *Poemul pedagogic*, au început să vină la mine pedagogi, precum și oameni tineri și mai în vîrstă, cu diferite situații sociale, care caută noi norme morale sovietice, pe care să le urmeze în viața lor, ca să mă întrebe cum să procedeze.

Într-o zi m-am pomenit cu un tînăr geolog, care mi-a spus:

„E vorba să fiu trimis pentru muncă științifică în Caucaz sau în Siberia; ce să aleg?” I-am răspuns: „Du-te acolo unde munca este mai grea”. Geologul a plecat în Pamir și mai zilele trecute am primit de la el o scrisoare, prin care îmi mulțumește pentru sfat.

Dar după ce a apărut *Cartea pentru părinți* au început să vină la mine părinți ghinioniști. Ce rost ar avea să vină un părinte care are copii buni? Bunăoară, au venit la mine tata și mama unui copil:

— Amîndoi sîntem membri de partid, activiști pe tărîm obștesc, eu sînt inginer, iar nevastă-mea pedagogă: avem un băiat care a fost un copil bun, dar acum nu știm ce să mai facem cu el. O injură pe maică-sa, pleacă atunci cînd vrea, au început să ne dispară unele lucruri din casă. Ce ne facem? Îi dăm o educație bună, sîntem atenți cu el, are camera lui; cînd era mic, avea totdeauna o mulțime de jucării, l-am îmbrăcat, l-am încălțat și l-am distrat cum am putut mai bine. Iar astăzi (are 15 ani), dacă vrea să se ducă la cinema sau teatru, îl lăsăm; a vrut bicicletă, i-am cumpărat bicicletă. Uitați-vă la noi: sîntem oameni normali, nu poate fi vorba de o ereditate nefastă. De ce avem un copil atât de rău?

— Dumneata strîngi patul copilului? am întrebat-o pe mamă. Întotdeauna?

— Întotdeauna.

— Nu ți-a dat niciodată în gînd să-i spui să-și strîngă singur patul?

I-am pus o întrebare și tatălui:

— Dumneata faci ghetele băiatului?

— Eu i le fac.

Atunci le-am spus:

— La revedere, nu vă mai duceți la nimeni să cereți sfat. Luați-o pe bulevard, așezați-vă pe o bancă mai retrasă, re-

constituiți în minte ce ați făcut cu băiatul vostru, întrebați-vă cine-i vinovat că e așa cum e și veți găsi singuri răspunsul și căile pentru îndreptarea lui.

Poftim, tata face ghetete băiatului și mama îi stringe patul în fiecare dimineață. Cum vreți să iasă un băiat bun?

Volumul al doilea al *Cărții pentru părinți* am să-l consacru acestei probleme: de ce unii oameni cu mintea sănătoasă, capabili să muncească bine și să învețe bine, oameni cu studii superioare, deci cu o judecată și aptitudini normale, militanți pe tărîm social, în stare să conducă o instituție întreagă, un departament, o fabrică sau mai știu eu ce întreprindere, care se pricep să întrețină relații tovărășești, prietenești sau de altă natură cu oameni foarte diferiți, de ce acești oameni, în relațiile cu propriul lor fiu, sînt incapabili de a se orienta în lucrurile cele mai simple? Pentru că, în cazul de față, ei își pierd bunul simț, experiența vieții, chiar și rațiunea și înțelepciunea pe care le-au acumulat de-a lungul vieții lor. În fața copiilor lor ei devin niște oameni „anormali”, incapabili să se descurce pînă și în problemele cele mai simple. Din ce cauză? Singura cauză este dragostea lor pentru copil. Dragostea este sentimentul cel mai măreț, sentiment care, de obicei, face minuni, făurește oameni noi, creează cele mai mari valori umane.

Dacă ar fi să tragem o concluzie justă, ar trebui să spunem simplu și deschis: dragostea, ca și chinina, ca și hrana, cere o oarecare dozare. Nimeni nu poate să mănînce zece kilograme de pîine și apoi să se mîndrească cu faptul că a mîncat așa de bine. Și dragostea cere o dozare, cere o măsură.

Orice problemă am aborda în domeniul educației, totdeauna am ajunge la această concluzie, la necesitatea măsurii, mai precis a liniei de mijloc. Această expresie are rezonanțe neplăcute pentru noi. Ce este linia de mijloc, ce este un om de mijloc? Mulți pedagogi, totdeauna atît de „entuziaști” în viața și în felul lor de a raționa, mi-au semnalat această aserțiune a mea ca pe o greșeală: dacă dumneata recomanzi linia de mijloc, vei educa un om de mijloc. nici rău, nici bun, nici talentat, nici lipsit de talent, nici cal nici măgar.

Asemenea obiecții nu mă tulburau. Mă apucam să controlez ca să văd dacă nu greșesc, dacă nu cumva educ asemenea oameni de mijloc, dacă principiul meu pedagogic, potrivit căruia trebuie să se meargă pe o linie de mijloc,

nu duce la formarea unor oameni mediocri, a unor oameni neinteresați, plictisitori, capabili să trăiască bine, dar incapabili să creeze ceva mare, incapabili de adevărate sentimente înălțătoare umane. Am verificat acest lucru în practică și după 32 de ani de activitate didactică și pedagogică, din care ultimii opt ani în comuna de muncă „Dzerjinski”, am ajuns la concluzia că această metodă este justă și aplicabilă în educația în familie.

Expresia „linia de mijloc” poate fi înlocuită prin altă expresie, dar de acest principiu trebuie să se țină neapărat seama în procesul educării copiilor. Noi trebuie să creăm un om adevărat, capabil de un eroism înălțător, de fapte și sentimente mărețe, capabil să devină un erou al epocii noastre, nu o „nătăfleată”, nu om care să fie în stare să împartă totul, să rămână sărac lipit pământului și să le laude: priviți cit sînt de bun! Chiar în idealul nostru, pe care nimeni nu-l poate combate, este prezent principiul liniei de mijloc, al unei măsuri, al unei dozări. Și atunci am înțeles de ce nu mă tulbură expresia „linia de mijloc”. Bineînțeles, dacă afirmăm că „linia de mijloc” este un amestec de alb cu negru, atunci, ce-i drept, amestecînd culoarea neagră cu cea albă, vom obține culoarea cenușie. Or, o asemenea linie de mijloc pare să fie într-adevăr ucigătoare. Dar dacă nu ne preocupă cuvintele, și ne gîndim pur și simplu la om, ne putem da imediat seama cum trebuie să fie omul pe care îl considerăm cel mai bun, omul ideal, căruia trebuie să-i semene copiii noștri, și dacă nu ne vom abate nici la dreapta, nici la stînga, dacă nu ne vom înflăcăra pentru cine știe ce „filozofie” verbală, de prisos, vom ști totdeauna cum trebuie să fie copiii noștri. Fiecare va spune: eu vreau ca fiul meu să fie capabil de acte de vitejie, să fie un om adevărat, cu un suflet mare, cu pasiuni, dorințe și năzuințe mari și în același timp vreau să nu fie un papă-lapte, în stare să împartă tot ce are numai pentru simplul motiv că este foarte bun la suflet, în stare să rămână sărac lipit pământului, să-și lase nevasta și copiii în sărăcie și din pricina unei asemenea bunătăți să-și piardă și bogăția spirituală.

Fericirea omenească pe care a cucerit-o marea noastră revoluție proletară și care va spori din an în an, această fericire trebuie să aparțină tuturor și eu, un om oarecare, am de asemenea dreptul la această fericire. Vreau să fiu un erou, să săvîrșesc fapte de vitejie, să dau cit mai mult statului și societății și totodată vreau să fiu fericit. Așa

trebuie să fie copiii noștri. Ei trebuie, pe de o parte, să se clăduiască în caz de nevoie, fără să stea pe gânduri, fără calcule, fără să țină contabilitatea acțiunilor, a fericirii sau a durerii lor, iar pe de altă parte, trebuie să fie fericiți.

Din păcate, n-am prea verificat acest lucru, însă văd că de obicei părinții fericiți au copiii cei mai buni. Dar părinți fericiți nu înseamnă un apartament cu gaze, baie și tot confortul. Nu înseamnă de loc aceasta. Cunoscut mulți oameni care au apartamente compuse din cinci camere, cu gaze, apă caldă și rece, două femei de serviciu și totuși copiii lor sînt nereușiți. Sau soția și-a părăsit soțul, sau soțul și-a părăsit familia, sau la serviciu lucrurile nu merg cum trebuie, sau rîvnesc la o a șasea cameră, ba chiar la o vilă separată. Cunoscut și mulți oameni fericiți cărora le lipsesc multe. Acest lucru îl constat și în propria mea viață; or eu sînt un om foarte fericit și trebuie să știți că fericirea mea n-a depins de nici un fel de bunuri materiale. Aduceți-vă aminte de vremurile cele mai frumoase din viața dv., cînd, deși se părea că vă lipsește ba una, ba alta, exista în schimb o deplină unitate a forțelor spirituale, care vă înflăcăra să mergeți mereu înainte.

Deplina posibilitate a unei astfel de fericiri curate, necesitatea și obligativitatea ei au fost cucerite de revoluția noastră și asigurate de către orînduirea sovietică. În unitatea poporului nostru, în atașamentul față de partid... stă fericirea oamenilor noștri. Trebuie să fii un om cinstit, partinic în gîndurile și acțiunile tale, pentru că un accesoriu necesar al fericirii este certitudinea că duci o viață corectă, că nu ai în urma ta nici ticăloșii, nici escrocherii, nici viclenie, nici uneltiri, nici vreun alt păcat. Fericirea unui asemenea om sincer și cinstit este de mare folos nu numai pentru el însuși, ci, înainte de toate, pentru copiii lui. De aceea, îngăduiți-mi să vă spun: dacă vreți să aveți copii buni, căutați să fiți fericiți. Să vă rupeți în bucăți, să folosiți toate talentele, toate aptitudinile dv., să atrageți pe toți prietenii și cunoscuții lîngă dv., dar să vă bucurați de o adevărată fericire omenească. Se întîmplă uneori ca un om care caută fericirea să pună mîna pe niște pietre, cu gîndul ca, mai tîrziu, să-și clădească din ele fericirea. Eu însumi am făcut într-un timp această greșală. Mi se părea că dacă am să iau un anumit lucru, aceasta nu înseamnă că am pus mîna pe fericire, ci că, mai tîrziu, pe acest lucru îmi voi construi fericirea. Nici vorbă de așa ceva. Aceste pietre de

temelie, pe care, mai tîrziu, vei construi un palat al fericirii, îți cad adesea în cap și devin o curată nenorocire.

Nu este greu să ne dăm seama că părinții fericiți, fericiți prin activitatea lor socială, prin cultura lor, prin viața lor, care știu să se folosească de această fericire, vor avea întotdeauna copii buni și le vor da întotdeauna o educație justă.

Aceasta este rădăcina formulării despre care am vorbit la început: și în activitatea noastră pedagogică trebuie să existe o linie de mijloc. Linia de mijloc trece între munca noastră intensă dăruită societății și fericirea noastră, adică ceea ce luăm noi de la societate. Orice metodă de educație în familie am folosi, trebuie să găsim măsura justă și, de aceea, trebuie să educăm în noi simțul măsurii.

Să luăm problema cea mai grea (văd că oamenii o socotesc cea mai grea) — problema disciplinei. Severitatea și blîndețea constituie problema cea mai afurisită.

În majoritatea cazurilor, lumea nu știe să dozeze blîndețea și severitatea; totuși, această pricepere este absolut necesară în educație. Am băgat de seamă că oamenii se orientează în aceste probleme, dar își zic: e adevărat, severitatea trebuie să aibă o măsură, blîndețea trebuie să aibă și ea o măsură, dar de astea va fi nevoie abia atunci cînd copilul va avea șase-șapte ani; pînă atunci, putem să ne lipsim de această măsură. De fapt, însă, bazele educației se pun pînă la vîrsta de cinci ani și ceea ce se face pînă la cinci ani reprezintă 90% din întregul proces educativ, după aceea, se continuă educarea omului, prelucrarea lui însă de acum începem să gustăm roadele rezultate din florile pe care le-am îngrijit pînă la cinci ani. De aceea pînă la vîrsta de cinci ani, problema măsurii în severitate și blîndețe este cea mai importantă. Unii părinți permit copilului lor să facă mofturi și să scîncească toată ziua sau nu-i permit să plîngă de loc. Sînt copii neastîmpărați, care pun mina pe orice, te sîcîie cu întrebările, nu te lasă în pace o clipă. Sînt și copii docili ca o păpușă, dar așa ceva se întîmplă rar la noi.

În toate aceste trei cazuri, se poate observa lipsa măsurii în severitate și în blîndețe. Firește că această normă, această linie mijlocie de aur, această armonie în dozarea severității și blîndeței trebuie să existe și la cinci, și la șase, și la șapte ani.

La aceasta mi se obiecta: dumneata vorbești de măsură în severitate, dar un copil poate fi educat fără nici o seve-

ritate. Dacă procedezi rațional și cu blindețe, poți să-ți sfirsești viața fără să fii vreodată sever cu copilul dumitale.

Prin severitate eu nu înțeleg minie sau strigăte isterice. Cîtuși de puțin. Severitatea este bună numai atunci cînd nu prezintă nici un simptom de isterie.

În practica mea, am învățat să fiu sever, păstrînd totuși un ton foarte blînd. Eram în stare să spun foarte politicoasă, calm și cu blindețe vorbe care făceau pe coloniștii mei să pălească. Severitatea nu presupune numaidecît strigăte sau zbierete. Acestea sînt de prisos. Dimpotrivă, o dispoziție dată pe un ton calm, măsurat, hotărît și totuși blînd va face o impresie și mai puternică. „Ieși afară!” produce o anumită impresie, dar „fii bun și părăsești clasa” produce de asemenea impresie, ba poate una și mai puternică.

Regula cea mai importantă este stabilirea unei norme, mai ales în problema gradului intervenției părinților în viața copilului. Aceasta este o chestiune extrem de importantă, care se rezolvă adesea în mod greșit în familie. Ce doză de independență, de libertate trebuie să i se acorde copilului? În ce măsură trebuie „să-l duci de mînă”, în ce măsură și ce anume poți să-i permiți și să-i interzici, ce anume trebuie să rezervi voinței lui?

Băiatul iese în stradă. Dumneata strigi: unde alergi, să nu ieși în stradă! În ce măsură aceasta este just? Dacă dai copilului o libertate nemărginită e dăunător. Dar dacă trebuie să te întrebe mereu de orice fleac, să ceară aprobare pentru fiecare pas și să procedeze totdeauna așa cum îi spui, copilului nu-i mai rămîne nici un fel de libertate pentru inițiativa lui, pentru prezența lui de spirit și pentru propriul său risc. Ceea ce de asemenea e rău.

Am întrebuițat cuvîntul „risc”. Un copil la vîrsta de șapte-opt ani trebuie să riște uneori în comportarea sa, iar dv. trebuie să vă dați seama de acest risc și să admiteți o anumită doză de risc. Astfel, copilul va crește curajos și nu se va deprinde să lase toate pe răspunderea dv.: mămica a spus, tăticul a spus, ei știu tot, cine să știe dacă nu ei, și eu am să fac așa cum îmi spun ei. Dacă gradul intervenției dv. va fi maxim, ca în cazul de față, fiul dv. nu va ajunge un om adevărat. Unii vor ajunge oameni lipsiți de voință, incapabili să ia vreo hotărîre, incapabili de vreun risc și de fapte îndrăznețe; alții, dimpotrivă, se vor supune presiunii dv. pînă la o anumită limită, dar forțele care clocotesc în ei și cer o ieșire vor exploda și lucrurile se vor

sfârși cu un scandal în familie: „A fost un băiat bun, dar, de la o vreme, nu știu ce se întâmplă cu el”. În realitate, i s-a întâmplat ceva tot timpul cât a fost supus și ascultător, dar forța pe care i-a dat-o natura și care s-a dezvoltat pe măsură ce a crescut și s-a construit și-a făcut efectul; la început, el se împotrivește în secret, iar mai târziu pe față.

Mai există și o altă extremă care se întâlnește de asemenea deseori, și anume cînd părinții socotesc că copilul trebuie să dea dovadă de o inițiativă deplină și să procedeze cum vrea el, și nu dau nici o atenție felului cum trăiesc și ce fac copiii lor, care se obișnuiesc cu o viață, cu o gândire și hotărîri lipsite de control. Mulți părinți cred că astfel se dezvoltă în copil o voință puternică. Nici vorbă de așa ceva. Într-un asemenea caz nu se dezvoltă nici un fel de voință, pentru că o voință cu adevărat puternică nu înseamnă cîtuși de puțin priceperea de a dori și obține ceva. Voința puternică constă nu numai în priceperea de a dori și de a obține ceva, dar și în priceperea de a-ți impune să renunți la ceva, cînd aceasta e necesar. Voința nu este o simplă dorință și satisfacerea ei, ci și dorință și înfrinare, și dorință și renunțare, în același timp. Dacă copilul dv. se exersează numai la îndeplinirea dorințelor sale și nu se exersează în înfrînarea lor, nu va avea o voință puternică. Fără frînă nu poate exista nici un fel de voință după cum nu poate exista o mașină fără frînă.

Comunarzii mei cunoșteau foarte bine această întrebare: „De ce nu te-ai înfrînat, doar știai că trebuie să te oprești aici”, îi întrebam eu. Și în același timp le ceream: „De ce te-ai culcat pe o ureche, de ce nu te-ai hotărît și ai așteptat să ți-o spun eu?” Este și aceasta o vină.

Trebuie să cultivi la copii priceperea de a se opri, de a se stăpîni. Desigur că acest lucru nu este chiar așa de simplu. În cartea mea am să dezvolt pe larg această problemă.

Paralel cu aceasta, trebuie să formăm o aptitudine extrem de importantă, care nu este chiar atît de greu de format: aptitudinea de a te orienta. Ea se manifestă de foarte multe ori în nimicuri, în amănunte dintre cele mai mici. Încă din prima perioadă a copilăriei trebuie să atrageți atenția copilului dv. asupra felului în care trebuie să se orienteze. Să presupunem că el spune ceva, și în timpul acesta vine un străin, poate nu chiar un străin, dar un element comple-

mentar societății dv., familiei dv.: un vizitator, un musafir, o mătușă sau bunica. Copiii trebuie să știe ce se poate și ce nu se poate vorbi în prezența lor (de pildă, în fața oamenilor în vîrstă nu se cuvine să se vorbească despre bătrînețe, pentru că nu le face plăcere; întîi să asculte ce spune noul venit și apoi să vorbească etc.). Este extrem de important să se educe la copii priceperea de a sesiza numai-decît în ce mediu se află, ceea ce nu este greu de realizat. Este suficient ca părinții să atragă atenția băiatului sau fetei asupra a două, trei cazuri și să le explice, pentru ca să aibă efect pozitiv. Aptitudinea de a te orienta este foarte utilă și plăcută atît pentru cei din jur cît și pentru cei care o posedă și știu s-o folosească.

În comună, această problemă a fost mai grea pentru mine decît în familie. Acolo erau mulți copii și condițiile erau mult mai complicate. Ei se aflau tot timpul în văzul lumii: mereu se perindau și de-ai noștri și străini, inșineri, muncitori, constructori; comuna era mereu vizitată de oaspeți, de excursioniști etc. Cu toate acestea, obțineam și eu rezultate destul de bune. În familie asemenea rezultate pot fi obținute mult mai repede. Această pricepere de a sesiza schimbarea condițiilor din jurul tău se manifestă pretutindeni; dacă un băiat trece în fugă strada, el trebuie să vadă cine vine și de unde; la muncă, trebuie să-și dea seama dintr-o privire, care sînt locurile cele mai primejdioase și care sînt cele mai sigure. O astfel de aptitudine de orientare îl ajută să aleagă unde trebuie să facă uz de curaj și de voință și unde de frînă.

Să luăm următorul exemplu: copiii dv. vă iubesc și vor să-și manifeste această dragoste. Manifestarea dragostei este și ea o lege a acțiunii și a frînei. Cît e de neplăcut să vezi exprimindu-se prietenia între fete (aceasta li se întîmplă mai ales lor): una din fete este în clasa a VIII-a la o școală, cealaltă în clasa a VIII-a la altă școală; ele nu s-au văzut decît de două ori în viața lor, în vilegiatură, dar cînd se întîlnesc, se sărută și suspină de dragoste reciprocă. Credeți că se iubesc cu adevărat? Cel mai adesea, acesta nu-i decît un sentiment imaginar, un joc de-a sentimentul, iar uneori devine o formă obișnuită a cinismului în afecțiune, o formă de exprimare nesinceră a sentimentelor.

Desigur, cunoașteți familii cu copii și știți cum își manifestă copiii dragostea față de părinții lor. În unele familii, manifestările acestui sentiment sub formă de sărutări și cu-

vinte duioase sînt atît de frecvente, încît te întrebi dacă îndărătul acestor exteriorizări există vreun pic de dragoste sau este vorba de un joc obișnuit.

În alte familii, tonul relațiilor este cam rece, rezervat, ca și cînd membrii familiei ar duce o viață separată. Bunăoară, băiatul intră în cameră, adresează cîteva cuvinte pe un ton destul de rece tatălui său sau mamei sale și apoi pleacă după treburi, de parcă n-ar exista nici un fel de dragoste între ei. Și numai în rare și plăcute cazuri se poate observa licărind, în ciuda relațiilor exterioare rezervate, o privire drăgăstoasă. Ei bine, acesta este un fiu adevărat, care-și iubește părinții. Priceperea de a educa pe de o parte un sincer sentiment de dragoste, pornit din inimă, iar pe de altă parte o anumită stăpînire în exteriorizarea lui, pentru ca forma exterioară — sărutările — să nu se substituie dragostei este o aptitudine extrem de importantă. Pe această aptitudine se poate educa o dragoste adîncă și fierbinte pentru părinți, iar pe manifestarea ei se poate educa un minunat suflet omenesc.

Comunarzii țineau la mine ca la tatăl lor, totuși eu căutam ca în raporturile dintre noi să nu existe de loc diverse manifestări de duioșie. Atașamentul lor nu suferea însă cîtuși de puțin din această cauză. Ei se desprindeau să-și manifeste dragostea într-o formă firească, simplă și stăpînită. Aceasta este important nu numai pentru că educă omul printr-o înrîurire exterioară, ci și pentru că păstrează forța sentimentului sincer, îi cimentează frînele, care vor prinde bine în orice împrejurare.

Aici ne apropiem iarăși de principiul fundamental: norma, simțul măsurii.

Același simț al măsurii se manifestă și într-un domeniu atît de dificil și de complex cum este problema relațiilor materiale de muncă. Nu de mult a venit la mine un grup de femei care locuiau în același imobil. În casa aceea se întîmplase o dramă. Două dintre familii care locuiau în casă erau în relații de prietenie și ambele aveau copii. Iura (elev în clasa a VII-a) era bănuît că și-ar fi însușit un lucru sau niște bani din casă fără voia părinților. Familia prietenă știa aceasta.

Și iată că într-o zi acestor prieteni le-a dispărut din casă o compasieră scumpă. Iura era un musafir nelipsit și socotit ca un membru al familiei. În casă nu venea nici un străin care să fi putut lua compasiera — în afară de Iura. Eănu-

ielile au căzut asupra lui. Aceste două familii — oameni culți, de altfel, perfect conștienți de faptele lor — s-au apucat dintr-odată să cerceteze cu pasiune cazul. Vroiau să stabilească cu orice preț dacă Iura a furat sau nu compasiera. Timp de trei luni s-au ocupat de aceste cercetări. Ce-i drept, ei n-au făcut apel la un ciine polițist, nici n-au cerut ajutorul nimănui. dar au controlat, au verificat, au găsit marteori, au avut discuții secrete și l-au făcut pe Iura să se îmbolnăvească. În cele din urmă i-au spus:

— Mărturisește-ne, că nu te pedepsim.

Tatăl copilului se bătea cu pumnii în piept:

— Fie-ți milă de mine, vreau să știu dacă băiatul meu este sau nu hoț!

De la o vreme, nu se mai ocupau de băiat. Obiectul principal devenise tatăl; el trebuia scăpat de suferințe.

Și au venit la mine:

— Ce să ne facem de aici încolo? Așa nu mai putem trăi.

Am cerut să-l aducă pe băiat la mine. Nu întotdeauna mă pricep să citesc în ochii cuiva, dacă a furat sau nu, dar lui Iura i-am spus:

— Tu n-ai furat nimic. Tu n-ai luat compasiera și nu mai îngădui să ți se pună întrebări în legătură cu ea.

Cu părinții am stat separat de vorbă:

— Să nu mai vorbiți despre asta. Compasiera nu mai este, a dispărut, oricine ar fi furat-o. Pe dv. vă chinuiește întrebarea dacă băiatul vostru e hoț sau nu. Parcă ați citi un roman polițist și ați vrea să știți cum se termină, cine-i hoțul. Lăsați curiozitatea la o parte. Este vorba de viața copilului vostru. Băiatul a mai furat și altădată, poate că a furat și acum. Are această înclinație și trebuie să-l educați. Dar această întâmplare uitați-o, ca să nu vă mai chinuiți nici pe voi, nici pe băiat.

În unele cazuri este într-adevăr extrem de important să urmăriți, să vedeți dacă a furat ceva copilul și dacă puteți dovedi aceasta și vă dați seama că trebuie să vorbiți cu el, să-i vorbiți. Dar dacă n-aveți decît bănuieli, dacă nu știți sigur că a furat, apărați-l de orice bănuieli din afară. Trebuie să fiți însă vigilenți și să dați mai multă atenție copilului vostru.

A educa copiii în așa fel ca ei să nu fure este lucrul cel mai ușor. Mult mai greu este să educi caracterul: curajul, înfrînarea, priceperea de a-ți dirija sentimentele, de a birui obstacolele. Dar a educa respectul pentru lucrul altuia este

tot ce poate fi mai ușor. Dacă la dv. în casă este totdeauna ordine, dacă părinții știu precis unde se află fiecare lucru al lor, în casa voastră nu se vor produce niciodată furturi. Dar dacă dv. nu știți unde ați pus cutare sau cutare lucru, dacă nu știți unde ați pus banii — pe dulap sau pe bufet — sau ați uitat portofelul sub pernă, s-ar putea ca și copiii voștri să înceapă să fure. În cazul când dv. vă țineți lucrurile în dezordine, desigur că și copilul observă această dezordine. El vede că lucrurile din casă nu se află în centrul atenției dv. și este convins că dacă va lua un flecușet din acest haos, dv. nu veți observa.

Primul furt săvârșit de un copil nu este furt, deoarece copilul „a luat fără să ceară voie”. Dacă se repetă, devine obicei, hoție. Când copilul știe precis ce anume poate să ia fără să ceară voie și pentru ce lucruri trebuie să ceară în prealabil voie, nu va fura niciodată. Dacă în bufetul neîncuiat se află o prăjitură, rămasă de la masă sau după plecarea musafirilor, n-are decît s-o ia, nimeni nu-l oprește. Dar dacă copilul o ia pe ascuns, fără să ceară voie, acesta este furt. E bine, de asemenea, dacă în casă se stabilește rînduiala ca copiii să ia această prăjitură fără să ceară voie. Dar e și mai bine ca ei să nu ceară voie, ci pur și simplu să vă spună că au luat-o. Într-un asemenea regim n-are cum să apară obiceiul de a fura.

Dacă, însă, îi interziceți totul și copilul cere prăjitura cu sentimentul că s-ar putea să i se dea, dar s-ar putea și să i se refuze, aceasta poate uneori să îndemne pe copii la hoție. Pe de altă parte, dacă îi dați voie să ia și să scoată din casă orice, sau dacă el n-are voie să ia nimic din casă, dacă nu are nici un fel de libertate și pentru orice trebuie să i se dea aprobare și într-un caz și în celălalt se favorizează obiceiul de a fura.

În afară de aceasta, este foarte important ca în locuința dv. să fie rînduială și curățenie, să nu fie praf, să nu existe lucruri de prisos, stricate sau împrăștiate. Toate acestea sînt extrem de importante, mult mai importante decît s-ar părea. Dacă în casă sînt lucruri care ne încurcă, dar pe care nu ne îndurăm să le aruncăm, fie pentru că reprezintă o valoare, fie pentru că sînt legate de vreo amintire și din această cauză peste tot nu vezi decît boarfe vechi sau vreun covor așternut pe jos numai pentru că n-ai unde să-l ții, în asemenea cazuri se formează un spirit dezordonat, o lipsă de răspundere pentru lucruri. Dacă în locuința dv. nu sînt

decît lucrurile necesare de care este într-adevăr nevoie, lucruri utile și plăcute prin ceva, dacă nu atîrnă peste tot lucruri vechi, jerpelite și zdrențuite, atunci hoția prinde rădăcini foarte greu. Această răspundere care se exprimă prin atenția dv. pentru un obiect pe care l-ați pus sau l-ați aruncat cînd nu mai aveți nevoie de el, se formează și la copil, capătă forma respectului pentru lucruri și constituie o imunizare împotriva hoției.

V-am vorbit despre ceea ce consider eu mai important în munca noastră educativă: simțul măsurii în dragoste și severitate, în blîndețe și strictețe, despre atitudinea dv. față de lucruri și gospodărie. Acesta este unul din principiile de bază asupra căruia insist.

Subliniez că numai în cazul unei asemenea educații poți să crești oameni capabili să îndure cu răbdare orice, fără vaiete și fără lacrimi, și totodată capabili de acte de eroism, pentru că printr-o astfel de educație le veți cultiva voința.

Răspunsuri la întrebări

Întrebare: Toți avem cîte un necaz și toți am vrea să stăm de vorbă cu A. S. Makarenko.

Eu am doi băieți. Condițiile de educație sînt aceleași pentru amîndoi, totuși ei sînt diferiți. Pe unul nu-l interesează banii, dar celălalt nu poate să vadă bani fără să pună mîna pe ei. Nu ajută nici un lacăt. În familie e o atmosferă de muncă, părinții trăiesc în armonie. Dar dacă lași dulceață, băiatul o mănîncă negreșit. Dacă lași punga cu 30—40 de ruble, îți ia ultimii bani.

Altfel, e un băiat bun. De la străini nu ia, dimpotrivă, e în stare să dea tot ce are. Nu mai știm cum să-l luăm. Tatălui se revoltă cînd îi vorbești despre asta. Băiatul are 16 ani. Dar fizic este dezvoltat ca unul de 18 ani. Feciorul nostru cel mare este comsomolist; dar pe cel mic nu-l interesează comsomolul. E un băiat foarte chipeș și îi plac fetele. Nu vrea să învețe, de altfel învață prost din clasa întîi. Trece din clasă în clasă numai cu „suficient”. Urăște munca, dar se apucă de toate.

— Vrei să înveți?

— Vreau.

— Atunci de ce nu înveți?

Tace.

— Dacă nu vrei să înveți, muncește. Ce-i vrea să faci în viață?

— Nu știu.

Îi place fotbalul. Vine acasă la ora trei noaptea.

— Unde ai fost?

— Unde am fost nu mai sînt.

Cu străinii vorbește frumos, dar cu noi, în familie, e grobian. Și pe deasupra are și acest nărav de a fura.

Ce să facem cu el? Taică-său spune că nu fură, dar eu susțin că fură. Bărbatu-meu mizează pe această încredere, dar nu se vede nici un rezultat.

Acum a trecut în clasa a IX-a.

Răspuns: Vreți să știți de ce n-ați reușit în educarea fiului mai mic?

Nu pot să vă răspund la întrebare înainte de a da ochi cu băiatul. Dacă l-aș cunoaște, aș putea să stau de vorbă cu el și să-i dau un sfat. Dar fără să cunosc regimul din familia dv., fără să cunosc greșelile pe care le-ați făcut, greșeli de ton și altele, fără să cunosc prietenii dv. și felul de viață pe care îl duceți, eu nu pot să-mi iau răspunderea de a vă da un sfat.

Dar, în general, sînt dator să vă spun că aceste fapte nu sînt de loc îmbucurătoare. În *Cartea pentru părinți* am încercat să abordez tema educației juste, dar tema reeducării n-am abordat-o nici în *Carte*, nici astăzi. Pentru o familie, problema reeducării este un lucru extrem de greu. Ca să reeduci este necesar să schimbi întregul ton al colectivului în care trăiești; în comună, fiul dv. ar fi fost foarte ușor de reeducat, deoarece știe carte, e normal și frumos, pe cînd dv., părinții, v-ați pierdut capul și nu știți ce să faceți cu el. Vă frămîntați, încercați ba una, ba alta, dar sînt sigur că dacă m-ați invita la dv. acasă și dacă am sta de vorbă, am ajunge la un rezultat. Vizitez multe case în calitate de educator consultant. Aceasta este important și pentru mine: îmi lărgesc sfera observațiilor. De aceea, vă rog să nu vă jenați, să vă adresați mie, iar eu am să caut să vă fiu de folos; în felul acesta, dv. o să mă ajutați pe mine, iar eu pe dv.

Întrebare: Am o fetiță de șase ani. Aș fi vrut ca fetița mea să fie curajoasă și bună, dar în ciuda eforturilor mele, deși am evitat s-o sperii, ea e lipsită de curaj, e fricoasă. Cînd se culcă, mă întreabă totdeauna: oare ce am

să visez? Parcă i-ar fi frică de vise. Iar cînd visează, se trezește.

Cum să educ curajul în copilul meu? M-am străduit în fel și chip, dar nu văd nici un rezultat.

Răspuns: Mă întrebați cum să luptați cu lipsa de curaj a fetei dv.?

Nu trebuie să vă faceți nici o grijă. De obicei, fetițele, la vîrsta de șase ani, sînt ceva mai impresionabile și mai nervoase. La această vîrstă de șase-șapte ani este fricoasă, dar cînd va împlini 11 ani, va deveni atît de zvăpăiată, că n-o s-o mai puteți potoli.

Nu cumva aveți pe cineva în familie sau prin vecini care îi povestește fel de fel de grozăvii? De ce anume se teme?

Nu pricep ce fel de frică e asta. Poate că imaginația este de vină? Unii copii au o imaginație foarte dezvoltată.

În cazul acesta ar fi mai folositor un medic. Dv. nu mi-ați dat nici un fel de date după care să determin comportarea fetei. Fără să cunosc fetița, ar fi neserios să vorbesc despre ea.

Îngăduiți-mi să vin la dv., dar cel mai bun lucru ar fi să consultați un medic de boli nervoase.

Întrebare: Cum să procedez cu băiatul meu? Acasă, caut să-i formez deprinderi bune, stau de vorbă cu el și îi spun ce se poate și ce nu se poate. Dar îl las și cu băieții, adică nu-l feresc de contactul cu ceilalți copii, cu toate că știu cît de diferiți sînt copiii cu care intră în contact, cu toate că știu că poate să învețe să înjure, cu toate că știu că unii copii discută și despre furturi. Dar nici nu pot să nu-l las cu ceilalți copii. Ar însemna să-l țin ferecat în casă, să-l supraveghez și să-l lipsesc de toate plăcerile. Pe de altă parte, să-i dau drumul este periculos, pentru că de la copiii din curtea noastră te poți aștepta la orice neplăcere.

Răspuns: A feri copilul de influențele dăunătoare din afară este o problemă foarte grea. Un om politic francez de seamă a sosit la noi în Uniunea Sovietică și a vizitat și comuna noastră. Comuna i-a plăcut foarte mult. A plîns în timp ce fanfara comunarzilor îi cînta din Beethoven. Nu putea să-și închipuie că foștii „copii de stradă” sînt în stare să cînte din Beethoven. Și atunci s-a hotărît să-i cunoască mai de aproape.

— Toate sînt bune, a spus el, nu mă impac însă cu un singur lucru: cum admiteți ca niște copii normali și buni să fie educați la un loc cu foști pungași și vagabonzi?

I-am răspuns scurt:

— Dar în viața de toate zilele nu trăiesc oameni buni alături de oameni răi? Mai ales în societatea capitalistă, nu trăiesc afaceriști lipsiți de scrupule, escroci, alături de oameni cinstiți?

Am să vă spun și altceva. Noi nu putem pregăti copiii pentru a trăi numai într-o societate cu oameni ideali. Dacă am educa un astfel de băiat, îndată ce va ajunge în societate va fi dezorientat. Băiatul dv. trebuie să se obișnuiască cu societatea celor mai diferiți oameni. El trebuie să se priceapă și să se împace cu oamenii și să li se împotrivescă; cu cât va veni mai mult în contact cu toate condițiile vieții, cu atât va fi mai bine. A-l izola, a nu-l lăsa cu ceilalți copii, ar putea să-i facă mult rău. S-ar obișnui atât de mult cu incubatorul familial, încît oricine ar putea să-l înșele și să-l tragă pe sfoară. Trebuie să i se educe spiritul de rezistență. Pentru aceasta există un procedeu excelent: tonul familiei dv. Dacă în familia dv. există un ton cu adevărat bun, dacă aveți autoritate, dacă băiatul crede că mama lui este cea mai frumoasă, cea mai dreaptă, cea mai ordonată, cea mai veselă și, în același timp, cea mai serioasă, nu este nevoie să-l convingeți că dv. sînteți o ființă superioară, a cărei autoritate este, pentru el, lucrul cel mai de seamă. Dacă însă încercați să-l înduplecați și să-l convingeți. își spune în gînd: va să zică, nu ești chiar o ființă atât de excepțională, dacă încerci să mă convingi. Să-i vorbiți cît se poate de simplu: „să știi că asta nu se face”. Dacă totuși el procedează rău, să-i cereți să se explice. Să vă explice el purtarea sa, nu dv. lui. Acest moment, în care dați o dispoziție care nu poate fi discutată — „nu se poate” — va fi primul pas al băiatului dv. către formarea priceperii de a se împotrivi.

Dacă băiatul cu care se joacă fiul dv. este un copil rău, să nu-l opriți pe fiul dv. de a se juca cu el, dar să vă apropiați cît mai mult de acest băiat, să căutați să aflați prin ce este rău, prin ce și cînd se manifestă acest rău. Nu trebuie să încercați să-l convingeți, ci să faceți așa fel, încît să-l impresionați prin siguranța dv., prin calmul dv., pentru ca fiul să vadă că nu vă temeți că va ajunge și el tot atât de rău. Aici nu este vorba numai de rațiune și de suflet, ci și de ochi, de priceperea de a-ți ajuta fiul, ba chiar și copiii străini, dacă este necesar. Și atunci, fiul dumneavoastră vă

va urma cu încredere și nu va mai trebui să vă temeți de influențe dăunătoare, pentru că el le va învinge cu ușurință.

Întrebare: Am un băiat, elev în clasa a IV-a. Are o purtare ireproșabilă față de părinți. Dacă îi este rău noaptea nu-și permite s-o deranjeze pe maică-sa.

— Tu ești obosită, am să mă scol singur.

E un copil disciplinat. La școală, educatorul așază în mod periodic în banca lui copii nedisciplinați. Eu n-am avut nimic împotriva acestui lucru. Dar în copil se dezvoltă o trăsătură neplăcută. Vine acasă și ne spune:

— Știi, „pupilul” meu a și luat astăzi un „foarte bine”. Cred că au să-l mute și au să așeze în banca mea pe Petrov sau pe Ivanov. Va trebui să-l împing înainte și pe el.

Nu știu în ce măsură îl ajută aceasta sau îi dăunează și nu știu cum să-i explic că el nu este pedagog, ci un copil ca și ceilalți.

Să vă dau un alt caz. O familie pe care o cunosc de mult are un băiat. Îl știu de când avea un an și jumătate. Era un băiat bun. Avea predispoziții frumoase. Tatăl lui era artist, iar maică-sa, casnică. Tatăl său a murit pe când băiatul avea 12 ani. Un timp a continuat să fie băiat bun. Are o soră, o fetiță foarte drăguță. Când era mică, fratele său avea grijă de ea. Dar acum nu-i mai pasă nici de maică-sa, nici de soră-sa. Cum se face că după moartea tatălui său băiatul acela bun a devenit dintr-odată grosolan și obraznic. Doar are 16 ani! Mama își iubește tare mult copiii, le dă ultima bucătică de la gură. Și acum se lipsește de mâncare ca să-i dea băiatului.

Răspuns: Dacă o mamă se lipsește de toate, dacă dă băiatului ei ultima bucătică de piine, comite cea mai mare crimă. Fiul trebuie să dea mamei sale din bucătica lui, el trebuie să renunțe în favoarea mamei sale. În cazul de față, mama trebuie să înceapă lupta. Ce-i drept, e o luptă grea.

Eu, unul, sînt de părere că în tramvai copiii trebuie să cedeze locul celor maturi. Așa este just; cu toate acestea, am adeseori discuții în contradictoriu cu părinții în această chestiune. Sînt un partizan convins al principiului ca tot ce este mai bun în familie să fie în primul rînd destinat părinților. Dacă în casă există o bucată de mătase, trebuie să se facă o rochie pentru mama. Dacă în casă sînt 100 de ruble de prisos și se pune problema cine să facă o plimbare pe canalul Volga-Moscova, părinții sau copiii, cea mai bună

soluție este ca întâi să se plimbe părinții și pe urmă copiii. Aceasta nu înseamnă cituși de puțin că ați încetat să aveți grijă de copii. Trebuie să le purtați de grijă, dar așa fel, ca ei să fie convinși că cea dintâi grijă trebuie să fie pentru părinți.

Am avut prilejul să aud raționamente ca acestea: o comsomolistă, și încă evidențiată, spunea mamei sale când se discuta chestiunea confecționării unei rochii noi:

— Ce-ți trebuie ție? Tu ai 38 de ani, cât ai să mai trăiești? Pe când eu sint tînără, eu trebuie să trăiesc!

Eu n-am nici o fată, dar am crescut o nepoată. Dacă soția mea avea patru rochii, iar nepoata două, eu stăruiam ca soția mea să-și facă și o a cincea rochie, iar fetița să mai aștepte pe a treia. Eu aș propune ca fetelor pînă la 16 ani să li se facă numai rochițe de stambă. La absolvirea școlii de zece ani, poftim, o rochiță simplă de mătase. Să aibă două, trei rochițe de stambă, dar singură să și le lucreze, să le calce singură, să le transforme, dacă are chef, aceasta să fie norma. Dar argumentul că prietenei i s-a făcut o rochie scumpă și că ar vrea și ea una nu este valabil. Trebuie procedat în așa fel, ca fata dv. să se mîndrească cu rochița ei de stambă și cu faptul că a cedat în favoarea mamei ei.

Cît despre fiul dv., băiatul „pedagog”, din moment ce a intervenit școala și învățătorul, eu nu mai pot face nimic. Doar ei sint oameni învățați, știu ce fac.

Și eu însărcinam pe comunarzii mei să supravegheze pe cei slabi. Numai că chestiunea trebuie organizată altfel. E nevoie de altă organizare. Eu nu spuneam: tu ești mai bun și acela e mai rău, ci spuneam:

— Pentru că n-ai făcut cutare lucru, îți dau o sarcină: să te ocupi de băiatul ăsta înapoiat. Vezi să obții rezultate bune, că de nu — răspunzi.

Dacă chestiunea se pune astfel, adică sub forma ajuto-rării unui tovarăș, sub forma unei sarcini, băiatul nu se va mai simți pedagog.

În cazul fiului dv., este rău că nu se încredințează și altor băieți din clasă asemenea sarcini. Dacă s-ar ajuta unii pe alții, nimeni nu s-ar mai crede pedagog. Dar toate acestea depind de stilul de muncă al învățătorului. Nu se poate născoci o lege generală. Este rău, este foarte rău că fiul dv. face pe grozavul. Trebuie să-i spuneți: „Învățătorul vostru a cam greșit, tu însuși mai ai nevoie să fii împins înainte”.

Discuții în legătură cu conferința

Tov. L.: Am venit aici nerăbdătoare să-l ascult pe tov. A. S. Makarenko cum vorbește despre educația copiilor. Tot ce a spus tov. Makarenko se potrivește în întregime cu felul cum îmi cresc eu copiii. Aceasta se datorește, desigur, faptului că am trei copii, nu unul singur.

Cum trebuie să înțelegem fericirea părinților? Firește, această fericire nu constă numai în dragostea pentru copii și într-un confort mai deosebit, ci și în faptul că părinții să muncească, iar copiii să vadă și să prețuiască această muncă.

Soțul meu muncește, muncesc și eu, activez pe tărîm social. Găsesc o satisfacție morală în această muncă. Sînt fericită că văd limpede scopul educației copiilor mei.

Cum am început să-i educ? De ce este atîta asemănare în felul cum îmi educ eu copiii și ceea ce a spus tovarășul Makarenko? Într-adevăr, nici cînd erau în fașă n-am ținut în brațe pe nici unul din copiii mei. Copilul stătea culcat în căruț. Cînd trebuia să-l hrănesc, îl luam și îi dădeam să mănînce. Niciodată nu l-am culcat cu mine. Cînd mă așezam la masă sau la ceai sau cînd mă duceam în vizită, niciodată nu luam copilul cu mine. Dacă copilul se trezea, se juca în pătuțul lui. Dacă începea să plîngă, căutam cauza și o înlăturam. Astfel, pînă la vîrsta de un an n-am ținut de loc copiii în brațe. Regimul acesta a fost respectat cu strictețe.

Astăzi, cel mai mare are 11 ani, al doilea opt și al treilea patru; toți trei sînt băieți. Îmi iubesc foarte mult copiii și fac totul pentru ei: îi îmbrac și îi hrănesc cum trebuie, îmi dau silința să le fac cîte o plăcere, mă duc cu ei la teatru, la cinema, în pădure. Cînd vreunul din ei greșește, îl pedepesc, lipsindu-l de vreo plăcere.

Am stabilit un regim precis al zilei.

Datoria noastră, a părinților, este, înainte de toate, să ne educăm copiii. Totuși, adeseori ni se întîmplă ca într-o zi să nu ne respectăm regimul și a doua zi să fim nevoiți să introducem o nouă rînduială. Aceasta are o puternică înrîurire asupra copiilor. De aceea, chiar dacă îmi vine greu, eu nu mă abat de la regimul zilei.

Dacă plec de acasă, dau indicații copiilor în legătură cu ceea ce trebuie să facă în lipsa mea, iar cînd mă întorc, îi răsplătesc pe cei care s-au purtat mai frumos. Răsplata constă într-o bomboană sau o jucărie.

Părinții trebuie să aibă autoritate. Iar pentru aceasta, trebuie să ne respectăm totdeauna cuvântul.

Sînt foarte bucuroasă că în felul cum i-am educat pe copiii mei există o mică asemănare cu cele ce a spus tovarășul Makarenko. Totuși, mi se pare că uneori sînt severă. Aș vrea să știu, trebuie să continui cu această severitate?

Makarenko: Am impresia că sînteți foarte severă cu copiii dv., și, fără îndoială, blîndă cu cei străini.

Tov. L.: Uneori copilul îmi cere ceva, și eu îl refuz, sau vrea să se ducă undeva, dar eu îi spun: fără mine n-ai voie să te duci nicăieri, n-ai voie să pleci singur ș.a.m.d. Poate că nu-i las destulă libertate. Băiatul are 11 ani.

Un glas din sală: Soțul dv. vă ajută în disciplinarea lui sau vă încurcă?

Tov. L.: Bărbatul meu se bucură de o mare autoritate în ochii copiilor. Cînd fac vreo greșeală, el nu obișnuiește să discute mult cu ei. Să vă dau un exemplu: zilele trecute, într-o zi de repaus, le-a spus de dimineată:

— Băieți, îmbrăcați-vă, mergem să schiem.

Iar celui mai mare (se făcuse vinovat de ceva) i-a spus:

— Tu nu mergi cu noi.

Nu i-a mai spus nimic altceva. Cînd să ieșim din casă, băiatul cel mare s-a apropiat de mine:

— Mamă, merg și eu cu voi.

— Nu știu nimic, întreabă-l pe tata.

Or tata spusese „nu”. Băiatul s-a rugat, a plîns și totuși nu l-am luat cu noi la schi, deși i-ar fi făcut bine. Noi sîntem de părere că o hotărîre luată trebuie totdeauna respectată.

Makarenko: Aceasta este extrem de interesant.

Un glas din sală: Multe mame, printre care și eu, sîntem mai blînde cu copiii altora decît cu ai noștri; cu ai noștri sîntem mai severe. Fecioru-meu îmi spune cîteodată:

— Pe băiatul acela îl iubești mai mult.

Dar eu îi răspund:

— El n-are nici tată, nici mamă (de data aceasta se întîmplase să fie așa), pe cînd tu ai mamă. Deși te cert, oricum îți sînt mamă.

Makarenko: Sînt severă, pentru că pe tine te iubesc mai mult.

Un glas din sală: Și eu am o fată de 14 ani. Are o fire închisă. N-are nici o prietenă. De un an și mai bine lucrează

la un cerc de crescători de cîini; dresează cîini. Eu și bărbatul meu ne frămîntăm: de ce și-o fi pierzînd fata timpul cu cîinii? Cînd o întreb pe fată: cînd ai să te lași o dată de cîini? ea îmi răspunde: ori dresesz cîini, ori n-am să fac nimic. Dar bărbatul meu și cu mine sîntem de părere că asta e o ocupație prostescă. Sîntem tare necăjiți.

Nu dă nici o importanță rochiilor, numai curate să fie. A trecut în clasa a VII-a și n-are „suficient” decît la limba rusă, la scris. Vrea să fie crescătoare de cîini, să lucreze în domeniul biologiei.

Makarenko: Îngrijorarea dv. mă surprinde. E un caz cu totul remarcabil. Ce impresie proastă fac tinerii pe care nu-i preocupă nimic altceva decît felul cum își vor petrece serile, și aceasta este într-adevăr o nenorocire. Dar faptul că fata are pasiune pentru cîini și se interesează de biologie e tot ce poate fi mai minunat. Lăsați-o să se pasioneze. Cîinii sînt niște ființe admirabile, și societatea lor nu este cîtusi de puțin dăunătoare.

Un glas din sală: Una din tovarășele care au vorbit despre educarea copiilor lor a spus că-i răsplătește cînd se poartă bine. Oare procedează just?

Makarenko: Am notat aceasta. Eu sînt împotriva sistemului de a răsplăti copiii cu ciocolată. În familie nu trebuie să existe decît o singură răsplată: „Bravo, ai procedat just”. Puteți să le dați ciocolată, dar independent de felul cum se poartă.

Comunarzii mei duceau o viață cu un conținut mult mai bogat decît mulți copii în familiile lor. Ei fabricau aparate fotografice. Noi am construit o clădire minunată cu parchete, oglinzi, tablouri excelente. Toate acestea le puteți afla din lucrarea mea *Steaguri pe turnuri*; apare în „Krasnaia Novi”. Problema recompensei m-a preocupat întotdeauna. Nimic nu este mai simplu decît să-l cumperi pe un copil: dacă faci asta, ai să capeți o răsplată. Eu m-am opus totdeauna. Nici o răsplată, cea mai mare răsplată este: „Bravo, ai procedat just”. Dar există o răsplată și mai mare: mulțumiri prin ordin de zi. Aceasta este cea mai înaltă răsplată și nici un comunard n-a primit vreodată altă răsplată.

Dacă vreun băiat avea o purtare urîă, necuviincioasă, îl pedepseam. Cum îl pedepseam? Îl puneam la arest sau îi dădeam o corvoadă, dar nu-mi permiteam să-l lipsesc de hrană, de prăjitură sau de altceva. Dacă în meniu era prevăzută ciocolată, își primea porția și cel care a greșit. Nici

recompensa, nici pedeapsa cu ajutorul dulciurilor nu sînt admisibile.

Sistemul acesta nu prezintă un pericol chiar așa de mare, însă obișnuiește pe copii cu contabilitatea, cu calculul. Pînă la 11 ani, acești „contabili” nu se manifestă, dar cînd vor împlini 18—20 de ani, veți constata urmările neplăcute ale sistemului. Norma dv. de severitate și blîndețe o găsesc excelentă, dar procedeul cu ciocolata are un defect și ar trebui revizuit.

Tov. L.: Nu-i răsplătesc în fiecare zi. Cînd trebuie să mă duc la vreo ședință, ei rămîn singuri. La plecare le spun:

— Copii, dacă sînteți cumiți, vă aduc ceva bun.

Makarenko: În cazul acesta procedați ca o mamă de modă veche. Sînteți o mamă atît de energică, încît ați putea să vă lipsiți de sistemul acesta. S-ar putea ca pentru copiii dv. să nu fie dăunător, deoarece și fără asta o duc bine, dar pentru copiii unei familii modeste ar putea fi dăunător.

Tov. L.: Doar și fruntașii în producție din uzine sînt premiați, iar copiii lor știu că tata a fost premiat. Dacă tata primește un premiu, de ce n-ar primi și copiii?

Makarenko: Dacă ați da copiilor o sarcină de durată, pe un an înainte, să zicem, le-ați putea acorda un premiu pentru depășirea planului. Dar în acest caz, premiul nu trebuie să fie o bomboană, un pachet de ciocolată sau o bicicletă, ci un obiect necesar în munca lui: o unealtă, un ciocan, ceea ce nu este chiar așa de ușor de ales. Dar sistemul „dacă te porți frumos, îți dau o bomboană” eu nu l-aș aplica niciodată.

Și apoi, îi lăudați prea des. Cînd lauzi rar, lauda are un efect mult mai puternic. Uneori invitam pe un comunard printr-un bilet oficial: „Comunardul cutare este rugat să se prezinte la ora 11”. Cînd acesta venea, mă ridicam în picioare și îi spuneam: „Ai procedat just”, și pentru întreaga comună acesta era un adevărat eveniment, deoarece eu apreciasem drept justă o faptă a lui.

Acest procedeu este ușor de aplicat și în familie.

Acum am să mă opresc puțin și asupra altei probleme: soțul și soția. O familie nu este alcătuită totdeauna din doi componenți egali: uneori soția e mai blindă, iar soțul mai sever, alteori e invers: soțul e un om de zahăr, din cale afară de blajin, și totul e în mîinile soției. Eu am ajuns la concluzia că este nevoie de o reglementare. Într-o familie trebuie să existe două instanțe: una inferioară și alta superioară. Care dintre cei doi soți se ocupă mai mult de copil? Dacă soția

se ocupă mai mult, atunci soțul trebuie ținut în rezervă. Când sînt conflicte neînsemnate, el trebuie să se amestece cît mai puțin. În cazul cînd lucrurile ajung în fața „instanței supreme”, discuția trebuie să ia aspectul unui mic „scandal”. Când greșeala e mică, e mai bine ca tatăl să nu se amestece, deoarece mama se poate descurca și singură. Dar cînd băiatul „întrece măsura”, atunci se poate face apel la „artileria grea” — la tata. Aceasta este chiar necesar.

Pe de altă parte, dacă „tabără” asupra copilului în același timp ambii părinți, aceasta este o povară peste puterile lui. Și în cazul acesta, trebuie să se stabilească cine va fi instanța de apel, cine va fi instanța de casare și cine instanța permanentă.

Un glas din sală: Dv. ați spus că ordinea din casă are o foarte mare importanță în educarea copiilor. Că în casă nu trebuie să fie prea multe lucruri și că toate trebuie să aibă locul lor hotărît. Fiecare dintre noi caută să procedeze așa, pentru că neorînduiala din casă înseamnă neorînduială în educarea copiilor.

N-aș putea spune că am o casă sărăcăcios mobilată. Eu sînt pictoriță și la mine sînt atîrnate peste tot tablouri. Poate că e neigienic să umpli camera cu tablouri. N-ar fi mai bine să le dau jos?

Dar unul din fii mei a fost acasă la profesorul de matematică. În clasă, acest profesor li se pare elevilor un om pedant, sîciitor, fără suflet. Dar ce impresie credeți că i-a făcut fiului meu (băiatul are 18 ani) interiorul acestui profesor?

— Credeam că e un om rece, neinteresant, dar după ce i-am pășit pragul, mi-a făcut plăcere să stau la el. Are tablouri frumoase, divanuri vechi, o masă veche, tot lucruri care îți mîngîie ochii. Nu-mi venea să mă mai duc. Pe cînd în clasă, abia aștepti să-l vezi plecat.

Alt caz. Camera mea este despărțită în două prin paravane, din care o parte e pentru băieți. Am căutat ca în camera lor să nu fie tablouri. Dar nu de mult, cu ocazia jubileului lui Pușkin, un pictor ne-a dăruit un portret al poetului. L-am înrămat și l-am atîrnat în camera băieților.

— Cîtă plăcere ne face tabloul lui Pușkin, mi-au spus ei. Nu s-ar putea să mai avem încă un tablou?

Mobila frumoasă, lucrurile frumoase îi înnobilează pe copii, dar dv. ați spus că nu trebuie să fie obiecte de prisos.

Nu cumva v-am înțeles greșit? Care lucruri anume trebuie socotite de prisos?

Makarenko: La această întrebare, dv., ca pictoriță, ar trebui să răspundeți singură. Lucrurile de prisos sînt acele lucruri care sînt de prisos. Portretul lui Pușkin place, impresionează și, prin urmare, nu este un lucru de prisos. Un lucru de prisos este un lucru de care n-ai nevoie, care nu face nici o impresie nimănui și ocupă degeaba un loc în cameră. Parcă dv. nu cunoașteți locuințe care seamănă cu un magazin de mobile? Unora li se pare că acesta este un bun gust, dar în realitate este un depozit de mobile. Dacă umpleți pereții camerei cu tablouri, jumătate din ele vor fi de prisos.

Într-o locuință nu trebuie să existe lucruri prea uzate, nici cărți pe care nu le citește nimeni, nici reviste vechi, nu trebuie să existe divanuri pe care nu le folosește nimeni și care nu fac decît să încarce camera. Nu trebuie să fie lucruri de prisos. prăfuite, jerpelite. Dar în general nu este chiar așa de rău să ai o mobilă frumoasă și bogată. Foarte bine ați făcut că ați atîrnat în camera băieților portretul lui Pușkin.

Un glas din sală: Eu sînt pedagogă. Adesea am de furcă cu copiii pe linie instructivă. Chem părinții, le spun că odraslele lor nu-și fac lecțiile în mod sistematic. Părintele tună și fulgeră. Și totuși nu izbutesc să fac în așa fel ca părinții să controleze carnetul de elev al copilului, să-l pună regulat să-și facă lecțiile. Unul dintre cele mai importante principii este să nu acționezi sporadic asupra copiilor, ci să aplici o anumită metodă educativă, să formulezi cerințe față de copil, în care să perseverezi.

Tov. Makarenko are tocmai acest principiu. Am fost la el în colonie pe vremea cînd eram încă studentă și am plecat cu o impresie puternică, neștersă. Am văzut că copiii știau foarte bine ce au dreptul și ce n-au dreptul să facă. O rînduială exemplară ca aceasta, care face posibilă educarea copiilor, trebuie să existe și în familie. Cel mai mult strică lipsa de consecvență; bunăoară, sînt mame care ba strigă la copil, ba îl bat, ba îi dau voie să facă tot ce-i trăznește prin cap. Faptul că făgăduielile nu sînt respectate are de asemenea un efect extrem de dăunător.

Tov. Makarenko: N-am să trag concluzii, fiindcă această problemă este ineputabilă. Am putea s-o discutăm la nesfîrșit.

Aș vrea să răspund doar la o singură întrebare cu privire la starea materială a familiei, cu privire la banii de buzunar. Este un corectiv de mare importanță în familie când nu faceți târguielile singuri, ci fixați copiilor un buget în care trebuie să se încadreze. Firește, banii trebuie dați cu măsură.

Uneori se spune că este greu să educi copiii când n-ai o situație materială sigură. Nu pot să spun că în familiile cu o stare materială modestă, educația ar fi mai proastă decât în cele înstărite. Procentul de rebut în educarea copiilor este aproximativ același atât în familiile înstărite cât și în cele cu venituri modeste. Totul depinde de grija și de atenția părintească. Colega mea a observat just că copiii trebuie educați în mod sistematic, nu numai o dată pe lună. Educația sistematică are o mare importanță.

Dar în ceea ce privește școala și familia, eu n-am chemat niciodată părinții. Eu sînt pedagog, am activat în învățămînt timp de 16 ani și socot că dacă educ copii, dacă sînt un educator calificat, am să mă pricep să-i determin pe copii să exercite o influență pozitivă asupra familiei.

Încercați să adoptați acest punct de vedere și veți vedea cît de ușor are să vă vină cînd veți obișnui copiii să se simtă răspunzători pentru familie. Copiii trebuie educați în școală în așa fel, încît să aducă în familie un surplus de suflu sănătos, nu să-i facă reeducarea, ci să fie reprezentanți ai școlii de stat în familie și să introducă în viață ideile însușite în școală.

Firește că această problemă mai trebuie discutată. La revedere. Vă mulțumesc pentru atenție.

„Minunea“ creată de viața sovietică

Încă în 1914, cu mult înainte de a-mi începe munca în colonia „Gorki”, am încercat să scriu o nuvelă. Am trimis-o lui Aleksei Maksimovici și am primit un răspuns scurt: tema este interesantă, dar nuvela este scrisă slăbuț. Aceasta mi-a tăiat pentru o vreme pofta de a scrie, însă m-a făcut să muncesc cu și mai multă energie în specialitatea mea. Cînd am încercat a doua oară, am izbutit ceva mai bine. Așa i se întîmplă fiecăruia. Dacă descrii exact și amănunțit

munca ta sovietică și personalitatea ta, închinată acestei munci, atunci va ieși ceva interesant. Nici în viitor nu vreau să mă consider scriitor. Vreau să rămân pedagog și vă sînt foarte recunoscător că ați vorbit astăzi despre lucrul cel mai important, cel mai esențial pentru mine — despre munca pedagogică, despre oamenii care sînt supuși influenței pedagogice.

Am avut mai mult noroc decît mulți alții, fiindcă timp de 8 ani neînrerupți am fost directorul coloniei „Gorki” și alți 8 ani am condus comuna „Dzerjinski”, înființată nu de mine, ci de cekiști. În afară de aceste două comune, există foarte multe instituții de același fel, nu mai puțin reușite. Pot să citez comunele „Bolșevskaia”, „Liuberečkaia”, „Tom-skaia” și altele, care țin de Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne. Am văzut multe minuni în coloniile de copii, în fața cărora experiența comunei „Gorki” pălește.

Scriind *Poemul pedagogic*, vroiam să demonstrez că în Uniunea Sovietică se pot forma colective minunate din oameni „de ultima calitate”, din oameni care în străinătate sînt considerați „drojdia societății”. Am vrut să demonstrez acest lucru în așa fel, încît să se vadă că nu eu sau o mină de pedagogi creăm această „minune”, ci întreaga ambianță a vieții sovietice.

Am ales acest subiect pentru *Poemul pedagogic* și în timp ce-l scriam, spun drept, nu mă consideram scriitor. Am scris *Poemul* în 1928, îndată după ce am părăsit colonia „Gorki”, și-l consideram o lucrare atît de proastă, încît n-o arătam nici măcar prietenilor mei apropiați. Cinci ani a zăcut într-un geamantan, deoarece nu voiam s-o țin nici măcar în sertarul mesei mele de lucru.

Și numai la insistența lui Aleksei Maksimovici m-am hotărît, în cele din urmă, cu multă teamă, să-i duc prima parte a lucrării, așteptînd cu emoție sentința. Sentința n-a fost prea aspră și cartea a văzut lumina tiparului. Astăzi nu mă mai gîndesc să devin scriitor. Nu fac pe modestul, dar spun aceasta întrucît socotesc că în țara noastră au loc evenimente la care trebuie să răspunzi prin toate mijloacele. Acum lucrez la o carte pe care o consider necesară din punct de vedere practic.

În momentul de față se simte nevoia de a se edita o „Carte pentru părinți”. S-a adunat prea mult material și prea multe legi pedagogice sovietice, și acestea trebuie cunos-

cute. Cartea va fi gata către 15 octombrie; are deja și un redactor.

Unii vor să-mi cunoască biografia. E foarte simplă. Sint învățător din anul 1905. Am avut norocul să fiu învățător la o școală primară pînă la revoluție. Iar după revoluție mi s-a încredințat conducerea coloniei „Gorki”.

În 1930 am scris *Marșul anului 1930*, în care este vorba de comuna „Dzerjinski”. Această carte i-a plăcut lui Gorki, dar a trecut neobservată în literatură. Ea este mai slabă decît cartea precedentă, totuși evenimentele descrise nu sint mai puțin viu colorate. În 1933 am scris piesa de teatru *Major*, semnată cu pseudonimul Galcenko, în care este vorba tot despre comuna „Dzerjinski”. Am prezentat piesa la un concurs unional și a fost propusă pentru editare. Ea a văzut lumina tiparului, dar a trecut de asemenea neobservată.

1936

Despre personalitate și societate

Aș vrea să găsesc cuvinte cît mai expresive pentru a aprecia just zilele noastre neînchipuit de vii, ceea ce e foarte greu. Poate că în acest scop ar trebui să răsucim niște comutatoare uriașe, pentru ca tot răul zilelor noastre să se stingă și să se uite, pentru ca să putem ieși în piețele largi ale lumii, unde să ascultăm noile imnuri ale oamenilor.

Dar viața aleargă înainte împreună cu noi și în muzica și în zgomotul mișcării sale auzim cuvintele Constituției U.R.S.S. Oamenii de mîine ne vor invidia; ei vor vedea în această imbinare a vieții cu revoluția toată măreția, toată frumusețea și forța vremurilor noastre minunate.

Iar eu invidiez pe oamenii viitorului, invidiez chiar și pe școlarul care în anul 2436 va citi cele dintîi pagini ale manualului de istorie în care va sta scris:

„Istoria omenirii se împarte în două părți: înainte de Constituția U.R.S.S. și după Constituția U.R.S.S....”

Îl invidiez pe acest școlar, pentru că ochii lui de copil vor vedea mai bine decît ochii mei adevărata măreție a zilelor noastre: zeci de generații de oameni de știință, sute de minți luminate ale omenirii eliberate îi vor arăta și îi vor enunța adevărurile cele mai adînci, tănuite în cuvintele simple ale legii de bază a U.R.S.S.

E de-a dreptul surprinzător: iată, au trecut mai bine de șase luni de când am luat cunoștință de proiectul Constituției, răstimp în care l-am învățat pe de rost, l-am trăit și l-am aprofundat, dar în noiembrie... Constituția s-a ridicat din nou în fața noastră și am văzut multe lucruri noi, pe care nu le văzusem înainte.

Cînd privim Kremlinul, vedem nu numai legea fundamentală a statului nostru, nu numai victoriile noastre enumerate și totalizate, ci și aureola noii filozofii a omenirii, care este cu atît mai orbitoare, cu cît în ea strălucesc nu luminile visului omenesc, nu chemările la fericire, ci planurile precise ale realității, liniile simple și convingătoare, numite în mod neobișnuit pentru filozofie — fapte.

Într-adevăr, în momentul de față noi ne gîndim la fericire mai mult decît oricînd în istoria noastră. Tema aceasta s-a apropiat în mod real de noi, a devenit tema preocupărilor noastre, tema fericirii tuturor oamenilor, tema omului, a personalității, a societății. Noi trebuie să fim filozofi. Sub ochii noștri, oamenii cei mai modești, prozaicii cei mai lucizi, activiștii cei mai practici întind aripile unei înalte gîndiri cuprinzătoare, care zboară în perspectiva veacurilor. Masele largi populare din Uniune trăiesc astăzi nu numai sentimentul de recunoștință și bucurie a victoriei, dar și o adîncă emoție filozofică. Acest document istoric, scris într-un stil concis, ca de protocol, a deschis parcă în fața noastră porțile largi ale adevărului, blocate pînă nu de mult de mormane de erori istorice și de povara eșecurilor seculare ale luptei pentru eliberarea omului. De aceea, tema fericirii a devenit o temă apropiată, scumpă nouă. Și cînd te gîndești că zeci de secole de-a rîndul oamenii au căutat fericirea, că nenumărați înțelepți și-au pierdut viața pe drumurile către fericire, că omenirea întreagă i-a adus jertfe îngrozitoare!

Astăzi, în lumina Constituției U.R.S.S. s-a limpezit deodată ce înseamnă fericire. S-a văzut că fericirea nu este de loc o categorie transcendentă. Ea se supune ușor unei formulări aproape matematice. În legea sovietică ea este rezolvată prin simpla îmbinare a două elemente: personalitatea și societatea.

Este greu să descrii maldărul hidos de erori, prostii, minciuni, înșelăciuni și extravagante, care, pînă în zilele noastre, era acoperit de o perdea zdrențuită purtînd inscripția „Problema societății și a personalității”.

Cîte trucuri, cîte scamatorii, cîte născociri nu ni se arătau de după această perdea! Şi dragostea faţă de aproapele, şi dragostea faţă de cel de departe, şi supraomul, şi „omul-fiară”, şi „neîmpotrivirea la rău”, şi „anihilează!”, ba chiar şi „scape cine poate!”

Secole de-a rindul am holbat ochii la acest spectacol, iar mulţi dintre noi chiar credeau în el. Titani ai omenirii, ca Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Verhaeren, îşi chinuiau minţile în faţa acestui spectacol de bîlci.

De fapt, nu exista decît perdeaua, decît baraca de bîlci, care ascundea înşelăciunea seculară a ideologilor societăţii exploatoare. Cuvintele Constituţiei noastre au luminat ca un proiector locul acesta şi noi am văzut trucajul. A devenit limpede că problema personalităţii poate fi rezolvată numai dacă în fiecare om vezi o personalitate. Dacă personalitatea este atribuită numai anumitor oameni, după o alegere specială, atunci nu există o problemă a personalităţii... Ce problemă a personalităţii poate exista la canibali? Se poate spune, de pildă, că o personalitate a mîncat o altă personalitate? Problema personalităţii, în condiţiile în care unii îi mănîncă pe alţii, sună cît se poate de tragicomic. Dar parcă cu problema societăţii stăm mai bine? Reprezentări despre societate, care la noi au devenit atît de obişnuite şi de cotidiene, nu se potrivesc, nu merg pur şi simplu în condiţiile lumii canibalilor. Încercaţi să spuneţi pe neaşteptate în orice mediu sovietic: „colectivul uzinelor Krupp”. Chiar şi un cetăţean sovietic, neiniţiat în sociologie va simţi ceva sălbatic în alăturarea cuvîntului „colectiv” de cuvîntul „Krupp”. Noi ştim acum foarte bine ce înseamnă un colectiv. Bineînţeles, nu înseamnă cituşi de puţin „o adunare de indivizi care reacţionează în acelaşi fel la anumiţi excitanţi”, cum propovăduiau unii discipoli ridiculi ai pedagogiei de curînd defunctă. Colectivul este un grup liber de oameni ai muncii, uniţi printr-un scop unic, printr-o acţiune unică, un grup organizat, înzestrat cu organe de conducere, de disciplină şi de răspundere. Într-o societate umană sănătoasă, colectivul este un organism social. Un asemenea organism şi cu atît mai mult „societatea”, în accepţia dată de noi acestui termen, nu poate fi imaginat în amalgamul lumii burgheze. Cu chiu cu vai, izbutim să ne formăm reprezentări despre unele noţiuni pe care le auzim din străinătate: „curte”, „lumea mare”, „aristocraţie”, „cercuri înalte”, „pături mijlocii”, „pături de jos”, „oameni de rînd”.

„vulg”. În care din aceste subdiviziuni am putea încadra termenul „societate”? În ce ansambluri comice, în ce farse se pot amesteca toate aceste elemente? Se poate numi societate un asemenea amestec explozibil? Și cu atât mai mult, ce bizarerie ușuratică te-ar putea îndemna să visezi la fericirea unei asemenea „societăți” în întregul ei?

Totuși și în Apus visează oamenii. Visează la fericire, vorbesc despre ea și promet s-o pregătească în cel mai scurt timp. Chiar și Henry Ford s-a ocupat într-un rînd de această problemă și trebuie să spunem că nu fără oarecare pricepere. Într-una din cărțile sale s-a exprimat cam așa: nu se poate aduce omenirii fericirea doar prin legiferări; o va da numai creația constructivă...

Se înțelege că mister Ford a aruncat pietre în grădina noastră. El a numit revoluția noastră legiferare, o încercare desperată de a da oamenilor fericirea. Fericirea va fi adusă, chipurile, de însuși Ford, „extraordinarul” constructor, de „minunatele” sale uzine. Bineînțeles, fericirea o vor căpăta, în primul rînd, cumpărătorii automobilelor fabricate de el, și nu muncitorii de la uzinele Ford. Automobilul reprezintă fericirea.

Totuși, din creația lui mister Ford n-a ieșit nimic de seamă. În timpul crizei, mii de personalități se plimbau în mașini splendide pe drumuri splendide și cerșeau altor personalități. Nici cel mai bun automobil n-a adus fericire nimănui, ci numai lui Ford însuși și celor cîtiva de teapa lui.

Cu tot acest trist insucces, trebuie să recunoaștem că mister Ford nu era departe de adevăr. Creația constructivă a adus oamenilor fericirea. Dar această creație se numește revoluție și construirea socialismului.

În fiecare rînd al Constituției noastre noi vedem munca unui constructor genial, al cărui obiect a fost societatea, fără ghilimele. Aceasta nu s-a putut crea numai prin legiferare. Se poate promulga o lege care să interzică șomajul, dar numai avîntul nemaîntîlnit al unui geniu poate crea în țară condițiile necesare pentru ca zeci de milioane de oameni ai muncii să primească negreșit de lucru, iar șomajul să fie desființat pentru totdeauna. Dreptul la odihnă nu poate fi creat de lege, dacă nu s-au creat mai întîi „în mod constructiv” sute și mii de case de odihnă.

Constituția U.R.S.S. — document unic în istoria mondială — are caracterul de brevet istoric al celei mai mari creații — noua societate omenească.

Și numai o dată cu apariția acestei societăți s-a putut vorbi despre rezolvarea problemei „societatea și personalitatea”. Această problemă nu s-a rezolvat printr-o predică inflăcărată, prin apeluri sau în cadrul statornicirii unor principii, ci exclusiv în procesul unei grandioase munci revoluționare, creatoare, care a elaborat o construcție gândită pînă în cele mai mici detalii și lucrată cu precizie pînă în cele mai mici elemente ale ei.

Și această societate este atît de nouă, este un fenomen nou atît de principal, încît o comparație cu lumea burgheză este cu desăvîrșire imposibilă. Amănuntele acestui fenomen nu sînt accesibile minții înțelepților din apus, deoarece ele n-au existat niciodată în jalnica lor experiență.

Să luăm ca exemplu problema partidului nostru comunist, unitar și unic. Pentru noi este atît de simplu și convingător că numai un partid bolșevic unitar, detașament înaintat al clasei muncitoare și al tuturor celor ce muncesc, este capabil de o creație socialistă vie, economică și eficientă. Partidul este genial conceput, genial organizat și corespunde în mod fericit întregii structuri a societății.

Înțelepților din Apus le vine greu să priceapă asemenea lucruri. Omul care a mers toată viața numai în căruță va putea înțelege cu greu cum de se poate lipsi automobilul de feleștioc și de păcură. Amestecul complicat de minciună, intrigă și mîncătorie reciprocă, cu care sînt unse roțile căruței democratice burgheze, ca să nu se audă groaznicul ei scîrțîit și care se numește ironic libertate, nu este necesar și nu are ce căuta în societatea noastră.

Entuziasta noastră încredere în partid, regimul nostru economic creează o libertate a personalității nemaiîntîlnite încă; dar aceasta nu este libertatea despre care se flecărește în Apus. Există „libertate” și libertate. Există libertatea nomadului din stepă, libertatea celui ce moare în pustiu, libertatea huliganului beat dintr-un sat uitat de lume și există libertatea cetățeanului societății perfecte, care cunoaște cu precizie atît căile sale proprii, cît și pe acelea cu care se întilnește.

Noi, firește, preferăm ultimul tip de libertate, deoarece ciocnirea dintre „personalitate” și „societate” se rezolvă la noi numai în libertate, ci și în disciplină.

Or, disciplina deosebește societatea de anarhie, disciplina este aceea care determină libertatea. „Cine nu muncește nu

mănîncă.” Aceste cuvinte simple oglindesc sistemul strict și puternic al disciplinei sociale socialiste, fără de care nu pot exista nici societatea, nici libertatea personalității.

Ideologii burghezi leagă problema „societatea și personalitatea” de amplitudinea oscilației faptei personale. Vechile legi ale acestei oscilații erau vicioase, chiar și pentru faptul că erau ireale. În constituțiile burgheze, amplitudinea oscilației se stabilește pentru o personalitate concepută în mod ideal, ruptă de societate, abstractizată. Nimic nu împiedică să se stabilească pentru o asemenea personalitate o amplitudine cât mai mare a oscilației în domeniul faptei: libertatea „de a uza și abuza”, libertatea de a munci sau de a sta cu burta la soare, libertatea de a banchetui sau de a muri de foame, libertatea de a trăi într-o cocioabă sau într-un palat. Nimic nu se refuză, totul este îngăduit unei asemenea personalități — într-adevăr, cele mai largi „perspective”. Dar, repetăm, toate acestea numai pentru o personalitate abstractă. O personalitate adevărată, vie, reală, care trăiește sub jugul „societății” burgheze, are, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, o foarte mică și jalnică amplitudine a faptei, de la frica morții prin foame, pe de o parte, pînă la mînia neputincioasă, pe de altă parte.

În societatea noastră, limitele peste care nu se poate avînta o personalitate, oricît de mare ar fi aviditatea ei homerică, sînt fixate. Subsolul, cîmpiile, pădurile — proprietate privată? Nu se poate! Ele aparțin întregului popor... Să nu faci nimic? — Nu se poate! „Cine nu muncește nu mănîncă”... Pentru un exploatator, pentru un astfel de „supraom”, aceasta este într-adevăr plictisitor și lipsit de orizont. În schimb, pentru cetățeanul concret, real, al țării noastre, pentru omul muncii, amplitudinea oscilațiilor faptei este foarte mare: de la munca creatoare, conștientă, plină de bucurie și în deplină unitate cu munca celorlalți oameni, pe de o parte, și pînă la fericirea deplină, reală, neotrăvită de nici o izolare, de nici un fel de chinuri de conștiință, pe de altă parte.

În Uniunea Sovietică, personalitatea și societatea sînt fericite, fiindcă relațiile dintre ele sînt construite cu o genială inteligență, cu o onestitate ireproșabilă, cu o precizie excepțională. Și deși în Constituția noastră nu se înfîlnește nicăieri cuvîntul „dragoste”, totuși, pentru întia oară în istoria omenirii, s-a introdus acum, în mod real, cuvîntul „Om”.

Forța umanismului sovietic

Întinderile impresionante ale U.R.S.S. sînt înconjurate de întunericul furiei fasciste și de primele vilvătăi ale războiului.

În jurul nostru se pregătește deschis, în văzul tuturor, o nouă exterminare a omenirii.

S-a săvîrșit ceva nemaivăzut în istoria lumii: pe șesurile Rusiei, cîndva înapoiată și pradă mizeriei, a răsărit, după multe decenii de luptă de clasă, strălucitor și măreț, socialismul.

El a fost creat prin lupta eroică a unei generații minunate prin geniul marelui ei conducător — Lenin.

Din zi în zi, socialismul ridică tot mai sus spre cer palatele noii fericiri omenești și uimește lumea prin liniștea măreață a noii demnități umane, a noii culturi, a noii arte.

Literatura sovietică este oglindirea artistică a gîndirii acestei noi omeniri.

Viața Uniunii Sovietice, fiecare acțiune a ei este cauza întregii omeniri, cauză plină pînă în străfundurile ei de certitudinea adîncă a dreptății sale, este cauza eliberării, cauza umanismului.

Și una din cele mai însemnate și mai minunate trăsături ale literaturii sovietice este neseacăta, continua rezonanță a umanismului, frumusețea plină de farmec a celor mai nobile năzuințe umane, la care au visat, în decursul întregii istorii, oamenii cei mai luminați.

În 1916, în momentele cele mai întunecate ale măcelului mondial, Maiakovski scria:

„Și el,
Omul liber,
Pe care-l chem acum,
Va veni,
Credeți-mă!
Va veni!
Și el, omul — a venit!”

Umanismul literaturii noastre, care s-a dezvăluit în fața lumii întregi în timpul ultimelor încăierări catastrofale, cîndva va fi recunoscut drept unul dintre cele mai surprinzătoare fenomene ale revoluției. În ce constă forța, siguranța măreței noastre predici umanitare?

Sîntem inconjurați de nebunia furioasă a imperialismului muribund. Undeva, în desișul coșurilor fumegînde ale Ruhrului, pe cîmpiile sărace ale Italiei, în inghesuiala orașelor japoneze prădate, ultimii capitaliști ai istoriei sînt însetați de război. Ei își întind în toate părțile minile averse spre fier, cărbune, mașini, spre țitei și piine.

În disperarea lor de moarte, fiecare lagăr fascist visează cucerirea lumii. Și Hitler, și Mussolini, și mărunții generali japonezi sînt produsul acestei aiureli generale.

Împotriva acestei bande mondiale de nebuni, noi am înălțat sus drapelele noastre umanitare.

În aceasta se manifestă încă o dată sănătatea noastră istorică, sănătatea tînărului socialism victorios.

Să cercetăm cu atenție numai una din temele literaturii noastre, temă în care este zugrăvită deosebit de pregnant prăpastia dintre noi și ei.

În literatura sovietică, paginile nenumăratelor romane, nuvele și povestiri tratează tema construirii și a industrializării. Secțiile uzinelor — cu mașinile, macaralele, excavatoarele lor, care în imaginația scriitorului din Apus apar ca simboluri ale asupririi și sleirii omenirii, ca reprezentanți ai molohului avid, lipsit de sentimente și principii — la noi se înalță ca niște temple înconjurate de simpatia caldă a omului nou. La ei, din secțiile uzinelor se naște aviditatea de a cotropi, energia agresivă a exploatatorilor, pe cînd la noi, din aceste secții se naște numai energia victoriilor asupra naturii, energia ascendentă a bogăției tuturor oamenilor. Acolo, printre mașini, rătăcește sclavul calificat, încătușat de norme, la noi, deasupra lor se află stăpînul liber — omul. Și este atît de firesc; acolo, mașinile și bogățiile generează războaie, la noi, ele generează ideea unei omeniri fericite — umanismul socialist.

Umanismul literaturii noastre nu este închis între ghilimelele unor dorințe formale. Umanismul nostru nu este o poză literară, el este inclus în temele noastre de viață, în tonul scriitorului, în sentimentele lui socialiste. Realismul socialist are tot dreptul să se numească umanism realist, fiindcă realismul nostru este construit pe o convingere optimistă, pe tonul major al întregii noastre vieți și pe previziunea eliberării omenirii.

De aceea, umanismul nostru se citește în fiecare rînd al nostru și chiar printre rînduri. Despre orice ar povesti literatura noastră, despre „ziua a doua” a construirii noastre,

despre viitorul război, „din Răsărit”, despre America cu un singur etaj, despre viața minunaților pionieri, despre re-educarea vagabonzilor, despre dragoste, gelozie, despre cucerirea Polului nord sau despre copilăria lui Pușkin — de pe fiecare pagină îl privește pe cititor fața omenirii libere, viitoarea față a lumii. Iar această față și bucuria ei plină de încredere sînt mai puternice și mai convingătoare decît colții rînjiți ai fascismului. Steagul umanismului nu este steagul unor vise deșarte, ci steagul unei forțe de neînvins.

De aceea, gîndul împăciuirii lipsește cu desăvîrșire din umanismul nostru, care nu miroase a pacifism inactiv, verbal.

Și dacă va izbucni războiul, cetățeanul nostru și cetățeanul lumii, aflați sub steagul umanismului, va suci liniștit gîtul oricărei lighioane fasciste, oricare ar fi pavilionul sub care aceasta s-ar năpusti asupra U.R.S.S. Iar această victorie va fi cea mai umanitară victorie în istorie, va fi victoria la care visa Heine:

„În lupta cu fiarele
Voi lupta pentu om,
Pentru dreptul secular,
Sfînt al omului”.

Fericirea

Marea Revoluție din Octombrie înseamnă transformări nemaiîntîlnite în istorie, în viața oamenilor, în viața țării noastre, în viața lumii întregi. Este imposibil să poți enumera schimbările pe care revoluția le-a adus în istoria omenirii.

Dar oricît ar părea de ciudat, noi știm prea puțin despre legile acelor schimbări care reprezintă ultimul scop al revoluției, chintesența tuturor victoriilor și realizărilor ei; noi nu prea vorbim despre fericirea omenească. Este adevărat că ne aducem aminte adesea de fericirea noastră, ne aducem aminte cu emoție și recunoștință, dar nu sîntem încă obișnuiți să vorbim despre fericire cu aceeași precizie ca despre celelalte victorii ale revoluției.

Această atitudine față de fericire este o moștenire istorică a noastră. De veacuri, oamenii s-au deprins să țină numai

evidența nenorocirilor care au loc în viață. Durerile, bolile, decăderea, mizeria, înjosirile și jignirile, catastrofele și desnădejdea, oamenii au învățat de mult să le analizeze amănunțit, pînă în cele mai mici detalii, să le dea un nume și să le definească. Ei se pricepeau să facă aceasta și în viață, și în literatură. Literatura beletristică din trecut este, la drept vorbind, o contabilitate a durerii omenești. Pe de altă parte, noi nu putem cita nici o carte în care să se fi examinat și prezentat fericirea omenească cu aceeași conștiinciozitate scrupuloasă, cu aceeași atenție, cu aceeași competență.

Unii scriitori pomenesc cîteodată de fericire, dar atunci este întotdeauna vorba de calitatea ei cea mai simplă și cea mai accesibilă — dragostea, un produs al naturii umane. Pentru o asemenea fericire este de ajuns, din punct de vedere teoretic, să existe înclinația reciprocă a două ființe. Ca și cum mai presus de aceasta n-ar fi nevoie de nimic.

Scriitorii erau înclinați să reprezinte această fericire, dar... nu aveau culorile necesare. În această problemă, nici un scriitor n-a mers mai departe de succesul cel mai mediocru. Fericirea în dragoste, dezvoltarea ei vie și de durată, fericirea în adevăratul înțeles al cuvîntului, nu numai speranțe în fericire, scriitorii au zugrăvit-o deopotrivă de searbăd și de monoton.

Scriitorii își dădeau seama de neputința lor de a descrie chiar și simpla fericire în dragoste, dar nu voiau și nu puteau să dea în vileag față de cititori această neputință. De aceea, ei preferau să mototolească bucuria cea mai luminoasă a dragostei printr-o nouă colecție de nenorociri, dureri și piedici în zugrăvirea cărora erau întotdeauna meșteri. *Romeo și Julieta*, cea mai patetică poveste de dragoste, este în același timp și povestea celor mai mari nenorociri.

De altfel, trebuie să recunoaștem că cititorii nu se supărau de loc, deoarece și ei preferau descrierea suferințelor. Într-un cuvînt, omul este de mult specialist în materie de nenorocire și întîmplări dureroase și i-au plăcut întotdeauna operele în care nu se pomenea de loc de fericire. Operele literare cele mai îndrăgite, cele mai pe placul inimii noastre caută să ocolească fericirea de la zece poște sau se mulțumesc cu constatări de tipul celor ale lui Pușkin:

„Și atît de cu putință era, fericirea
Atît de apropiată“.

Tot atât de puțină fericire este și în rîndurile și printre rîndurile lui Lermontov, Dostoievski, Gogol, Turgheniev, Gonțearov, Cehov. Rareori au știut ei să redea fericirea în felul lui Pușkin, dar și atunci imaginea ei diafană și magică era luată de virtejul vreunei furtuni a vieții.

De ce se întîmplă astfel? De ce literatura beletristică din trecut nu se pricepea și nici nu-i plăcea să reprezinte fericirea, adică acea stare a omului spre care el tinde întotdeauna în mod firesc și pentru care de fapt trăiește?

De ce în nomenclatura genurilor literare avem drama și tragedia, adică forma suferinței, și nu avem nimic pentru tema bucuriei? Dacă vrem să ne înveselim și să ne distrăm, ne ducem să vedem o farsă sau o comedie, adică ne desfășurăm cu faptele unor oameni pe care poate nici nu-i respectăm măcar? De ce idila s-a ofilit de mult aruncată printre fel de fel de gunoaie, în cine știe ce curte dosnică?

Unii literați presupun chiar că prin natura sa, fericirea nu poate fi obiectul imaginației artistice, deoarece aceasta din urmă nu ar fi posibilă fără jocul conflictelor și al contradicțiilor.

Bineînțeles că această problemă trebuie supusă unei cercetări teoretice serioase și profunde. Dar de pe acum putem formula unele prezumții, și singura bază pentru aceste prezumții este noua imagine a fericirii scoase la iveală de Revoluția din Octombrie. În această imagine noi vedem noile trăsături și noile legi ale bucuriei omenești, le vedem pentru prima dată în istorie. Tocmai aceste trăsături noi ne permit să procedăm la o adevărată revizuire a vechilor reprezentări despre fericire și să înțelegem de ce literatura beletristică avea o atitudine atât de evazivă față de această temă.

Să ne închipuim că fericirea lui Oneghin și a Tatiane nu era numai posibilă, dar că s-a și realizat. Nu numai pentru noi, dar și pentru Pușkin era evident că această fericire, oricît ar fi fost ea de mare în sentimentele eroilor, nu era demnă de a fi obiectul unei imagini artistice. Oneghin și Tatiana își pot păstra imaginea umană la nivelul unei semnificații demne de artă numai atîta vreme cît suferă, cît nu s-au liniștit într-o satisfacție deplină. Ce-o aștepta pe această pereche în cel mai bun caz? O lume inactivă, izolată, de consumatori neproductivi, cu alte cuvinte o viață imorală, parazitară.

Nici literatura cea mai înaintată a nobililor nu se încumeta să zugrăvească tablourile unei fericiri bazate pe exploatarea și nefericirea altor oameni. O asemenea fericire, deși indiscutabil plăcută pentru posesorii ei, conținea de fapt o condamnare artistică, deoarece contrazicea întotdeauna exigențele celui mai primitiv umanism. După cum un film nu suportă costume de teatru, tot așa o literatură cu adevărat artistică nu suportă morala societății capitaliste...

Tocmai de aceea literatura nu putea să reprezinte o fericire bazată pe bogăție. Dar ea nu putea să reprezinte nici fericirea în sărăcie, deoarece o asemenea idilă nu se putea lipsi, bineînțeles, de ipocrizie. Arta adevărată n-a putut nici odată să aprobe deschis inegalitatea dintre oameni.

Viața societății pe clase este o viață a luptei inegale, este istoria oprimirii și împotrivirii la oprire. În această schemă a rămas un loc atât de strîmt și de nesigur pentru fericirea omenească, încît a vorbi despre ea în imagini artistice ar însemna a vorbi despre lucruri care n-au nici o însemnătate socială.

Fericirea bazată pe bogăție era obiectul unui „consum” strict individual într-o oarecare măsură ascuns și secret, care trebuia să provoace invidia celor pe care inegalitatea omenească îi pusese fie și cu o singură treaptă mai jos. În cruda societate exploatoare, viața personalității oscila între viața cinică a asupritorului și viața tot atît de cinică și de hidoasă a omului asuprit; de aceea fericirea conținea întotdeauna un element oarecare al aceluiași cinism.

Numai Revoluția din Octombrie a dat, pentru prima oară în istoria lumii, posibilitatea de a se naște o fericire adevărată, principial curată, nereprobabilă. N-au trecut decît douăzeci de ani de la Marele Octombrie și această fericire se realizează în țara noastră din zi în zi tot mai luminoasă și mai sinceră. Cît de ridicul este astăzi să vorbim numai despre fericirea în dragoste, de acel unic și obligatoriu surrogat al fericirii, despre care încercau, de bine de rău, să vorbească artiștii de altădată.

Fericirea noastră constituie un complex foarte bogat al stării sufletești a cetățeanului sovietic. În acest complex, bucuria dragostei, prin faptul că nu este izolată în semnificația ei primară naturală, respiră mai din plin, arde cu mai multă putere, nu mocnește undeva într-o cocioabă familială, ca unul din narcoticele ce micșorează suferințele omului.

Dar fericirea noastră sovietică este mult mai largă. Este atît de necuprinsă, încît arta noastră tînăra nu ştie încă s-o zugrăvească, deşi ea trebuie să constituie, fără îndoială, tema cea mai demnă pentru un artist.

Chiar şi faptul că nu mai vedem pe străzile noastre păianjeni ghiftuiţi, că nu vedem desertăciunea şi cruzimea lor, toaletele, echipajele şi palatele luxoase ale exploata-torilor, cetele de lingăi, vechili şi lachei, toată această gloată dezgustătoare de paraziţi de categoria a doua, că nu vedem masele jefuite, pervertite de ură, faptul că nu cunoaştem biografii întunecate şi anonime, constituie deja o fericire pentru noi. Dar fericirea noastră mai constă şi în faptul că nu-i vom vedea nici mîine, că spaţiile necuprinse ale per-spectivelor noastre sînt dezinfectate pentru totdeauna.

Aceasta este o fericire excepţională, dar noi ne-am de-prins cu dînsa. Această deprindere minunată, dobîndită timp de douăzeci de ani, este aidoma sănătăţii înfloritoare pe care de obicei omul nu o bagă de seamă.

Dar noi sîntem mai bogaţi chiar decît această bogăţie minunată. Cei douăzeci de ani de la Marele Octombrie ne-au adus nu numai libertatea, ci şi roadele libertăţii.

Noi am învăţat să fim fericiţi în sensul cel mai înalt al acestui cuvînt, cînd ai dreptul să te mindreşti cu fericirea. Noi am învăţat să fim fericiţi în muncă, în creaţie, în victorie, în luptă. Noi am cunoscut bucuria unirii oamenilor fără corective şi excepţii determinate de vecinătatea bogătaşului. Noi am învăţat să fim fericiţi prin cunoştinţele noastre, deoarece cunoştinţele au încetat să mai fie privilegiul je-fuitorilor. Noi am învăţat să fim fericiţi în odihnă, fiindcă nu mai vedem alături de noi trîndăvia care pusesese monopol pe odihnă. Noi am învăţat să fim fericiţi prin sentimentul pe care ni-l dă patria, deoarece astăzi această ţară este a noastră, nu a stăpînului nostru. Noi ştim acum cîtă frumu-sete şi bucurie conţine disciplina, pentru că disciplina noastră este legea mişcării libere, nu legea arbitrarului asupra-rilor.

În fiecare sentiment al nostru este prezent gîndul despre om şi umanitate şi de aceea fericirea noastră nu este nu-mai un fenomen social, ci şi unul istoric. Datorită acestui fapt, fericirea este eliberată de simptomele apăsătoare ale efemerului şi întîmplătorului, ea neavînd nici o legătură cu soarta, această veche proxenetă a fostelor predestinări omeneşti.

Însă fericirea noastră nu este de loc un dar făcut de „providență” cetățeanului sovietic. Ea a fost cîștigată într-o luptă aspră și ne aparține numai nouă, membrilor sinceri și drepecți ai societății fără clase*. De aceea fericirea nu vine la orișicine, nu vine la cei care ar vrea să se instaleze pe teritoriul nostru. La noi n-au dreptul la fericire cei care se pricep să înnouate în apele tulburi ale exploatării.

Legile fericirii noastre sovietice cer un studiu atent și profund, dar noi nu ne facem griji din această pricină, deoarece, spre deosebire de orice altă lume, legea noastră generală, legea statului nostru este de fapt o lege a fericirii.

Literaturii noastre beletristice nu-i rămîne decît să găsească procedeele și culorile potrivite pentru a zugrăvi viața noastră, ceea ce, de altfel, a și început să facă.

1937

Profesorul de literatură

Din anii tinereții ne-a rămas o amintire luminoasă și emoționantă, cu totul deosebită: *Cîntec despre oastea lui Igor*. Pe atunci exista un Parnas „legal”: în mintea noastră, literatura rusă începea la sfîrșitul secolului al XVII-lea, iar pînă atunci nu exista decît lîncezeală, mizerie, nenorociri, care se repetau monoton de-a lungul veacurilor. Doar cînd și cînd ne aduceam aminte de *Cîntec*, ne aduceam aminte cu o mirare neînțeleasă, neașteptată, cu o inexplicabilă căldură și recunoștință față de poetul anonim, minunat, plin de pasiune și de farmec, de sinceritate și frumusețe, de bărbăție și măreție.

La drept vorbind, pe atunci noi nu puteam să ne dăm seama dacă impresia noastră se explică prin forța extraordinară a *Cîntecului* sau prin forța sufletească a lui Metodi Vasilievici Nesterov, profesorul nostru de literatură.

Era un bărbat împovărat de ani, cu o chelie strălucitoare și o barbă argintie, totdeauna încîlcită, dar plăcută, de om bătrîn. Cu toate acestea, se deosebea de toți ceilalți profesori printr-o uimitoare expresie de demnitate și simplitate omenească; nouă ne plăcea această expresie și îi iertam

* Ca și la p. 57, A. S. Makarenko folosește expresia „ai societății fără clase”, în sensul de societate fără clase antagoniste. — *Nota-red.*

bătrînului și privirea severă pe care ne-o arunca pe deasupra ochelarilor, și asprimea cerințelor lui.

Ajunseseră pînă la noi zvonuri despre cariera lui grea și nereușită, despre părerile sale de profesor democrat solitar, dar el nu vorbea niciodată despre persoana sa. Pe atunci, noi încă nu deslușeam îndeajuns de limpede în spatele lui mărețele umbre ale lui Cernișevski, Dobroliubov, Nekrasov, democrați revoluționari și înflăcărați patrioți.

Atunci cînd ținea lecțiile, bătrînul stătea întotdeauna în picioare, prefera un limbaj simplu, precis, rareori scăpa cîte un cuvînt mai aprins. În schimb în mimica lui era atîta emoție și adevăr, atîta înțelepciune, cînd entuziasă, cînd reprobatoare, cînd pătrunsă de îndoială, atîta forță sufletească stăpînită, încît noi nu ne puteam desprinde privirea de pe fața lui. În timp ce ne vorbea, se simțea că trăiește adînc și cu înflăcărare ceea ce ne explica, deși nu voia să dezvăluie în fața noastră viața lui de om adevărat. Poate nu voia să ne-o arate și se stăpînea și pentru motivul că de patruzeci de ani încheiați vorbea tinerilor despre literatură și se simțea jenat să se mai emoționeze în fața lor.

Totuși, de două ori l-am văzut plîngînd în timpul lecției. Prima oară cînd ne-a vorbit despre *Cîntec despre tirgovețul Kalașnikov*, dar atunci a plîns reținut și oarecum stinjenit, prefăcîndu-se că i-a intrat ceva în ochi. Dar vorbindu-se despre *Cîntec despre oastea lui Igor*, a plîns de-a dreptul, fără reținere, și noi ne-am plecat smeriți și în fața lacrimilor lui de om bătrîn, și în fața forței irezistibile a *Cîntecului*. Știa să povestească în așa fel despre *Cîntec*, încît lacrimile lui ne tulburau profund.

Cînd începea să se refere la *Cîntec despre oastea lui Igor*, Metodi Vasilievici folosea cuvinte care ne uimeau.

— Noi respectăm literatura laică în care ni se adresează nu numai poetul, ci și cetățeanul, care ne solicită, ne emoționează, ne îndeamnă la acțiune... Închipuiți-vă, în secolul al XII-lea a trăit un asemenea poet, un poet mare, înflăcărat, dirz, și ne-a lăsat moștenire chemarea lui fierbinte de cetățean! Băieți, dacă în față voastră va încerca cineva să vorbească de rău poezia cetățenească, amintiți-i de *Cîntec despre oastea lui Igor*. Dar mai bine să citim.

Își potrivea ochelarii, aducea cartea cît mai aproape de ochii săi miopi și, deja emoționat, începea să citească. Citea simplu, fără emfază, dar știa să pună pe nesimțite în fiecare

cuvînt atîta sentiment, atîta convingere, încît slova cea veche îţi mergea de-a dreptul la inimă.

„... Iar Kurskanii mei
sînt voinici de seamă,
înfăşaţi în scutece sub trîmbiţi,
legănaţi sub coifuri
şi hrăniţi din virf de sulii:
ei ştiu cărările,
cunosc vîrtoapele,
au arcurile-nlinse,
li-s toabele deschise,
săbiile ascuţite...”

Metodii Vasilievici lăsa cartea jos, ne privea cu asprime de deasupra ochelarilor şi spunea cu o voce surdă, cruţîndu-şi puterile de om bătrîn:

— Vedeţi, băieţi, şi pe vremuri erau oameni adevăraţi, oameni vileji, puternici, crescuţi pentru luptă... Erau curajoşi şi şliau că în spatele lor se află pămîntul rusesc. Acum şapte secole ei şliau aceasta poate tot atît de bine ca şi noi. Ascultaţi cum mureau.

Şi citea mai departe:

„...Din zori de zi şi pînă seara,
de seara pîn-a se crăpa de ziuă
zburau săgeţile călite,
izbeau-se de coifuri, săbii,
sulii vîjliau...

.....
a treia zi spre miez de zi
steagurile igorene se-nclînară...”

Şi în timp ce citea, bătrînul plîngea, dar plîngea în chip ciudat: în glasul lui nu se simţeau lacrimi, ele şiroiau de sub ochelari şi se pierdeau în barba-i argintie, încilcită.

Din nou lăsa cartea jos, din nou ne privea, iar noi nu ne mai puteam lua ochii de pe faţa lui. Apoi ne întreba cu asprime ca şi cînd am fi fost vinovaţi de ceva:

* Versurile au fost date după traducerea poetului Mihai Beniuc, Ed. Cartea rusă, 1951. — *Nota red.*

— De ce? De ce au murit acești oameni viteji, puternici, care iubeau pământul lor rusesc?

Cu aceeași asprime și cu o reprobare irezistibilă, citea mai deprate:

„...Căci frate către frate îmi grăia:
«ăsta-l al meu și ăsta-l tot al meu».

...
voi n-ați răpit prin sorțile izbînzii
ținuturile voastre!
Unde-s coifurile voastre de-aur,
sulțele din Lehia,
scuturile?”

Bătrînul obosea și de durere, și pentru că se stăpînea, lăsîndu-și capul pe piept, urma cu un glas stîns:

— Băieții! Multă suferință răzbate din rîndurile acestui poet. Îi venea greu să vadă cum se prăpădește pământul rus, cum se prăpădesc vilejii din cauza egoismului, a avidității, a dezbinării: „ăsta-i al meu și ăsta-i tot al meu”. Așa pieria Rusia cea mindră, bogată, eroică. Poate că și poetul a pierit undeva în stepele polovțiene.

Și după ce se odihnea din nou, încheia calm, cu severitate:

— Vedeți, acum șapte sute de ani poezii chemau pe ruși cu tărie, cu convingere și înflăcărare să se unească, să-și apere patria. Împotriva lor nu stăteau numai polovțienii, ci și proprii lor jefuitori, tilhari și asupritori — gorislavicii și alții. Vedeți? Uite așa. Ați înțeles totul? Ați înțeles cum a fost?

Iar noi, biruindu-ne emoția, îi răspundeam într-un glas:

— Am înțeles, Metodi Vasilievici! Vă mulțumim.

Atunci el zîmbea cu simplitate, familiar:

— Foarte bine, băieții! Eram sigur c-o să înțelegeți!

1939

Iată că aveți un copil . . .

Iată că aveți un copil, o fată, să zicem, și îi puneți numele Natașa. Ați trăit primele bucurii și îngrijorări: pruncia, dințișorii, cei dinții pași, primele cuvinte... V-ați jucat și v-ați veselit cu Natașa, ați colindat magazinele, v-ați găsit

de lucru cu jucăriile și fundele... Și iată că Natașa împlinește cinci, șase, zece..., doisprezece ani.

În tot acest timp v-ați pus vreodată întrebarea — dumneata și soția dumitale — ce fel de om vreți să creșteți, ce vreți să ajungă fetița voastră? V-ați gândit? Chiar de mai multe ori?

În cazul acesta spuneți-mi ce fel de om?

De ce vă este greu să răspundeți, de ce tăceți și vă uitați unul la altul? Doar amândoi sînteți comuniști, și s-ar părea...

Aha, vreți ca fata voastră să fie un om nou, să fie și ea comunistă, o bolșevică devotată... Să urască tot ce ține de exploatare, să fie o fată instruită, pricepută, să aibă o calificare.

Ce-i drept, vreți multe pentru fata voastră. Dar ce măsuri ați luat pentru ca toate acestea să se realizeze?

Răspunsul dv. nu mă satisface: eu nu sînt dispus să vă exagerez meritele...

Instrucția i-o va da școala. Școala îi va da și o calificare. Tot școala, împreună cu organizația de comsomol și de pionieri îi vor forma concepția marxistă despre lume. Spuneți că Natașa e o pionieră activă. Foarte frumos: asta înseamnă că Natașa voastră e de pe acum o fată fericită, toți — și școala, și comsomoliștii, și pionierii — îi oferă daruri bogate, ca unei prințese la naștere. Și fiindcă a venit vorba, voi ce dar i-ați făcut „prințesei”?

Nu, hrana, îmbrăcămintea și jucăriile să le lăsăm deocamdată la o parte. Și acestea au importanța lor, totuși să le lăsăm la o parte. Altceva vreau să știu: v-ați gândit măcar o singură dată la caracterul Natașei, la deprinderile ei, la firea ei? Eu sînt convins că firea omului poate fi educată, ceea ce este extrem de important. De altfel, și caracterul, și deprinderile pot fi educate. Nu vă înșelați. Uneori, așa-numita concepție despre lume, sistemul de gândire cu privire la lume pot fi doar vorbe goale, iar firea, caracterul și deprinderile să rămână tot cele vechi. Nu se poate?

Ba se poate. Fiți atenți: fata voastră, Natașa, a strigat astăzi în timpul mesei:

— Dașa!

A intrat Dașa, femeia voastră de serviciu, bătrînica de care sînteți atît de mulțumiți, care stă la voi de treisprezece ani și vă ajută în gospodărie... Ei bine, acestei femei, prietenei voastre — cum o numiți voi —, Natașa i-a spus cu un glas stins și obosit:

— Daşa, dă-mi sarea, uiţi totdeauna să pui sare la masă...

Aţi observat pe ce ton capricios au fost rostite aceste cuvinte, câtă aroganţă boierească au vădit chipul şi glasul fetișcanei voastre, din care vreţi să creşteţi o comunistă?

N-aţi observat? Dar dacă în sufrageria voastră ar fi apărut o fiinţă gingaşă, cu sînge albastru, gen „turghenievian”, ar fi sunat din clopoţei şi ar fi cerut cameristei să-i ridice batista, aţi fi observat aceasta?

Nu este nici o deosebire între una şi alta. N-aţi observat nimic numai pentru că e vorba de fata voastră. Şi, de fapt, n-aţi observat nici amănuntul că Daşa, fără să se urnească din loc, a deschis cu o mîină uşa dulapului şi în clipa următoare i-a întins cu cealaltă mîină solniţa domnişoarei voastre!

Cu toate că Nataşa voastră e pionieră şi, după cum spuneţi, o viitoare comunistă, mie, unul, mi-a trezit astăzi un sentiment de dezgust.

*
* *

...Nataşa şi părinţii ei stau într-un oraş mare de pe malul Volgăi. Uneori mă abat pe acolo şi trag la ei. E o familie de oameni de treabă, buni bolşevici, care se bucură în oraş de o stimă meritată. Părinţii îşi iubesc mult fata, o îngrijesc cu atenţie, îi urmăresc cu emoţie creşterea şi adînc încredinţaţi că Nataşa lor va ajunge un om nou, un membru folositor al societăţii.

Într-adevăr, ei nu se înşeală: Nataşa a crescut, acum e în clasa a noua, citeşte mult, ştie multe şi se orientează foarte bine în fenomenele vieţii politice şi sociale.

Dar eu am urmărit-o pe Nataşa în mediul ei de acasă şi am fost uimit şi totodată îndurerat de cinismul subtil şi profund pe care, cine ştie prin ce minune, părinţii l-au educat în fiica lor.

Chiar şi înfăţişarea Nataşei îţi face o impresie de dublitate: are nişte ochişori căprui, vioi, inteligenţi, dar au şi prins un strat subţire de grăsime şi uneori privirea lor capătă acea boare uleioasă de intelectual îmbuibat pe care o aveau pe vremuri avocaţii celebri. Nataşa are un obraz cu adevărat tînăr, rumen, dar şi prin rumeneala lui răzbate ceva artificial, inconsistent, inutil, trandafiriu, ca de acua-relă, un aer de plantă de cameră sau chiar de seră.

Nataşa e adînc convinsă că va fi jurist.

O dată, în timpul unei plimbări, am întrebat-o:

— Aș vrea să știu, de ce îngădui ca Dașa să-ți facă pantofii, să-ți stringă patul dimineța, ba chiar să-ți spele pe-riuța de dinți? Și nu te-am auzit niciodată mulțumindu-i.

Natașa a ridicat, mirată, sprincenele ei subțiri, m-a privit cu îndrăzneală și ironie și a izbucnit în râs.

— Vai, mă îngroziți: sînteți un om de modă veche! Pentru ce să-mi fac singură pantofii? Hai, lămuriți-mă!

M-am fisticit de-a binelea; „moda” veche și cea nouă începură deodată să se învîrtească atît de vijelios, încît era într-adevăr greu să-ți dai seama care-i moda veche și care-i moda cea nouă. Am căutat totuși să-mi revin:

— Cum pentru ce? Ca să fie curați, imi inchipui...

— Sînteți nostim, mi-a întors vorba Natașa. Doar pentru asta există femeie de serviciu. Altfel ce rost ar avea să ții o femeie de serviciu?

Am început să mă enervez:

— La drept vorbind, ce legătură este între dumneata și femeia de serviciu? Ce legătură? Ce drept ai asupra muncii ei?

Părinții dumitale sînt foarte ocupați, muncesc toată ziua, îndeplinesc o muncă socială importantă. Ei au tot dreptul la ajutorul Dașei. Dar ce legătură ai dumneata cu asta? Prin ce ai meritat dumneata acest ajutor?

Uimită, Natașa s-a oprit din mers și mi-a ținut un logos întreg:

— Cum, eu nu muncesc? Credeți că e ușor să obții în clasa a noua la toate obiectele numai „foarte bine” și pe deasupra să ai și fel de fel de alte sarcini? Numai cît am de citit! Credeți poate că am puțin de citit? Cum o să devin jurist, dacă în loc să citesc o să-mi fac pantofii? Parcă în viață o să-mi curăț pantofii sau o să-mi fac patul? Dacă nu aș face nimic, ar fi altceva, dar eu muncesc toată ziua, și n-aveți idee cît de mult obosesc! Și apoi, părinții mei nu merită ca fata lor să fie jurist? După dv., trebuie să fac de toate: să și învăț și să-mi fac și pantofii! Dar unde-i diviziunea muncii? Poftim, dv. sînteți învățător și totuși altcineva vă gătește. De ce nu vă pregătiți singur mîncarea, de ce?

Să vă spun drept, am rămas trăsniț: într-adevăr, de ce nu-mi gătesc singur? Era o logică de fier!

În aceeași seară, Natașa stătea tolănită pe un divan lat și citea o carte. La un moment dat, mama ei a intrat în odaie cu un serviciu de ceai.

— Natașa, ți-am adus ceaiul.

Fără să-și ia ochii de pe carte, fără să întoarcă măcar capul spre maică-sa, Natașa a îngăimat:

— Pune-l acolo.

— Vrei două bucăți de zahăr sau trei? a întrebat-o mama.

— Trei, și Natașa a întors pagina, ridicînd ochii spre primul rînd.

Mama a pus în pahar trei bucăți de zahăr și s-a îndreptat spre ușă. Pe cînd ieșea din odaie, mi-a surprins privirea zîmbitoare și a întors capul.

M-am smuls de la meditațiile mele și i-am spus Natașei:

— Nici măcar nu i-ai mulțumit mamei. Nici nu te-ai uitat la ea. Și asta e tot diviziunea muncii?

Natașa și-a ridicat de pe carte ochii și, mijindu-i ironic, mi-a răspuns:

— Desigur că e diviziune: ea e mama, iar eu sînt... „copilul”. E obligată să-mi poarte de grijă. Ce vi se parte curios într-asta?... Mamei chiar îi face plăcere.

— Să fi fost eu în locul ei, după... mojicia asta a dumitale, aş fi aruncat ceaiul în chiuvetă.

Natașa și-a mutat din nou privirea spre carte și mi-a zis pe un ton imperturbabil:

— Serios? Ar fi fost o tiranie curată... ceea ce e mai rău decît o mojicie! Și-a mai întîrziat o clipă ochii în carte, apoi a adăugat:

— Bine că... nu sînt fata dumitale!

A doua zi dimineața i-am luat în primire pe părinți. Le-am adus aminte și de pantofi, și de periuța de dinți, și de ceai. Tatăl se grăbea să plece la serviciu. băga în servietă niște dosare, căuta o scrisoare. În cele din urmă a mormăit:

— La naiba! Într-adevăr, în privința asta nu e tocmai... cum trebuie! La naiba! Niciodată n-am o clipă liberă; dacă ar fi posibil, aş face dintr-o zi zece! N-am timp nici măcar să mă bărbieresc.

Cînd să iasă pe ușă, s-a întors spre nevastă-sa:

— Orice s-ar spune, Jenea, într-adevăr... ar trebui să ne gîndim la asta... La naiba! Da, așa nu mai merge... înțelegi... e o domnișoară, înțelegi! Aoleu, am întîrziat, la naiba!...

Mama i-a aruncat din urmă un zîmbet de compătimire, apoi m-a privit cu luare-aminte, și-a plecat capul într-o parte și, stringîndu-și buzele pîngă, mi-a zis:

— Totuși, eu sînt sigură că exagerezi. Nu văd nici un rău în asta. Natașa muncește mult, e foarte obosită și apoi... așa e peste tot. Din moment ce avem femeie de serviciu. cred că...

Am sărit în sus, infuriat:

— Cum, peste tot?! Peste tot e ca la voi? Vrei să spui că peste tot e aceeași boierie fățișă, cinică? Să-ți spun eu cum stau lucrurile într-o familie sovietică adevărată. Dar parcă dumneata nu știi?

*
.

Bineînțeles, problema femeii de serviciu nu este o problemă izolată. Ea lovește în primul rînd în părinți și mai ales în mamă. Și, lucru ciudat: tocmai mamele sînt încredințate că nu este nici un rău în asta, și ele sînt acelea care plătesc scump mai tîrziu această cutezanță. Asta se datorește faptului că, în judecata lor, părinții nu prea depășesc orizonturile zilei de azi, că nu-și dau silința să examineze mai de aproape învățămintele amare ale trecutului și perspectivele luminoase ale viitorului.

Marele bun simț al vieții noastre nu trebuie să fie bunul simț al vieții de toate zilele, bunul simț al zilei de azi, ci regulatorul și etalonul marii filozofii a vieții. „Ura lui va dăinui peste veacuri” nu este lozinca noastră. Orice ură ne repugnă deopotrivă, indiferent asupra cui s-ar revărsa: asupra unor copii abrutizați sau asupra vieții trudnice a mamei. Munca și viața mamelor noastre trebuie să fie îndrumate de marile și avîntatele sentimente ale cetățeanului sovietic. Asemenea mame ne vor da copii buni și fericiți, și ele însele vor fi fericite pînă la sfîrșitul zilelor lor.

DIN MATERIALELE PREGĂTITOARE PENTRU „POEMUL PEDAGOGIC”¹

I. „Modestele noastre dorințe”²

In prezent, în domeniul elaborării problemelor pedagogice cu privire la căminele de copii și, în general, cu privire la educație, multe se petrec altfel de cum s-ar cuveni, ca să nu spun mai mult. În depărtarea scolastică a teoriei de practica pedagogică, lipsa unei metode științifice concrete, caracterul ipotetic al majorității principiilor teoretice, predominanța formei de predică, ducerea la extrem a caracterului deductiv al înseși logicii muncii științifice și, în sfârșit, o sumedenie de prejudecăți neșpus de persistente — toate acestea duc la faptul că, în momentul de față, nici în așa-numita teorie, nici în practică nu există principii absolut incontestabile. În orice problemă, pînă cînd și în cea mai străveche, sînt posibile cel puțin două păreri, și foarte adesea lupta dintre ele nu se rezolvă cîtuși de puțin cu ajutorul argumentelor, ci exclusiv datorită presiunii ideilor și principiilor care stau în afara logicii, ba chiar neagă fățiș dreptul de intervenție al logicii. În nici o altă știință și în nici o altă activitate practică, „convingerea” pură, adică încrederea absolut liberă într-adevăr infailibil,

¹ Inițial, autorul intenționa să analizeze în *Poemul pedagogic*, într-o formă teoretică, câteva probleme speciale privitoare la educație. În capitolul de față se publică fragmentele: „Modestele noastre dorințe”, *Educatorul* și *Durata colectivului pedagogic*, materiale care n-au fost incluse în textul definitiv al *Poemului*.

² Acest titlu a fost dat de redacția sovietică.

nu joacă un rol atât de vizibil ca în pedagogie. Am putea da foarte multe exemple în legătură cu acest caracter predominant aprioric.

Totuși n-ar fi o nenorocire prea mare dacă lipsurile s-ar mărgini numai la o abundență de probleme litigioase, mai mult chiar, dacă toate problemele ar fi litigioase. În unele compartimente ale gândirii pedagogice se polemizează foarte puțin nu pentru că nu s-ar putea polemiza, ci fiindcă nu există amatori pentru această indeletnicire. Dimpotrivă, se găsesc foarte mulți amatori pentru o indeletnicire mult mai ușoară: de a dilua cu apă și de a înșira pe nenumărate pagini principii care au mai fost expuse o dată. În munca practică se polemizează de asemenea puțin. Așa că, repet, nenorocirea nu constă în polemici.

Nenorocirea este că munca educativă practică constă în întregime din probleme la care de zece ani lucrează multe mii de oameni: educatori, inspectori, instructori. Pentru noi, toate acestea sînt probleme reale, deocamdată probleme blestemate, și totuși pedagogice. Ele se prezintă astfel tocmai din cauză că vedem foarte bine că în rezolvarea lor rezidă toată chezașia succesului.

Dar tocmai acestea sînt problemele de care teoria și literatura nu se ocupă de loc sau se ocupă prea puțin.

Cărui fapt se datorește aceasta? Din ce cauză, ceea ce pentru practicieni constituie principala problemă nu constituie o problemă și pentru „teorie”? Dacă în medicina practică problema tratării cancerului este una dintre problemele principale, ea este o problemă principală și în teoria medicală. În pedagogie, însă, problema noastră principală nu este nici principală, nici secundară, într-un cuvînt în teoria pedagogică nu este nimic.

Iată de ce lucrătorilor practicieni le este greu să hotărască ce este „teoria” pedagogică. La noi, în instituțiile pentru copii, vin tovarăși noi care abia au terminat un institut de învățămînt superior, care abia și-au însușit „teoria” pedagogică, și totuși nu ne aduc nimic din ceea ce ne-ar trebui, nu varsă un torent proaspăt în apele noastre stătute. În doi, trei ani ei uită sub ochii noștri această „teorie” și treptat se deprind să se bizuie mai mult pe erudiția bunului simț și a experienței căpătate în viață și în același timp ei își bat capul, împreună cu noi, cu blestematele noastre probleme practice care, undeva, în Olimpul pedagogic, nu

sînt considerate nici blestemate, nici pedagogice, nici măcar probleme.

Înseamnă oare aceasta că noi tăgăduim teoria pedagogică sau poate chiar și știința?

Nu, aceasta înseamnă numai că ne exprimăm cîteva dorințe dintre cele mai modeste.

Cîteva apeluri dintre cele mai modeste adresate științei pedagogice și literaturii pedagogice.

1. Noi cerem ca problemele extrem de importante care stau de mult în fața ochilor noștri de practicieni, și fără a căror rezolvare nu putem face nici un pas în munca pedagogică, să fie considerate pedagogice, să li se atribuie titlul de probleme și să fie așezate la loc de cinste.

2. Noi cerem în general ca pedagogia să fie considerată o știință de care avem nevoie în primul rînd noi, lucrătorii practicieni, care există special pentru noi, nu să se considere că noi și elevii noștri existăm pentru știința pedagogică. De pildă, se poate observa că nu complexul există pentru elevi, ci elevii pentru complex.

3. Cerem, în sfîrșit, ca știința pedagogică să aibă legătură directă atît cu revoluția noastră, cît și cu ceea ce se numește realism, plan cincinal, industrializare și ca întreaga noastră activitate să nu stea pe mal, privind cum prin fața noastră trece fluviul larg al vieții, iar în acest timp noi să ne batem cu pumnii în piept și să strigăm: mergem și noi cu voi, pe cuvînt de onoare, pe conștiința noastră, mergem cu voi, zău așa!

Acestea sînt modestele noastre dorințe.

Noi sîntem gata să ascultăm obiecțiile celor din Olimp, ca răspuns la dorințele noastre. Iată aceste obiecții:

1. Nimic din toate acestea, ba chiar dimpotrivă.

2. Părerile noastre sînt cele mai revoluționare, sîntem pe deplin pentru industrializare.

3. Noi existăm numai pentru nevoile pedagogiei practice, cine se îndoiește de aceasta nu cunoaște teoria noastră și, în general, este un om suspect.

4. În general, nimic din toate acestea.

5. Toate aceste dorințe modeste reprezintă o negare a educației sociale, o revizuire a educației sociale, ceea ce este inadmisibil, ceea ce înseamnă primitivism.

(Fiindcă veni vorba, primitivism este cuvîntul cel mai de ocară în pedagogie, echivalent ca valoare injurioasă cu expresia „mauvais ton“.)

Acestea sînt obiecțiile. Eu nu le născocesc, le-am auzit de multe ori, de nenumărate ori. Dar, de fapt, acestea nu sînt obiecții, sînt vrăji. Nu tăgăduiesc că și eu, făcînd parte din lumea pedagogilor, mă tem de vrăji nu din cauză că aș crede în ele, ci pentru că pe lume există și o teamă inexplicabilă, spontană.

Noi nu renegăm educația socială. Dimpotrivă, tocmai noi sîntem oamenii cărora lumea le spune „eroi ai educației sociale”. Tocmai noi considerăm educația noastră socială sovietică drept una dintre cele mai frumoase idei ale omenirii, dar noi pretindem și dorim ca educația socială să existe într-adevăr, nu numai să se facă discuții și speculații în jurul ei. De altfel, despre educația socială se pot spune foarte multe și noi am găsi nenumărate dovezi că nu este denaturată din vina lucrătorilor practicieni. Dar în momentul de față nu este nevoie să vorbim în mod special despre toate acestea, pentru că tot ce s-a scris mai sus și mai jos este tocmai o apărare a ideii educației sociale, a educației comuniste.

Ca dovadă că spunem adevărul, vom enumera cîteva din problemele noastre practice (nu știu dacă-mi este îngăduit să le numesc și pedagogice?).

Prin urmare, îmi birui teama inexplicabilă și procedez la această enumerare. Dar vă previn că tot ce se spune mai jos nu este cîtuși de puțin o născocire, pentru că aceste probleme există într-adevăr și nu numai la mine. Le-am cules din miile de întîlniri cu educatorii de la căminele de copii și din sutele de observații făcute de mine asupra instituțiilor de copii.

Totodată eu voi cita și voi caracteriza pe scurt numai foarte puține probleme a căror rezolvare trebuie să aparțină pedagogiei sovietice, încît căminul de copii să-și poată îndeplini uriașa sarcină de răspundere. Voi menționa numai problemele la care se pot da exemple.

II. Educatorul

Într-adevăr, e o problemă care aproape că nu ține de pedagogie. Chiar este ciudat că se introduce în pedagogie un capitol special despre educator. Și, totuși, despre educator se scrie mult.

Iau din raft, la întâmplare, o carte de pedagogie. Pot s-o iau la întâmplare, pentru că aproape în toate cărțile de pedagogie se spune cam același lucru despre educator. Am în mină *Bazele și practica educației sociale*, de I. M. Iordanski. În puținele pagini consacrate educatorului se repetă idei care au mai fost enunțate. Dintre ele ies în evidență două, care determină și orientează munca educatorului din punct de vedere al acestei pedagogii.

În primul rând, problema educatorului se rezolvă în cadrul atitudinii educatorului față de elev. „Atitudinea vie” este piatra de temelie a educației, fără de care nu se poate dura nici o construcție. În orice moment al muncii sale, educatorul trebuie să-și dezvăluie pe de-a-ntregul personalitatea în fața elevului sau a colectivului de copii; munca lui nu este concepută altfel decât ca o irosire a personalității sale. Pe scurt, această poziție a educatorului se caracterizează astfel:

„Educatorul trebuie să fie pur și simplu om”.

De altfel, îndărătul acestei formule este foarte puțină simplitate. Educatorul nu este pur și simplu un om care, în simplitatea sa, desfășoară o anumită muncă, ci un om al cărui principal instrument este propria lui omenie. Numai operînd cu nervii vii, cu terminațiile dezgolate ale nervilor îndreptate nemijlocit asupra copilului, educatorul transformă „ceva” în sufletul copilului sau în sufletele cîtorva copii. În cazul de față funcționează, în general, sufletele („...sufletul educatorului nu se poate împărți”, p. 175), nu realitățile. În concordanță cu aceasta, așa cum se obișnuia în literatura pedagogică, cuvîntul educator se întrebuintează numai la singular. Nici nu poate fi altfel în cazul în care lucrează personalitatea dezgolită a educatorului. „Obiectul muncii educatorului este personalitatea vie a omului” (p. 177) — spune Iordanski. Cît de departe este această afirmație de esența însăși a educației colective. Și totuși acestea sînt „bazele educației sociale”.

A doua idee, care rezultă de altfel în mod necesar din prima, este ideea eroismului educatorului.

Iordanski spune: „Munca pedagogică este eroism, așa ne-o închipuiam noi pe băncile școlii. Aș vrea totuși să introduc oarecare modificări în această noțiune veche, adînc prețuită și scumpă nouă, oamenilor trecutului”.

Precum vedem, este vorba numai de modificări. Totuși chiar după aceste modificări, eroismul tot rămîne sub o

formă sau alta. Iordanski vorbește despre eroism în fiecare pagină, uneori în numele său, alteori citind cu simpatie vreun autor. De pildă:

— p. 176: „Educatorul. Cîtă experiență a vieții, cîtă voință, dragoste și încredere este legată de acest cuvînt!”

— p. 179: „Învățătorul iubit aruncă o privire aspră, ceea ce-l face de multe ori pe copil să cadă pe gînduri”.

— p. 180: „Influența vie a dragostei face minuni într-un colectiv. Se cere pricepere pentru a provoca și a da viață acestor minuni.

Datorită inimii sale bune, el va face pe fiecare băiat în parte să simtă «că pe nici un alt băiat nu-l respectă atît cît pe dînsul»”.

— p. 186: „Inima educatorului trebuie să fie pătrunsă de o adîncă dragoste pentru copilul cu care are de-a face, chiar dacă acest copil este cît se poate de stricat, chiar dacă i-a pricinuit nenumărate neplăceri”.

Cît de departe este această concepție despre educator de o formulare serioasă și corectă a problemei. Inima educatorului este declarată unicul regulator al muncii lui. În ce măsură această slujire plină de abnegație a inimii devine baza muncii educatorului se poate judeca din următoarele cuvinte ale lui I. M. Iordanski:

„Pentru un pedagog este important, aș spune chiar obligatoriu, să-și orienteze activitatea în domeniul educației sociale în așa fel, încît o dată ce este pasionat de ameliorarea și modificarea mediului copiilor, să-și îndrepte atenția sa organizatorică asupra a ceea ce-l interesează cel mai mult pe el, asupra a ceea ce este mai apropiat de sufletul său, de structura sa spirituală, și de orientarea sa. Dacă, de pildă, inima sa nu este atrasă de interesele strict economice ale copiilor (casieria, cooperativa, contabilitatea copiilor) numai pentru că el însuși n-a fost obișnuit să acorde importanță acestui domeniu al vieții, nu credem că ar fi necesar să se ocupe de acestea. Altminteri, copilul își va da repede seama de falsitatea și nesinceritatea tonului său”.

Să întrebăm acum: ce mai rămîne din educația sovietică în condițiile unei astfel de dictaturi a inimii? La fiecare pas întîlnim personalitatea pedagogului entuziast, a cărui „inimă bună” este plină de dragoste chiar și față de copilul cel mai decăzut și care, de aceea, nu este numit niciodată altfel decît „iubitul nostru învățător”. Oare această atmosferă de îndrăgostire și de iubire nu este atmosfera ce s-a în-

cercat a se introduce în institutele pentru fiicele de nobili și care, se înțelege, nu s-a introdus? Și iată că în secolul nostru, al marii revoluții proletare, unii vor să meargă chiar mai departe decât fiicele de nobili. Ba chiar vor să acorde inimii bune a pedagogului dreptul de a alege „după simpatie” domeniul care va deveni fondul de bază al experienței și dezvoltării copilului. Și atunci se pune întrebarea: ce mănunchi de educatori am putea înjgheba dacă într-un cămin de copii sînt, să presupunem, zece educatori? Mă întreb în ce direcții vor destrăma colectivul de copii cele zece inimi bune, eroismul lor personal?

Ceea ce cred Iordanski și alții despre colectivul de educatori nici măcar nu putem să ne imaginăm, pentru că ei nu văd înaintea lor decît chipul istovit al pedagogului erou... Cu toate acestea, Iordanski presupune că munca tuturor acestor inimi bune, gata să leșine la cel dintîi prilej, va duce la ceva pozitiv. Realizările sînt exprimate în astfel de termeni, încît e cu neputință să le citești fără să-ți dea lacrimile:

„Această muncă va produce lumina necesară, difuză, fără umbre, împrăștiind-o deopotrivă printre numeroșii copii, deocamdată încă dezmoșteniți de soartă, printre acei copii care de pe acum au dreptul la fericire, la soare, la bucuriile vieții. Această căldură radiantă, răspindindu-se în valuri egale, tot mai departe, îi va face cu adevărat copiii soarelui”.

Tovarăși, ce rost au asemenea cuvinte? Este bine să se spună astfel de cuvinte sutelor de mii de învățători și de educatori din școlile noastre? Ce ar urma să facă ei sub influența acestei predici? Doar ei sînt oameni cinstiți, deci nu le rămîne decît o singură soluție: să-și înainteze demisia și să-și caute loc în cooperatie. În treacăt fie zis, după cum o literatură de soiul acesta n-are nici o bază, tot așa s-ar putea ca și cele spuse de mine să nu aibă nici o bază; deci să-mi fie permis să susțin că rezultatele vor fi cu totul altele. Rețeta inimii bune duce numai rareori la un eroism adevărat; în majoritatea cazurilor, ea nu duce decît la fățarnicie.

Acest sistem se va complica negreșit prin concurența dintre inimile bune, prin lupta pentru simpatiile copiilor, pentru titlul de „cel mai iubit învățător”. Fața inimii, cu unul din obraji bun și iubitor, își schimonosește celălalt obraz într-o crispă de minie și invidie față de colegul

care i-a întrecut pe toți prin ingeniosul său eroism pedagogic. Or, în fiecare pedagog se vor găsi destule păcate și slăbiciuni, mediu prielnic pentru o agitație demascatoare.

În acest caz, „copiii soarelui”, elevii, nu vor avea parte de o lumină difuză egală. Din ei vor ieși niște tineri bătrâni cu o permanentă mască de dragoste și virtute pe față, egoiști, mincinoși și șireți, obișnuți să tragă foloase din exprimarea sentimentelor și gândurilor lor de laudă. De altfel, am spus toate acestea numai fiindcă a venit vorba. Nu este nevoie să angajăm o asemenea polemică cu o „teorie” care nu are nimic comun cu pedagogia sovietică de clasă.

Noi avem în vedere educarea a zeci de milioane de copii de-ai noștri. În rezolvarea acestei sarcini uriașe, noi nu putem să ne construim planurile bazându-ne pe inimile bune. Avem la dispoziția noastră un educator înzestrat cu trăsături omenești obișnuite (o spun în gura mare: doar educatorul este și el om). Să admitem că este înzestrat cu aptitudini mijlocii, dar se interesează de știință și literatură, de munca politică. Altminteri, nu se dă în lături nici de la fotbal, nici de la șah, îi place să meargă la teatru, să mănânce înghețată, iar dacă-i bărbat, să bea o sticlă de bere cu un prieten. Angajându-se ca educator la un cămin de copii, el vrea să muncească cinstit, dar să aibă o leafă bună și neapărat un concediu de două luni. În afară de aceasta, el sau ea se îndrăgostește negreșit de cineva. Atunci îi vine pofta să petreacă o seară în doi în parc, iar iarna într-o cameră încălzită. Pe urmă, se căsătorește, în orice caz își găsește o soție sau un soț, își face rost de un scrin, de o etajeră pentru cărți și de un bufet, în sfârșit își îmbogățește familia cu un copil, care, în mod obligatoriu, i se va părea ceva mai bun decât toți ceilalți copii de pe globul pământesc. Se poate admite, cu oarecare certitudine, că nu va fi singurul copil reușit, că va mai avea doi-trei și că fiecare din ei va avea nevoie, potrivit regulii stabilite, de rufe, bonețele și papucei. Toate acestea alternează cu realitățile muncii, care-i aduce când satisfacție, când dezamăgire, și în același timp și cu realitățile vieții, care-i aduc neplăceri la serviciu, antipatii în sinul colectivelor, agapele tovărășești, tratarea apendicitei sau plombarea măselelor, transferarea într-un post mai bun.

Printre numeroșii lucrători de acest fel se vor găsi și creatori, și adevărați entuziaști, și oameni cu inima bună care se dăruiesc total copiilor altora, și oameni nu prea ca-

pabili, inactivi și trîndavi în toată regula. Nu vom sili pe nimeni să creadă că în organizarea educației este nimerit să contăm pe entuziaști, pe eroi sau pe oameni cu inimă bună.

În sfîrșit, oare nu este limpede că avem dreptul să privim munca noastră ca o producție și să-l considerăm pe educator ca pe un om al muncii, ca pe un muncitor căruia i se încredințează o muncă serioasă, o sarcină precisă care, deși grea, este totuși pe măsura puterilor lui, și nu-i pricinuieste o hipertrofie a inimii sau a vreunui alt organ nu mai puțin important, nu-l lipsește de posibilitatea de a fi om, de a avea viața sa personală și o bătrînețe liniștită.

Noi avem dreptul să punem problema în felul acesta, ba chiar sîntem obligați s-o punem astfel. Dacă ni s-ar dovedi că educația este posibilă numai în măsura speranțelor pe care le punem în reacția personalității pedagogului și în sfîrșitul lui eroic, prematur (deoarece, după Iordanski, durata vieții unui educator nu poate depăși 35 de ani), nu ne-ar rămîne decît să ne lăsăm păgubași de educație. Noi n-am mai putea s-o organizăm pur și simplu din lipsă de personalități doritoare „să meargă la pieire”. Din fericire, nu numai că nu putem rezolva problema educatorului, așa cum o rezolvă Iordanski, dar nici măcar nu ne trece prin gînd așa ceva. Noi sîntem datori să tratăm problema în mod serios și pentru faptul că avem exemplul coloniilor și căminelor de copii care nu sînt pline nicidecum de personalități entuziaste și de învățători îngrădiți, ci sînt deservite de oameni obișnuiți, de oamenii noștri sovietici, oameni cu o gîndire realistă, serioasă. Și e foarte firesc ca în cadrul adaptării lor la procesul de producție, la condițiile lui reale să le încolțească în minte idei organizatorice: să inițieze cercetarea problemelor de producție, să manifeste dorința de a pătrunde și de a înțelege esența muncii lor, de a găsi sistemul de muncă care să le permită să facă față cu succes sarcinii ce li s-a încredințat, fără să le solicite însă o încordare omenească inutilă.

Trebuie să subliniem că aceste căutări sînt încă imperfecte, sînt departe de știință. Încă nu s-a găsit o minte de savant care să sintetizeze experiența pedagogică, s-o încadreze într-un sistem și să dea puls dezvoltării ei. Aceste inițiative practice serioase sînt cu atît mai dificile, cu cît alături de ele stă știința între ghilimele, știința cu ochii arzători și cu părul vilvoi, care face apel la minuni.

Bineînțeles, la noi, problema educatorului trebuie să fie exprimată în forme noi. Într-o zi, a fost adus la colonie un strung-revolver. O educatoare calificată a întrebat:

— Au adus un strung-revolver? Da ce, o să fabricăm revolvare?

Dar ce să vorbim de strung-revolver? Nu toți educatorii știu ce este țolul comercial, calculația, poansonul, cureaua de transmisie, care este deosebirea dintre un bulon și o piuliță. Mulți educatori nu se orientează cîtuși de puțin în problemele organizării muncii, nu cunosc condițiile muncii standardizate, n-au nici cea mai mică idee și nici cunoștințe privitoare la producție, nu știu ce este un plan și un desen industrial; la compasieră se uită ca la o garnitură de instrumente dentare; ei sînt în stare să ia în primire pe un băiat pentru că nu lucrează cu tragere de inimă în sala de mașini a atelierului de prelucrare a lemnului, dar sînt cu totul incapabili să-și imagineze cîtă forță și cîtă încordare se cere, de pildă, celui care lucrează la morteză. Ei nu văd nici o deosebire educativă esențială între un atelier de cizmărie și unul de lăcătușerie, ei nu-și pot da seama dacă folosirea foalelor la fierărie este îndreptățită sau este o operație inutilă.

Și cu toate acestea, ei sînt educatori într-un colectiv de muncă de copii. Atîta timp cît copiii lucrează în ateliere, acești educatori n-au ce face, pentru că le este frică să intre în ateliere. Dar seara, cînd copiii, obosiți, ar trebui să se odihnească, pedagogii tabără pe ei înarmați cu întreaga lor „știință” și îi freacă cît pot. Pe unii îi iau cu binișorul, pe alții îi ocărăsc, pe alții îi iau din scurt cu ajutorul disciplinei, dar, în orice caz, îi adună negreșit la vreo ședință și pe urmă tot ei fac pe supărații:

— Copiii nu se interesează de nimic. Eu le citeam despre feudalism, iar ei dormeau, dar cînd am terminat de citit, somnul le-a trecut ca prin minune și s-au năpustit cu toții în grădină.

Educatorii au o oarecare pricepere în organizarea cercurilor dar chiar și cînd au cea mai înaltă calificare, n-au cunoștințe speciale cu privire la munca de club cu copiii. Educatorul nostru care a absolvit un institut de învățămînt public și este în stare să organizeze un cerc organizează negreșit unul literar sau de teatru. De altfel, chiar și atunci nu știe ce fel de literatură trebuie să recomande copiilor.

Copiii se reped la romane de aventuri, iar educatorul, crescut în tradiții mai bune, le recomandă pe Turgheniev.

Este aceasta just sau nu este, este aceasta o problemă sau nu este? Și dacă nu este o problemă, atunci ce este?

Seara, se adună fanfara. Unii dintre copii dansează valsul. Și iarăși se pune o problemă de pedagogie: este voie să se danseze vals? Și dacă nu este voie, este sau nu este pedagogic să-l interzici?.

Așa se frământă educatorul cu o sumedenie de probleme de tot felul. Și nu e de mirare că într-un timp scurt el se poate coborî la nivelul unui supraveghetor obișnuit și nu prea curajos. Plictisit, va hoinări prin coridoare împiedicându-i pe copii să-și vadă de treburile lor, iar când este de serviciu, va încerca s-o șteargă dacă va avea prilejul; iată cât de jos poate să decadă activitatea pedagogică!

Dar să lăsăm problema educatorului izolat și să ne ocupăm de problema colectivului de educatori. Educația sovietică nu poate fi decît opera unui colectiv de educatori. Un educator izolat n-are drept la nici o politică și la nici o metodică. De altfel, el n-are drept nici la dragostea elevilor, dacă aceasta nu intră în planul întregului colectiv de pedagogi.

Dar ce știe teoria despre colectivul de pedagogi? Dacă trebuie să se formeze un colectiv de pedagogi, cum urmează să fie alcătuit, după formula A, B, C, D sau după formula A, A, B, K, și de ce după una și nu după cealaltă? În sfîrșit, prin ce se determină particularitățile unui colectiv de pedagogi? Militarii știu foarte bine care trebuie să fie componența unei companii sau a unui comandament, inșinerii știu și ei foarte bine din cine trebuie să fie alcătuită fiecare brigadă. Pedagoșii însă nu știu nimic din toate acestea. Cineva, undeva, nu se știe de ce, a hotărît că la fiecare zece elevi trebuie să fie un educator și că acesta trebuie să muncească, chipurile, 30 de ore pe săptămînă. Potrivit acestor reguli, în vechea comună din Kuriaj, la 400 de elevi erau 40 de educatori. Nu numai copiii, dar nici ei înșiși nu știau cum îl cheamă pe fiecare. Nici directorul, nici copiii nu știau ce să facă cu această gloată de educatori.

Dar copiii le-au găsit ac de cojoc: au început să le șterpească ba una, ba alta. Pe unii i-au prădat de cite două-trei ori. Educatorii s-au mutat în oraș și numai cînd erau de

serviciu veneau în comună cu un mic sac de voiaj, în care aveau o pernă și săpunul.

Cu ce erau prinse cele 30 de ore de muncă ale acestei gloate? Principala muncă consta din ședința consiliului pedagogic, a comitetului sindical sau a adunării generale. Iar problemele principale erau concediul, salariul, sarcinile suplimentare, premiile, intrigile...

Dar, de fapt, cu ce ar fi trebuit să fie prinse aceste 30 de ore?

Trebuie să recunoaștem că deși acești oameni duceau o viață grea, nici copiii, nici societatea n-aveau nevoie de munca lor, oricâte ceasuri ar fi înglobat această muncă: 30, 130, 3 sau oricâte poftiți. Se prea poate că trei oameni adevărați, eventual fără nici o pregătire pedagogică, dar bine plătiți și apărați de batjocurile copiilor, ar fi dat copiilor și societății mult mai mult, cu un consum de timp, de mijloace și de bani mult mai redus. Este aceasta o problemă sau nu este?

Aceasta nu este o problemă pedagogică numai în cazul când închizi conștient ochii și nu vrei să vezi că nici acest fel de colectiv alcătuit din 40 de educatori, nici metodică recomandată de el, nici literatura pedagogică otrăvită de pedologie, pe care o citește, prin însăși esența și logica lor nu sint destinate educației sovietice, care este o educație comunistă.

III. Durata colectivului pedagogic¹

Nu este oare ciudat că nicăieri — nici în literatura pedagogică, nici în circularele noastre cu caracter de îndrumare, nici la congrese, nici la conferințe — niciodată n-a ridicat cineva problema duratei colectivului pedagogic?

Și totuși, la fiecare pas, organizatorii unei instituții de copii, adică directorul și inspectorul, au cel mai mult de suferit din cauza scurtei durate a colectivului pedagogic.

Firește, problema duratei colectivului pedagogic nu este numai problema măsurării în timp a muncii educatorilor. Ea este tocmai problema colectivului. Nici nu este cu puțință

¹ Titlul *Durata colectivului pedagogic* a fost dat de redacția sovietică.

să vorbești despre colectiv, dacă nu presupui măcar o durată minimă a activității lui. Nu se poate vorbi despre colectiv, dacă nu admiți din capul locului că un grup de oameni s-au adunat și s-au unit într-un anumit scop, mai mult chiar, că acești oameni desfășoară o muncă de educație colectivă.

Problema duratei colectivului pedagogic trebuie să devină una din principalele griji ale administratorilor și organizatorilor educației comuniste. Trebuie ca aceste persoane să înțeleagă, în sfârșit, că tocmai prin aceasta se rezolvă jumătate din toate problemele pedagogiei sovietice și nicidecum prin perorații „despre sublimarea energiei sexuale”. Dacă într-o instituție de copii nu există un colectiv de pedagogi durabil și puternic încheșat, nu numai că nu se sublimază energie sexuală, dar „dimpotrivă”, orice altă energie se transformă în energie sexuală și chiar și printre educatori nu este totul în regulă din acest punct de vedere.

Trebuie să procedăm la o serioasă studiere a acestei probleme și la reglementarea ei.

Durata colectivului pedagogic poate fi măsurată cu ușurință atât ca valoare absolută cât și ca valoare relativă, în comparație cu durata colectivului de copii.

Să luăm, de exemplu, colonia „M. Gorki”. În ultimele zile ale lunii august 1928, colonia avea următorul personal pedagogic:

pedagogi cu o vechime de 8 ani în colonie	3
„ „ „ „ 7 „ „ „	2
„ „ „ „ 5 „ „ „	1
„ „ „ „ 4 „ „ „	1
„ „ „ „ 3 „ „ „	1
„ „ „ „ 2 „ „ „	6
„ „ „ „ 1 an „ „	3
fără vechime	2
Total	19
	persoane

Nu este greu de calculat că vechimea medie (în colonie) a unui educator era de 41 de luni.

În același timp, colectivul de elevi prezenta următorul tabel de date, în ceea ce privește vechimea în colonia „Maxim Gorki”:

cu o vechime de 6 ani		2
„ „ „ „ 5 „		3
„ „ „ „ 4 „		8
„ „ „ „ 3 „		39
„ „ „ „ 2 „		97
„ „ „ „ 1 an		171
fără vechime		80
Total		400 de elevi

Vechimea medie a unui elev era de 16,23 de luni. Astfel, raportul dintre vechimea medie a unui pedagog și vechimea medie a unui elev era de 2,53.

În august, aproape tot personalul vechi a părăsit colonia¹. Astăzi, situația vechimii pedagogilor este următoarea:

pedagogi cu o vechime de 5 ani		1
„ „ „ „ 3 „		1
„ „ „ „ 2 „		4
„ „ „ „ 1 an		3
fără vechime		11
vechimea medie		12 luni

Dacă admitem că situația vechimii colectivului de copii a rămas neschimbată, raportul mediu dintre durata colectivului pedagogic și durata colectivului de copii este egal cu 0,73.

Situația comunei „Dzerjinski” era următoarea:

la 1 ianuarie 1929

pedagogi cu o vechime de 12 luni		6
„ „ „ „ 6 „		1
„ „ „ „ 3 „		3
Total		10 pedagogi

Vechimea medie — 8,7 luni

¹ Este vorba de luna august 1928, când A. S. Makarenko a încetat să mai lucreze în colonia „Maxim Gorki”.

Situația vechimii membrilor comunei „Dzerjinski”:

cu o vechime de 12 luni		72
„ „ „ „ 9 „		18
„ „ „ „ 6 „		28
„ „ „ „ 3 „		12
fără vechime		20
Total		<u>150 comunarzi</u>

Vechimea medie — 8 luni

Raportul dintre durata colectivelor în comuna „Dzerjinski” este de 1:1.

Folosind acest mod de calculare a duratei colectivului, pe noi trebuie să ne intereseze, de fapt, cifrele relative: în exemplele date pentru colonia „Gorki”, cifrele 2,53 și 0,73, iar pentru comuna „Dzerjinski”, 1:1. Propun ca aceste numere, care arată raportul dintre durata colectivelor pedagogice și cele de copii, să fie numite coeficientul colectivului pedagogic.

Cred că nu vom greși prea mult dacă vom considera că durata mai redusă a colectivului pedagogic în comparație cu durata colectivului de copii, adică coeficientul subunitar, trebuie socotită drept o valoare negativă.

Într-adevăr, întregul colectiv de pedagogi al unei colonii — de pildă, al coloniei „Gorki”, în prezent —, deși cu o vechime mică în colonie, poate fi alcătuită din lucrători foarte valoroși, poate fi chiar puternic sudat, ceea ce este pe deplin posibil și în cazul unui colectiv tânăr, dacă este ales după sistemul selecțiunii locale și dacă este pasionat pentru o activitate cu adevărat importantă.

Dar și în cazul tuturor acestor condiții, un astfel de colectiv va fi incapabil să bănuie fără întârziere multe din piedicile ce se vor ivi ca urmare a duratei scurte a colectivului.

Înainte de toate, să analizăm cazul când durata medie a colectivului de copii este mai mare decât durata colectivului pedagogic. Un colectiv nou de pedagogi, ajungând într-o societate de elevi gata formată, va da peste nenumărate obiceiuri, tradiții și amintiri despre lucrătorii de mai înainte, va da, în sfârșit, peste o stare de spirit pe deplin justificată a „bătrânilor”, peste o atenție nestingherită față de noii educatori. La cea mai mică greșeală, toată această atmosferă va duce negreșit la conflicte, pentru a căror re-

zolvare se cere uneori mult tact și o adevărată înțelepciune de șarpe.

De aceea sînt așa de puține cazurile cînd o instituție de copii neglijată, complet dezorganizată, se redresează în urma numirii unui personal nou. Acesta trebuie să fie alcătuit din oameni prea capabili și cu prea mult tact, ca să poată reuși cît de cît.

Durata colectivului pedagogic trebuie să constituie neîncetat obiectul unei deosebite atenții din partea organizatorilor. Acelora pentru care aceste rapoarte cifrice nu sînt concludente, li s-ar putea aduce o mulțime de alte argumente împotriva duratei reduse a colectivelor pedagogice, care se observă în genere în instituțiile de copii. Eu, unul, prefer, înaintea oricăror argumente și afirmații verbale, sistemul citat mai sus al coeficienților, întrucît în acest sistem cel mai concludent lucru pentru mine sînt unitățile de măsură colective. Dar dacă e nevoie de reprezentări verbale, iată-le:

1. Experiența gospodărească și organizatorică a educatorului, cunoașterea mediului economic și a condițiilor economice ale coloniei respective au o importanță uriașă în viața unei colonii de muncă. În cazul cînd educatorii din instituțiile educative de copii n-au nici cea mai elementară pregătire economică, în cazul cînd mai au și obiceiul de a flecări fără măsură, această experiență economică și organizatorică — întrucît se formează în procesul muncii în colonie și încă în procesul muncii întregului colectiv — are o însemnătate imensă, pe care eu n-aș da-o pe nici un fel de predici și scamatorii verbale. Colonia este o comună de producție care are obligația să se îmbogățească, și munca economică justă desfășurată de educator asigură 50% din succes.

2. Numai un educator care se statornicește într-un loc, care consideră legătura sa cu colonia ca ceva foarte serios și durabil, ca o epocă, nu ca un episod în viața sa, numai un astfel de educator este capabil să facă ceva pozitiv. Dar educatorii nestatornici, care vin într-o instituție de copii ca să aștepte să treacă vremurile grele (pînă la terminarea studiilor superioare, pînă la măritis sau pînă la găsirea unui post mai bun) nu aduc decît prejudicii. În acest caz, colonia este ca o gară, aglomerată cu emigranți și tot felul de călători, așa de grăbiți să plece, încît nu-și mai desfac bagajele. Cine n-a văzut astfel de oameni înconjurați de geaman

tane jerpelite, de pachete înfășurate în ziare și care, din principiu, nu au nici măcar o pernă. Ei își consumă energia citind romane, scriind scrisori kilometrice, alergând în oraș pe la cunoștințe și perorind. În locuințele lor pline de muște domnește o „atmosferă pariziană”.

Un bun educator trebuie să fie neapărat un om stabil. Numai astfel va dobîndi oarecare greutate, care-l va fixa pentru mult timp pe teritoriul coloniei. El se va stabili definitiv în locuința lui, va pune perdele la ferestre, își va face rost de o lampă frumoasă și va apărea în fața copiilor radios și mulțumit că s-a instalat așa de bine și de temeinic. În felul acesta, îi este cu neputință să nu simtă că face parte integrantă din colonie. Fiecare geam spart, fiecare întîmplare cît de neînsemnată din colonie este și o întîmplare în viața lui. Acum, ca să ne exprimăm familiar, poți să faci cu el ce vrei.

Este mult mai rău dacă a doua zi după sosire, fără măcar să facă cunoștință cu copiii, el pleacă grăbit undeva să desfășoare nu știu ce muncă socială (de care are nevoie pentru un stagiu oarecare), a treia zi nu-și face serviciul de seară; pentru că trebuie să participe la o ședință, apoi, după ce își termină serviciul de zi pe colonie, aleargă în oraș (fără să ia masa măcar), pentru nu știu ce treburi, iar cînd este din nou de serviciu, vine obosit cu o întîrziere de zece minute și fără să stea pe gînduri cîrpește minciuna că ceasornicul lui nu se potrivește cu acela al coloniei. La ședințele sovietului nu ia parte niciodată, nu execută sarcini în afara serviciului, iar după trei luni cere o permisie de trei zile (acceptă chiar și fără salariu) și ... nu se mai întoarce. Uneori, peste puțin timp află că a ajuns inspector la secția de educație socială.

3. Numai un colectiv care durează vreme îndelungată creează nenumărate legături trainice și adesea originale cu coloniștii mai vechi, creează colectivul unit de care este atîta nevoie. Dacă nu le urmărești personal, este greu să-ți închipui relațiile pline de farmec care se formează între educatorii și elevii cu aceeași vechime — de trei sau patru ani. Ele nu pot fi observate de nici un revizor sau inspector, pentru că sînt lipsite de forme ți pătoare, de exteriorizări accentuate. Aceste relații sînt liniștite, pline de încredere. Experiența dobîndită în comun, lipsurile și încordarea, bucuriile și zîmbetul, toate acestea înfrățesc oamenii, la fel ca și munca. Asemenea prieteni, chiar dacă se ceartă uneori,

se respectă pînă și în ceartă și nu este de loc greu să-i în-
paci.

Să vă fie rușinel Voi, coloniști vechi!

Dar, vorbind despre durata colectivului, este necesar să
relevăm și fenomenele negative, care se datoresc unei du-
rate exagerate.

Bineînțeles, ele se datoresc, în primul rînd, uzării unor
lucrători. Tot ce este viu îmbătrînește, și nu totdeauna un
educator cu un stagiu de 20 de ani în colonie va înfrumu-
seța colectivul, deși va avea un efect pozitiv asupra coefi-
cientului de durată al colectivului.

Durata exagerată a unui colectiv pedagogic, chiar și
exprimată în cantități mai puțin apreciabile, are un efect
dăunător asupra calității lui.

La unii lucrători, durata exagerată a activității în aceeași
instituție de copii duce la obișnuință, la o muncă excesiv de
mecanică, în sfîrșit la oboseală. Aceasta s-ar putea numi
necrozarea țesuturilor pedagogice vii. Voi vorbi mai jos
despre mecanizarea activității pedagogice ca despre un fe-
nomen pozitiv și util, dar această mecanizare presupune to-
tuși prezența educatorului ca a unui activist viu.

Necroza țesuturilor pedagogice vii este consecința di-
rectă și firească a specializării înguste, a deprinderii cu un
cerc limitat de impresii, cu căile reacțiilor precis trasate.

Este greu să determini hotarul dintre fenomenele utile
și cele dăunătoare, rezultate din mecanizare, totuși este ne-
cesar să se stabilească prezența unor fermenți pedagogici
dăunători, datorati fenomenului duratei excesive a colec-
tivului. Bineînțeles, aceasta nu înseamnă de loc că fiecare
lucrător cu un stagiu mare aduce neapărat cu el acțiunea
dăunătoare a fermenților de care vorbii mai sus. Calitățile
pozitive ale unui lucrător cu experiență vor fi întotdeauna
utile într-o colonie, dar colectivul întreg trebuie să aibă în
componența sa și forțe tinere, chiar dacă sînt cu totul lipsite
de experiență. Tot astfel și în producția propriu-zisă ar fi
cu totul neavantajos ca toți muncitorii să aibă o înaltă ca-
lificare. În procesul general al producției, un număr însem-
nat de funcții cer forța de muncă cu o calificare redusă. Tot
astfel și într-un colectiv pedagogic, abundența exagerată a
pedagogilor cu prea mare experiență va fi pur și simplu
dezavantajoasă din punct de vedere al producției. E drept
că la noi nu există încă o deosebire între salariul unui lu-
crător cu experiență și salariul unui lucrător fără experiență

și, din punct de vedere financiar, s-ar părea că noi nu avem nevoie de un consum chiar atât de economic de forțe de muncă calificate. Dar chiar și în producția propriu-zisă, pentru definirea caracterului unui colectiv de muncă n-are importanță numai logica financiară; într-adevăr, un muncitor cu înaltă calificare pus să execute o muncă brută dă rezultate mai slabe decât un salahor. În ceea ce privește un colectiv pedagogic, există însă și condiții specifice care rezultă din însuși caracterul procesului educativ.

E bine să se știe că elevii noștri nu trebuie să fie copleșiți de experiența prea mare a pedagogilor. Undeva trebuie să se găsească o ieșire pentru tendința lor de a conduce, de a comanda, de a da indicații, de a hotărî. Poate că tocmai acesta este spiritul de inițiativă despre care de mult se spun atâtea cuvinte frumoase. Marea erudiție a pedagogilor, priceperea lor de a găsi soluția corespunzătoare, de a găsi și de a preciza condițiile, de a nu scăpa nimic din vedere și de a nu exagera în nici o privință, toate aceste aptitudini indispensabile pedagogilor, dacă se manifestă prea cu prisosință, îngrădesc foarte mult inițiativa elevilor.

Iată un exemplu.

Fiind de serviciu, o educatoare veche își face inspecția obișnuită.

Ajunge la brutărie.

— De ce întârziați cu scoaterea pâinii?

— Au cumpărat drojdia târziu.

— Nu înțeleg pentru ce mai cumpărați drojdie. Voi, care scoateți în fiecare zi cite 20 de puduri de piine, trebuie să aveți drojdia voastră.

— De mult spunem și noi acest lucru, dar intendentul nu vrea de loc să cumpere hamei.

— Cum de nu ți-e rușine să mă minți. Dar toată grădina noastră de zarzavat e plină de hamei. Ascultă, Petro, du-te chiar acum și culege niște hamei. Am să vă arăt cum trebuie să faceți drojdie.

Toată organizația brutăriei (detașamentul 15), se pune în mișcare. În această mișcare este antrenat în mod cu totul mecanic și intendentul (un elev) și magazionerii, agronomii, ajutoarele agronomilor, grădinarii, precum și numeroase personaje din colonie. Unii înjurînd, alții veseli, alții cu nepăsare își îndreaptă acțiunile spre un scop comun: crearea unui stoc permanent de drojdie.

Cînd scopul dorit este aproape atins, cei din detașamentul 15 încep să aibă îndoieli:

— Elisaveta Feodorovna, dv. ați venit cu ideea asta, dar n-o să iasă nimic bun. Cu drojdia asta, pîinea va trebui să stea la crescut două zile încheiate.

Educatoarea de serviciu începe să se enerveze.

— Ce tot spui, doar eu am mai făcut drojdie de astal! Mai bine spuneți că v-ați lenevit aici la brutărie și nu vreți să vă mai bateți capul cu nimic.

După cîtva timp se ajunge să se facă un stoc de drojdie.

Domnește o satisfacție pașnică. Comandantul detașamentului 15, plin de voie bună, discută cu Elisaveta Feodorovna, care nu mai este de serviciu și de aceea poate vorbi cu el fără nervi.

— Ce bine ați făcut că ne-ați luat din scurt! De mult m-am gîndit că ar fi bine să facem noi drojdie, era tare rău fără o rezervă de drojdie: nu puteam aduce în fiecare zi, ba uitam, ba se strica drumul, ba nu aveam bani.

Elisaveta Feodorovna zîmbește. Totul și-a redobîndit echilibrul. Există drojdie, dar, din păcate, prea puțină inițiativă.

Știința pedagogică n-a fost intrigată de nimic așa de mult ca de secretul spiritului de inițiativă. Pedagogii înaintați au vorbit atît de mult despre acesta, toată lumea s-a plictisit atît de mult de el, încît pînă și pedagogii înapoiați au căpătat încredere în spiritul de inițiativă.

A aplica în practică această inițiativă era pur și simplu o faptă de erou. Experiența pedagogică răbufnea din pedagog fără vreo intenție din partea lui și era foarte greu s-o stăvilești.

Totuși, mulți pedagogi izbuteau să realizeze aceasta, e drept, cu ajutorul unei oarecare echilibristici.

Pedagogul făcea pur și simplu pe prostul: că nu se pricepe la nimic și nu știe nimic. Elevii, vrăbioi bătrîni, înțîmpinau cu plăcere înțelepciunea pedagogică.

Pedagogul se preface că nu știe nimic și este cît se poate de fericit. Gîndul că va purcede de îndată la provocarea spiritului de inițiativă îl încîntă. El nu merge înainte ca un om care habar n-are de pedagogie. El are în mînă o metodă, gîndiți-vă, o metodă! Ce cuvînt minunat! Pedagogul zîmbește cu șiretenie și face cu ochiul înspre copii, care stau cu răsufierea oprită.

Copiii, plini de inițiativă, vor să facă plăcere acestui caraghios: cu oricîtă pricepere și-ar controla pedagogul ex-

presia, ei își dau totuși seama de ceea ce îl roade pe el: dar dacă stratagema nu dă nici un rezultat?

— Ivan Ivanovici, n-avem drojdie. Mihail Pavlovici n-a cumpărat de la oraș.

— De, dacă n-avem drojdie, înseamnă că va rămîne colonia fără piine, spune pedagogul cu o prefăcută nepăsare, dar inima îi încremenește de bucurie: acum o să înceapă să se manifeste spiritul de inițiativă.

Întristați de perspectiva că vor rămîne fără piine, băieții hotărâsc, totuși, că n-au de ce să se grăbească cu manifestarea spiritului de inițiativă:

— Dar nu s-ar putea să cumpărăm mai multă drojdie ca să avem totdeauna? Ce sintem noi vinovați că Mihail Pavlovici a uitat să cumpere?

Pedagogul vede că a sosit momentul potrivit. Se umflă în pene ca un păun.

— Dar nu s-ar putea găsi o altă soluție? îi întreabă el. Băieții cedează.

— Desigur că s-ar putea. Am putea să facem singuri. Să luăm niște hamei, și gata. Hamei avem cît lumea.

Pedagogul nu aude nimic. Fericit, plutește sus, sus de tot. Taina inițiativei s-a săvîrșit. În cele din urmă, aruncă o privire îngăduitoare spre cei de pe pămînt.

— Ei, vedeți? Prin urmare, știți și voi...

— Se înțelege că știm...

În aceeași seară, acasă, pedagogul își ia ceaiul și își aduce aminte cu plăcere cît de frumos a ieșit problema cu spiritul de inițiativă. Își bea ceaiul și nu poate să vadă și să audă ce se petrece în acel moment peste nouă mări și nouă țări, într-un punct oarecare, ales la întimplare, la hotarul dintre stratul de sfecă și terenul de fotbal.

Mihail Pavlovici, intendentul, privește drept în ochi pe comandantul detașamentului 15.

— Lua-te-ar dracul, am să-ți fac o figură la adunarea generală, de ai să rămîi cu gura căscată. Ticăloșii așteaptă să li se aducă totul, mură-n gură, de la oraș. Vă e lene să mișcați măcar un deget! Nu vă mai aduc nimic de la oraș. Să te duci numaidecît să aduni hamei, că de nu, ai să vezi ce săpuneală am să-ți trag la adunarea generală.

Fără îndoială că acest caz nu este cel mai caracteristic. Aici, intervenția energică și, după cum se vede, nu tocmai pedagogică a lui Mihail Pavlovici a ajutat mult la succesul ingeniosului pedagog. De obicei, se întîmplă altfel; poate că

se culege hamei, dar drojdie tot nu se face, deși satisfacția pedagogului nu scade de loc din această cauză: pentru pedagogi drojdia este un fleac, principala este metoda. În majoritatea cazurilor, când abundența pedagogilor cu experiență este însoțită de proiectarea spiritului de inițiativă, reacțiile sînt de felul acesta.

O experiență pedagogică mai potolită nu numai că nu stimulează la elevi dorința de a acționa, ci, dimpotrivă, frînează asemenea dorinți. Nu este chiar atît de simplu să acționezi sub privirea critică a unui om cu experiență; cine poate să știe cum trebuie să procedezi? Șiretlicurile metodice pentru dezvoltarea spiritului de inițiativă nu pot să ducă la aceasta tocmai din pricină că sînt șiretlicuri, din pricină că raportul real al forțelor este de asemenea natură, încît cel mai potrivit este să acționeze și să dispună pedagogul, ca un om care știe mai multe și cu mai multă experiență. Situația reală a lucrurilor nu reclamă necesitatea acțiunii unui elev lipsit de experiență, care, de fapt, nu are nici un motiv pentru acțiune. Prezența unei autorități recunoscute îl aduce pe elev într-o situație în care el nu poate acționa decît ca elev, la îndemn, oricît ați camufla acest îndemn prin ingenioase procedee pedagogice.

În afară de aceasta, lucru foarte important, mult mai important decît toate celelalte, este problema răspunderii.

Ținuta voastră metodică în fața obiectului (elevul) este bună și de efect, dar ați uitat să vă scoateți coiful răspunderii, nu i l-ați pus elevului și, de altfel, după părerea lui, nici n-aveați dreptul să i-l puneți. Doar toată lumea știe, toată lumea simte că veți lua negreșit toate măsurile ca să rezolvați problema drojdiei, a întîrzierii fabricării pîinii.

Simțul de răspundere în serviciu, în profesie, al răspunderii juridice este deocamdată principalul stimulent al muncii și al inițiativei. Interesul pur moral sau științific se întâlnește rar, iar sentimentul datoriei sau al onoarei muncitorești, institutul de științe pedagogice din Harkov îl consideră drept o rămășiță a societății capitaliste. Aceasta ar fi, ca să zicem așa, atavism.

De aceea nici o forță nu-l va putea îndemna pe om la inițiativă dacă nu poartă o răspundere reală, ceea ce este foarte firesc. Ce să mai spunem atunci despre niște copii ale căror biografii nu conțin aproape de loc expresii în legătură cu munca? În acest caz, spiritul de inițiativă devine într-adevăr o problemă care necesită o șiretenie de șarpe.

Tinerii educatori fără experiență au multe laturi bune, dar cea mai importantă dintre ele este că alcătuiesc un fond sănătos și firesc pentru dezvoltarea unui spirit de inițiativă adevărat, nu prefăcut, de ochii lumii.

Cînd un educator tînăr face de serviciu, ceea ce sare în ochi în primul rînd este neputința lui. Îi este atît de greu să se orienteze în condițiile complicate și grele ale gospodăriei și muncii, încît se agață cu desperare de orice pai, ca să nu se înece într-una din nenumăratele mări în care este obligat să înoate: economică, organizatorică, pedagogică, de muncă. Dacă nu este un om prost și n-are de gînd să facă pe șeful, el se va dăruie cu simplitate și voie bună experienței economice deja existente, care s-a și acumulat în colectiv. În acest caz, nimeni nu-i va reproșa că a scăpat ceva din vedere, dacă, bineînțeles, nu va dovedi o vădită neglijență.

Să continuăm cu exemplul citat:

— Cum așa? Va să zică pîinea n-o să fie gata pînă la prînz? Întreabă educatoarea de serviciu.

— Noi nu sîntem vinovați, Elena Grigorievna, Mihail Pavlovici a uitat să cumpere drojdie.

Elena Grigorievna tace descumpănită, pentru că nu știe bine dacă nu cumva are și ea vreo vină în toată această tragedie.

Ea pleacă tăcută de la brutărie. Un lucru e limpede, că masa se va servi cu întîrziere, fie că este vinovată, fie că nu.

Într-un colț al cancelariei, unde de obicei se adună, în clipele libere, societatea de sus a coloniei, sau la club, se află pe neașteptate că masa se va servi cu o întîrziere de o oră. Cui să-i treacă prin minte să-i găsească pricină tinerei educatoare de serviciu sau măcar să spere că ea va lua măsuri pentru înlăturarea crizei de drojdie? Încă de dimineață toată colonia simțea că roata vieții coloniei se învîrtește cam șovăielnic. Cineva o să încerce negreșit să profite de acest lucru (și nu totdeauna numai elevii), dar coloniștii vechi își dau seama limpede că ei sînt răspunzători, că nimeni nu va trage la răspundere pe o educatoare tînără.

În același colț al cancelariei răsună o întrebare aspră:

— De ce nu-i gata pîinea? De ce n-ați cumpărat drojdie? N-ai fi putut să tragi o fugă pînă în sat?

— Cei de la brutărie și-au luat nasul la purtare. Cum crezi că au să se ducă ei în sat? Ce le pasă lor? Nu este, și gata. Pe ei nu-i privește.

— Dar tu de multe ori ai cumpărat drojdie din sat?

— Să știi că am cumpărat. Și dacă nu este în sat, voi singuri nu puteți să faceți? Mare șofală să faci niște drojdie! Orice muiere știe să facă drojdie.

— Dar cum se face?

— Nu știi? N-ai limbă să întrebi?

— Întreab-o pe domnișoara ta, ca să aveți ce să vorbiți la întâlnire...

Și cei din colț se împrăstie fără să ia vreo hotărîre.

Masa întîrzie. Educatoarea de serviciu a și început să se frămînte cu o problemă afurisită: să dea semnalul pentru masă sau să mai prelungească programul de muncă? Dar ce se întîmplă atunci cu al doilea schimb al școlii? În serviciul ei s-au produs și alte neajunsuri și a început să se simtă în aer că undeva pulsează cu putere spiritul de inițiativă, că multe chestiuni au și fost rezolvate, că la locurile de muncă, în detașamente, la brutării, la grajduri, energia economică a colectivului a și fost mobilizată. În vuietul general al mașinii coloniei se aude spre seară un tunet slab.

Adunarea de seară. Rapoartele comandanților.

— De ce n-ați luat sapele din timp?

— Lipsea grădinarul. N-a avut cine să ni le dea.

— Grădinar!

— Am fost chemat la educatoarea de serviciu.

Sala e indignată:

— Poate mai arunci vina și pe altcineva? Stai în colonie de trei ani și faci pe prostul.

— Bietul de el!

— Întîi trebuia să dai sapele și pe urmă să te duci unde ai fost chemat.

La brutărie, detașamentul 15 a trimis la adunarea generală pe ajutorul de comandant ca să dea socoteală pentru întîrzierea mesei, iar băieții caută să repare nenorocirea: fac drojdie. Pentru sfat și expertiză au chemat-o pe Elisaveta Feodorovna. E veselie, larmă, voie bună.

Ajutorul comandantului de la detașamentul 15 se apără cum poate la adunare.

— Ei, ce să-i faci?! Ai noștri s-au și apucat să pregătească drojdia!

— Dar comandantul unde-i?

— E acolo, se ocupă de drojdie.

Educatoarea de serviciu, obosită după o zi nesfârșită de frământări, se uită la chipul vesel al ajutorului de comandant și nu-i mai este frică în această colonie.

Ziua s-a sfârșit.

Cirma ajunsese în mâini slabe. Dar coloniștii-gospodari o vor îndrepta cu binișorul, cu o voie bună băiețească. Ei par preocupați, dar această preocupare nu este decît o mască ce acoperă chipurile lor de oameni adevărați. După logica gospodăriei, cirma trebuie să aibă o poziție corectă și ei simt că au puterea s-o îndrepte. O simt alit cei vechi cit și cei noi și se pătrund de respect pentru membrii coloniei „Gorki”, care își asumă cu alita promptitudine răspunderea pentru o chestiune atît de serioasă ca drojdia.

Această uzurpare a puterii și a dreptului de a dispune se produce în fiecare zi. Elena Grigorievna va deveni, desigur, o educatoare cu experiență, dar acei care au îndrumat-o în primii ei pași în îndeplinirea serviciului de zi îi vor zîmbi toldeauna ca niște lupi de mare cu experiență.

Alternarea în serviciul de zi a educatorilor vechi cu cei noi este cea mai frumoasă simfonie din viața unei colonii de muncă pentru copii.

Un educator cu vechime în serviciu înseamnă un regim precis și riguros, în care totul decurge normal, ca într-o mașină bine pusă la punct. Înseamnă un ton plin de siguranță, calm, prietenos, dar serios: două-trei note vădînd exigență, o mică observație făcută cuiva, o discuție scurtă și serioasă. Mașina aleargă pe șinele ei: totul este un întreg, toate șuruburile sînt strînse. Peste tot e liniște — la cirmă se află un pilot încercat. El s-a sculat la 6,55, iar la 7 a și dat semnalul: „Deșteptarea”. La ora 7, toate dormitoarele s-au umplut de vuiet. E limpede că trebuie să te scoli. Seara, raportul e scurt: „Serviciul a decurs în deplină ordine!”

Un educator nou în serviciu înseamnă frământare: el se scoală de la ora 3 dimineăta. Încă de cu seară s-a înțeles cu diferite persoane și instituții: cine va avea grijă să scoale pe cutare și pe cutare, cine făgăduiește să facă față situației fără educatorul de serviciu, cine va trage o fugă unde trebuie la ora 5 dimineăta. Cu toate acestea, educatoarea de serviciu este emoționată. Peste tot întilnește zîmbete ironice, care nu făgăduiesc nimic bun. Băieții, veseli și răutăcioși, rîd în hohote și o liniștesc:

— Să n-aveți nici o grijă, totul va fi în regulă.

— Cum să n-am grijă? Dumnezeu (educatoarea roșește: care Dumnezeu?) mai sînt numai trei minute, unde sînt trompetii?

Și a luat-o la goană spre club. Dar pe ușa deschisă a clubului au și început a năvăli sunetele semnalului.

În dormitoare, atmosfera e mai veselă și mai severă ca de obicei.

— Cît ai să mai dormi? Îți trebuie un semnal special?

Educatoarea de serviciu aruncă o privire prudentă în dormitor:

— Duceți-vă, duceți-vă, o scoatem noi la capăt și fără dumneavoastră.

Apoi se îndreaptă spre bucătărie. Dar în poartă îi iese înainte, hodorogind, o căruță.

— Elena Grigorievna, am plecat.

— Încotro?

— După doctor. Să ne opriți mîncare.

Simte că o trece un fior. Cît pe-aci să se dea totul peste cap. Într-adevăr, s-a vorbit aseară de doctor. Ce-o fi oare?

Cu capul sus, un băiat se străduiește să-și ia un aer cinstit.

— Dați-ne un bon de grăunțe pentru porumbei.

— Pentru porumbei? Cum adică?

Dar mutra cinstită a băiatului ia o altă expresie. Îngă educatoarea de serviciu a apărut Kosteia, vechi gorkist și pe deasupra și comsomolist, spaima băieților cu mutre cinstitute, dar perfide.

— Ce tot îndrugi tu acolo? Care grăunțe? Piei de aici cît ești teafăr! Măi, măi, ce oameni șireți! Încearcă să profite de ocazie... Au făcut depozite întregi de grăunțe. Să ceri bon cînd o fi de serviciu Elisaveta Feodorovna, ai auzit?

— Bine, am să cer...

Băiatul se retrage rușinat. Nu-i nimic. Alaltăieri, cînd era de serviciu Aleksei Grigorievici, a căpătat zece funturi, și nimeni nu știe de asta.

Și serviciul de zi, încredințat unui educator tînăr, — lipsit de experiență, începe să se deapăne. Seara, la adunarea generală, sînt discuții peste discuții, însă în cursul zilei au fost multe rîsete, multă mișcare, comenzi rostite cu voie bună.

Numai cu asemenea educatori de serviciu nu ajungi departe, dar credeți-mă că nici fără ei nu se poate.

Unui educator tânăr îi vine greu să-și dobîndească autoritatea necesară; aceasta se cîștigă foarte încet și treptat, dar tinerețea este plină de farmec, care de asemenea este necesară într-o instituție de copii.

Totuși, oricît de minunată ar fi tinerețea, aceasta nu mă împiedică să susțin că fără un colectiv durabil, noi nu vom realiza niciodată o educație socială. Socot că dacă coeficientul colectivului pedagogic este subunitar — e rău, dar dacă este sub 0,5, e rău de tot. Raportul moral trebuie să fie între 1 și 2, dar cu condiția ca din colectivul de educatori să facă parte atît educatori cu o vechime apreciabilă în colonie, cît și educatori tineri.

Durata normală a colectivului, exprimată prin aceste cifre, constituie o binefacere atît de mare, încît numai faptul acesta poate să asigure jumătate din munca utilă.

Prin hîrtoapele pedagogiei

Munca îndeplinită cu conștiinciozitate a fost una dintre primele realizări ale coloniei „Gorki”, la care am ajuns mult mai de vreme decît la cele pur morale.

Trebuie să recunoaștem că munca în sine, neînsoțită de încordare și de preocupări sociale și colective, s-a dovedit a fi un factor puțin influent în opera de educare a noilor motivări ale comportării. Avea doar neînsemnatul avantaj de a răpi timp și de a produce o oarecare oboseală folositoare. Cu acest prilej s-a observat că, de regulă, elevii cu o mai mare capacitate de muncă se supuneau cel mai greu influenței morale. De multe ori, o muncă de bună calitate se imbină cu brutalitatea, cu un dispreț total pentru obiectele altora și pentru alți oameni, și era însoțită de profunda convingere că îndeplinirea muncii scutește de orice obligații morale. De obicei, o astfel de hărnicie avea drept rezultat o slabă bună creștere, dispreț față de învățătură și lipsa oricăror planuri și perspective de viitor.

Am observat că în ciuda primelor mele impresii, coloniștii nu erau leneși de loc. Cei mai mulți dintre ei n-aveau nici, o repulsie pentru efortul muscular, deseori băieții se dovedeau a fi muncitori foarte îndemnatîci, voioși în procesul muncii, molipsitor de însuflețiți. Borfașii de la oraș,

în special, executau cu pricepere toate felurile de muncă pe care trebuia să le întreprindem. Pe cînd leneșii cei învețerați, adevărați trîntori și mîncăi, care nu mai erau capabili de nici un delict, erau înspăimîntător de stîngaci și de lipsiți de inițiativă. Unul dintre aceștia, Galatenko, a trăit cu mine toată istoria coloniei, n-a furat niciodată și n-a supărat pe nimeni cu nimic, dar nici foloase n-am prea avut de pe urma lui. Era de o lenevie clasică, putea să adoarmă cu lopata în mînă și excela printr-o rară inventivitate în născocirea de pretexte și motive de a se eschiva de la lucru. Pînă și în momentele de mari elanuri colective, în orele de muncă încordată urgentă, cînd toată lumea era mobilizată, el izbutea să se sustragă și s-o șteargă neobservat.

Caracterul neutru al procesului muncii uimea nespus colectivul nostru pedagogic. Prea ne obișnuisem să ne închinăm în fața principiului muncii și era necesar să verificăm bine această veche convingere a noastră.

Am observat că procesul muncii, analizat separat, devine repede și ușor o acțiune mecanică autonomă, neinclusă în torentul general al vieții psihologice, cum ar fi respirația sau mersul. El se reflectă în psihic numai traumatic, nu constructiv, și de aceea participarea lui la formarea unor noi motivări sociale este aproape inexistentă.

În orice caz, această lege a devenit pentru noi indiscutabilă în ceea ce privește munca necalificată, care exista pe atunci din abundență în colonie. Pe vremea aceea, auto-servirea era un panaceu pedagogic la ordinea zilei.

Motivarea insuficientă a importanței muncilor de auto-servire, oboseala mare, conținutul intelectual infim al acestei munci ne-au distrus chiar din primele luni credința în auto-servire. Este adevărat că din cauza insuficienței mijloacelor materiale, colonia noastră a continuat s-o practice vreme îndelungată, dar privirile noastre pedagogice nu s-au mai întors cu nădejde spre ea. Atunci am ajuns la convingerea că un complex prea sărac de stimulente pentru munca simplă determină în primul rînd neutralizarea ei morală.

În căutarea unor stimulente mai complexe, am recurs la ateliere. La sfîrșitul primului an, colonia avea fierărie, tîmplărie, cizmărie, rotărie și un atelier de coșuri. Toate erau primitive și prost utilizate.

S-a constatat că munca în ateliere a fost un factor mai activ în crearea unor noi motivări ale comportării. Procesul muncii în ateliere este mai limitat: el este alcătuit din mo-

mente succesive de dezvoltare și are, prin urmare, logica lui internă. Munca meșteșugărească, îmbinată cu o răspundere mai precisă, duce în același timp la fenomene de valoare mai evidente. Concomitent cu aceasta, munca meșteșugărească prilejuiește apariția unui grup de motivări legate de viitorul coloniștilor.

Totuși, tipul mijlociu al unui efect al motivării, privit prin prisma rezultatelor învățămîntului profesional, s-a dovedit foarte șters. S-a văzut că domeniul limitat al meseriei dă, ce-i drept, ceva care înlocuiește deprinderile antisociale ale elevilor noștri, dar cu totul altceva decît ceea ce ne trebuia. Progresul elevului se îndrepta către un obiectiv bine cunoscut nouă tuturor: către tipul destul de antipatic al meseriașului nostru. Caracteristicile lui sînt: o prea mare încredere în propria sa judecată, combinată cu o totală ignoranță, un limbaj foarte urît și sărac și o gîndire lipsită de perspectivă, idealuri mărunte, mic-burgheze, de atelier meșteșugăresc rudimentar, invidie meschină și dușmănie față de aceeași breaslă, obiceiul de a linguși clientul, un simț aproape inexistent al legăturilor sociale, o atitudine brutală și stupidă față de copii și de femeie și, în sfîrșit, ceva care pune vîrf la toate, un adevărat cult pentru băutură și pentru flecăreală.

Germenii tuturor acestor însușiri am început să-i observăm foarte curînd la cizmarii, tîmplarii și fierarii noștri.

De îndată ce un băiat începea să-și însușească o calificare, de îndată ce se lega de teîgheaua sa, devenea mai puțin comunard.

Este interesant că în foarte multe din coloniile care și-au întemeiat bilanțul motivărilor lor numai pe meserii, am observat întotdeauna același rezultat. Din aceste colonii ieșeau meseriași de tipul descris mai sus — amatori de băutură, meschini, împodobiți cu moțuri și cu țigări, care introduceau un spirit mic-burghez, de cîrcotă și ignoranță în viața tineretului nostru muncitoresc.

Săracă în conținutul ei social, munca meșteșugărească devenea sub ochii noștri o cale rea pentru educația comunistă. La începutul celui de-al doilea an, s-a constatat că elevii care nu lucrau în ateliere sau care lucrau în ele numai sporadic, dar îndeplineau munci agricole și de alt gen, din punct de vedere social și moral fiind mult înaintea „meseriașilor”. Nu era nevoie de eforturi prea mari pentru a ne da seama că îmbunătățirea situației morale a unor grupe de

elevi se desfășura paralel cu dezvoltarea gospodăriei și pe măsură ce colectivul participa la conducerea acestei gospodării.

Și totuși nu era chiar așa de ușor să facem acest efort atât de mic. Gospodăria noastră prea întinsă și variată se supunea foarte greu unei analize din punct de vedere al importanței ei pedagogice. La început eram înclinați să înțelegem prin gospodărie o gospodărie rurală și ne supuneam orbește vechiului principiu că natura înnobilează.

Această părere a luat naștere în cuiburile de nobili, unde natura era înțeleasă, în primul rînd, ca un loc foarte frumos și bine amenajat pentru plimbări și pentru emoții turghenievienne, pentru versuri și meditații asupra măreției lui Dumnezeu.

Natura care trebuia să-l înnobileze pe colonistul de la „Gorki” era de fapt un pămînt nedestelenit, năpădit de buruieni ce trebuiau plivite, pe care trebuia să se împrăstie băligarul după ce mai întîi a fost adunat și cărat cu o căruță hodorogită, trasă de un cal al cărui picior trebuia tratat. Numai de înnobilare nu putea fi vorba.

Fără să vrem, ne-a atras atenția tonul cu adevărat sănătos, de oameni gospodari și muncitori, al unei convorbiri.

Într-o seară, în dormitor, după fel de fel de discuții civilizate și mai puțin civilizate, cineva și-a adus aminte:

— Astăzi, în oraș, a căzut șina de pe o roată, treabă-i asta?

Diferitele forțe ale coloniei se simt imediat obligate să se justifice.

— Eu am inspectat căruța luni și le-am spus grăjdarilor s-o tragă la fierărie, spune Kalina Ivanovici, îndepărtîndu-și luleaua cu o mină plină de revoltă.

Gud se ridică în virful picioarelor și, infierbîntat, aruncă peste capetele celorlalți:

— Noi le-am spus fierarilor încă de sîmbătă...

Undeva, în fund, își întinde mutra vădînd mult interes, Anton Bratcenko. Zadorov încearcă să preîntîmpine un conflict și strigă vesel:

— Lasă c-o dregem noi...

Dar îl întrerupe glasul de bariton al lui Burun, care încearcă să stabilească adevărul:

— Ei și ce-i dacă ați spus? Dar unde-i fierul pentru șine?

Bratcenko se mobilizează de urgență și înalță capul — Burun e mult mai înalt decît el:

— Da, voi cui ați spus că nu mai aveți fier de șine?

— Cum cui i-am spus? Ce, trebuia să strigăm să ne audă toată colonia?

Socot că a sosit momentul ca să fie scoasă imediat această chestiune de pe ordinea de zi. Îi spun lui Bratcenko:

— Anton, de ce freza ta e atît de minioasă astăzi?

Dar Bratcenko amenință pe cineva agitînd în aer biciul îndoît în două și își făcu auzită vocea de bas de o remarcabilă amploare:

— Aici nu-i vorba de freză.

Chiar și fără intervenția mea, mîine și poimîine în gospodărie, la fierărie, la remiza de căruțe vor avea loc o sumedenie de discuții, certuri. Se vor trage căruțele afară, unii vor scoate ochii altora pe chestia fierului vechi de șine, se vor auzi reproșuri glumețe și glume serioase. Roata, cu șină sau fără șină, va antrena în mișcarea ei și alte nenumărate probleme, inclusiv unele de ordin general:

— Stați la vatra forjei ca niște boieri. Așteptați să vi se aducă totul la picioare și ca fiecare să vă întrebe dacă n-aveți nevoie de ceva.

— Cum adică? Vreți ca noi să venim la voi să vă întrebăm dacă n-aveți ceva de reparat? Noi nu sîntem țigani...

— Nu sînteți țigani?... Dar ce sînteți?

— Ce sîntem? Coloniști...

— Coloniști, și nu știați că n-aveți fier! Vă trebuie dădacă...

— Lor nu le trebuie dădacă, ci stăpîn. Un stăpîn cu bîță...

— Fierarii n-au nevoie de stăpîn. Grăjdarii au stăpîn, dar fierarii n-au...

— Fierarii ca voi au.

— Ca noi?

— Aceia care nu știu dacă au fier sau nu. Poate că n-aveți nici clocan, vi l-o fi luat stăpînul.

Pirghiile, roțile dințate, buloanele și șuruburile mecanismului economic, fiecare după importanța sa, cer o comportare exactă și clară, determinată cu exactitate de interesele colectivului, de onoarea și frumusețea lui. Bineînțeles, fierarii s-au supărat pentru că li s-a pomenit de „stăpîn”, dar și grăjdarilor le-a fost rușine în oraș pentru colonia lor, deoarece aceeași fierari spuneau:

— Halal de așa gospodarii! Merg cu căruța și șina aleargă singură în urma lor... Iar stăpînii merg fuduli pe obadă și nici nu le pasă.

Te uiți la coloniștii aceștia simpatici și jerpeliți, atât de puțin „înnobițați”, încît te aștepți de la ei la înjurături triviale, te uiți și îți spui:

Nu, voi sînteți stăpînii cei adevărați: slabi, jerpeliți, săraci, săraci lipiți pămîntului, dar sînteți adevărați stăpîni, fără alt stăpîn peste voi. Nu-i nimic, va mai trece puțin și vom avea și noi fier de șine, ne vom deprinde să vorbim fără înjurături, ba vom realiza lucruri și mai de seamă.

Dar cît era de greu să apuci acest mugur imperceptibil al noii valori umane, mai ales pentru noi, pedagogii, supravegheați de ochiul neadormit al „savanților” pedagogi.

Pe atunci trebuia să ai mult curaj pedagogic, trebuia să fii capabil de „sacrilegiu”, pentru a te hotări să mărturisești asemenea dogmă:

Dacă este chemată la viață de o tendință conștientă și de avîntul colectivului, mișcarea generală a masei economice, care poartă în ea o încărcătură permanentă de încordare și muncă, va crea în mod obligatoriu ceea ce este mai principal, ceea ce este necesar coloniei: un fond moral sănătos, pe care nu va fi chiar așa de greu să execuți un anumit desen moral.

De altfel, s-a văzut că nici acest lucru nu-i prea ușor: pofta vine mîncînd, greutățile adevărate au început atunci cînd schema a fost găsită și nu ne mai rămînea decît să găsim detaliile.

Chiar în perioada cînd noi căutam în chinuri adevărul și începeam să deslușim primele avînturi ale unui nou și sănătos gospodar-colonist, a sosit la noi un inspector prizărit de la secția de învățămînt, cu ochii slăbiți de prea mult citit. Lua însemnări în blocnotes și, bilbiindu-se, îi întreba pe coloniști:

— Dar... vi s-a explicat cum trebuie să vă purtați?

Drept răspuns la tăcerea coloniștilor, stinjeniți, inspectorul a însemnat ceva cu satisfacție în blocnotes.

După o săptămînă ne-a trimis concluzia sa nepărtinitoare:

„Elevii muncesc bine și se interesează de colonie. Din păcate, administrația coloniei, concentrîndu-și atenția asupra gospodăriei, nu se ocupă îndeajuns de munca pedagogică. În colonie nu se desfășoară muncă educativă în sînul elevilor”.

Astăzi pot să-mi aduc aminte liniștit de inspectorul cel prizărit. Atunci, însă, această concluzie m-a pus pe gînduri.

Poate că într-adevăr am apucat pe un drum greșit. Poate că trebuie într-adevăr să mă ocup de „munca educativă”, adică să-i explic la nesfârșit fiecărui elev „cum trebuie să se poarte”. Dacă am să fac aceasta regulat și cu perseverență, poate că am să obțin oarecare rezultate.

Neliniștea mea era alimentată și de permanentele insuccese și stagnări din colectivul nostru.

Am început din nou să meditez, să observ cu atenție și să analizez cele mai mici amănunte.

Viața coloniei noastre era o foarte complicată îmbinare a două stihii: pe de o parte, pe măsură ce se dezvoltă colonia și creștea colectivul de coloniști, luau naștere și se dezvoltau noi motivări sociale și de producție, și în spatele vechiului vagabond anarhist, familiar nouă, apărea chipul nou al viitorului stăpîn al vieții; pe de altă parte, primeam mereu oameni, uneori extrem de putrezi, citeodată de o putreziciune dezasperantă. Ei aveau importanță pentru noi nu numai ca material nou, dar și ca reprezentanți ai unor influențe noi, uneori efemere, slabe, alteori, dimpotrivă, foarte puternice și molipsitoare. Din cauza aceasta înregistram adesea fenomene de regres și de recidivă printre coloniștii care păreau „aleși”.

Deseori, aceste influențe dăunătoare cuprindeau un grup întreg de coloniști. Dar și mai des noile influențe introduceau unele corective în linia de dezvoltare a vreunuia dintre băieți — linie justă și de dorit. Linia de bază își continua dezvoltarea în aceeași direcție, dar nu mai mergea cu aceeași precizie și cu același calm, ci oscila tot timpul și se transforma într-o linie frîntă.

Era nevoie de multă răbdare și de perspective optimiste ca să continui să crezi în succesul schemei găsite, ca să nu te descurajezi și să nu te abați din drum.

Trebuie să mai adaug că deși într-o atmosferă nouă, revoluționară, noi ne găseam totuși sub permanenta presiune a vechilor și obișnuitelor manifestări ale așa-zisei opinii publice.

Și la secția de învățămînt, și în oraș, ba chiar și în colonie, discuțiile generale despre colectiv și despre educația colectivă te făceau uneori să uiți de colectiv. Greșeala unui individ era privită ca un fenomen cu totul izolat și în primul rînd individual și era întîmpinată fie cu accente de isterie nestăpînită, fie cu îngăduință sentimentală.

Era foarte greu să găsești o linie reală, serioasă, cu adevărat sovietică. Noua natură a motivărilor colectivului nostru se crea foarte încet, aproape pe nesimțite, și în timpul acesta eram trași în două direcții diferite de mîinile vînjoase ale prejudecăților vechi și noi. Pe de o parte, ne încătușa vechea groază a pedagogilor în fața infracțiunilor săvîrșite de copii, vechiul obicei de a te lega de om pentru orișice fleac și obiceiul educației individuale. Pe de altă parte, ne dădeau gata predicile cu privire la educația liberă, la o totală neîmpotrivire la rău, precum și la un fel de autodisciplină mistică, care se reducea în ultima analiză la un individualism extrem, pe care noi îl lăsasem cu atîta încredere să intre în grădina pedagogică sovietică.

Nu, eu nu puteam să cedez. Nu știam încă precis, pre-simțeam doar că disciplinarea personalității izolate și deplina ei libertate nu fac parte din repertoriul nostru. Pedagogia sovietică trebuie să aibă o logică cu totul nouă: de la colectiv la individ. Obiectul educației sovietice nu poate fi decît colectivul întreg. Numai educînd colectivul, putem spera să găsim o formă de organizare a colectivului, în cadrul căreia personalitatea izolată va fi cea mai disciplinată cu putință, precum și cea mai liberă cu putință.

Eram convinși că nici biologia, nici logica, nici etica nu pot determina normele de conduită. Normele sînt determinate în fiecare moment dat de către necesitatea noastră de clasă și de către lupta noastră. Nu există o știință mai dialectică decît pedagogia. Și crearea tipului necesar de conduită este în primul rînd o chestiune de experiență, de rutină, de exerciții îndelungate în domeniul care ne interesează. Sala de gimnastică pentru asemenea exerciții trebuie să fie colectivul nostru sovietic, plin de trapezele și barele de care avem nevoie în momentul de față.

Asta-i tot. Nu există nimic mistic, nimic complicat. Totul este limpede, totul este accesibil rațiunii mele sănătoase.

Am băgat de seamă cu surprindere că doream ca toate greșelile coloniștilor să rămînă o taină pentru mine. Ceea ce era important pentru mine într-o greșeală nu era atît conținutul ei, cît nesocotirea cerințelor colectivului. O greșeală, chiar cea mai grozavă, dacă rămîne necunoscută, nu va avea efect în viitor, va muri înăbușită de noile deprinderi sociale. Dar o greșeală dovedită trebuia să provoace împotrivirea mea, trebuie să obișnuiască colectivul să se împotrivească; aceasta era de asemenea pîinea mea pedagogică.

Abia în ultimul timp, în jurul anului 1930, am aflat de numeroase delictе făptuite de gorkiști, care pînă atunci fuseseră o taină pentru mine. Acum simt o adevărată recunoștință față de cei dintii coloniști de la „Gorki”, pentru faptul că știau atît de bine să șteargă urmele și să-și păstreze încrederea în valoarea umană a colectivului nostru.

Nu, tovarășe inspector, istoria noastră va continua să se desfășoare în aceeași direcție, poate, uneori, cu chinuri și nu totdeauna drept, dar asta numai din cauză că deocamdată ne lipsește tehnica pedagogică. Acum, totul depinde numai de tehnică.

Despre „explozie”

...N-am dat niciodată o prea mare importanță căilor evolutive. M-am convins din propria mea experiență că oricît de sănătoasă, de voioasă și de justă ar fi viața unui colectiv, nu poți să te bizui niciodată numai pe importanța salvatoare a evoluției, pe formarea treptată a omului. În orice caz, caracterele cele mai dificile, complexe de deprinderi cele mai îngrozitoare nu se rezolvă niciodată evolutiv. Pe cale evolutivă se adună, se pregătesc predispoziții, se conturează schimbări în structura spirituală, dar pentru realizarea lor este nevoie oricum de momente mai acute, de explozii, de zguduiri.

N-am avut niciodată putința să organizez în mod special o experiență largă în această direcție, n-am avut dreptul să organizez asemenea explozii, dar cînd se produceau în mod firesc, eu le înregistram și astfel am învățat să țin seama de marea lor însemnătate. M-am gîndit mult, foarte mult, la această problemă, pentru că este una din problemele centrale ale pedagogiei reeducării. Din păcate, am avut posibilități foarte reduse de a-mi verifica prezumțiile pe cale de laborator. Ce este explozia? Tehnica acestui fenomen eu mi-o închipui în modul următor: tabloul general al unei conștiințe „defectuoase”, relaxate, nu poate fi caracterizat prin nici un fel de termeni din oricare domeniu al vieții. Și în general, caracterul defectuos al conștiinței nu este, se înțelege, un defect tehnic al personalității, ci un defect al unor fenomene sociale, al unor relații sociale, într-un cuvînt, toate acestea sînt în primul rînd relații rele între personalitate și societate, între cerințele personalității

și cerințele societății. Cum se proiectează această defecțiune a relațiilor în starea de spirit a personalității, aceasta este, firește, o chestiune foarte complexă, pe care, din lipsă de spațiu, nu o putem rezolva aici. Dar, în general, se poate spune că această reflectare ia, în ultimă analiză, forma unei cunoașteri reduse, a unor reprezentări reduse ale personalității despre societatea umană. Toate acestea constituie o masă compactă, foarte adincă de conflicte între personalitate și societate, prin care nu se poate răzbate și care este aproape cu neputință de a fi dezgropată pe cale evolutivă. Și este cu neputință, pentru că sînt două părți, amîndouă active și, prin urmare, evoluția duce de fapt la o evoluție a activității defectuoase a personalității. Astfel se și întîmplă de altfel întotdeauna cînd ne punem toate nădejile în evoluție. Întrucît avem întotdeauna de-a face cu relații, întrucît tocmai aceste relații constituie obiectivul adevărat al muncii noastre pedagogice, avem întotdeauna în fața noastră un obiectiv dublu: personalitatea și societatea. A elimina personalitatea, a o izola, a o exclude din relații este absolut imposibil, imposibil din punct de vedere tehnic, prin urmare, este cu neputință să ne închipuim evoluția personalității izolate, dar ne putem închipui o evoluție a relațiilor. Dar dacă relațiile sînt defectuoase chiar de la început, dacă sînt rele chiar de la punctul de plecare, există întotdeauna o mare primejdie că tocmai această anomalie va evolua și se va dezvolta și aceasta se va produce cu atît mai repede, cu cît personalitatea este mai puternică, adică cu cît este o parte mai activă în tabloul general al conflictului. În acest caz, singura metodă este să nu scăpăm din ochi aceste relații defectuoase, să nu le lăsăm să crească, ci să le distrugem, să le facem să explodeze. Numesc explozie ducerea conflictului la limita extremă, pînă la o stare cînd nu mai este posibilă nici o evoluție, nici un litigiu între personalitate și societate, cînd se pune în mod răspicat chestiunea: de a fi membru al societății sau de a ieși din ea. Limita extremă, conflictul extrem, poate să se manifeste sub cele mai variate forme: sub forma hotărîrii colectivului, sub forma miniei, a blamului, a boicotului, și, a disprețului colectiv. Important este însă ca aceste forme să fie pregnante, să facă impresia unei rezistențe maxime din partea societății. Nu este cîtuși de puțin obligatoriu ca acestea să fie manifestări ale întregului colectiv sau ale adunărilor generale. Este perfect admisibil ca ele să fie expresia unor organe

izolate ale colectivului sau chiar a unor persoane imputernicite, dacă se știe în prealabil că sînt susținute fără rezervă de opinia publică. Dar este extrem de important ca ele să fie însoțite de manifestarea emoțiilor sociale sau individuale, ca ele să nu fie simple formule scrise pe hîrtie. Protestul hotărît al colectivului exprimat viu, cu emoție, exigența dîrză și perseverență a colectivului constituie acel „imperativ categoric” pe care filozofia idealistă îl caută de mult.

Pentru mine, momentul important în această operație este următorul: în nici un colectiv nu există numai relații defectuoase, aceste relații sînt întotdeauna de foarte multe categorii, cu conflicte de diferite grade, de la contradicții de cel mai înalt grad și pînă la hîrîieli cotidiene (un cuvînt scris neciteț — *Nota redacției sovietice*). Este fizicește imposibil să rezolvi toate aceste conflicte, să-ți bați capul cu ele, să le studiezi și să le împingi pînă la explozie. Într-un asemenea caz, întreaga viață a colectivului s-ar transforma, fără îndoială, într-o vorbărie nesfîrșită, într-o frămîntare nervoasă și nici n-ar duce la cine știe ce rezultate. Este foarte puțin recomandabil să enervezi, să zdruncini și să obosești colectivul. De altfel, nici nu este nevoie de așa ceva. Eu alegeam întotdeauna, din lanțul general de relații provocatoare de conflicte, pe cea mai vie, pe cea mai frapantă și mai convingătoare, accesibilă înțelegerii tuturor. Prefăcînd-o în țandări, distrugînd-o din temelie, protestul colectiv devine o avalanșă atît de puternică, încît mătură totul din cale și într-o asemenea măsură, încît nimeni nu poate rămîne în afara ei. Prăbușindu-se în capul unei singure persoane, această avalanșă prinde pe foarte mulți dintre indivizii care sînt implicați în alte relații defectuoase. Datorită detunăturii, acești indivizi suferă concomitent explozii locale proprii; minia colectivului lovește și în ei, oferind privirilor lor aceeași imagine a unei totale rupturi cu societatea, amenințarea izolării și pune în fața lor același „imperativ categoric”. Zguduiți în însăși natura atitudinii lor față de societate, puși față în față cu forța ei, acești componenți n-au timp de fapt să aleagă și să hotărască, pentru că sînt tîriți de avalanșă, care îi duce fără să-i mai întrebe ce vor sau ce nu vor. Puși în fața necesității de a lua o hotărîre imediată, ei nu sînt în stare să se ocupe de analiză și să scotocească, poate pentru a suta oară, în raționamentele lor meticuloase, cu privire la interesele, capriciile și poftele

lor, cu privire la „nedreptățile” suferite de la alții. Supunându-se în același timp sugestiei emoționale a mișcării colective, ei fac, în sfârșit, să explodeze într-înșii foarte multe reprezentări, dar nici nu apucă bine să se înalțe în aer sfărimăturile acestora, că în locul lor apar noi imagini, reprezentări despre dreptatea și forța măreață a colectivului, fapte sesizabile ale propriei lor participări la colectiv, la mișcarea lui, primele elemente de mândrie și primele senzații dulci ale propriei lor victorii.

Cit despre cel care constituie obiectul principal al întregului moment al exploziei, el se află, firește, într-o situație mult mai grea și mai periculoasă. Dacă majoritatea celor supuși influenței exploziei sînt luați de avalanșă, dacă au putința să suporte o catastrofă în interiorul lor, obiectul principal stă în fața avalanșei, se află într-adevăr „la marginea prăpastiei”, în care se va prăbuși în mod inevitabil la cea dintîi mișcare stîngace. În aceasta constă momentul periculos, din punct de vedere formal, al întregii operații de explodare, care trebuie să împingă în lături din fața ei pe toți partizanii evoluției. Poziția acestor partizani nu este mai fericită decît poziția unui medic care renunță să opereze un ulcer la stomac, în speranța că boala va evolua, iar evoluția unei boli înseamnă moarte. Trebuie să spunem deschis că manevrarea exploziei este o operație foarte dureroasă și grea din punct de vedere pedagogic.

ANEXE

PROBLEME DE EDUCAȚIE ÎN ȘCOALA SOVIETICĂ

La conferința *Regim și disciplină*¹

1. Disciplina — rezultatul procesului educativ.

Trebuie să ne mândrim cu disciplina noastră.

Disciplina în societatea veche — un instrument comod de represiune.

La noi — un fenomen politico-moral.

2. Disciplina conștientă:

a) atingerea scopurilor colectivului;

b) apărarea și desăvârșirea fiecărui om în parte;

c) disciplina colectivului este mai presus de interesele fiecărui membru în parte;

d) disciplina înfrumusețează colectivul;

e) disciplina nu se manifestă numai în lucruri plăcute.

3. Disciplina este însoțită de conștiință, dar nu decurge din conștiință, decurge din experiență.

4. Cum se organizează disciplina pentru a deveni obișnuință: cât mai multă exigență față de om, cât mai mult respect față de el.

5. Cerințele. Dezvoltarea cerințelor:

a) cerințele organizatorului;

b) cerințele activului;

c) cerințele colectivului;

d) cerințele față de sine însuși.

Caracterul irevocabil al cerinței.

6. Ce să cerem:

a) supunere față de colectiv;

b) conduită.

¹ Planul conferinței a fost publicat pentru întâia oară în culegerea A. S. Makarenko, *Opere pedagogice*, Editura A.P.N. R.S.F.S.R., 1948.

7. Formele cerințelor:

- a) atragerea;
- b) explicația-teoria;
- c) constringerea;
- d) presiunea volițională;
- e) amenințarea.

8. Gradul diferit al tuturor acestor metode:

- a) atragerea pe calea satisfacției directe și lăuntrice;
- b) explicația;
- c) presiunea prin ordin și zîmbet;
- d) amenințarea cu pedeapsa și amenințarea cu blamul.

9. Respectul. Formele interioare. Formele exterioare:

Fire nerăzbuștoare:

- încrederea;
- sinceritatea;
- misiunea;
- politețea;
- forme speciale.
- totdeauna și la fiecare pas.

Regimul, calitățile lui:

- conformitatea cu scopul;
- exactitatea;
- caracterul general;
- precizia (micul dejun);
- fermitatea.

Indicii cei mai înalți ai disciplinei:

- exerciții speciale;
- încrederea;
- unitatea colectivului.

Pedepsele:

Privire generală. Pedeapsa este un rău. Toleranța.

Obligatorietatea pedepsei.

Pedeapsa veche și cea nouă.

Importanța opiniei publice.

Pedeapsa își are rostul în unele cazuri.

În altele nu are nici un rost.

Feluri de pedepse.

Cine trebuie să pedepsească.
Iertarea.
Întrecerea și încurajarea.
Cruzimea în aplicarea pedepsei.

Educația și conduita comunistă¹ *Planul conferinței*

Teză asupra importanței hotărîtoare pe care o are educația comunistă a celor ce muncesc.

Productivitatea muncii.
Ridicarea nivelului cultural.
Caracterul operativ și activ. Alegerea justă a cadrelor.
Desfășurarea întrecerii socialiste.
Atitudinea conștientă față de îndatoriri. Muncă cinstită.
Ajutorarea celor ce rămîn în urmă.

Să se ridice educația comunistă a muncitorilor!

Rolul intelectualilor.
Formularea problemei.
Cerințe clare.
Știm ce înseamnă conduită comunistă și educație comunistă?

Sarcinile educației comuniste

Ce s-a făcut și de către cine.
Interesul mondial. Ochiul ager.
Tehnicianul. Fruntașul în producție.
Obişnuința de a fi rob.
Cultura. Cartea. Cititorul.
Unitatea. Uniunea naționalităților. Încrederea în conducere.
Ce trebuie făcut.
Teza lui Lenin.
Necesitatea analizei, a cugetării, a controlului și a experienței.
Acumularea de tradiții.
Obişnuința.
De la fiecare după capacități, fiecăruia după necesități.
Cine va educa.

¹ Planul conferinței a fost publicat pentru întâia oară în culegerea A. S. Makarenko, *Opere pedagogice*, Editura A.P.N. R.S.F.S.R., 1948.

Lupta cu rămășițele capitalismului

Știm noi ce sînt rămășițele capitalismului?

Noi raportăm totul la capitalism.

Informații din familie cu privire la fiecare împrejurare a vieții.

Gelozia, beția, egoismul și lăcomia.

Rămășițe ale trecutului vădit economice. Asemenea rămășițe aproape că nu există; ele sînt bine ascunse.

Rămășițe ale trecutului care decurg din neștiință, dintr-o judecată slabă, din îngustimea concepției.

Rămășițe ale trecutului care decurg, chipurile, din natura egoistă a omului.

Rămășițe ale trecutului care decurg dintr-o insuficientă experiență a colectivului.

Un aspect deosebit al rămășițelor — influența vechiului sistem etic. Creștinismul. Esența lui. Influența lui. Alte religii.

Norma morală medie de „civilizație”.

Individualismul.

Obrazul stîng și cel drept.

„Te vor alunga și te vor cleveți”.

Atitudinea față de muncă. Uitați-vă la păsările cerului!

Atitudinea față de colectiv.

Nu judecați, și nu veți fi judecați.

Păcatul și pocăința.

Cinismul.

Cumpătarea. Oportunismul moral.

Sentimentalismul.

Cochetăria etică.

Iubește pe aproapele tău! Slăbiciunea.

Conduita comunistă

Noile profiluri ale aprecierii.

Obiectul prozaic.

Tot ce este prozaic este mai aproape de viață.

Atitudinea față de idealuri: binele, iubirea, desăvîrșirea, împărășirea cerurilor.

Materia și spiritul (materia în muzica lui Ceaikovski).

Problema vitejiei. Exactitatea.

Munca, exactitatea... norme morale.

Caracterul activ.

Toate acestea cer cultură, cunoștințe, pricepere.

Oare numai în producție? (Dar în iubire, dar pe stradă, dar cu privire la prieteni, dar cu privire la tine însuși?)

Unitatea conduitei

Principialitatea fundamentală a conduitei comuniste. Egoismul și puterea de sacrificiu.

Marx (227).

Urșarea în tramvai. Logica veche și logica nouă. Panica în caz de incendiu.

Logica unei ființe inteligente.

Exemple. Iubirea trebuie organizată, trebuie să te pricepi să creezi. Fericiții și nefericiții.

Omul nefericit este un om vinovat.

Normele morale ale omênirii noi.

Fiecăruia după necesități.

Necesitatea ca problemă morală.

Premise.

Convingerea și siguranța în apărare.

Dispariția rămășițelor trecutului de a acumula și de a stringe.

Plăcerea de a trăi.

Opinia publică nu va judeca după numărul boafelor și al cîrpelor.

Exigența față de sine însuși și față de alții.

Normele se determină prin legătura colectivă și prin conștiința că pășești lumăr la lumăr cu ceilalți.

Normele vor decurge din conștiința noastră și din tradiția noastră.

Regulatorul este opinia publică. Gelozia. Estetica. Cunoștințele. Ajutorul...

Conștiința victoriei și a superiorității istoriei noastre. Lupta pentru fericirea omênirii.

Grija față de copii.

Metodica muncii experimentată într-o colonie de muncă pentru copii

Plan general¹

I. Introducere

1. Despre scopul educației
2. Dialectica pedagogiei
3. Ce este un colectiv

II. Perioada organizatorică

4. Localul. Adaptarea. Clădirea. Încăperile principale și dimensiunile lor. Locuințele. Dependințele. Curtea. Pădurea. Apa. Lumina.
5. Utilarea. Mobila. Îmbrăcămintea. Depozitul. Vesela. Spălătoria.

¹ Planul conferinței a fost publicat pentru întâia oară în culegerea A. S. Makarenko, *Opere pedagogice*, Editura A.P.N. R.S.F.S.R., 1948.

III. Dezvoltarea colectivului

6. Rezervele colectivului. Tipurile de vagabonzi, de copii cu familie, tipurile generale

7. Primirea elevilor noi. Primele zile.

8. Momentele tipice ale nașterii, vieții și morții colectivului. Celula și activul. Schimbarea și menținerea lor. Tipurile de dezvoltare a colectivului

9. Însemnătatea individului în colectiv

IV. Producția

10. Felurile producției, dezvoltarea lor

11. Casnică

12. Agricolă

13. Fabrica

14. Relațiile de producție

15. Învățămintul în producție

V. Structura colectivului

16. Profilul colectivului. Colectivul primar. Comandantul. Relațiile de vîrstă

17. Organele de conducere autonomă. Celula și activul

18. Coordonarea sectoarelor. Organizația politică

19. Ziua de lucru. Comandantul de serviciu (C.S.). Membrul de serviciu al comisiei sanitare (M.D.C.S.). Autoservirea

20. Secția medicală

VI. Relațiile materiale

21. Importanța relațiilor materiale

22. Hrana

23. Îmbrăcămintea

24. Reparația clădirii și a utilajului. Transportul

25. Baia și spălătoria. Probleme sanitare

26. Salariul. Bani de buzunar. Comun și personal

27. Elementele comunei. Acoperirea cheltuielilor din veniturile proprii

VII. Disciplina

28. Noțiunea generală de disciplină. Caracterul dialectic al problemei. Caracterul conștient și inconștient. Recompensa și pedeapsa. Lupta cu încălcările și profilaxia. Comunarzii vechi și noi

29. Tipul general de încălcări și lupta împotriva lor. Dialectica luptei. Pedepsele. Furtul. Acte huliganice, bătaia. Violența. Întirziatii mintal. Cel rămas în urmă cu educația. Larma

30. Nașterea disciplinei. Observații generale. Structura profilaxiei. Metodica ei generală

31. Centrul. Autocrație și democrație. Constituția. Supravegherea. Încrederea. Paza. Tradițiile

32. Tonul general. Respectul și cerințele. Interesul. Datoria. Inițiativa și necesitatea. Trecutul. Exactitatea. Nervozitatea. Înjurăturile și politețea.

33. Simbolurile. Onoarea. Întrecerea socialistă. Militarizarea. Estetica. Curățenia. Entuziasmul și decadența.

34. Perspectiva apropiată, medie, îndepărtată; individuală, de grup, colectivă, de clasă.

35. Dezertările și lupta împotriva lor

VIII. Relațiile interne

36. Influența teoretică și practică. Proprie și străină. Personalul, activitatea și caracterul ei. Asigurarea. Iubirea

37. Educatorul ca subiect al înrîuririi pure și pedagogice, munca lui

38. Instructorii, maistrii, personalul

39. Directorul

Influențele pure și cele practice în sinul elevilor

Influențele de vîrstă, sexuale, personale, de grup

IX. Relațiile exterioare

40. Relațiile colectivului

41. Relațiile personale

X. Școala și clubul.

42. Importanța generală a școlii. Uniforma în comună.

43. Munca de club. Cercurile, biblioteca, ziarele, revistele. Gazetele de perete. Cinematograful. Șezătorile

44. Odihna. Excursiile din timpul verii

45. Fanfara

46. Activitatea sportivă

XI. Promovarea

47. Caracterul promovării

48. Foștii elevi

Ce înseamnă să faci educația unui copil

Ce înseamnă să faci educația unui copil? Copilul poate fi educat pentru fericire, poate fi educat pentru luptă. Poate fi educat pentru fericirea individuală, poate fi educat pentru lupta individuală. Și poate fi educat pentru fericirea generală și pentru lupta comună. Toate acestea sînt probleme practice de o foarte mare importanță.

La noi există multe reprezentări vechi despre valoarea omului, despre meritul lui.

Prin urmare, scopul educației pare să fie limpede. Cum trebuie să fie cetățeanul sovietic? Iată cîteva indicii absolut precise: activ, dinamic, prudent, cu cunoștințe bogate, colectivist.

Dar nu este de ajuns numai capacitatea de acțiune, este nevoie și de o mare capacitate de înfrînare, și aceasta deosebită de vechea capacitate. O mare importanță o are capacitatea de orientare, o vedere largă și un simț larg.

Căile educației. Desigur, pe primul plan stă suma totală a reprezentărilor juste, suma cunoștințelor juste, interpretate marxist. Cunoștințele vin din învățătură și din minunata experiență sovietică, din ziar, din cărți, din fiecare zi a vieții noastre. Multora li se pare că acest lucru este suficient. Aceasta este într-adevăr mult. Viața noastră produce cea mai puternică impresie asupra omului și îl educă cu adevărat.

Dar noi, pedagogii, nu ne putem opri la aceste cuceriri; trebuie să spunem deschis că fără o grijă specială pentru om, o grijă pedagogică, noi nu dobîndim tot ce s-ar putea dobîndi. E adevărat că se obțin rezultate frumoase și dacă ne mulțumim cu ele, este numai pentru că nu știm cît de grandioase ar putea fi.

Eu sînt adeptul unei discipline educative speciale, care nu s-a creat încă, dar care va fi creată negreșit la noi, în Uniunea Sovietică. Principiile fundamentale ale acestei educații sînt: 1. respectul și exigența; 2. sinceritatea și franchețea; 3. principialitatea; 4. grija și atenția, cunoștințele; 5. exercițiul; 6. călirea; 7. munca; 8. colectivul; 9. familia, prima copilărie, cantitatea de iubire și măsură în severitate; 10. bucuria copiilor, jocul; 11. pedeapsa și recompensa.

C U P R I N S U L

<i>Studiu introductiv</i>	3
PROBLEME GENERALE ALE PEDAGOGIEI SOVIETICE	19
Din experiența mea	19
Probleme de educație în școala sovietică	35
PROBLEME DE EDUCAȚIE ÎN SPIRITUL MORALEI COMUNISTE	41
Despre morala comunistă	41
Educația în conduita comunistă	57
METODICA MUNCII EXPERIMENTATĂ ÎNTR-O COLONIE DE	
MUNCĂ PENTRU COPII	81
1. Prefață	81
2. Introducere	83
Colectivul	89
Logica pedagogică	96
3. Perioada organizatorică	103
METODICA ORGANIZĂRII PROCESULUI EDUCATIV	115
1. Structura organizatorică a colectivului	115
2. Autonomia în detașament	118
3. Organele de conducere autonomă	123
4. Adunarea generală	127
5. Sovietul colectivului	130
6. Comisia sanitară	134
7. Activul	138
8. Disciplină și regim	141
9. Pedepsele și măsurile de înfruntare	148
10. Centrul pedagogic	155
11. Sectorul administrativ	157
12. Elevii noi	166
13. Activitatea culturală	172
14. Perspectiva	178
Perspectiva apropiată	178
Perspectiva medie	182
Perspectiva îndepărtată	184
15. Stilul muncii cu colectivul	185
16. Munca educatorilor	191
17. Absolvirea	202
ROLUL LITERATURII ÎN EDUCAȚIA COPIILOR	205
Beletristica despre educația copiilor	205

ARTICOLE ȘI CUVÎNTĂRI CU DIFERITE TEME	234
Învățământul public în U.R.S.S.	234
Alegerea profesiei	244
Bucuria muncii creatoare	246
Familia și educația copiilor	249
„Minunea” creată de viața sovietică	273
Despre personalitate și societate	275
Forța umanismului sovietic	281
Fericirea	283
Profesorul de literatură	288
Iată că aveți un copil...	291
DIN MATERIALELE PREGĂTITOARE PENTRU „POEMUL PE-	
DAGOGIC”	297
I. „Modestele noastre dorințe”	297
II. Educatorul	300
III. Durata colectivului pedagogic	303
Prin hîrtoapele pedagogiei	323
ANEXE	335
Probleme de educație în școala sovietică	335
Ce înseamnă să faci educația unui copil	342

Redactor responsabil: Marin Nicolae
Tehnoredactor: Gaspar Paraschiva

*Dat la cules: 09. 09. 63. Bun de tipar: 14. 09. 63.
Apărut: 1963. Tiraaj: 5000+145 leg. 1/1 pergamoid.
Hîrtie scrisă tip. I. 80 g/m², 16/61×86. Coli edito-
riale: 21,586. Coli de tipar: 21, 50. A.: 7688. C.Z.
pentru bibliotecile mari: 371. C.Z. pentru bibliotecile
mici: 37.*

Întreprinderea Poligrafică Cluj. Str. Brassai nr. 5—7
Comanda nr. 5164

